

Price ₹ 20/- (₹ 25/- Outside Goa)

एप्रिल २०११

गोंय मुक्तीच्या सुवर्ण महोत्सवी वार्षिक सालाम्!
(१९ डिसेंबर २०१० - १९ डिसेंबर २०११)

आतां सरकारान इंग्लीश माध्यमाचीय सवलत काडून घेवंची

aparant
goan handicrafts emporium

**An interface between
GOAN ARTISANS
and YOU.**

Azulejos tiles painting ■

Coconut craft ■

Cashewnuts ■

Terracotta ■

Fibre craft ■

Bamboo

APARANT promotes Goan art and crafts, which provides livelihood to hundreds of local artisans. Since times immemorial, Goan handicrafts like Lacquerware, Azulejos tiles painting, Crochet, Carved Wooden items, Jute items, Paper Machie, Brassware, Coconut items, Shell items, Terracotta etc. Have reinforced the Goan tradition. Support the cause and visit our APARANT showrooms conveniently located in all the prominent towns of Goa. Carry home sweet Goan memories that you will cherish for a life time.

GHRSSIDC

**Goa Handicrafts, Rural & Small Scale Industries
Development Corporation Ltd (A Government of Goa Undertaking)**

Crafts Complex, Neugi Nagar, Rua de Qurem, Panaji-Goa 403 001 India

+91-832-2228157, 2225328, 2224478, Fax: 2228158

Email: marketing@ghrssidc.org, md@ghrssidc.org

VISIT APARANT HANDICRAFT EMPORIA AT

- Crafts Complex, Neugi Nagar, Panaji, Goa. Ph. 2226448
- Panaji Residency, Panaji, Goa. 2425128
- Mapusa Residency. Ph. 2253267
- Margao Residency. Ph. 2730399
- Dabolim Airport. 2542347
- Vasco Residency, Vasco da Gama. 2513582
- Big foot, Loutolim, Goa 2858697
- Interstate Bus Terminus, Kadamba Bus stand, Panaji, Goa 2437216
- Udyog Bhavan, Opp. Menezes Braganza Hall, Panaji Goa., 2225421
- Calangute Residency, Handicrafts Emporium 2282878
- Rajiv Gandhi Kala Bhavan, Baba Kharak Singh Marg., New Delhi.

**www.ghrssidc.org
www.goanhandicrafts.com**

NOW SHOP ONLINE!

वर्स : १० अंक ४

एप्रील २०११

मोल २० रुपया

मुखेल संपादक

दिलीप बोरकार

मुद्रक आनी प्रकाशक

दिलीप बोरकार

छापणावळ

इम्प्रेसन्स, बेळगांव.

व्यवस्थापक

कामिनी किणी

अक्षर जुळवणी आनी मांडावळ

श्वेता नाईक

वर्गणीचे दर

वर्सुकी २५० रु. / तीन वर्सा ६०० रु.

खंयच्याय म्हयन्या सावन

वर्गणीदार जांव येता. वर्गणीचो बँक

'बिम्ब' ह्या नांवान धाडचो

संपादकीय पत्रवेव्हाराचो पत्तो

'धर्म-लक्ष्मी', सांत लॉरेन्स,

आगशी - गोंय ४०३ २०४

दूरध्वनी : (०८३२) २४३८३५५

E-mail : bimbkonkani@yahoo.co.in

ह्या अंकांत उक्तायल्ले विचार

त्या त्या बरोवप्याचे आसात.

संपादक मंडळ ताचेकडेन

सहमत आसतच अशें ना.

५

आतां सरकारान

इंग्लीश माध्यमाचीय

सवलत काडून घेवंची - दिलीप बोरकार

११

शाळेंत कोंकणी कित्याक?

- रवीन्द्र केळेकार

कोंकणी मासिक
बिम्ब
१० वे
वर्स

संपादकीय / ३

सतीचे वाण - मोहन रानडे / १७

उश्णी वायणां - नं. ध. बोरकार / २५

वोवळां - रमेश वेळुस्कार / २७

भोंवडी - पद्मनाभ नायक / ३१

इंद्रधोणू - आशा शानभाग / ३३

पडवेर - कुसुम अग्रवाल / ३५

पोसो - काश्मिरी स. पावसकार / ३७

गोंयची भोंवडी - प्रा. प्रजल साखरदांडे / ३९

दिका - विन्सी क्वाट्रस / ४३

अश्रेकणी - विनोद गावडे / ५८

तेफळां - रुपा कोसंबे / ६१

कथा - ब्रॅन्डा मिनेझीस / ६३

जगम - महाबळेश्वर सैल / ६५

खळांतली आंबली - रामभाऊ जुवारकार / ६८

परमळ - अपर्णा गारुडी / ६९

उतरकुवाडें - संतोष शिवराम हळर्णकार / ७२

बिम्बांत खंय कितें? / ७७

४६

मनसवेदना

- ♦ बाकीबाब बोरकार
- ♦ आर. रामनाथन
- ♦ अशोक शिलकार
- ♦ सुवर्णा सतीष कामत

४८

भुरग्यांचें आंगण

- ♦ महेश पारकार
- ♦ पुनम शेटगांवकार
- ♦ डॉ. भिकाजी घाणेकार
- ♦ रमेश घाडी
- ♦ नागेश नायक वडिये

रेखाचित्रां

गिरिश नंदा बोरकार

हिन्दु फार्मासी

पणजी

फोन : २२२३११७३

गोंय मुक्तीच्या सुवर्ण महोत्सवाक आमच्योय भांगरा शुभेच्छा

मंगळारांत पावल्यार मुजरत भेट दियात

S. L. SHET
JEWELLERS & DIAMOND HOUSE

K. S. Rao Road, Mangalore. Ph. : 0824 - 2440242, 2440085, 2440271
E - mail : slshet@sify.com

नूसी वोक्वहार्ट हॉस्पिटल चालू करीत आहे **आधार कार्ड***

आधार कार्डाची ठळक वैशिष्ट्ये

- आरोग्य तपासणी पॅकेज (पॅकेजीस) वर १५% लाभ
- ओपीडी सल्ल्यांवर १५% लाभ
- ओपीडीतील खास उपकरणे न वापरता केलेल्या तपासण्यांवर १५% लाभ
- मुलभूत रुग्णालय शुल्कांवर १०% चा खास लाभ (सर्जिकल पॅकेजीस)
- अतिदक्षता विभागासह खोली भाड्यावर १०% चा खास लाभ
- आयपीडी तपासण्यांवर १०% चा खास लाभ

आपत्कालीन
मदत वाहिनी **०८३२-६६८४४००**

*खास ज्येष्ठ नागरिकांसाठी

NUSI Wockhardt Hospital
आधार
Privilege Card

UHD No:

Name: Gender:

Age:

Address:

Date of Issue:

WOCKHARDT
HOSPITALS

WOCKHARDT
HOSPITALS

नूसी वोक्वहार्ट हॉस्पिटल

पांजरखणी, कुंकळ्ळी, सासष्टी, गोवा- ४०३७०३ दूरध्वनी - (०८३२) ६६८४४४४

ईमेल: contact@wockhardthospitals.com संकेत स्थळ: www.wockhardthospitals.com

ताणी आमकां लजेक घाले !

आपल्याच मनशां आड झगडून, झुजून जैत जरी मेळ्ळें तरी त्या जैतांत खोस नासता. तांत्रिक नदरेन जरी तें जैत आसलें तरी ती हार आसता. ज्या जैतांत खोसये बदला फकत दुख्ख आनी दुख्खूच आसता तें केन्नाच जैत आसूं नज आनी आसूंक फावना.

म्हाभारतांतलें युध्द हें संवसारांतलें सगळ्यांत व्हडलें युध्द. ह्या युध्दांत कौरव-पांडव काबार जालेच. तेच वांगडा ह्या दोनूय पंगडांवटेन झुंजपी तांचे सोयरे दायरे, इश्ट मित्र आनी बरें मागपीय काबार जाले. म्हाभारतांतल्या युध्दांत कितें जोडलें आनी कितें मोडलें हाचो विचार जेन्ना आयजूय जाता तेन्ना अठरा दीस चलिल्ल्या ह्या झुंजात जैत कोणाकूच मेळूंक ना अशेंच म्हणचें पडटा. तांत्रिक नदरेन वयलेतराक हें झूज पांडव जिकले अशें म्हणटात. पूण खऱ्यानीच पांडव जिकले? त्या जैताची खोस पांडवां मदल्या कोण भोगूंक पावलो?

म्हाभारत आनी म्हाभारतांतल्या झुंजाची कथा खबर ना असो हे धर्तेर एकूय मनीस सापडचोना. पूण हें झूज कित्याक लागून जावंक पावलें आनी तातुंतल्यान कितें निशपन्न जालें हें सगळें खबर आसुनय मनशांमदली झुजाची खुमखुमी अजून उणी जायना.

झूज हें कौरव-पांडवां सारक्या बलाढ्य पंगडां मदलें कितें वो घरांत जावपी भावां भावां मदलें झगडें कितें, ह्या दोनूय घडणुकां मदीं फकत झूज म्हणूनच पळोवचें पडटलें. ह्या दोनूय झगड्यांमदीं काबार जाले वो जातात ते दोन घराबे. ह्या झगड्यांत हारतात तीं दोनूय कुटुंबां आनी मागीर सासणाचें उरता तें पराभवाचें दुख्ख. ह्या दुख्खांतल्यान कोणूच मागीर भायर सरूंक पावना. कोणूच मान वयर करून दोळ्यांत दोळो घालून पळोवंक शकना. पळोवपाचें नाटक केलें आनी आपूण फाटलें सगळें विसरलां म्हणपाचें दाखोवपाचो यत्न

केलो तरी ती गजाल मनांतल्यान कशीच वचना.

ही सगळी गजाल हांगा करपाचें कारण म्हळ्यार गोंयांत परतून एकदां भाशावाद तकली वयर काडटा. ह्या भाशावादांत परतून एकदां दोन पंगड झुजूंक उठल्यात जे काल पयर आपल्याक भाव भाव मानताले.

हांगा आमकां गोंयच्या भाशीक झगड्याची तुळा कुरूक्षेत्रा जाल्ल्या म्हाभारतांतल्या झुजाकडेन करपाची नासली आनी करप म्हळ्यार पिशेपणा अशें दिसलें तरी ह्या दोनूय घडणुकां मदीं भरपूर सारकेपण आसा. ह्या झुंजात, तें झुंज म्हणटकच खंयच्याय एका पंगडाक जैत हें मेळटलेंच. हें झूज वो आंदोलन म्हळ्यार दोन पंगडां मदलो खेळ न्हय जो बराबरीन सोंपलो जाल्यार दोनूय पंगड जिखपाक वो ड्रॉ जावपाक. भाशावाद आंदोलन हें म्हाभारता प्रमाणेच एक झूज जें एकाच रगताच्या दोन कुटुंबांमदीं जाता. ह्या झुंजा फाटली मानसिकताय म्हाभारतांतल्या झुंजासारकीच आसा अशेंच म्हणचें पडटलें.

कांय वर्सां आदीं गोंयांत कोंकणी मराठीवाद सुरू जालो. मराठीभक्त मराठी हीच गोंयकारांची मातृभाशा म्हणटाले. देखून तीच गोंयची राजभास जावंक जाय ही तांची मागणी आशिल्ली.

जे कोंकणीवादी आशिल्ले ते सगळे कोंकणी ही गोंयची भास, तीच गोंयकारांची आवयभास देखून तीच गोंयची राजभास जावंक जाय म्हणटाले.

दोनूय पंगडांक दिसतालें आपलें चिंतप सारकें. आपूण जे खातीर झुंजता तेंच सत. दुसरो पंगड झुंजता तो फटींगपणाचो आदार घेवन. ह्या दोनूय पंगडांतलो खरो कोण आनी फट कोण हें जरी स्पश्ट दिसतालें तरी एक पंगड अहंकाराक लागून सत मानपाक तयार नाशिल्लो.

गोंयची भास कोंकणी. सगळेच गोंयकार कोंकणी उलयतात. जे कोण आपली भास मराठी म्हणटाले आनी तीच राजभास जावंक जाय म्हणटाले ते लेगीत तें कोंकणींतल्यान म्हणटाले. ताणीं मागीर म्हणू कोंकणी ही मराठीची बोली म्हूण. भास आसतना बोलींतल्यान उलोवपी हे देड शाणे सत मानून घेवपाक तयार नाशिल्ले. साहित्य अकादेमी आनी देशांतल्या हेर जाणकारांनी कोंकणी ही एक स्वतंत्र भास हें मान्य करूनय गोंयचे मराठीवादी कोंकणी भास मानूंक तयार जायनाशिल्ले. अशे वेळार एकूच उपाय आशिल्लो तो आंदोलनाचो. चळवळीचो. चळवळ कोणा आड तर जे कोण मराठी म्हणटात तांचे आड. ते कोण तर ह्या गोंयचेच वाट चुकिल्ले पूत. एकाच घरांतले एकेच आवयचे पूण एकमेका आड आरोप-प्रत्यारोप करीत झुंजताले. जण एकलो आपली मागणी मुखार व्हरपाक शक्ती प्रदर्शन करताले अशें जरी म्हणलें तरी आपले मुद्दे पटोवपा खातीर ह्या दोन पंगडांचें शाब्दीक झूज हें जातालेंच. ह्या झुंजात कोंकणीचें जैत जालें. पूण तें खऱ्यानीच जैत आशिल्लें? कोंकणी राजभास जावन म्हणा वो गोंयचें विलिनीकरण टळून जो कितें फायदो जालो तो फक्त कोंकणीवाद्यांचोच जालो ना. जे कोण कोंकणी भास न्हय म्हणटाले तांचोय जालो. पूण दोगांयमदीं एक कटुता मात उरली.

भाशावादाच्या ह्या आंदोलनांत मराठीवादा आड झुंज चलतालें तेन्ना म्हणा वो ते पयलीं विलिनीकरण वादा वेळार चळवळ चलताली तेन्ना म्हणा मोठ्या प्रमाणात क्रिस्तांव समाज कोंकणीवटेन आशिल्लो. त्याच संख्या बळाचेर गोंयचें विलिनीकरण जायनासतना उरलें. कोंकणी राजभास जावंक पावली ती ह्याच लोकांच्या संख्याबळाचेर.

पूण एक गजाल मतींत दवरूंक जाय. फक्त संख्याबळ आसलें म्हूण खंयचीच

चळवळ यशस्वी जायना. ते चळवळीक सत्याचें अधिष्ठान आसचें पडटा. जें फुडारपण आसा त्या फुडारपणाक वैचारीक बैठक आसची पडटा. कोंकणी चळवळीचें जैत जावंक पावलें तें मोठे संख्येन क्रिस्तांव भायर सरलो म्हूण न्हय तर ते चळवळीक सत्याचें अधिष्ठान आशिल्लें म्हूण.

आयज होच समाज म्हणा वो तांचे फुडारी म्हणा संख्याबळाचेर खंयचेंय जैत हाडूं येता ह्या पिशेपणाच्या विचारान इंग्लीश भाशेंतल्या शिक्षणाच्या माध्यमाची मागणी करूंक मुखार सरल्यात. जे कोण ही मागणी करूंक मुखार सरल्यात ते सगळे राजकीय फुडारी आसात. ते दुडवांनीं मतां घेवन तयार जाल्ले फुडारी. तांकां शिक्षण कित्या वांगडा खातात हेंच पयलीं खबर ना. हे आदीं ह्या फुडार्यांमदल्या कांय जाणानी रोमी लिपयेची मागणी करून शबय घाल्ली. इंग्लीश माध्यम करचें म्हूण सवंगां नाचयल्लीं. पूण तांचें कोणाचेंच सादूंक ना. आतां आपली शक्त दाखोवंक नवे रेडे मुखार सरल्यात. तांचींय शिंगां आपशींच मोडटलीं. कित्याक ते जें कितें मागूंक मुखार सरल्यात आनी ते पासत शक्ती प्रदर्शन करतात ताचे फाटल्यान कसलेंच सत्य ना वो तर्क ना. शक्ती प्रदर्शन केल्यार सगळें पदरांत पडटा असो मुखपणाचो विचार तांचे तकलेंत भरला. तांच्या ह्या मुखपणाक संवसारांतले शाणे मनीस हांसतात म्हणपाची तांकां कल्पना ना.

लोकशायेंत खंयचेय मागणे खातीर शक्ती प्रदर्शन जाता तेन्ना ती मागणी फट म्हूण थारावपाक तांच्याय परस व्हडलें शक्ती प्रदर्शन करचें पडटा. इंग्लीश माध्यमा खातीर जें शक्ती प्रदर्शन जालें ताचे परस दुपेटांन शक्ती प्रदर्शन करूंक, एका काळार दोन पंगडांत फाफसल्ले गोंयकार देशी भासांच्या संरक्षणा खातीर एकठांय आयल्यात आनी एका काळार मराठी आड चळवळ करप्या मदलो एक घटक कुशीक सरून विदेशी भाशेची मागणी करूंक लागला. काळान परतून एकदां कूस परतिल्या आनी एका काळार असत्याचो पाखो धरप्यांक

सत्याचे वाटेर हाडून सत्याच्या पंगडांत आशिल्ल्याक असत्याच्या मार्गार व्हरून सोडल्यात.

जांच्या नाड्यार तुमी कोंकणी कोंकणी करतात ते कोंकणीचे लोक न्हय, तांचीं मुळां हे धर्तरेंत नांत. तांची संस्कृताय ही देशी संस्कृताय न्हय. ते पुरायेन बाटल्यात. एका काळार कोंकणी ही किर्यादांची भास म्हणत पोर्तुगीज भाशेक वेंग मारपी हे परधार्जीणे इंग्लेजीक वेंग मारतले अशें मराठीवादी म्हणटाले आनी आमकां सादूर करताले. आमी तांकां ते तसले न्हय, इतिहासाचे घडिल्ले चुकी खातीर ते वेगळे दिकेन पावले. तांचे नवे पिळगेक देवनागरींतल्यान कोंकणी शिकोवन भारतीयत्वाकडेन हाडपाचें आमी काम करतात अशें आमी हड्डें मुखार करून सांगताले. पूण आयज तांचें खरें थारलें. आमच्या लोकांनीं आमकां लजेक घाले. आमकां विकून दिले.

पूण ही गजाल आमकां नवी न्हय. डॉ. टी. बी. कुन्हान हांका देशभश्टे म्हणिल्ले. त्याच राष्ट्रप्रेमी विद्वानाक तांच्या मरणा उपरांत ह्या लोकांनीं शिमितीरीत लेगीत सुवात दिली ना. क्रिस्तांव धर्म स्थापन जावचे आदीं, ह्या धर्माचो प्रवर्तक येसू ख्रीस्त हाकाय ह्याच मनोवृत्तीच्या लोकांनी धरून दिल्लो. येसू ख्रीस्ताक खुर्सार चडोवपा वेळार बार्नाबसाक सोडात आनी येसू ख्रीस्ताक खुर्सार मारात म्हूण सांगपी मनोवृत्ती आनी विचारसरणी अजून जिवीत आसा. येसू ख्रीस्त मनीस जातीच्या उत्थाना खातीर एकदांच पुनर्जिवीत जाल्लो. पूण ही मनोवृत्ती मात परतून परतून जिवीत जाता. कोंकणी जाय म्हणत झुंजल्या उपरांत रोमी लिपी खातीर ती जिवीत जाली. मुळाव्या शिक्षणाचें माध्यम इंग्लीश जावंचें म्हूण मागणी करूंक २० वर्सां पयलीं हीच, मनोवृत्ती जागृत जाल्ली आनी आतां परतून एकदां ही शक्त मुखार सरल्या. हे शक्तीचे दमन आतां सासणाचें करून उडयल्या बगर दुसरो पर्याय ना. कित्याक तर ही शक्त आत्म

उदरगती खातीर तकली वयर काडिना राष्ट्रविरोधी कीड नवे पिळगेच्या मनांत रिगो खातीर वळवळटा. ती आतांच सासण चिड्डून उडोवपाचो वेळ आयला.

खंयच्याय धर्माचो आनी भाशेचो कस संबंद ना. येसू ख्रीस्ताची भास आरामा आशिल्ली. तो इंग्लीश वो पोर्तुगीज भास समर्थक नाशिल्लो. ताची संस्कृताय आ देशाची नाशिल्ली. तो पुरायेन आशिल्लो. संवसारांतले सगळे क्रिस्तांव आपापले भाशेंत हो धर्म पाळटात. कित्याक आमच्या देशांतल्या हेर राज्य क्रिस्तांव भाव आसात. ते सगळे आपली इंग्लीश मानिनात, आपल्या भुरग्यांक थंय थळावी भास शिकयतात. तेच भाशेंतल थंयचे क्रिस्तांव भाव आपली उदरगत क घेतात, आपली देशी संस्कृताय सांबाळटा.

आमी गोंयांतूय हीच रीत आपणावपा गरज आसा. धर्म वेगळो आसलो तरी आम संस्कृताय भारतीय आसा. ही संस्कृताय आ घालोवन बसले जाल्यार गोंयकार आ भारतीय म्हणपाचीं मुळांच आमी आम हातानी हुमटून उडयतले.

भुरग्यांचें मुळावें शिक्षण इंग्लीशींतल दिल्ले पालक आनी तीं भुरगीं आम समाजांत आमकां दिश्टी पडटात. तेच वांग देशी भाशेंतल्यान मुळावें शिक्षण घेतिल्ले आमकां दिश्टी पडटात. जे कोण आम आपल्या भुरग्यांक इंग्लीश माध्यम जाय मागणी करतात ताणी ह्या दोनीय घटकां नदर मारची. तेन्नाच तांकां सत उमगत आनी आपूण आपल्या भुरग्यांचें भुरगेपण नपयत करता म्हणपाचें तांकां दिसून येत आपल्या भुरग्यांचो फुडार इबाडपाचें न्हय अशें ताणी आमकां लजेक घाल आमकां विकून दिले आसले काळजांतल्यान दिसता.

Shamam

आमी माध्यमाचो विशय मुर्वा कडेन दिला तो आतां काडून घेवंक जाय आनी जांकां आदर्श समाजाची चाड आसा, गोंयचो हुसको आसा असल्या लोकांक एकठांय बसोवन निर्णय घेवंक जाय. तांचो निर्णय सरकाराक बंदनकारक आसूंक जाय. ताची अंमलबजावणी करूंक खर पावलां उबारूंक जाय. जमयिल्ले गर्देचेर हो निर्णय थारावप समा न्हय.

आतां सरकारान इंग्लीश माध्यमाची सवलत काडून घेवंची

- दिलीप बोरकार

नव्या शैक्षणीक वर्सा सावन गोंयच्या इंग्लीश माध्यमीक शाळांक सरकारी अनुदान दियात हे मागणे खातीर २१ मार्च दिसा पणजे आझाद मैदानाचेर कांय देशभश्ट्या लोकांनी शक्तीप्रदर्शन केलें. आझाद मैदानाचेर येवन गर्दी करून, गोंयच्या खूब लोकांक तांच्या भुरग्यांनी मुळावें शिकप शिकिल्लें जाय अशें शें कितें सांगपाचो यत्न केलो. पूण जायराती ज्यो पेपरांचेर येताल्यो त्यो गोंयच्या बाणावलेचे आमदार, आपल्याक एका परस चड बायलो करपाची तांक आसा अशें जाहीरपणान सांगपी, नादियाच्या मरणाक लागून जाका भरभरून प्रसिध्दी मेळ्ळी त्या आदलीच्या पर्यटन मंत्र्यान दिल्ल्यो.

सद्या गोंयचो क्रिस्तांव समाज म्हळ्यार गरीब गोरवां जाल्यांत. तांतल्या मदल्या कोणेय एकल्यान उठचें आनी तांकां आमुडचें. हे तांचे तथाकथीत गवळी तांकां खंय व्हरतात आनी कित्याक व्हरतात हें मात तांतल्या एकल्याकूय कळना. जाणा जावन घेवंक सोदिनांत. ह्या गरीब गोरवांचो आपुणूच साल्वादोर, आपुणूच राखणदार अशें ह्या गवळ्यांक दिसता. ह्या गवळ्यांमदीं लोकांक दुडू वाटून वेंचून

हो वसाहतवाद लासून गोबोर करूंक जाय!

- पुंडलीक नारायण नायक

अनुदान फकत जांचें माध्यम प्रादेशीक भास आसा तांकांच मेळटा. आतां तें खाजगी शाळांकूय मेळचें अशी मागणी आसा. हो प्रस्न आतांच निर्माण जाला अशें न्हय. कांय वर्सां आदींच तो तयार जाल्लो आनी ताका सडीक जाप मेळटकूच तो आपसूक बंद जाल्लो. हो प्रस्न परत परत उप्रासता कारण त्या प्रस्नाच्या मुळाक आसा तो, दडिल्लो परकी पश्चिमी वसाहतवाद. हो वसाहतवाद आमी पुरपाचो यत्न केला. तो फकत पुरला देखून परत परत उस्तुवपाचो यत्न जाता. वसाहतवादाचें मडें पुरून उपकारना तें लासून गोबोर करपाक जाय.

वसाहतवादी वृत्तीचे लोक सदांच परधार्जिणे आसतात. तांकां आपणालें सगळें उणाक दिसता आनी परकी सत्ताधिशालें धेरकेल लेगीत खावपाचें कालूं दिसपाक लागता. तांकां आपली भास नाका, आपले भाशेची लिपी नाका, देशी अशें कांयच नाका जाता.

इंग्लीश भास पोट भरता आनी प्रादेशीक भासो पोट भरूंक शकनात अशें म्हणपी पोटार्थी लोकांनी प्रादेशीक भासांच्या बळाचो केन्ना अभ्यास करूंक ना. तो केल्लो जाल्यार प्रादेशीक भासांतल्यान शिक्षण घेतिल्ले लोक साहित्य, कला, संगीत आदी मळार कितलो लौकीक प्राप्त करपाक पावले आनी भारतीय संस्कृताय तांणी कितली गिरेस्त केली, तें तांकां कळून येवपाचें. पूण तें तांकां समजून घेवपाचें ना. ज्ञाना बराबर तांणी आपले अकलेचींय दारां बंद केल्यांत.

आयज संकुचीत वृत्तीचे कांय तथाकथीत ख्रिश्चन फुडारी सगळ्या समाजाक वेठीक धरून तांकां बदनाम करतात. वसाहतवादी प्रवृत्तींत हे ख्रिश्चन फुडारी आयज आघाडेर आसात, पूण ही वृत्ती फकत कांय ख्रिश्चन लोकांमदींच आसा अशें न्हय. हिंदूंतले कांय 'छुपे रस्तम' तांकां सामील आसात. 'तुमी मुखार सरात मागीर आमी आसाच' अशी तांची सावध आनी वेव्हारी वृत्ती आसा.

आयिल्ले आमदारूय आसात आनी जांकां दर दिसा धर्माच्या नांवान इगर्जेत आयतोच जमाव मेळटा ते आयचे पाद्रीय आसात.

खरें म्हळ्यार ह्या गवळ्यांनी ह्या लोकांक सत कितें तें सांगूंक जाय आशिल्लें. आपल्याक बरें पडटा तें न्हय तर ह्या समाजाक बऱ्याक कितें पडटलें तें सांगूंक जाय आशिल्लें. पूण ह्या समाजांतल्या लोकांचें सादेपण पळोवन हे गवळी तांकां आपल्याक जाय ते वटेन, आपल्याच्या फायद्या पासत घेवन वतात.

कुट्टाळचो आमदार आनी उपसभापती श्री. मॉविन गुदिन्हो हाणें विधानसभेंत मागणी करतना गोंयच्या पालकांक आनी शिक्षकसंघाक गोंयच्या मुळाव्या शाळांतलें माध्यम इंग्लीशींतल्यान जाय म्हणपाचें सांगलें आनी ते बाबतींत सरकारान निर्णय घेवंचो अशेंय सांगलें.

मॉविन गुदिन्हो हाचीच ही मागणी न्हय

तर आग्नेल फर्नांडीस, आलेक्स सिकवेरा, व्हितोरिया फेर्नांडीस, फिलीप नेरी रॉड्रीगस, बाबुश मोन्सेरात ह्या आमदार मंत्र्यांचीय ती मागणी आसा. हे काँग्रेसचे आमदार-मंत्री आज्ञाद मैदानावेल्या शक्ती प्रदर्शनांत हाजीर आशिल्ले. मिकी पाशेकोन तर ह्या मेळाव्याच्या आयोजना खातीर जायराती दिवन गर्दी जमोवंक आदार केल्लो.

मिकी पाशेकोचें एक समजूक शकतां. कित्याक तो फाटलीं कांय वर्सां इतल्या लफड्यांनी सापडला की ताका आतां निवडून येवपाक कितें तरी शस्त्र हाताकडेन जायच. शिक्षण माध्यमाचें हें शस्त्र ताका फायद्याचें दिसलें आनी ताणें लोकांचो लिडर जावपाचें चिंतलें. आतां वेंचणूक तोंडार आसा म्हणटकूच ह्या लोकांक लागीं करप ताका गरजेचें दिसलें.

सत्तेक संवकल्ले हे आमदार मंत्री हे

बाबतींत सदांच जागरूक आसतात. एकल्यान कोणेंय कितें केलें आनी ताका फायदो जातलो अशें दिसल्यार बाकीचेय रोकडेच आपूण फाटीं नांत हें दाखोवपाखातीर मुखार सरतात. काँग्रेसचे चडशे क्रिस्तांव आमदार हेच पासत आज्ञाद मैदानावेल्या शक्ती प्रदर्शनाक हाजीर रावले. तशें करतना आपल्या पक्षाचें धोरण कितें, आमी जें कितें करतात तें पक्षशिस्तीक आडखळ हाडिना मू? हांतलें तांकां कांयच पडिल्लें ना. तांकां पडिल्लें आसता तें कितें केल्यार ही गरीब मोनजात आपले वटेन उरतली आनी आपल्याक मतां मारतली तें!

हे लोक पालकांक आनी शिक्षकसंघाक इंग्लीश माध्यम जाय अशें म्हणटात तें सामकें फट न्हय. पालकांक माध्यमाविशीं व्हडलेंशें कांय कळना. पालकांचो सरकार हे संस्थेचेर विस्वास आसता. जें कितें करता

तें आमच्या बऱ्याक ही धारणां सर्वसामान्य लोकांची आसता. पूण शिक्षक मात हे बाबतींत वेव्हारी आसतात. हे शिक्षक सगळ्या शाळांतले न्हय, तर ज्या शाळांनी क्रिस्तांव धर्मांतले शिक्षक शिकोवपाचें काम करतात तांकां हें माध्यम इंग्लीश जाय. कित्याक तांकां कोंकणी कळना वो ती शिकपाची ताणीं केन्ना यत्न केलो ना. आपूण जी कोंकणी उलयतां ती आपल्याक येता असो भ्रम तांकां आशिल्लो. पूण भुरग्यांक शिकयतना आपूण कितले फाटीं आसात हें त्या शिक्षकांक होलमलां. शिक्षक कितें शिकयता आनी खंय चुकता हें भुरग्यांक कळूंक लागिल्ल्यान हे शिक्षक थोडे शादूर जाल्यात. देखून भुरग्यांक जी भास कळना ते भाशेंतल्यान शिकोवन आपली लज सांबाळपाचो प्रयत्न हे शिक्षक करतात.

आयज इंग्लीश माध्यमांतल्या शाळांक सरकारी अनुदान मेळना. अनुदान फकत देशी भासांतल्यान शिक्षण दिवपी शाळेकूच दितले म्हणपाचें धोरण सरकारान घेतलां. जर अनुदान जाय जाल्यार शाळा कोंकणींत चलोवंक जाय म्हणपाचो निर्णय सरकारान वीस वर्सां आदींच घेतिल्लो. त्या निर्णया प्रमाण शाळांक अनुदान जाय जाल्यार शाळांचें माध्यम कोंकणी वो हेर भारतीय भासांतल्यान आसूंक जाय म्हणपाचें स्पश्ट जाल्लें. आमची मागणी काय मूळ धरपाक ना हें कळटकच

शिक्षकानी मारतें घेतिल्लें आनी जमता तशें कोंकणी शिकोवंक आरंभ केल्लो. आपल्याचे अशुध्द कोंकणीन भुरग्यांची वाट लागता हें ह्या शिक्षकांक खबर आसुनय फक्त पोटाखातीर म्हळ्यार पगारा खातीर हे शिक्षक हीं दुश्टपणां करताले. तातूंत भुरगीं ल्हान आशिल्ल्यान चुकीचें शिकयल्यार विचारपी कोण नाशिल्लो. झरत मरत हे शिक्षक इंग्लीशींतल्यान कोंकणी शिकयताले.

पूण आतां आठवी मेरेनचें शिक्षण कोंकणी जावपाचें आसा अशी वावडी कानार पडल्या बराबर ह्या शिक्षकांक कडकडो

मुळावें शिक्षण आवय भाशेंतल्यान जावपाक जाय

- मनोहर पर्रीकार

मुळावें शिक्षण आवयभाशेंत म्हणल्यार जे भाशेंत आमी उलयतात ते भाशेंत जावपाक जाय. मुळावें शिक्षण खंयचे भाशेंत आसचें हाचेर संयुक्त राष्ट्रसंघान थाराव घेतिल्लो आसा. इंग्लीश स्कुलांक अनुदान दिलें जाल्यार ताचो परिणाम कोंकणी वांगडा मराठीचेरूय जातलो. कोंकणी शाळा पुरायेन बंद पडटली.

शिकोवपाचें माध्यम इंग्लीशींतल्यान जालें जाल्यार फुडल्या दोन पिळग्यां उप्रांत गोंयांत कोंकणी भास फकत बोली भास म्हूण उरतली आनी तिसरे पिळगे उपरांत ती सोंपतली.

इंग्लीश स्कुलांक अनुदान दिलें जाल्यार मराठी भाशेचेर व्हडलोसो परिणाम जावचो ना. कारण महाराष्ट्रांत ताचो वापर जाता. हे फाटभुंयेर मुळावें शिक्षण आवय भाशेंतल्यानूच उरपाची गरज आसा.

सुटलो. हो तांच्या पोटाचो प्रस्न म्हणपाचें हांगा कळून येता. पोटा भरपा खातीर हे शिक्षक मुळाव्या शिक्षणांतल्या भुरग्यांकडेन इतलीं वर्सां खेळ्ळे. आतां हो खेळ मांडप शक्य ना म्हणपाचें कळ्ळें. एक तर आतां सारकी कोंकणी शिकची पडली वा नोकरी सोडची पडली. दोनूय शक्य ना जाल्ल्यान एकूच उपाय उरलो तो म्हळ्यार फुडारी. फुडान्यांकूय ही मोनजात जायच आशिल्ली.

आमचे फुडारी म्हूण जे कोण आयज मिरयतात ते सगळे हुवाळून घाल्ले लोक जांका भारतीय संस्कृताय कितें म्हणटात ती खबर ना. जांकां शिक्षणाची गरज कितें ती खबर ना. आयज गोंयचें

शिक्षण खातें जाचेकडेन आसा तो शिक्षणमंत्री बाबुश मोन्सेरात रस्त्यार शॅम्पेनची बाटली तोंडाक लायता आनी नगरपालिका जैताची खोस मनयता. ताचे फोटो पेपरांचेर छापून येतात. असल्या संस्कृतायेंत वयर सरिल्ल्या फुडार्यांक डल्यान भारतीयत्वाची अपेक्षा कशी म्हूण बाळगुपाची?

आमच्या आवय-बापायक आपलीं भुरगीं म्हळ्यार घराब्याचें नांव वयर काडपी, जोडून हाडपी माकनां कशीं दिसूंक लागल्यांत. चडश्या आवय-बापायंक आपलीं सपनां आपूण पुराय करूंक पावले नांत म्हणपाची खंत आसा. आपल्या भुरग्यांनी तरी तीं पुराय करचीं अशें तांकां दिसता. खरें म्हळ्यार हो न्युनगंड. ह्या न्युनगंडांतल्यान

हो विचार मूळ धरता. तेच पासत तांकां दिसता इंग्लीश भाशेंतल्यान शिकयत जाल्यार आपलीं सपनां रोकडीं फळादीक जातलीं. देखून तांकां इंग्लीश माध्यम जाय आसता. ह्या पिशेपणाक लागून ह्या पालकांनी समाज इबाडून उडयला. भुरगीं आपलीं, तांचें आमी जाय तें करूं, जाय ते भाशेंतल्यान शिकोवं हीं जीं मदांदपणां तांचे भितर रिगल्यांत तीं ह्याच न्युनगंडाक लागून.

भुरगीं हीं पालकांची आसत. पूण तेच वांगडा ती राष्ट्राची संपत आसा. पालक आपल्या भुरग्यांचेर प्रयोग करूंक शकनांत. फुडारी

तांकां फुसलावन वाकडे वाटेन व्हरूंक शकनांत. तशें केल्ल्यान समाज वायट दिकेन वता. तेच पासत सरकार ही संकल्पना निर्माण केल्या. समाज कसो आसचो, राज्य, राष्ट्र कशें आसचें ह्यो सगळ्यो गजाली धोरणात्मक पध्दतीन आखल्यात आनी त्यो सगळ्या समाजाक बंधन कारक आसात. कोणूय उठलो आनी चार बोडकां जमोवन ताणीं शक्तीप्रदर्शन केलें जाल्यार तांकां भिवून सरकारचीं समाजा खातीर तयार केल्लीं धोरणां बदलूंक फावना.

फाटलीं दोन दसकां गोंयांत जें शिक्षणीक धोरण चलता तें सरकारान पुरायेन विचार करून राबयलां. देशी भासांतल्यान शिक्षण दिवपी शाळांकूच अनुदान दितले हें धोरण चुकीचें आसा म्हणपी राष्ट्र धोरणाच्या आड वतात. जांकां कोणाक आपल्या भुरग्यांक इंग्लीश शिकोवपाचें आसा ताणीं आपल्या खर्चान तें

मारपाचो यत्न करचो न्हय. हाका लागून भुरगीं अबरगत जातात आपले बुध्दीची वाढ करूंक शकनांत. असली संतत खंयच्या राज्याची वा राष्ट्राची संपत्ती मानप म्हळ्यार त्या राज्याचो मोठेपणाचें न्हय. राज्य वो राष्ट्र मोठें करतले जाल्यार सरकारा राबयल्लें धोरणूच मानून घेवचें पडटलें, म्हणटकच आयज देश भासांतल्यानूच शिक्षणाचें माध्यम जाय अशी मागणी चल्ल्या आसतनाच, इंग्लीश शिकोवपाची सवलत जी शाळांक दिल्या जावं ती मागीर तांच्या खर्चान ती बेगोबेग फाटीं घेवपाचीय मागणी जावंक जाय. जर भारतांत रावतले जाल्यार पुराय भारतीय जावंक जाय. देशान जीं धोरणां आखल्यांत तीं धोरणां मान्य करूंक जाय. आमी लोकशाही देशांत आसात. लोकशाय आसा म्हूण आपल्याक जाय तशें वागप न्हय. जो कोण हीं पिशेपणां करता

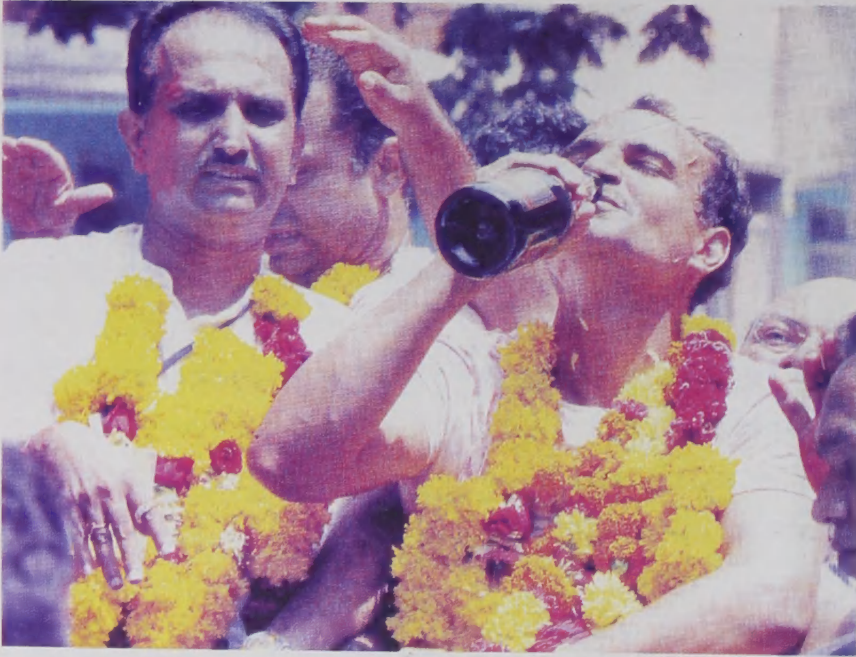
ताका वेंसण घालपाचीय तयारी लोकशाय राष्ट्राकडेन आसता.

शिक्षणाचें माध्यम कोंकणीच जाय वा तें शक्य नासत जाल्यार मराठींतल्यान चलता. कित्याक मराठी ही देशी भास. म्हणटकच जांकां मराठी माध्यम जाय तांणी मराठींतल्यान शिकचें आनी जांकां कोंकणी जाय तांणी कोंकणी शिकचें. हें जें म्हणणें आसा ती खरें म्हणल्यार तडजोड. शिक्षणा कडेन खरें म्हणल्यार तडजोड उपकारना. थंय जाय एक ठोस निर्णय. त्या निर्णयाक लागून कोणाचें वायटपण घेवचें पडल्यार उपकारता. पूण राज्याची संस्कृताय सांबाळूंक जाय जाल्यार ही लेचीपेची भास उपकारना. तडजोड निखालूस उपकारना.

आयज जरी घरांघरांनी इंग्लीश भाशेचें प्रस्थ वाडटा आनी हिंदू आनी क्रिस्तांव आपल्या भुरग्यांकडेन जे पद्दतीची इंग्लिश उलयतात तें आयकत जाल्यार लज दिसता. ह्या लोकांक आपूण आपल्या भुरग्यांक विद्वान

करतात अशें दिसता. भुरग्यांक जल्माक घालपाचें आवय-बापूय माध्यम आसलें तरी राज्य, देश गिरेस्त करपाचें भुरगीं माध्यम. पूण आमकां कोणाकूच राज्याचेंय पडूंक ना आनी राष्ट्राचेंय. तेच पासत गोंय मुक्त जावन ४९ वर्सां सरलीं आनी गोंय मुक्ततायेचो भांगरा उत्सव मनोवपाक आमी तयार जाल्यात त्या काळांत लेगीत शिक्षण माध्यमाचो प्रस्न आमी गोंयकार चघळायत बसल्यात हाचे परस व्हडलें दुर्दैव ना.

शिक्षणाच्या माध्यमाचो प्रस्न हो राज्याचे उदरगतीचो कणो. शिक्षण जर नीट मेळ्ळेंना तर राज्याचे नागरीक हे अबरगत जातात. तांचे कडल्यान कसलीच गजाल दोळे दिपकावपी घडना. हे नागरीक धर्तरेक भार थारतात. पोट भरपाकूच तांचें अस्तित्व आसता.

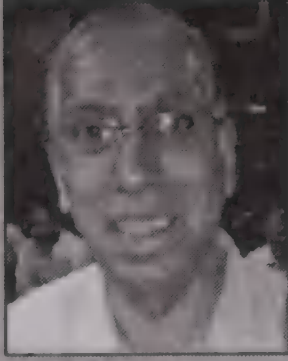
इंग्लीश मुळावें शिक्षण घेतकच शिक्षणमंत्री लेगीत भर रस्त्यार अशे सोरो पियेतात जावंक जाय.

दिवचें अशी जरी सवलत दिल्ली आसली तरी ती चुकीची. पूण सरकारान तितलें तरी दिलां म्हूण ह्या वसाहतवादी मनोवृत्तीच्या लोकांनी उपकार मानूंक जाय. पूण हें समजून घेना आसतना आतां सरकारी अनुदानूय मागप म्हळ्यार हें अतीच जालें अशें म्हणूंक जाय.

हें सगळें पळयत जाल्यार सरकारान शाळांक जी इंग्लीश माध्यमाची सवलत दिल्या तीय काडून घेवंक जाय. पालकांक दिसता म्हूण आपल्याक जाय ते भाशेंतल्यान आपल्या भुरग्यांक ते शिक्षण दिवंक शकनांत. जर तांका दिसता आपलीं भुरगीं पुरायेन इंग्लीश जावंचीं जाल्यार तांणी इंग्लीश वसाहत आसा थंय वचचें. आपल्या भुरग्यांक पुराय इंग्लीश वातावरणांत वाडोवचीं. पूण जंयची संस्कृताय भारतीय आसा थंय रावून तांकां इंग्लीश लेप

हो जातीधर्मा मदीं वाद निर्माण करपाचो यत्न - फा. मोईजिन आताईद

मुळाव्या पावड्यार इंग्लीश हें शिक्षणाचें माध्यम आसचें अशी मागणी करप हें अशिक्षीत आनी अज्ञानी लोकांचें कारस्थान आसा. एका तेंपार रोमी कोंकणीची मागणी करपी लोकूच इंग्लीशीची मागणी करपाक मुखार आयल्यात. तांचे हे मागणेचे भकीक सरकार पडलें जाल्यार मात तातुंतल्यान चड लुकसाण जातलें.

मुळावें शिक्षण हें आपापले भाशेंतल्यान जावपाक जाय. अशे तरेन घेतिल्ल्या शिक्षणांतल्यान फुडागाक इंग्लीश शिकप सोंपी जाता. मुळाव्या शिक्षणांतल्यानूच आमचे विचार, संस्कृताय, अस्मिताय, भारतियत्व हांची वळख जाता. इंग्लीशींतल्यान मुळावें शिक्षण घेतिल्ल्यान कोंकणी शिकप सोंपें जातलें, तातुंतल्यान कोंकणीचोय विकास जातलो अशें सांगून ते लोकांची दिशाभूल करतात.

ही चळवळ उबारपांत ज्यो शाळा मुखार सरल्यात त्यो क्रिस्तांवांच्यो. हालींच आजाद मैदानाचेर जाल्ले सभेक भौसंख्य लोक तशेंच कांय मंत्री आनी आमदार आसले ते पसून क्रिस्तांवूच आसले. ह्या प्रस्नाच्या निमतान गोंयांत जाती धर्मांमदीं वाद निर्माण करपाचोय यत्न आसा.

शिक्षण माध्यमाचो प्रस्न गोंय मुक्त जाल्या बराबर सुटावो जावपाची गरज आशिल्ली. गोंयचो हिंदू कोंकणी सोडून मराठी वटेन रावलो. कित्याक तर पुर्तुगेजांनी कोंकणीचो वापर क्रिस्तांव धर्मा खातीर केलो. न्यूनगंड आशिल्ल्या क्रिस्तांवांनी ती भास किर्यादांची केली. हाका लागून कोंकणीचेर अन्याय जालो तो जालोच. गोंयकार उबंत पडले. आयज भोवसंख्य हिंदूंक आपली भास हड्ड्यार हात मारून कोंकणी म्हणपाचें धाडस जायना. कारण कितें तर न्यूनगंड. तांकां कोंकणी परस मराठी ही व्हडली दिसता आनी क्रिस्तांव लोकांक कोंकणी परस इंग्लीश. गोंय मुक्त जाल्या उपरांत शिक्षण आनी समाज ह्या मळा वयल्या जाणकारांनी एकठांय येवन हो प्रस्न सोडयिल्लो जाल्यार आयज हो प्रस्न उरचोच नाशिल्लो. पूण गोंयांत कसलो गोंदळ घडलो तें आमकां खबर आसा. तीं कारणां आनी तो इतिहास झरोवन लाव ना.

आयज पळोवंक जाय तें आमी गोंय कशें घडयतले. गोंयची येवपी पिळगी सशक्त कशी जातली तें! शिक्षणाच्या माध्यमाचो प्रस्न हो भुरग्यांचेर सोपोवंक शकनात, कित्याक ते उलयतात ती भास खंयची हेंच तांकां खबर ना. पूण आवय उलयता ती भास तांकां कळटा. घरांतलीं हेर मनशां, शेजारी ताचे कडेन उलयतात तें तांकां कळटा. तेच भाशेंत तांचे शिक्षक उलयले जाल्यार तांकां कळटा. जर शिक्षक हेर भाशेंतल्यान उलोवंक लागले तर भुरगीं गोंदळटात. गिन्यान घेवपा बदला भलतेच भाशेन उलोवपी ह्या हावक्याक पळोवन शाळेविशीं ह्या भुरग्यांक तिरस्कार आनी भंय तयार जाता. सगळी शक्त नवी भास समजूंक वता. ही भास फक्त शाळेंत आसता. परिसरांत ना आनी घरांत ना. घरांत इंग्लीश उलोवपी बाटके अर्दकुटी इंग्लीश उलयतात ती शाळेंतल्या शिक्षकां परस वेगळी आसता. तांचे उच्चार वेगळे आसतात. म्हणटकच आमी भुरग्यांच्या जिवा कडेन खेळ मांडला. आमी छळटात ह्या भुरग्यांक. आमी तयार करतात अबरगत पिळगी. तीय कित्याक तर आपले खोशये खातीर, आपल्या अहंकारा खातीर, आपल्या न्यूनगंडा खातीर.

हांव मॅट्रिक मेरेन मराठींतल्यान शिकलां. सगळे विशय घेवन. एक इंग्लीश विशय आशिल्लो. तो विशय फक्त भास शिकोवंक. मराठी कित्याक शिकलों हांव? तर कोंकणी शाळा नाशिल्ल्यो. मराठी आशिल्ल्यो. मराठी नाशिल्ली तर हांव गुजराती वा हेर भारतीय भाशेंत शिकपाचों. कित्याक ती देशी भास. तिची उतरावळ संवकळीची. सांस्कृतीक दायज मराठींत शिकतना इंग्लीश शिकपाक जशी कसरत करची पडटा तशी पडना. लागशिल्ली भारतीय ती. कोंकणी आशिल्ली जाल्यार आनी सोपें पडपाचें. म्हाका एक विशय इंग्लीश आशिल्लो तो भास शिकूंक पुरो आशिल्लो.

अशें आसतना आमी खंयचे भाशेंत शिक्षण घेवप हें थारावंक शकनात म्हणल्यार लजूच. आमी मराठी उपकारता म्हूण तडजोड करतात. पूण ती तडजोड आमी भारतीय भाशे कडेन करतात. इंग्लीशी कडेन ती करप शक्य ना. मुळाव्या शिक्षणाचें माध्यम इंग्लीश करून तातूंत शिकिल्ल्या भुरग्यांक पळयात आनी कोंकणींतल्या माध्यमांतल्यान शिकिल्ल्या भुरग्यांक पळयात. फरक कळटलो.

आमी माध्यमाचो विशय मुखार कडेन दिला तो आतां काडून घेवंक जाय आनी जांकां आदर्श समाजाची चाड आसा, गोंयचो हुसको आसा असल्या लोकांक एकठांय बसोवन निर्णय घेवंक जाय. तांचो निर्णय सरकाराक बंदनकारक आसूंक जाय. ताची अंमलबजावणी करूंक खर पावलां उबारूंक जाय. जमयिल्ले गर्देचेर हो निर्णय थारावप समा न्हय.

म्हाका आदीं म्हजीच भास सारकी शिकची आसा

देवनागरी लिपी कोंकणी भाशेक कित्याक घेवची हें म्हाका एक फावट सगळ्या वाटांनी सारकें कळून आयलें. १९२९ वर्साची गजाल. हांव तेन्ना पाद्रीपण शिकपाक रोमाक आसलों. ज्या धर्मकुलांत हांव रावतालें थंय वेगवेगळ्या पंचेचाळीस राष्ट्रांचे विद्यार्थी आसताले. तांचे चालीभाशेन वर्साक एक फावट ते पापसायबाचें दर्शन घेताले आनी ह्या खातीर युरोप खंडांतलीं राष्ट्रां कुशीक दवरून उरिल्ल्या संवसाराच्या राष्ट्रांचे धा बारा प्रतिनिधी ते वेंचून काडटाले. आपल्या देशांतल्यान हे नवेच आयिल्ल्या कारणान, आपापणाच्या भासांनी तीन चार मिनटां सुपुल्लेंशें मानपत्र तांकां वाचचें पडटालें. हिंदुस्थानाचो प्रतिनिधी म्हणून म्हाका वेंचून काडलो. म्हाका खूब खोस जाली आनी छाती फुलोवन हांव दोन तीन दीस भोवंक लागलों, पुणून तें मानपत्र आपापणाच्या भासांनी वाचचें आसता अशें आयकनाफुडें माथ्यार तोंडको मारिल्लेवरी जालें. म्हाका लातीं भास येताली आनी इतालियन भाशेंतूय हांव बरोच फुडें गेल्लों. पुणून हिंदुस्थानाच्या प्रतिनिधीचो अधिकार म्हाका हिंदुस्थानी भाशेंत सांबाळचो पडटलो अशें हांवें सप्तांत लेगीत चिंतूंक नासलें. देखून, आतां कितें करचें, तेंच म्हाका कळना जालें. म्हाका हिंदी येताली, तिका तकलीय नासली आनी धडूय नासलें असली. मुंबयतली, पचकी. मागीर मराठीचें चिंतलें. हे भाशेचीं दोन पुस्तकां (सरकारी) वाचून जाल्लीं. असले अवस्थेंत ते भाशेंत कितें बरयतलो मानपत्र?

गुजराती समजताली खरी आनी उलयतालेंय बी. पुणून पारशांवरी. ती महात्मा गांधीची भास. तिचो मान राखूंक आमकां कळूंक नाका? म्हणटकच अखेरक घरचे कोंकणी भाशेंतूच बरोवचें अशें थारायलें. थंय एक मंगळूरकार आसलो. ताचेकडेन हांव गेलों आनी म्हळें, 'बाबा रे, हें संकश्ट तुवें निवारूंक जाय.' ताणें म्हळें, 'म्हज्यान बाबा तें जावचें ना. म्हाका हिंदुस्थानांतली खंयचीच भास येना. तें तूंच कर. भियेता कित्याक? हांव बसून ताळ्यो पेट्टां!'

ताणें म्हज्या गळ्यांतलो हार म्हज्याच गळ्यांत दवरलो!

उलोवप कोंकणींतूच करपाचें हांवें थारायलें आनी मनांत जें कितें विचार आयले ते सगळे बरोवन काडले. दुसऱ्या दिसा ते बरोवन बारीक नदरेन परतून वाचले आनी तातुंतलीं सगळीं पोर्तुगेज आनी इंग्लेज उतरां काडून उडोवन निजाचीं कोंकणीं उतरां घालचो यत्न केलो. दोन पावटी तें मोट्यान वाचून पळयलें. वाक्यांची रचणूक, उतरांची मोडणी, उलोवपाची धाटणी बी जाता तितली कोंकणी भाशेक जमता तशी केली.

मानपत्र वाचून दाखोवचो वेळ आयलो. हांव रांगेंत उबो रावलें. म्हजी पाळी येतकूच सवकास आनी मेकळ्या उतरांनी हांवें सुपुल्लेंशें

- फा. एच्. ओ. मास्कारेन्यस

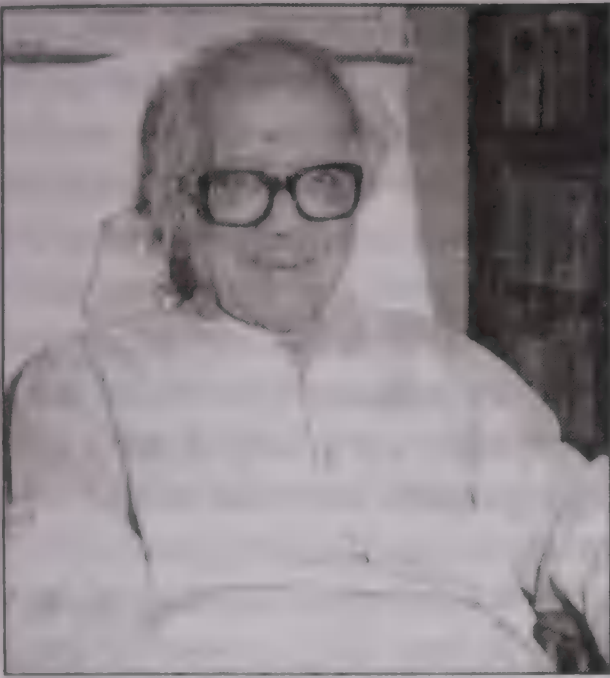
उलोवप केलें. तें आयकून बशिल्ल्या लोकांनी तकली हालयली आनी म्हाका शाबासकी दिली. पुणून म्हजें पत्र हातांत घेवन मुखेल सेक्रेटरी म्हणूं लागलो, 'तू हिंदुस्थानाचो प्रतिनिधी न्हय? तर असल्या अक्षरां हें कितें बरयलां?'

हें आयकून थंयच्याथंयच हांवें सांगलें, 'हांव हिंदुस्थानांतलों खंयचोय पुणून म्हजें बरोवप तुमकां समजुचें म्हणून हांवें तें रोमी लिपींत बरयलें. ताणें म्हजें पत्र म्हाका पर्यून दिलें आनी सगळ्यांमुखार सांगलें 'हें बरयलां तें बरें आसा. पूण तुगेल्या संस्कृत (देवनागरी) अक्षरां बरय.'

पत्र बरोवन आयज सांजे दिता म्हणून सांगून हांव ल्हवूच परत आयलों आनी म्हज्या मंगळूरकार इश्टाक मेळ्ळों. तो तरी बरोच काडीत अशी म्हाका आस्त आसली. पुणून ताका बाबड्याक संस्कृत अक्षरांचो गंध लेगीत नासलो. कानडी अक्षरांनी बरयल्यार जाय अशेंय ताका सांगलें. पुणून त्या अक्षरांचो लेगीत ताका चडसो उगड उरूंक नासलो आनी ताणें तें कानडींत बरयल्लें जाल्यार म्हाका वाचूंक येतालें? आसूं. म्हणटकच हांवें देवाक उलो मारलो आनी म्हजे कुडींत गेलों, सगळीं देवनागरी अक्षरां घोळोवन काडून हें पळोवंक लागलों. कोंकणी भाशेक संस्कृताची वर्णमाळ पावना जाली ती कोंकणी भाशेक करची आसल्यार वाडोवंक जाय आसली. 'आसा पुणून 'ए' ना 'ओ' आसा पुणून 'ऑ' ना म्हणटकच तो आडवी काडून 'ए' आनी 'ऑ' बरोवपाचो यत्न केलो. आनी हे भाशेक ल्हवू ल्हवू सगळें मानपत्र नागरी अक्षरांनी बरोवन काडलें! ते रा हांव दोन वरांचेर न्हिदूंक गेलों.

दुसऱ्या दिसा साडेचारांक उठलों आनी स वरां म्हणसर ते पत्र निवळ अक्षरांनी परतून बरोवन काडलें. सेक्रेटरी म्हजी वाचपळयतालोच. संस्कृत अक्षरांनी बरयल्लें मानपत्र ताच्या हातांत पडटकच तो खुशी जालो. आनी तुमगेलीं अक्षरां इतलीं सुंदर आसा तुमी आमगेल्या रोमी अक्षरांनी कित्याक बरयतात म्हणून म्हाका शिणूक लागलो! फुडें तो म्हाका विचारूंक लागलो. 'तुमी म्हाका संस्कृत भास शिकयशात?' हांवें म्हळें, 'हय गा सायबा. संवसारांतल्या सगळ्यो भासो हांव तुमकां शिकयन, पुणून म्हाका आदीं म्हजी भास सारकी शिकची आसा!'

(हो फा. मास्कारेन्यस हांचो लेख रोमी आनी इंग्लेजवाल्यांनी मुजरत वाचचो म्हण हांगा घेतला.)

शाळेंत कोंकणी कित्याक?

- रवीन्द्र केळेकार

गोंय १९ डिसेंबर १९६१ दिसा पोर्तुगीजांच्या जोखडांतल्यान मुक्त जालें आनी आतां गोंयची घडी कशी घालप? एक आदर्श गोंय निर्माण करून तें देशांतल्या हेर राज्यांकडेन सर्त करूंक पावतलें हे नदरेन कितें वावर करूंक जाय? हे प्रस्न त्या वेळावेल्या फुडाऱ्यां मुखार उबे रावले. खंयचेंय राज्य वो प्रदेश सगळ्या आंगांनीं घटमूट जातलो जाल्यार त्या प्रदेशाचें शिक्षण हें मळ सगळ्यांत म्हत्वाचें आसता.

रवीन्द्र केळेकार हांकां ही गजाल तेन्ना होलमल्ली. जर आदर्श गोंय घडटलो जाल्यार गोंयचें मुळावें शिक्षण कोंकणींतल्यानूच म्हळ्यार, गोंयकारांचे आवयभाशेंतल्यानूच जावंक जाय अशें तांचें मत आशिल्लें. तेन्ना कोंकणी ही भास न्हय तर मराठीची बोली असो एक समज जनमानसांत पातळिल्लो. चडशे लोक मराठीचे वटेन आशिल्ले. तेन्ना कोंकणींतल्यान शिक्षण कित्याक हें सांगपाची गरज आशिल्ली. तेच पासत १९६२ सालांत रवीन्द्र बाबांनीं 'शाळेंत कोंकणी कित्याक?' ही पुस्तिका बरोवन लोकां भितर जागृताय हाडपाचो प्रयत्न केलो. हांगा दुबावी म्हळ्यार जे कोण कोंकणी भास आनी शिक्षण हाचेर दुबाव घेताले ते आनी आमी म्हळ्यार कोंकणीची बाजू घेवन चळवळ करपी.

आयज गोंय मुक्त जावन ५० वर्सांत पावल दवरता तरी गोंयच्या शिक्षणांत तोच प्रस्न मुळखपांत आसा. अजुनय गोंयकारांक आपलें मुळावें शिक्षण खंयचे भाशेंतल्यान घेवंचें तें कळना. तेच पासत १९६२ वर्सा रवीन्द्र केळेकार हाणीं बरयिल्लें आनी कोंकणी भाशा मंडळान उजवाडाक हाडिल्लें पुस्तक हांगा आमी परतून उजवाडायतात.

शाळेंत कोंकणी कित्याक ?

रवीन्द्र केळेकार

दुबावी : आमच्या भुरग्यांचें शिक्षण जावंक जाय अशें तुमी कित्याक म्हणटात?

आमी : एकाच कारणाक लागून. भुरग्यांचें शिक्षण बरें आनी सारकें जावचें आनी तीं खऱ्या अर्थान शिक्षित जावचीं अशें आमकां दिसता म्हूण.

दुबावी : म्हळ्यार, आयज मेरेन लोकांक जें शिक्षण मेळ्ळें तें तुमच्या मतान बरें आनी सारकें नाशिल्लें?

आमी : नाशिल्लें. इतलेंच न्हय तर, आमी अशेंय म्हणपाचें धाडस करतात की आयज मेरेन लोकांक जें शिक्षण मेळ्ळें ताका शिक्षण हें नांवूच फावना. शिक्षणाच्या पवित्र नांवा खाल आमीं केलीं तीं फकत क्रूरपणां.

दुबावी : अशें कित्याक म्हणटात तुमी?

आमी : पयली गजाल, त्या शिक्षणाचो भुरग्यांच्या भोंवतणच्या संवसारा कडेन आनी तांगेल्या जीवना कडेन कसलोच संबंद नाशिल्लो आनी ना. दुसरी गजाल, भुरग्यांचे कल्पनेक आनी तांगेले सृजनशक्तीक तातूंत वाटूच मेळनाशिल्ली आनी मेळना. तिसरी गजाल, भुरग्यांचें शिक्षण भुरग्यांचे आवय-भाशेंतल्यान जावंक जाय हो शिक्षणशास्त्राचो मूळ सिद्धांतूच ताका मान्य ना. हाका लागून ह्या शिक्षणाक बुन्यादूच ना.

दुबावी : पूण तेंच शिक्षण घेवन तुमी जाणटे जाले नात?

आमी : तें शिक्षण घेवनूय आमी जाणटे जाले हीच खरी अजापाची गजाल! आमी जाणटे जाले. पूण शिक्षित जाल्यात व्हय? ह्या शिक्षणान आमकां करून दिली ती फक्कत अक्षरांची वळख. आमी वाचूंक बरोवंक शिकले. वाचूंक बरोवंक शिकोवप इतलोच शिक्षणाचो हेतू नासता. भुरग्यांची जिज्ञासा जागोवप, तांकां संस्कारी करप, तांचें चारित्र्य घडोवप, तांगेली बुद्द, काळीज आनी इंद्रियां हांची वाड करप हो शिक्षणाचो हेतू आसता.

दुबावी : अशें आसूनूय आमच्यांतल्या कितल्याश्याच जाणांनीं मोट्यो मोट्यो डिग्र्यो घेतल्यो; कितलेशेच जाण मोटे मोटे वैज, इंजनेर जाले!

आमी : जाले! पूण तांकां शिक्षणशास्त्राच्या सिद्धांतांक धरून शिक्षण मेळिल्लें जाल्यार ते जाल्यात ताच्याकूय खूब मोटे जातले आशिल्ले. तुमकां घडये आमचें म्हणणें पटचें ना; पूण स्पश्ट सांगचें जाल्यार अशें म्हणूंक जाय की जांकां तुमी मोटे म्हणटात तांच्यांतूय विचार करपाची शक्त ना, नवें सृजन करपाचें बळगें ना. उत्साह ना. साहस ना. ते जाणांत ती फकत दुसऱ्यांची नक्कल करूंक. हाका शिक्षित म्हणिनात.

दुबावी : हाचें कारण कितें?

आमी : हाचें कारण एकूच. तांगेलें शिक्षण तांगेले आवय-भाशेंतल्यान जालें ना. आवयभाशेंतल्यान शिक्षण मेळ्ळें ना जाल्यार मनशाचे विचार करपाचे शक्तीक, कल्पनेच्या आनी सृजन करपाच्या झऱ्याक वाट मेळना आनी हे गूण वाडनात. तुमी शेतांत पळेलां? शेत खणलें आनी बी रोयलें म्हूण जायना. पावस पडूंक जाय. आनी तो योग्य त्या वेळारूच पडूंक जाय. ज्या वेळार तो पडूंक जाय त्या वेळार पडलो ना जाल्यार, उपरांत खूब पडलो जाल्यारूय तो शेताक उपकारना. तशेंच भुरग्यांचे कल्पनेचें रोप फुटपा खातीर, तांगेल्या हृदयाचे गूण कोंबेवपा खातीर, तांकां भुरगेपणांत आवय भाशेंतल्यान शिक्षण मेळूंक जाय. हो म्हूर्त तुमी चुकयलो आनी उपरांत जायतो यत्न केलो जाल्यार ताचो कांयच उपयोग जायना.

दुबावी : आवयभास म्हळ्यार कोंकणी?

आमी : आवय भुरग्यांकडेन घरांत जी भास उलयता ती. तिच्या दुदा वांगडा भुरगीं जी शिकतात ती. भुरग्यांक जी शिकनासतना येता ती.

दुबावी : ती कोंकणीच.

आमी : तशें जाल्यार कोंकणींतल्यानूच शिक्षण दिवंक जाय.

दुबावी : पूण कोंकणी आनी मराठी हातूंत फरक खंय आसा? एकेच भाशेचीं तीं दोन रुपां.

आमी : तीं एकेच भाशेचीं दोन रुपां काय दोन स्वतंत्र भासो हो विशय भाशा-शास्त्राचो *, आयज आमी विचार करतात तो शिक्षणाचो. आनी शिक्षणशास्त्र हो एक स्वतंत्र विशय. शिक्षणाचो प्रस्न शिक्षणशास्त्राच्या सिद्धांतांक धरून सोडोवंक जाय. शिक्षणशास्त्राचो एक सिद्धांत- आनी तो मूलभूत सिद्धांत - हो की जी भास भुरग्याक येता ते

भाशेंतल्यानूच ताका मुळावें शिक्षण दिवंक जाय. मागीर ती भास शास्त्राचे नदरेन स्वतंत्र भास आसूं, दुसरे भाशेची बोली आ आदिवासी लोकांले भाशे सारकी अविकासित भास आसूं. आवय दुदा वांगडा जे भाशेचीं म्होंवाळ उतरां ताच्या कानार पडटात भाशेंतल्यान ताचें मुळावें शिकप जावंक जाय. जी भास शिकले भुरग्याक समजना ती भास मुळाव्या शिकपाची भास जावंक फावना. ह्याच नेमाक धरून इंग्लीश भुरग्यांचें शिकप फ्रेंच भाशेंत जायना, गुजराती लोकांचें हिंदींतल्यान जायना, मराठी लोकांचें गुजरातींतल्यान जायना इतलेंच न्हय तर, गोंड, संथाल, नागा ह्या आदिवासी लोकांलें शिक्षण तांगेल्यो भासो सोडून दुसरे खंयचेच भाशेंत जावंक फावना.

दुबावी : पूण तशें केलें ना जाल्यार लुसकान कितें जाता?

आमी : लुसकान? मनीस शिक्षितूच जावंक पावचोना हाचे परस लुसकान वेगळें लुसकान कसलें जावंक जाय? जांची भास कोंकणी तांकां कोंकणी सोडून मराठींतल्यान शिक्षण दिवंक भायर सरप म्हळ्यार पण शिक्षणशास्त्राच्या मुळाचेरूच घाय घालप. आरोग्यशास्त्राचे नेमूच पाळ्ळे नात आनी वयल्यान आपणें निरोगी रावचें असो हट्ट बाबत बसलें जाल्यार कशें जातलें? तुमी निरोगी रावतले मू? तशें जायना आरोग्यशास्त्राचे सगळे नेम पाळात. तशेंच तुमच्या भुरग्यांक तुमी शिक्षण करूंक सोदतात मू? तशें जाल्यार शिक्षणशास्त्राचे सिद्धांत पाळ्ळे तुमी शिक्षणशास्त्राचे मूळ सिद्धांतूच पाळिनात आनी वयल्यान आमी भुरगीं शिक्षित जावचीं अशी उमेद बाळगितात! कशें जातलें? तीं आमी सारकींच अन्नाडी, असंस्कारी आनी आपली पोकळ बुद्द लिपोवपा खातीर तोंडाच्यो मोट्यो मोट्यो लातबडायो मारपी जातलीं. शिक्षण जावचीं नात. तुमकां आपलीं भुरगीं निसत्व, निरुत्साही, रोगी, नव जाल्लीं जाय काय एका स्वतंत्र आनी मोट्या देशाक सोबतात तरेचीं पुरुशार्थी जाल्लीं जाय?

दुबावी : तांणीं आपलें पोट तरी भरूंक जायच.

आमी : इतलेंच? तुमच्या शिक्षणा फाटल्यान हाचे परस उदात्त दुसरो ना? तुमी रागार जावं नाकात. तुमी स्वतंत्र जाल्यात आनी मोट्या देशाचे नागरीक जाल्यात ही खबर तुमच्या राज्यांत पावना अशें आमकां दिसना. तुमी एक लक्षांत दवरूंक जाय की हो देश काडपाची जापसालदारकी तुमच्या भुरग्यांचेर आसा. ह्या देशाक संवसारा खातीर एक संदेश आसा, एक कार्य आसा, ताका फावो सामोरो आमचीं भुरगीं जावंक जाय. फक्कत पोट भरपा खातीर शिक्षण घेव दीस गेले. आतां ह्या मुखार आमी भुरग्यांक अशेच तरेचें शिक्षण दिवंक जाय की जें घेतकूच तीं खरेल्या अर्थान मनीस जातात, तांचो पुरुश आनी सृजनशक्त वाडटा.

दुबावी : तुमी कवी सारके उलयतात! आमकां वेव्हार पळोवचो पडटा.

आमी : आमी तुमकां वेव्हारूच सांगतात. तुमी पळेनात, साडे हातांच्या ह्या देहाक रावपाक साडेतीन हातांपरस मोटी सुवात लाग

मनीस फक्कत हवेचेर जगूंक शकना हें खरें. जगपा खातीर ताका अन्न जाय. पूण तुमी हेंच लक्षांत दवरूंक जाय की मनीस फक्कत अन्नाचेरूच जगूंक शकना. ताका हवाय जाय. आमच्या भुरग्यांचें पोट भरूंक जाय हातूंत दुबावूच ना. पूण स्वतंत्र देशाचे शिक्षण पद्धती मुखार ताच्याकूय मोटो आदर्श आसता. ह्या संदर्भांतल्यानूच आमी शिक्षणाच्या प्रस्नाकडेन पळोवंक जाय; तुमकां दिसना? विनोबा म्हणटात, नवें राज्य येतकूच जशी नवी घुडी जाय, पोरणी उपकारना तशें नवें राज्य येतकूच नवें शिक्षण जाय, पोरणें उपकारना. राज्य नवें येवनूय शिक्षण पोरणेंच उल्लें जाल्यार राज्याचें नवेंपण हें वयलें-वयलेंच, भितरल्यान पोरण्याचीच उजळणी चल्ल्या अशें अनमन नासतना धरून चलचें.

दुबावी : म्हणटकूच, आमी कितें करचें अशें तुमचें म्हणणें?

आमी : पयली गजाल, शिक्षणाचो विचार शिक्षणशास्त्राच्या संदर्भान जावचो. दुसरी गजाल, भुरग्यांचें मुळावें शिक्षण भुरग्यांचे आवय-भाशेंतल्यान जावंक जाय हो शिक्षणशास्त्राचो मूळभूत सिद्धांत मान्य करचो; आनी तिसरी गजाल, ह्या शिक्षणाचो मेळ भुरग्यांचे जिणेकडेन आनी तांच्या भोंवतणच्या संवसाराकडेन घडोवन हाडचो.

दुबावी : पयली गजाल मान्य आसा.

आमी : तशें जाल्यार दुसरी आनी तिसरीय मान्य जावंक जाय. ज्या भुरग्यांची आवयभास कोंकणी त्या भुरग्यांक कोंकणी सोडून दुसरे खंयचेय भाशेंत शिकोवपाचें थारायलें जाल्यार सगळ्यांत पयलीं भुरग्यांक ती भास शिकची पडटली. तुमी पयलीं एक भास शिकात, मागीर तुमकां आमी गिन्यान दितांव अशें तुमकां तांकां सांगचें पडटलें. सरळ गिन्यान दिवपा वांट्याचें गिन्यानाचें साधन जी भास तिचेरूच चड नेट दिलो जाल्यार भुरग्याचे तकलेचेर एक अडेचें ओजें वाडटलें आनी भुरग्याची सगळी शक्त भास शिकपांतूच वतली. गिन्यान उसरान मेळटलें. समजात, एके कुडींत तुमी खाण दवरलें. कूड घट्ट धांपली आनी भुरग्यांक सांगलें, 'तुका भूक लागतकूच कूड उकती कर आनी तुका जाय तें खा. खाण भितर आसा.' तर कितें जातलें? भुरगें चावी घुवणायता आनी दार उक्तें करता सर ताचो इतलो वेळ वतलो की ते मेरेन तें कणकणटलें आनी घडये ताची भुकूय मरतली. हे भशेन सगळी शक्त दार उक्तें करपांतूच गेली जाल्यार खाण खावपाची रूच आनी ताका उरची ना. आनी भूक आसूनूय वेळार अन्न मेळ्लें ना जाल्यार ताचो ताच्या पोटाचेर परिणाम जातलो आनी ताची जिरवण उणी जातली.

दुसरी गजाल, जी भास भुरग्याक येना ते भाशेंतल्यान जेन्ना ताका शिक्षण घेवचें पडटा तेन्ना ताका खूबश्यो गजाली समजनासतना पाठ करच्यो पडटात. जेन्ना समजनासतना पाठ करचें पडटा तेन्ना ताची विचार करपाची शक्त खुंटटा. विचार करिनासतनाच भुरगें पाठ करीत रावलें जाल्यार ताची गत किरा सारकी जाता. समजात, आमकां एक घर बांदपाचें आसलें जाल्यार आमी कितें करतात? घराची बुन्याद घालतात. तें बांदपाक लागतात आनी तें बांदता आसतनाच जाय आशिल्लें सामानूय

पुंजायत रावतात. सामान पुंजायत रावले आनी घर बांदपाक सुरवातूच केली ना जाल्यार त्या पुंजावपाक कांय अर्थ उरचो ना. तशेंच हें. भुरग्याक जशें जशें तुमी गिन्यान दीत वतात तशें तशें ताका तें पचोवंक येवंक जाय. ना जाल्यार गिन्यान एकठांय जायत रावतलें. पूण तांतलें पचचें कांयच ना.

दुबावी : अशें जाता खरें. म्हाका जाल्यार हांव शिकलां तांतलें आज चडशें याद लेगीत ना.

आमी : तुमचीच ही गत न्हय. आमची सगळ्यांची हीच गत. पुराणांतलीं वांयर्गीं जशीं पुराणांतूच आसतात तशें आमचें गिन्यानूय पुस्तकांतूच उरता. जो मेरेन पुस्तक हातांत आसता तो मेरेन थोडें भोव येवजता. पूण परिक्षा दिली आनी त्या जंवजाळांतले एकदांचे सुटले म्हणटकूच जाता तितले बेगीन आमी तें विसरपाचो यत्न करतात.

दुबावी : यत्न करपाची गरजूच ना. आपशींच विसरतात.

आमी : शिक्षणाचो संबंद आमचे जिणेकडेन आशिल्लो जाल्यार अशें घडचें नाशिल्लें. आयज जें शिक्षण घेतात ताचो जिणेकडेन जसो संबंद ना तसो जिणेंत ताचो उपयोगूय जायना. बेश्टो कालक्षेप जाता आनी शक्तूय फुकट खर्च जाता. ताच्या वांट्याचीं भुरगीं शिकुकूच नाशिल्लीं जाल्यार अदीक संस्कारी जातलीं आशिल्लीं.

दुबावी : अशें कशें म्हणूं येत? ही तुमची अतिताय जाली.

आमी : अतिताय काय कितें तें आमी नकळंत. आमी जाणांत तें इतलेंच की भुरग्यांक आमी ह्या शाळांनीं घालुकूच नाशिल्लीं जाल्यार तीं आपले खेळ तर सोडचीं नाशिल्लीं. रवीद्रनाथ ठाकुर म्हणटाले, तीं नाचतलीं आशिल्लीं, झाडार चडटलीं आशिल्लीं, फळां पाडटलीं आशिल्लीं, फुलां तोडटलीं आशिल्लीं, सुकर्णीं-सवर्णीं धरतलीं आशिल्लीं, तळयेंत पेंवतलीं आशिल्लीं आनी हे भशेंत सैमाचे सायेंत वाडून कितें ना कितें शिकतलीं आशिल्लीं. आयज जाता अशें, की तांकां हेंय करूंक मेळना आनी जो अडेचो संवसार तुमी तांच्या फुड्यान उकतो करूंक सोदतात त्या संवसारांतूय तीं रिगूंक पावनात. आमच्या भुरग्यां सारकीं दुदैवी भुरगीं संवसारांत खंयच आसचीं नात. खऱ्यांनींच काकूळट दिसता तांची.

दुबावी : कितें करतलीं बावडीं!

आमी : कांय ना. पूण आमी आतां ही 'बालहत्या' बंद करूंक जाय. 'छडी वाजे छम् छम्, विद्या येई घम् घम्' अशें म्हणटल्या लोकांक जशे आमी भायर उडयले तशे 'पयलीं एक भास शिकात. मागीर तुमकां आमी गिन्यान दितले.' अशें म्हणटल्या लोकांकूय शिक्षणाच्या मळावेले हालोवन पुलिसेंत व्हरून दवरूंक जाय.

दुबावी : म्हणचे बंदखणींत?

आमी : हय. कारण तांकां काळीज ना. तें खिणेलां. ताका भुरग्यांचें दुःख समजना. ते करतात त्या क्रूरपणाक तुळाच ना.

दुबावी : तुमी भावनावश जावन उलयतात.

आमी : तें आमी नकळंत. पूण भुरग्यांचे हाल आमच्यांनीं पळोवं नज.

दुबावी : पूण कोंकणींत शिक्षण सुरू करचें अशें थारायलें जाल्यार कांय वेव्हारीक अडचणी आसात. त्यो सोडयनासतना आमी एकदम कोंकणींत शाळा जाय अशें म्हळें जाल्यार कोण आयकुपाचो ना. पयलीं ह्यो अडचणी पयस करात.

आमी : खंयच्यो त्यो?

दुबावी : जो मेरेन कोंकणी शाळेंतलीं भुरगीं मराठी शाळेंतल्या भुरग्यां परस अदीक हुशार आनी शिक्षित जातात हें आमी लोकांक दाखोवन दिनात, तो मेरेन तांकां आपलीं भुरगीं कोंकणी शाळेंत घालात अशें सांगूंक जायना.

आमी : कित्याक?

दुबावी : कित्याक, तुमचो अजून प्रयोगूच जावंक ना.

आमी : संवसारांत आयजवेर जायत्या शिक्षणशास्त्रज्ञांनीं जायते 'प्रयोग' करून करून पळेले आनी उपरांतूच ते ह्या निर्णयाचेर पावले की मुळावें शिक्षण भुरग्याचे आवय भाशेंतल्यानूच जावंक जाय. आमी अमलांत हाडूंक सोदतात तो हो सिद्धांत. काय कोंकणीच जगा भायली भास, म्हूण तिचो 'प्रयोग' करून दाखोवंक जाय?

दुबावी : पूण लोकांक तुमचें म्हणणें पटचें कशें?

आमी : लोकांक समजावंक जाय आनी - घडये तुमकां पटचें ना - लोकांक तें मान्य करूंक लावंक जाय. सत्य जितलें कोमल आसता तितलेंच कठोरूय आसता. म्हूण देशाहिताची तळमळ आशिल्ल्यांत कारुण्या बरोबर कठोरता लेगीत आसूंक जाय.

दुबावी : पूण लोक विचारतले, कोंकणींत पुस्तकां खंय आसात?

आमी : कसलीं पुस्तकां?

दुबावी : पाठ्य पुस्तकां आनी शिक्षण सोंपतकूच उपरांत वाचपाखातीर जाय आशिल्लीं पुस्तकां.

आमी : पाठ्य पुस्तकांचोच प्रस्न आसत जाल्यार पांच वर्सां भितर मॅट्रिक मेरेनचीं सगळीं पुस्तकां तयार करूंक येतलीं. पुस्तकांचो तुमी हुसको करूं नाकात. पयलीं कोंकणींतल्यान शिक्षण दितले हो संकल्प करात. पुस्तकां फाटल्यान घे म्हूण येतलीं. रवीन्द्रनाथ म्हणटाले, तुमकां नुस्तें जाय मू? पयलीं उदक सोदात. उदकूच नासत जाल्यार नुस्तें येतलें खंयच्यान?

दुबावी : पूण पुस्तकां कोण तयार करतले?

आमी : आमीच. आनी आमी कोणाक हिणोवंक सोदिनात - पूण कोंकणी कडेन फाट करून राविल्ले, तिचे आड आशिल्ले लोक लेगीत तुमकां जाय ते तरेचीं, जाय तितलीं पुस्तकां तयार करून दितले. घडये आमचेय परस बरीं बरयतले. पुस्तकां खातीर अडून उरपाचें ना.

दुबावी : पूण उपरांतचीं?

आमी : उपरांतचींय तयार जातलीं. तुमकां एक गजाल खबर आसतली. पुस्तकां दोन तरांचीं आसतात. एक, माहिती दिवपी. दुसरीं मौलिक Creative Literature. पयकीं माहिती दिवपी पुस्तकां जाय तितलीं

तयार करूं येतात. दुसरे तरेच्या पुस्तकांकूय अनुकूलता जाय. तीं केलीं म्हणटकूच तींय येतलीं. आजूय म्हूण असलीं पुस्तकां नात म्हणूं नज. तितल्या प्रमाणांत नासतीत. पूण आसात आनी येत आसात. **दुबावी :** पूण तुमी कितें मॅट्रिक मेरेनचें सगळें शिक्षण कोंकणींत दिवंक सोदतात?

आमी : तसो बेत करूं आनी ते प्रमाण आमी सगळे मेळून व जाल्यार पांच वर्सां भितर मॅट्रिक मेरेनचें सगळें शिक्षण कोंकणींत दिवंक कांयच अडचण येवपाची ना. पूण आयज आमी मुळावें शिक्षणांतल्या पांच यत्तांचोच आग्रो घेवन बसल्यात.

दुबावी : पूण मॅट्रिक मेरेनचें सगळें शिक्षण कोंकणींतल्यान दिलें जात उपरांत कॉलेजांत भुरग्यांक त्रास जातले.

आमी : ही अडचण मराठी, गुजराथी ह्या भासां मुखारूय आसा. भासो जे तरेन हो प्रस्न सोडयतल्यो तेच तरेन आमकांय तो सोडो पडटलो.

दुबावी : वेव्हाराचे नदरेन पळेत जाल्यार आमचे भुरगे फक्कत गोंय काय रावपाचे नात. ते भायर वतले. चड करून मुम्बय, नागपूर, पुणे ते वतात. तशें जाल्यार मागीर तांकां थंय उपकारा पडटलें असलेच शिक्षण दिल्लें बरें न्हय?

आमी : कसलें तें?

दुबावी : मराठी माध्यमांतल्यान, एकूण मेळून तांकां महाराष्ट्रांतूच राव जाय.

आमी : पयली गजाल, आमचे भुरगे फक्कत महाराष्ट्रांतूच रावनात कलकत्याकूय रावतात, जबलपुराक वतात, बँगलोराक आसात आनी आतां तर ते दिल्लीकूय वचपाचे आसात. हांगा खंयचेच कडेन मर्यादा उपकारा पडपाची ना. दुसरें, जे लोक महाराष्ट्रांत वतात ते थंय मराठी मालवजार पोट भरिनात. आयज हजारांनी गोंयकार जो मुम्बय आनी तो मराठीचेर जगना. महाराष्ट्रांत आमचो फुडार आसा म्हूण आमी मराठी शिकूंक जाय अशें जे म्हणटात तांकां परिस्थितिची कल्पना ना. फटयतात. जर मराठी इतली समर्थ भास आशिल्ली जाल्यार महाराष्ट्र एकूय इंग्लीश शाळा उरची नाशिल्ली. तिसरी गजाल, आमच्या भुरगे मुखार जो प्रस्न आसा तोच महाराष्ट्रांतल्याय भुरग्यां मुखार आसा. गुजराथांतल्याय भुरग्यां मुखार आसा. खंयचोच भुरगो आपल्याच राज्यांत आपलो फुडार करपाचो ना. तो अशे तरेचें शिक्षण घेतलो, जें घेतलो ताका हिन्दुस्तानांतल्या खंयच्याय राज्यांत काम करूंक मेळटलें. देशाचे जे जाळवणदार आसात ते हो प्रस्न सोडयतात. तेच तरेन आमकांय सोडोवंचो पडटलो. समजात, मॅट्रिक मेरेनचें न्हय, मुखार कॉलेजचें शिक्षण लेगीत आमी कोंकणींत दिवंक पावले - आनी स हिन्दुस्तानभर आपापले भाशेंतल्यानूच मुखावेले शिक्षण लेगीत दिवंक बेत चलल्यात - जाल्यारूय बाकिचे लोक जशे आपलो प्रस्न सोडयत तशेच आमी सोडयतले.

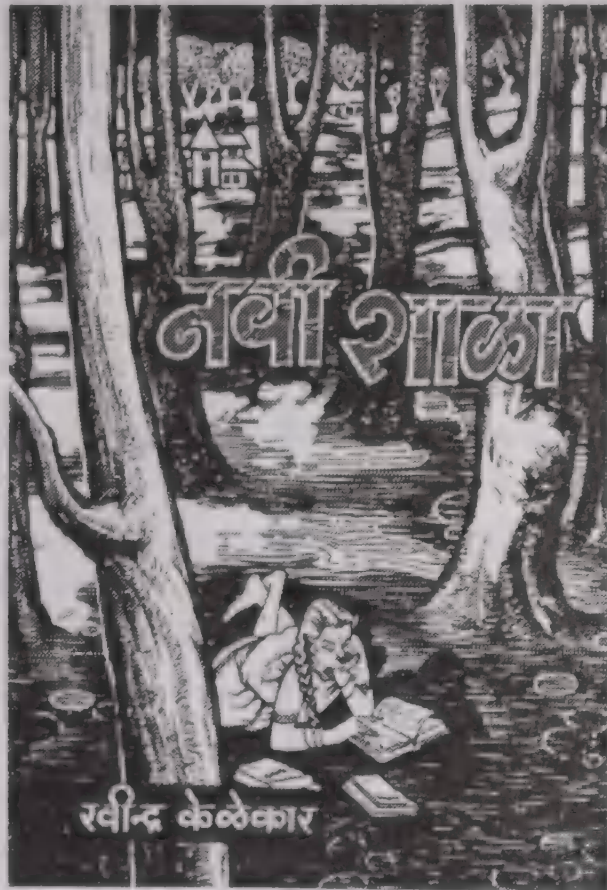
दुबावी : ते परस सुरवातेक सावनूच इंग्लीश शिकिल्ली बरी न्हय?

आमी : वेव्हारवादी लोकांनीं आपली बुद्द मातशी मुखार चलयली जाल्यार मराठी परस इंग्लीशच चड फायद्याची हें तांकां दिसून येतलें. तशे वेव्हारवादी लोक गोंयांत नात अशें न्हय. ज्या लोकांक मुखार मराठी घेवचीच पडटली असो एक भ्रम तुमी काळजांत घेवन बसल्यात ते लोक तुमचे परस अदीक वेव्हारी हें तुमी विसरूं नाकात. तुमी वेव्हाराच्या कसार घांसून कोंकणीक सोडली आनी मराठी घेतली जाल्यार ते लोक तोच कस वापरून कोंकणीय सोडटले, मराठीय सोडटले आनी सरळ इंग्लीशच घेतले. तशें जालें जाल्यार आमकां अजाप जावपाचें ना. वेव्हारवादाचो तो विजयच जातलो. पूण खरेलो वेव्हार इतलो मोटवो आनी आंधळो आसना. तो एकंदर समाजाचें हीत कित्यांत आसा तें पळेता आनी जें उचित तेंच वेंचून काडटा आनी मागीर तें चलणुकेंत हाडपाक ज्यो अडचणी येतात तातुंतल्यान धिरान वाट काडटा.

दुबावी : पूण तुमचो इंग्लीशीक कितें विरोध आसा तो तुमी सांगलो ना!

आमी : इंग्लीश भाशे आड आमचें कांयच म्हणणें ना. ती भास आमी जाणा जावन घेवची पडटली ह्या विशींय आमकां दुबाव ना. पूण शिक्षणाचें माध्यम म्हूण तिका स्थान फावना. तिची एक सुवात थारावची पडटली. इंग्लीश जेन्ना शिक्षणाचें माध्यम जाता तेन्ना ती आपले मर्यादीचें, अतिक्रमण करता अशें आमकां दिसता. गांधी, रवीन्द्रनाथ, विनोबा, लोहिया बी जायत्या देशभक्तांनीं हाचे आड आपलो आवाज उठयला. एक गजाल तर स्पश्टूच दिसता की जे इंग्लीशींतल्यान शिक्षण घेतात ते गांवठी सायब जातात, आपल्याच देशांत परकी कशे जावन रावतात, देशभश्टे जातात. इंग्लीश शिकप वेगळें आनी इंग्लीशींतल्यान शिकप वेगळें. गांधीजींच्या उतरांनीं सांगचें जाल्यार :-

Among the many evils of foreign rule, this blighting imposition of a foreign medium upon the youth of the country will be counted by History as one of the greatest. It has sapped the enegry of the nation. It has shortened the lives of the pupils. It has estranged them from the masses. It has made education unneces- sarily expensive. If this process is still persisted

in, it bids fair to rob the nation of its soul. हाचे परस अदीक आमकां कांय सांगपाचें ना.

दुबावी : तुमचें इतलेंय म्हणणें हांवें आयकलें. पूण आमच्या शिक्षणांत मराठीची सुवात खंयची हें तुमी एका उतरान लेगीत सांगलें ना. मराठीची आमकां गरजूच ना अशें तुमचें म्हणणें आसा व्हय?

आमी : तुमी हो प्रस्न विचारतले हाची आमकां खातरी आशिल्ली. आमी ताची वाटूच पळेताले. मराठीची सुवात पालवी भाशेची. पालवी भास म्हळ्यार आपले भाशेंतल्यान शिकता आसतना जे भाशेचो मदीं पालव घेवचो पडटा ती भास. कोंकणी ही मराठी इतलीच संस्कारी भास जरूर आसली तरूय शिक्षणाच्या मळार आमी तिचो आतांच उपयोग

सुरू करतात. कोंकणी सारकी वाडसर आमकां दुसरे खंयचे तरी भाशेचो पालव घेवचो पडटलो. हो मराठीचो हक्क आमी कबूल करतात.

दुबावी : पूण भास म्हूण मराठी शिकपाची गरज ना?

आमी : आसा. मुळाव्या शिक्षणांतूच मराठी भास एक विशय म्हूण आमच्यांनीं दवरूं येता.

दुबावी : पूण ल्हान वयार भुरग्याक दोन भासो शिकच्यो पडल्यो जाल्यार ताचे तकलेर ओजें घाल्ले बशेन जावचें ना?

आमी : ना. एक विशय म्हूण मराठी शिकयली जाल्यार तें ओजें जावचें ना. परतें, मराठी माध्यमांतल्यान शिक्षण दिल्ल्यान ताका जितली मराठी येतली आशिल्ली ताचे परस बरी एक विशय म्हूण शिकयल्यार येतली. आमच्या म्हणण्याक शास्त्रीय आनी अनुभवाचो

आधार आसा. आमी सेवाग्रामांत पळेलां, भुरगीं तीन तीन भासो सोपेपणान शिकतात. कांय शिक्षणशास्त्रज्ञांचें तर मत अशें आसा की ६ ते १२ वर्सांचे पिरायेंत भुरगीं पांच भासो बरे बशेन शिकूंक शकतात. पूण त्यो तांगेले आवयभाशे मार्फत शिकोवंक जाय आनी भुरगें शिकूंक शकता जाल्यारूच शिकोवंक जाय. हांगा एक गजाल तुमी ध्यानांत दवरूंक जाय. दुसरी भास शिक्षणाचें माध्यम म्हूण घेवप हें वेगळें आनी दुसरी भास एक विशय म्हूण शिकप वेगळें. ह्या नेमान कोंकणी शिकता आसतना मराठी एक विशय म्हूण आमच्यांनीं तिसरे यत्नेपासून खातरीन घेवं येता. तसो तो घेतलो जाल्यार पांचवे यत्ने वेळार तांकां मराठी, मराठी माध्यमांतल्यान शिक्षण सुरू केल्ल्या कोंकणी भुरग्या इतली तरी खातरीन येतली.

दुबावी : कोंकणींत चडशें साहित्य नाशिल्ल्यान कांय जाण अशें म्हणटात की स्वराज्यांत बारीक दुबळो लोक मराठी शिकून वयर सरत ह्या भयान कांय सुवार्थी लोकांनीं ही कोंकणिची चळवळ सुरू केल्या. बारीक लोक सासणाचो अजाणपणांतूच उरचो अशी तांगेली वान्सा आसा खंय. तुमचें ह्या आरोपाचेर कितें म्हणणें आसा?

आमी : आमी आयज जशीं गोरवां विकतीं घेतात आनी आमचे सेवेंत तांकां राबयतात तशें एका काळार अमेरिकेंत गोरे लोक काळ्या लोकांक विकते घेताले आनी जनावरां भशेन राबयताले. ही मनीसपणा भायली चाल ना करपाक कांय सहृदय गोऱ्यांनी चळवळ केली आनी गुलामिची ही चाल एक दीस ना करून उडयली. तेन्ना तांच्या आड कोण गेले हें तुमकां खबर आसा? खासा गुलामच. ते म्हणूंक लागले, ह्या गोऱ्या लोकांनीं आमकां आयज मेरेन इतले छळ्ळ्यात की आतां ताणीं आमकां छळपाक ही नवी युक्त सोदून काडल्या. आमी बरे भशेन जेवतात खातात तें हांच्यानीं पळोवंक नज. ते आमकां त्रासांत घालूंक पळेतात!

तांतलीच गजाल ही. ह्या लोकांनीं आपलो न्यूनगंड सोडून, दोळे उक्ते करून आपले भोंवतणी पळेत जाल्यार बारीक लोकांक अज्ञानांत दवरपी लोक खंयचे वटेन आसात हें तांकां दिश्टी पडटलें. लोकभाशेक व्हडपणा दितकूच लोक अज्ञानांत उरिल्लें आयजवेर संवसारांत खंयच घडूंक ना. संवसारांत जंय जंय लोक भाशेक कडसरावन शिस्ट भाशेचो शेक चलला थंय थंय शिस्ट लोकांचेंच राज्य चललां, बारीक लोकांचें न्हय; थंय थंय समाजांत दोन वर्ग पडल्यात. एक ल्हान, शिकिल्ल्यांचो; दुसरो मोटो निरक्षरी लोकांचो. निरक्षरी लोक शिकिल्ल्या लोकांक 'फुडारलेले' म्हणटा आनी तांचे पसून पयस रावता. आनी शिकिल्लो लोक हांका 'अन्नाडी' म्हणटा आनी उणो लेखता. पू. विनोबांच्या उतरांनीं सांगचें जाल्यार अशें म्हणूं येत की शिकिल्लो लोक पांगळो आसता (तांचे हात पांय काम करिनात) आनी शिकूंक नाशिल्लो लोक आंधळो आसता. (तांकां दोळे नात). म्हूण हो पांगळो समाज आंधळ्यांच्या खांदार चडून रावता आनी आपूण दुसऱ्याच्या खांदार बसलां म्हूण आपणाक मोटो मानता. ही असमानता ना करतले जाल्यार पांगळ्यांक आंधळ्यांच्या खांदा वयले सकल देंवोवंक जाय. हें फकत लोकभाशेनूच शक्य आसता.

दुबावी : अशें संवसारांत खंय घडलां?

आमी : सगळे कडेन. भगवान बुद्धाच्या काळापासून आयज मेरेन जे जे लोकहितवादी जाले तांणीं लोकांक बेगीन शिक्षित करपाचें साधन म्हूण लोकभाशेचोच पालव घेतला. अनुभवान अशें दिसून आयलां की लोकांक बेगीन सज्ञान करतले, खरेल्या अर्थान शिक्षित करतले जाल्यार लोकभाशेकूच वयर काडूंक जाय. तुमी रशियेंत कितें जालें तें आयकलां?

दुबानी : ना.

आमी : गिन्यान दिवपाचें साधन म्हूण लोकभाशेक वेंचून काडीत जाल्यार लोक केदे बेगीन मुखार सरता हाची सुंदर देख म्हूण रशियेंतल्या तुर्कमान, उज्बेक, कर्गीझ, कझाक ह्या सुवातींकडेन पळोवंचें. १९१७ मेरेन हे

लोक अन्नाडी आशिल्ले. झारशाहीक ते वयर सरिल्ले नाका आनी म्हूण शिक्षणाची भास ताणें रशियन दवरलेली. कांय शिकिल्ले लोकांनीं जेन्ना पळयलें की रशियन भास शिकयली जाल्यारूय सज्ञान जायना तेन्ना ताणीं तुर्की भास आपणावची थारायलें. तुर्की भास साहित्य खूब आशिल्लें आनी तुर्कमानी, उज्बेकी बी भासांक ती लागींचीय आशिल्ली. रशियन आनी तुर्की हांचे भितर फरक इतलो आशिल्लो की गिन्यान जोडपाखातीर जाय आशिल्ली रशियन येवपाक जर ह्या लोकांक धा वर्सा लागतालीं, तर तेंच गिन्यान भाशेंत आठ वर्सां भितर मेळटालें. अश्या वेळार रशियेंत लोक जाली आनी लोकांक जाता तितले बेगीन शिक्षित करप हो क्रांती नायकां मुखार जिणेचो आनी मर्णाचो कसो प्रस्न उबो रावलो तेन्ना तें लक्ष ह्या लोक-भासांकडेन गेलें. त्या वेळार ह्यो भासो लोक पळोवत उलयताले. तातूंत साहित्य नाशिल्लें. तांची लिपीय नाशिल्ली. क्रांती नायकांनी लिपी दिली आनी संवसारांतलें सगळें बरेंबरें साहित्य भासांनीं हाडचें असो नित्शाय केलो. पंचवीस वर्सां भितर रशियेच्या वांट्यांत येदो व्हडलो कायाकल्प जालो की आयज ह्या भाशांचीं विश्वविद्यालयां आसात, वर्सान वर्स हजारांनीं पुस्तकां भायर सरता आनी सगळ्यांत मोटी गजाल म्हळ्यार थंय एक लेगीत निरक्षर माणस मेळना.

दुबावी : खऱ्यांनींच अजाप दिसता.

आमी : कळ्ळें मू? आमी फकत हवेंतल्यो गजाली सांगिनात. संवसारांत जें घडलां आनी संकल्प केल्यार हांगा जें घडूं येता वा हांगा जें घडूं जाय अशें आमकां दिसता तेंच आमी सांगतात. गोंयचें साहित्य कोंकणींतल्यान जावंक जाय. आवयच्या दुदा वांगडा जे संस्कार आसात ते मेळटात वा जीं म्होंवाळ उतरां आमच्या कानार पडटात तांचे वयल्यान आमच्या भुरग्यांच्या शिक्षणाचो मेळ बसूंक जाय. ना जाल्यार तें शिक्षण अडेचें जातलें, वयलें वयलें जातलें. भुरगीं खऱ्या अर्थान शिक्षित जावपाचीं नात. एका मोट्या देशाच्या नागरिकाच्यो जापसालदारक्यो आपले घेवंक शकपी जावचीं नात. दुसरें, शिक्षण लोकभास कोंकणींतलें जालें ना जाल्यार आमच्या बारीक दुबळ्या लोकांक बेगीन शिक्षित करप आमकां जमपाचें ना. ते फाटींच उरतले, चिड्डलेच उरतले आनी समाजांत न्याय, समानताय नंदची ना.

देखुनूच आमी म्हणटात, लोकभास कोंकणी सोडून दुसरे खंयचेय भाशेन गोंयच्या लोकांक शिक्षित करपाचे बेत आंखप म्हळ्यार शिक्षण-शास्त्राचे नदरेन चूक, समाजशास्त्राचे नदरेन प्रगती विरोधी. गांधीजींच्या उतरां सांगचें जाल्यार अशें म्हणचें पडटलें की 'तशें करूंक सोदतल्यांचो पवित्र आसलो तरूय ते प्रजेचे दुस्मानूच आसतात.'

मोहन रानडे

सतीचे वाण

“गोंय मुक्ती संग्रामांत जो ल्हानसो वांटो घेवपाचें भाग्य म्हाका फाव जालें, जो अणभव म्हाका आयलो ताका लिखित रूप दिवप इतिहासाचे नदरेन गरजेचें आशिल्लें. हांवें विशेश त्याग करूंक नाशिल्लो, पूण हेरांनी तो निश्चितपणान केल्लो आनी तांचेकडेन म्हजो लागशिल्लो संबंद आयिल्लो. तांचीं नांवां तांच्या आंगावेल्या लवतरांक लागून खबरापत्रांतल्यान झळकूंक नाशिल्लीं. अश्या सामान्य लोकांच्या असामान्य त्यागाचें दर्शन हांवें गोंयांत प्रवेश केल्ल्या खिणासावन, १९४९ सावन, म्हाका घडिल्लें. तांची नोंद खंयतरी जावप गरजेची आशिल्ली. तें कृतज्ञतायेचें द्योतक आशिल्लें. गोंय मुक्तीसंग्राम ज्या वसाहतवादी झुजाचो एक वांटो आशिल्लो त्या झुजाचे

आनीक कांय पैलू पळोवपाची जी संद म्हाका पुर्तुगालाक मेळ्ळी तीय कथन करप गरजेचें आशिल्लें. पुर्तुगेज जनता आनी साम्राज्यवादी पुर्तुगेज सरकार हीं एकूच नांत, भिन्न आसात, परस्परविरुद्ध आसात. तांच्यात संघर्श चालू आसा. ह्या संघर्शाचो जो थोडोभोव परिचय म्हाका थंय जालो तो हेरांक करून दिवप म्हाका गरजेचें दिसलें. गोंय मुक्ती उप्रांत कैद्यांचे अदलाबदली विशींच्या निर्लज्ज इतिहासाची पुनरावृत्ती जावन आनीक कोणा भारतीयांचेर फुडाराक ‘आपलो देश मुक्त जाल्लो आसतनाय’ विजनवास काडपाची पाळी येवं नये हे पासत त्या इतिहासाविशीं हांवें बरोवप गरजेचें आशिल्लें.”

- मोहन रानडे

झाडेतेरा वर्सांची पुर्तुगालच्या कधीयता तंदवणीत टव्याटत भोगून क्रांतिवीर मोहन रानडे गोंयांत आयले तेन्ना हांव अकटा वर्साचो. तेन्ना रानडे आमगेट येताले. ते भाईचे (नंदा) मित्र. आमच्या घरांतले शेणान झारयिल्ले जमनीट पाट दवरून त्या पाटाट आसटमांडी घालून बसून, पेन्सोलाच्या दिव्याच्या उजवाडांत वाचन कटताले. तांचे गुटवाट बसून हांवूय कितें तटी वाचतालों. ताणीं म्हाका टूब गजाली सांगच्यो. वेगवेगळ्या चळवळींत वांटेकार जावपाची मागीट जी स्तुमस्तुमी आयली ताचें फाटलें कारण हेंच आसूं येता.

आयज गोंय मुक्तीच्या भांगरा उत्सवी वर्सा हांव तांचें ‘सतीचे वाण’ अणकारीत करूंक बसतां तेन्ना म्हाका मोहनकाका म्हजेगुटवाट आसटमांडी घालून बसला आनी म्हजेकडेन उलयता असो भास जाता.

- दिलीप बोरकार

६. स्वतंत्रतायेची प्रतीक्षा

बाळा पर्येकारा वांगडा हांव गोंयचे शिमेर पावलों आनी पळय जाल्यार मुखावेल्यान लोकांच्यो झुंडींच्यो झुंडी येताल्यो. माथ्यार पोटल्यो आनी मुखार गोरवां बिरवां अश्या थाटांत शिमेवेलीं आपापलीं खेडीं खालीं करून बेगबेगीन सगळे भारतीय हद्दींत शिरताले. ‘आतां लढाय सुरू जातली...’ हें एकूच वाक्य तांच्या तोंडार आशिल्लें. १३ वो १४ ऑगस्टाक भारतीय सेना गोंयचेर चाल करून येतली, पोर्तुगीज सेना पळून वतली आनी १५ ऑगस्टाक गोंय मुक्त जातलें अशी तांची सामकी समजूत जाल्ली. अशे परिस्थितींत शिमेर रावप धोक्याचें. ते परस भारतीय हद्दींत आदींच वचचें म्हूण हे सगळेजाण वताले. ‘हद्दीवेल्या पोर्तुगीज चौकीवेल्या शिपायकानी तुमकां कशें आडायले ना? गोरवां बिरवां सयत ताणीं तुमकां येवंक कशें दिलें?’ अशें विचारतकच ताणी म्हणलें, ‘चौक्यांचेर पोर्तुगीज पोलीस आसातूच खंय? आर्मा उडोवन ते केन्नाच पसार जाले.’

चौक्यो खाली आसात अशी बातमी मेळ्ळ्या उप्रांतूय शीम हुपतना आमी सदची काळजी घेतली आनी पुराय दीसभर आनी रातभर रपेट करून सकाळीं सावय लागीं आयले. गांवांत प्रवेश करीत आसतना रात्रशाळेंतलो एक तरनाटो मेळ्ळो. म्हाका पळयतकच ताणें तीन-

चार दिसां पयलींच, ५ वो ६ ऑगस्ट दिसा, पोलीसानी सावय धाड घालून थंय काम करपी जोशी नांवाचे एक शिक्षक, श्री. गणपती सावयकार आनी श्री. सच्चित शिलकार हांका धरून व्हेल्ल्याची आनी म्हजे विशीं चवकशी केल्ल्याची बातमी सांगली आनी 'आतां गांवांत वचूं नाका' असो सावधगिरीचो इशारोय ताणें म्हाका दिलो. हांवें तो मानलो आनी बाळा पर्येकाराक अदीक म्हायती काडून हाडपाखातीर गांवांत धाडून हांव दोंगरार रावपी पुंडलीक शिलकार नांवाच्या एका शेतकाराचे खोपींत वचून रावलें.

बाळा पर्येकार गांवांतल्यान सविस्तर बातमी घेवन आयलो. उप्रांत दासू चाफाडकार आनी शंभू पालकार ह्या दोन सहकाऱ्यां वांगडा तशेंच तळ्यांतले रात्रशाळेंत शिकपी एक दोन विस्वासू जाण्ट्यां वांगडा चर्चा जाली. दुसरे दिसा उंच दोंगरावेल्या आत्माराम जांभुळकार ह्या मजुराचे खोपींत रावंक गेलों. आत्माराम जांभुळकाराची खोप दोंगरांत सामकी आडमोडणाक आनी दाट जंगलान पुरायेन लिपिल्ली. ते राती श्री. विश्वनाथ सावयकारा कडल्यान गोंयच्यो मुखेल बातम्यो कळ्ळ्यो. 'एराल्डु' ह्या पोर्तुगीज खबरा पत्रान उजवाडाक हाडिल्ली एक कोंकणी पुरवणीय ताणी धाडून दिल्ली. 'कायश इकुनॉमिक' (बचतपेटी) तशेंच 'वांकु उल्त्रमरीनु' (सागरोत्तर बॅन्क) च्या दारामुखार ठेवीदारांच्यो आपआपल्यो ठेवी काडून घेवपाखातीर दादरानगर हवेली मुक्ती संग्रामाक तोंड फुट सावन एकूच रीघ लागिल्ल्याची बातमी ते कोंकणी पुरवणेन आशिल्ली. १५ ऑगस्टाक भारतीय सेना गोंयांत प्रवेश करून गोंय मुक्त करतली, पोर्तुगीजांक धांवडावन घालतली, पोर्तुगीज बँकेत आशिल्ले आमचे पयशे पोर्तुगालाक घेवन पळटले अशें जो तो उलयताले. 'एराल्डु' आनी गोंयांतलीं हेर खबरापत्रां लोकांक 'पयशे काडूं नाकात. सगळ्यो अफवा आसात. तांचेर विस्वास दवरूं नाकात.' अशी केविलवाणी

विनवणी परतून परतून करताले. पणजे, म्हापशें, मडगांव आनी शारांतले कितले तरी जाण आपापलीं शारां सोडून खेड्यांत सुरक्षिततेखातीर रावपाक गेल्ले. दादरानगर हवेलींत घडटल्या घडणुकांचो निशेध करून पोर्तुगीज सरकाराक पाठिंबो दिवपी सरकारी सभांचीं आमंत्रणां दिवपाक आयिल्ले शिपाय 'कितें करूं, आमी हुकमाचे ताबेदार, सभेक येवंचें काय ना तें तुमचे तुमी थारायात. आमकां आदेश दिला देखून आमी तुमकां निमंत्रणां दितां.' अशें काकुळटेन म्हणटाले. तें आयकतकच पयलीं केन्ना तरी हांच्यात उर्मटपणा आशिल्लो काय असो दुबाव मनात येतालो. बाणस्तारचे पोलीस चौकेवेले पोलीसय अशेच थतर वितर जाल्यात म्हणपाची खबर तळ्यांतल्या धर्मान हाडली. १५ ऑगस्टाक गोंयांत प्रवेश करपी भारतीय सैन्यांक जंगी येवकार दिवपाखातीर वळवयत जायते जाणानी माराण विकते घेवन दवरल्यात म्हणपाचें कळ्ळें. भारतीय बावटेय गांवच्या दर्ज्याकडल्यान जायते जाणांनी शिवून घेतिल्ले. १५ ऑगस्टची सगळे उत्सुकतायेन वाट पळयताले. स्वतंत्रतायेची प्रतीक्षा करताले. फोंड्यां कुळेच्या (म्हळ्यार भारतीय हद्दीच्या) वटेन एखाद्री लश्करी जीप वो मोटरसायकल आयली तर 'भारतीय सेना' आयली अशेंच जायते जाणांक दिसतालें. दुसरे दिसा सकाळीं हांव एका कागदार कसली तरी बातमी बरोवन काडटालों. आत्माराम जांभुळकाराच्या घरासावन ५०-६० फूट अंतराचेर आशिल्ल्या घरांतली मंडळी आपली साटली पोटली घेवन, भुरग्यांक हाण्णीर घेवन, खांदार मारून पळून वतात म्हणपाची खबर कांय वेळान कोण तरी घेवन आयलो. 'कितें घडलें? लोक कित्याक पळून वतात?' हांवें आत्मारामाक विचारलें. ताणें चवकशी करून जो खुलासो केलो ताणें आमची हासून सामकी मुड्डी घाली. सकाळीं जेन्ना हांव बरयतालों तेन्ना हांवें खाकी

कालसांव घाल्लें. तेच वेळार कोण अनवळखी मनीस येवन गेल्लो. ताणें 'ख कालसांव घाल्लो कोणतरी एकलो कितें बरोवन घेता' इतलेंच थंयच्या लोकांक सांग मात सगळे भियेले. सगळ्यांनी तर्क लडय की कोणतरी पोलीस शिपाय, तरनाट्या भुरग्यांची यादी करता. ह्या सगळ्यांक ऑगस्टाक लढपा खातीर पोर्तुगेज व्हरतले

'१५ ऑगस्टाक गोंय स्वतंत्र जातलें' लोकांचो भ्रम पयस करपाचो प्रयत्न हांव, दा शंभू सतत करीत आशिल्ले. '१५ ऑगस्ट फक्त सत्याग्रह जातलो, गोंया भायल्या सत्याग्रही येवपाचे आसात पूण तांचो भारतीय सैन्याकडेन कांयच संबंद ना.' अशें सत सांगपाचो आमी प्रयत्न करताले. पूण आमचे विस्वास दवरपाक कोणूच तयार नाशिल्लें 'आतां मात जातलें!' असो जबरदस्त विस्वास त्या सगळ्यांच्या अंतस्कर्णांत आशिल्लो शेवटाक तो १५ ऑगस्ट उजवाडलो. गोंय मुक्त जातलें हे कल्पनेन रंगून गेल्ली जनता आनी आपलो जीव कसो वाचोवचो ह्या हुसक्यात आशिल्ले पोर्तुगेज ह्या दोगांयचो अपेक्षाभंग करपी तो १५ ऑगस्ट उजवाडलो हांव पाळीवाड्यार गुणलो पालकाराच्या घरा आशिल्लों. ते दिसा सकाळींच भुरग्यांनी शाळेंत जमून साखर वाटली. गुपचूप ध्वजवंदना केलें. स्वातंत्र्यदीन मनयलो. दासू, शंभू पालकार, तुकाराम, पुंडलीक, विनायक पालकार आदींनी खेतक्याच्या उंच दोंगर माथ्यार तिरंगी बावटो फडकयलो. 'पळोवय कितें जाता फाल्यां तें' अशे आशेन दळिद्री खोपींत जनता मुक्ततायेच्या खिणाची आतुरतायेन वाट पळयताली. पूण सकाळ सोंपली, दनपार उलगली, सांजवेळ आयली, तीय उलगली, रात आयली तरीय कांयच घडलें ना देखून लोक गोंदळून गेले. 'पणजेत लढाय जाल्या आसतली. कारण पोर्तुगीज सैनिक थंयच आसात. आमकां रानांत फक्त फाल्यांच ती गोड खबर समजतली.' अशा

उतरांनी कांय जाण आपलें सांत्वन करून घेवंक लागले. 'आतां मात जातलें' अशें आयज सकाळमेरेन विस्वासान म्हणपी गुणलो, 'हें केन्नाच जावंचें ना. हें अशेंच उरतलें' अशें म्हणूंक लागलो. राती श्री. विश्वनाथ सावयकारान 'एराल्डु'ची कोंकणी पुरवणी धाडली. 'सत्याग्रह' फसला म्हणपाचें तातूंत ठळक वृत्त आशिल्लें. सावयवेरेंच्या पोर्तुगीज शाळेर बावटो उबोवपाचें धाडस कोणे देशभक्तान केल्लें आनी थंयच्या कुशतांदीक फर्नांडीस ह्या पोर्तुगीज खबऱ्यान तो पिंजून ल्हासलेल्याची खबर दासू घेवन आयलो. सगळ्यांचो राग अनावर जाल्लो. बाणास्तारच्या बाजाराक गेल्ल्या तळेवाड्यावेल्या धर्मान पोलिसां मदल्या भिरांतेची खबर दिली. थंयचे चौकेवेले पोलीस सकाळीं आर्मां दवरून कुशीक पयस वचून बशिल्ले. त्या आर्मांकडेन, ते पोलीस चौकेकडेन आपलो कांयच संबंद ना हें दाखोवपाचो ते प्रयत्न करताले.

पोर्तुगीज सरकारच्या भिरांतेचो लाब आमच्या सरकारान, आमच्या फुडाऱ्यांनी, आमी अजिबात घेतलो ना. उरफाटें गोंया भायल्या देशभक्तांक सत्याग्रहांतूय वांटो घेवंक मज्जाव करून तांची शक्त खच्ची करपाचें कार्य मात आमच्या सरकारान केलें. तेरेखोलच्या कोटांत ते दिसा सत्याग्रही भितर घुसले आनी तांका पळयतांच कोट खालीं करून सशस्त्र पोर्तुगीज पळून गेले. दुदैव्य आमचें की कोट ताब्यांत दवरपा खातीर उपांत मजत करपाचें आमच्या सरकारान मनांतूय हाडलें ना. 'हो कितें प्रकार!' अशें अजाप उक्तायत दुसरे दिसा पोर्तुगीजांनी आरामांत तो कोट परतून ताब्यांत घेतलो.

पोर्तुगीज भिरांतेचो प्रतिकात्मक उपेग करून घेवपी एक तरनाटो मुखार सरलो. हेमंत सोमण हें ताचें नांव आतां सगळ्यांक वळखीचें आसा. मडगांवच्या राऊत मास्तरांचे शाळेंत शिक्षक म्हूण कांय म्हयन्या पयलींच ते आयिल्ले. ते दिसा सरळ ते पणजे गेले आनी पलाशी मुखार (आयच्या सचिवाल्या मुखार)

ताणीं एकट्यान भारतीय बावटो उबयलो. तांका अटक जाली. ते एकटेच आसात, तांचे फाटल्यान सेना ना हें पळोवन तांका बेदम मारहाणूय जाली. भारतीय सेना आयिल्ली ना हें पळोवन भंयान आर्मां उडोवन दिवपी पोलीस दुसरे दिसा सावन शूरविरां सारके फिरूंक लागले. पोर्तुगीज सामर्थ्याच्या अजिंक्यपणाचेर तांची श्रध्दा वाडली.

त्या वेळार मनांत आयलें, सकाळीं ताणीं उडयल्लीं आर्मां आमी कित्याक उखल्लीं नांत? नैतिक धैर्य पुरायपणान खच्ची जाल्ली शासनयंत्रणां हुमटून उडोवपाखातीर तिचेर फाव ते निमणे घाव आमी कित्याक घातले नांत? हांगचे परिस्थितीची मात तरी कल्पना चळवळीच्या फुडाऱ्यांक आशिल्ली जाल्यार आनी तिचो उपेग ताणीं केल्लो जाल्यार गोंयचो थोडो तरी वांटो निश्चितूच मुक्त जावपाचो. सामके निःशस्त्र लोकांक कसलोच प्रतिकार नासतना चौक्यो ताब्यांत घेवंक मेळपाच्यो. पूण तांतलें कांयच घडलें ना. १५ ऑगस्ट १९५४त सरकारान पुरायेन निश्क्रीय

भुमिका घेतली आनी गोंय मुक्ततायेची एक भांगरा संद होगडायली. इतलेंच न्हय, तर मुखार मुंबय विधानसभेंत हेमंत सुरक्षिततायेचो प्रस्न आमदारांनी उपस्थित केल्लो आसतना श्री. मोरारजी देसाईन म्हळें, ‘कोणें सांगिल्लें ताका गोंयच्या लढ्यांत वांटो घेवपाक?’

शत्रू सामकोच दुर्बळ आसा तें पळोवन पोर्तुगीज सरकाराक आपले सुरक्षतायेची खात्री जाली आनी आंदोलन निश्ठुरपणान दडपून उडोवपाक ताणीं निर्धास्तपणान सुरवात केली. भायल्यान आयिल्ल्यांचो तशेंच थळाव्या गोंयकारांचो ताणीं कल्पना करूं नज असो छळ करूंक सुरवात केली. फितुरांक उत्तेजन मेळ्ळें, धरपकडीचें सत्र सुरू जालें, लोक परतून भियेवंक लागले. हांव कोणाच्या घरांत रावनासतना दोंगरारूच रावंक लागलों. ताका लागून सुरक्षितताय वाडली. फकत म्हाका आश्रय दिलो म्हूण एखाद्रयाच्या घरादाराचें लुकसाण जावपाची शक्यताय कमी जाली. दोन तीन दीस अशे दोंगरार उगड्यार रावन सरता थंयच आसा, भोवतेक २० ऑगस्टाक भर दनपरां पोलिसांची धाड परतून सावयचेर पडली आनी विश्वनाथ सावकाराक अटक करून पोलीस गेले. म्हजे विशीं परतून विचारणा जाली. नेमक्या हेच दिसा बाळा पर्येकार वझन्याच्यान आयलो. सामको खर्शेत खर्शेत आयलो आनी म्हाका पळोवन ताचो जीव सुसेग जालो. ‘टेलीफोनच्यो तारो तोडटना मोहन रानडेक पोर्तुगीजानी गुळयो घालून जिवो मारलो’ अशे तरेची बातमी भारतीय खबरां पत्रांतल्यान ठळकपणान प्रसिध्द जाल्ली. तेन्ना खरें फट जाणून घेवपा खातीर तो खर्शेतालो. हांव जितो आसल्यार म्हाका वझन्याक हाडपाची सुचोवणी ताका केल्ली. दोंगरांतल्या आडवाटांनी सावधगिरीन आमी भायर सरून वझन्याक आयले. ताबडतोब बेळगांवा वचपाचो आदेश म्हाका मेळ्ळो. पावसाक लागून बांघाचो रस्तो मोटारीक बंद आशिल्लो. तेन्ना १५-१६ मैलांचें अंतर पायांनी माड्डयत

हांव बांघाक आयलों. सावंतवाडीक म्हज्या वळखिचे आनी नॅशनल काँग्रेस गोंयचे वावुरपी श्री. गजानन रायकार मेळ्ळे. आपले सामकार रानड्यांचें भूत तर ना मू! असो दुबाव ताका आयिल्ल्यान तांच्या मुखामळावेल्यान आनी एकंदर आविर्भावावेल्यान दिसलें. थंयच्या खबरापत्रांत म्हज्या मर्णाची खबर हांवें स्वता वाचली आनी म्हजो म्हाकाच चिमटो काडून हांव जितो आशिल्ल्याची खात्री करून घेतली. ‘आपुले मरण-पाहिले म्यां डोळा’ अशें हांवूय म्हणूंक शकतालों. पूण वेगळ्या अर्थान.

आझाद गोमंतक दलाच्या बेळगांव हांगच्या कार्यालयांत गोंयच्यान कोणतरी आयिल्ल्याचें केसरीच्या वार्ताहराक कळ्ळें आनी तो धावत आयलो. हांव चपाती करूंक अस्तन्यो सावरून कणीक मळपांत गर्क जाललों. ‘रानड्यांच्या मरणांसंबंदी तुमकां आनीक कितें कळ्ळां बी?’ हो पयलो प्रस्न ताणें म्हाका विचारलो! ‘हांवच तो रानडे’ ही जाप मेळटकच तो तोंड आं करून पळयतूच रावलो. तेच दिसा एका खबरापत्रांत म्हज्या मरणाचे बातमेक दुजोरो मेळिल्लो. ह्याच दुजोऱ्याक आनीक दुजोरो मेळटलो म्हूण तो आयिल्लो. पूण ताची सामकीच निराशा जाली. पूण हे निराशेन तो दुखेस्त जालो ना. कारण हांव जिवो आशिल्ल्याची सनसनाटी बातमी तो सगळ्यांत पयलीं आपल्या वाचकांक कळोवंक शकतालो.

सांगलीचो म्हजो बालमित्र चिंता गोखले होय म्हज्या मर्णाची बातमी आयकतकच खरें फट पळोवंक आदलेच दिसा बेळगांवां येवन गेल्लो. आनीक जायतेजाण आयिल्ले. एकंदरीत म्हज्या मरणांक लागून जायत्यांकडेन म्हजी भेट जाल्ली.

हांव जितो आशिल्ल्याची बातमी घेवन तो बातमीदार वता थंयच आसा. बेळगांवच्या पोलीस ठाण्यावेल्यान म्हाका आपोवणें आयलें. सावयच्या गणेशपंत शिलकार

नांवाच्या एका जाण्टेल्याक बेळगांव पोल धरिल्लो. सावयत पोर्तुगीजानी जी धर केल्ली ताच्या फाटल्यान ह्या मनशाच आसा असो पुरावो ताच्याच एका बेळगांव पोलिसांक दिल्लो. ह्याच म्हाका सावय हांगा जाळ्यांत धरपाचो ज प्रयत्न केल्लो. बेळगांव पोलिसांनी जबानी घेतली आनी सुरक्षा कायद्या म्हयने त्या मनशाक दवरून घेतलो आनी गोंयांत धांवडावन घालो. ताणें मुख आपलीं कारस्थाना चालूच दवरलीं. गोंय उप्रांत हो मनीस एकदांय घराभायर पडलो आनी थोड्याच दिसांनी मेलो.

हांव गोंयच्यान बाळा पर्येकारा वांगडा ऑगस्टाक जेन्ना वझन्याक पावलों. खबरांपत्रांतल्या बातमेप्रमाण हांव ‘सर्गेस ‘कैलासवासी’ जाल्लों तेच सुमाराक एकल्याच्या मरणाची बातमी येवन आप म्हापशेच्यान डॉ. दुभाषीन ‘हेमंत सोम पोलिसांचे बेदम मारहाणीक लागून पो कोठडेंत मरण आयिल्ल्याचें अस्नोड बाजारांत उलयतात आनी ती बातमी म्हणपाचेंय आयकूंक येता.’ अशी चीट वझन्याक पावलां ते दिसा धाडिल्ली. हांवेंच ती ताबडतोब बेळगांवां धाडून दिली. हेमंत सोमणच्या मर्णाची बातमी खबरापत्रां झळकली आनी पुराय महाराष्ट्रांत ए खळबळ माजली. हरताळ पडले. मुंबय विधानसभेंत प्रस्न विचारपांत आयले आनी मुखेल श्री. मोरारजी भायन हे आदीं म्हणिल्लें परतून म्हणलें. पुण्यांत शनिवार वा. सामकार व्हडली शोकसभा जाली. ‘देशसेव्रत घेवपाखातीर भारतमातेचो उलो आसता, मोरारजींच्या संदेशाची गरज नास अश्या आशयाची मार्मिक जाप ते सभेंत दिली. ता. १ सप्टेंबर १९५४ सावन भार सरकारान गोंयांत वचपाक आनी थंयच येवपाक पासपोर्ट आनी व्हिसाची गरज ज केली. दादरा आनी नगरहवेलीच्या घडणुका

लागून पोर्तुगीज सरकारान पासपोर्ट आनी व्हिसाचो हुकूम ऑगस्ट १९५४ त जाहीर केलो. जापेक प्रतिजाप ह्या न्यायान भारतान हें पावल उखलिल्लें. पूण ताका लागून आंदोलकांचे अडचणींत भरूच पडली. पासपोर्ट आनी व्हिसाची गरज नाशिल्ल्यान आता मेरेन गोंयांत भारताच्या खंयच्याय कोनशांतल्यान भारतीय जाय तशे येवंक वचूंक शकताले. गोवा मुक्तीच्या आंदोलनांत वांटो घेवपी कार्यकर्त्यांची ताका लागून सोय जाताली. राष्ट्रीय चळवळ दडपून उडोवंचे पासत पोर्तुगीज सरकाराक पासपोर्ट आनी व्हिसाची गरज पडली. पूण भारत सरकाराचो व्हिसा आनी पासपोर्ट सुरू करपा फाटलो असो खंयचो उद्देश्य आशिल्लो? गोंयच्यान पोर्तुगेज लोक भारतांत येवन घातपात करपाची मातूय शक्यताय नाशिल्ली. दोन प्रदेशांत जावपी, चोरटो वेपार काय हाका लागून थांबपाचो नाशिल्लो. व्हिसा आनी पासपोर्टाक लागून त्रास निश्चितूच जावपाचे. पूण तो चोरटो वेपार करप्यां खातीर न्हय तर पोर्तुगीज सरकारच्या

ससेमिन्याक उबगून भारतांत आसल्याक वचपी गोंयकारांक आनी गोंय मुक्त करूंक सोदपी भूमीगत कार्यकर्त्यांक. पयलीं आमकां फक्त पोर्तुगीज पोलीसांक चुकोवचें पडटालें. आतां भारतीय पोलीसांकूय चुकोवप गरजेचें जावन पडलें. भारतांत शिक्षण घेवंक वचपी विद्यार्थ्यांक पासपोर्ट आनी व्हिसा तापदेणो जावंक लागलो. 'गोमंतक हा भारताचा अविभाज्य भाग आहे' अशें म्हणपी भारतसरकारान पासपोर्ट आनी व्हिसा सुरू करून गोवा आनी भारत हे दोन वेगवेगळे देश आशिल्ल्याचो आभास निर्माण करपाचें कांयच कारण नाशिल्लें. आपूण पोर्तुगीज नागरीक म्हणपाचें ह्या पासपोर्टच्या निमतान बरोवपाची सक्तीच गोंयकारांचेर भारत सरकारान केल्ली. पासपोर्ट आनी व्हिसा सुरू करतना भारत सरकारान फक्त एकेच गजालीचो विचार केल्लो आसूंक जाय आनी तो म्हळ्यार आपूण कितेंतरी करतात म्हणपाचो आभास जनतेंत करप! 'पोर्तुगीज सरकारान पासपोर्ट आनी व्हिसा चालू करून

भारतीयांक गोंयांत प्रवेश करपाक अडथळो हाडलो तेन्ना आमीय ठोश्याक ठोसो हे न्यायान पोर्तुगीजांक भारतांत येवपाक पायबंद घालो! अशें मिरोवप! पूण ही फक्त आत्मवंचना आशिल्ली. पोर्तुगीजांक अन्य परकियां प्रमाण भारतांत प्रवेश करपाक पयलीं सावनूच पासपोर्ट आनी व्हिसाची गरज आशिल्ली. आतां मात ते बंधन गोमंतकीय भारतीयांच्या गोमंतकेतर भारतात प्रवेश करप्यांचेर घातलें.

भारत सरकारच्या ह्या पासपोर्ट आनी व्हिसाच्या आदेशाचो कडू अणभव म्हाका रोखडोच आयलो. सावयच्या आमच्या बंद पडिल्ल्या शाळेंतल्या निदान वयल्या वर्गांतल्या म्हळ्यार सातवी आठवींतल्या विद्यार्थ्यांची सावंतवाडीक वेवस्ता लावप शक्य आसा काय हें पळोवप गरजेचें आशिल्लें. गोंयच्या हेर भोवसंख्य शाळांप्रमाण आमचीय शाळा पोर्तुगीज सरकारमान्य नाशिल्ली. धरपकडी उपरांत आनी शाळेची झडती बी घेतिल्ल्यान फाव त्यो तांत्रिक, औपचारीक बाबी पुराय करप शक्य नासतनाय सावंतवाडीच्या

कळसूलकर हायस्कूलान सातवी आठवीच्या विद्यार्थ्यांक आपले शाळेंत प्रवेश दिवपाचें मान्य केलें. एकूण स विद्यार्थी १९५४ च्या सप्टेंबरांत सावयच्यान सावंतवाडीक वचूंक भायर सरले. तांका गोंयच्यान भायर हाडपाखातीर हांव गोंयचे शिमेर गेलों आनी पोर्तुगीज पोलीसांक चुकोवन तांकां हांवें भारतीय हद्दींत हाडले. भारतीय पोलीसांनी हटकीले, चौकेर व्हेले. पासपोर्ट ना, व्हिसा ना. बरेंच चलोवन व्हरून व्हडल्या सायबा मुखार उबे केले. प्रस्नांची सरबत्ती आनी मागीर त्या भुरग्यांची सुटका.

हे नवे पारिस्थितींत कितें कितें स्थित्यंतरां जातात हाचो अंदाज घेवपाखातीर हांवें कांय काळ राबपाचें थारायलें. दलाचे भोवतेक आपवावुरपी आजून नगरहवेलीक आशिल्ले. हांव आनी साठे वझन्याक गेले. थंय कांय दिसांनी साठेक शिवोलेच्या यशवंत म्हळ्यार येशी आगरवाडेकार, लाडू, बाबली, वेणेंकार, रामकृष्ण तोरसकार, विद्याधर शिरोडकार आदी दलाच्या आपवावुरप्यांनी शिवोले व्हेलो. भुरग्यांक शिकोवपाच्या निमतान तशेंच ज्ञानेश्वरी, दासबोध आदींचेर प्रवचना करपाच्या निमतान तो चडसो बोवाळ जायनासतना थंय रावंक लागलो आनी संघटना उबारूंक लागलो. हांव ह्या काळार म्हळ्यार सप्टेंबरच्या पयल्या सप्तकांत गोपुरीक कोकण गांधी श्री. आप्पासाहेब पटवर्धन हाणीं चलयिल्लो आश्रम पळोवंक गेलों. आप्पासाहेबांचो आनी म्हजो संबंद १९५३त आयिल्लो. हांव तेन्ना 'भूदानयज्ञ' ह्या पाक्षिकाचो वगणीदार आशिल्लों. साधना सातोळ्यांत त्या आदीं भूदानयज्ञ आंदोलनाचेर बरेंच कितें वाचिल्लें. सानेगुरुजी सेवापथकांत श्री. यदुनाथ थत्ते हांचो ह्या विशयाचेर एक बौध्दिकय आयकल्लें. श्री. रघुवीर कामत हांका जेन्ना हांव रैशमागुश बंदखणींत मेळपाक वतालों तेन्ना ते विनाबाजी वांगडा पदयात्रेंत ते वेळार वांटो घेवपी तांचे चलयेन, मालून

धाडिल्लो दीर्घ वृत्तांत म्हाका वाचून दाखयताले. आपल्याकूय हे चळवळीचो लागशिल्ल्यान अभ्यास करपाची संद मेळटा काय हें पळोवया म्हूण सप्टेंबर १९५३त हांवें एकवेप प्रयत्न केल्लो आनी एका वर्सान आज तो योग आयिल्लो.

बांदा आनी मालवण विभागांत आमचे ते भुदान पदयात्रेन संचार केलो. खंयचीं खंयचीं आनी कितलीं खेडीं भोंवले हाची म्हाका आता याद ना पूण कमीत कमी पंचवीसेक तरी तीं आसतलीं. गोंयच्या रवीन्द्र केळेकारांचे भाव श्री. मुकुंदराव हेय तातूंत आशिल्ले. आप्पासाहेबांच्या फुडारपणा खाल आमी सात आठ जाण भोंवताले. दरेक खेड्यांत सभा जाताली. तेलंगणच्या जमीनदारां आड बंड जावन रक्तपात कसो जालो, तो टाळपाखातीर भुदान यज्ञाचो अभिनव मार्ग विनोबाजीन काडून शांतीकायेन क्रांतीची शक्यताय कशी दाखोवन दिली, शरिरांत रक्ताभिसरण योग्य तरेन जालें ना जाल्यार फोफटां निर्माण जावन पुराय कुडीक जसो त्रास जाता तेच प्रमाण धनसंचय हो कांय लोकांच्या हातांत एकवटीत जाल्ल्यान सगळ्या समाजाचें कशें लुकसाण जाता, बी मुद्दे पटोवन दिवपाचो प्रयत्न आप्पासाहेब करताले. इंग्रजांनी भारताक स्वातंत्र्य दिल्ल्यान इंग्लंड आनी भारत हांच्यांतले संबंद आतां जशे मायेमोगाचे आसात तशे भूपतीनी भूहिनांक जमीनदान दिल्ल्यान आपलेपणाचे संबंद दोगांयचेय रावतले, आमी सगळीं देवाचीं लेकरां, सगळी जमीन देवाची, 'सबै भूमी गोपालकी' बी गजाली सांगून जमीनदार भावांक भूदानाखातीर आप्पासाहेब आवाहन करताले आनी त्या आवाहनाक प्रतिसादूय मेळटालो. पूण हो प्रतिसाद चड करून ४-५ एकरवाल्या ल्हान जमीन मालकांकडल्यान आसतालो. एकदीस तर एक विधवा बायल आपले ३-४ एकरांतली अर्द एकर जमनीचें दान करपाक पयसच्यान दोंगरांतले पांयवाटेन आयली.

व्हडल्या जमीनदारांचो वांटो अपवादात्मक आसतालो. सभेक ते राविल्ल्याचे आनी भूदान यज्ञात जमनीची आहुती दिल्ल्याचें उदाहरण तरी याद जायना. उरफाटें आमी वावुरप्यां व्हडल्या जमीनदारांच्या घरा तांचेकडल्यान जमीन मेळोवपा खातीर वेगळ्या मार्गाचो अवलंब करताले. तातूंत थोडें यशूय मेळटालें. 'अशेंतशें सरकार आतां जमीन धारणेचेर म घालपाखातीर कायदो करपाचोच आसा, तुमी तो जावचे आदींच ते मर्यादेभायर जमीन दान म्हूण दिवन उडयात' अशें म्हणटाले. सभेंतल्यानूय 'कायदो जात' 'कायदो जावंक जाय' ह्या आशयाचीं विवावुरप्यां कडल्यान जातालीं. तेलंग जमनीखातीर जाल्लो रक्तपात हांगा ज फावना असो सूचक इशारोय दिताले. विधानां वेव्हारी निश्चितूच आशिल्लीं. तीं हृदय परिवर्तनाचे भावनेक धरून नाशितलेंच.

केन्ना केन्नाय जमीन मेळटाली ती ना पडींग आसताली. हें सगळें पळोवन भूदान यज्ञ आंदोलन यशस्वी जावपाचें ना असो मारतालो. तें यशस्वी जालेंना अशें विधान आप्पासाहेबान कांय काळा केलेंय.

भूदान पदयात्रेंत वांटो घेतिल्ल्यान भारतांतली परिस्थिती प्रत्यक्ष दोळ पळोवपाचो अलभ्य लाब म्हाका ज हरिजन समाजाची समग्र म्हायती हे पद एकठांय करताले. तांचेकडेन जमीन काय ना? पिवपाच्या उदकाची सोय काय ना? गांवचे बांयचेर तांका उदक दितात काय ना? शिक्षणाचे बाबतींत कितें स्थिती आसा? शाळेंत तांका हे वांटेकार जावंक दितात काय ना आदी म्ह मेळोवपाचें काम एका वावुरप्यांकडेन कांय दीस हांव ही नोंद करतालों. भारत

जावन तेवेळार सात वर्सां जाल्लीं. वयल्या प्रश्नांच्यो जापो क्लेशदायी आशिल्ल्या एका खेडेगांवांत जांच्या घरा आमी रावपाचे आशिल्ले तांचो पत्तो विचारलो तेन्ना, 'तुमच्यांत कोणी हरिजन नाही ना? कारण तसे असल्यास तुम्हाला त्यांच्याकडे उतरणे शक्य होणार नाही.' अशी जाप मेळ्ळी. पदयात्रेंत आमचेमदीं ज्यो चर्चा चलताल्यो तातूंत आप्पासाहेब आनी जी. के. म्हळ्यार गोविंदराव शिंदे सारके एखाद्रे वावुरपी सोडले जाल्यार हेरांची झेप पयसमेरेन वचपाची नासताली. गीतेचेर संभाषण जातालें. 'कर्मण्ये वाधिकारस्ते' ह्या शिळोकाचो खरो अर्थ कितें हाचेर मतां प्रगट जातालीं. हांव फकत आयकुपाची भुमिका करतालों. सूतकताई हांव थंयच शिकलों. आपली याद म्हूण श्री. गोविंदराव शिंदेन म्हाका स्वताचो पेटी चरखोय दिलो.

म्हजी १५-२० दिसांची मुजत सोंपताच हांव पदयात्रेचो निरोप घेवन परतून वझरीक परत

आयलों. पदयात्रेंतल्यान भायर सरलों मात आनीक एका नव्या जगांत परतून प्रवेश केल्ल्याचो सुखद अणभव आयलो. वर्तमानपत्र हातांत पडलें. गीतेत कितें सांगलां हे परस काल कितें घडलां, आयज हे खिणाक कितें घडटा हें जाणून घेवपाक म्हज्या सारख्या पामराचें मन चड उत्सूक आसतालें. होच अणभव हांवें गोपुरीक शिकोवंक दवरिल्ल्या सावयच्या दोन विद्यार्थ्यांपयकी एकल्याक आयलो. दुसऱ्याकूय तो आयला आसतलो पूण ताणें तो म्हाका उलोवन दाखोवंक ना इतलेंच. सावंतवाडीक हांव गेल्लों आसतना गोपुरी आश्रमात दवरिल्लो तो भुरगो परत येवन आपूण परतून थंय वचना, हांगाच शाळेंत शिकतां अशें म्हणूंक लागलो. भूदान पदयात्रेंतलें, तशें गोपुरी आश्रमातलें जीवन पळयतकच म्हाकाय मातशें तशें दिसूंक लागिल्लें. थंय आमी खंयतरी मध्ययुगांत आसात अशें दिसतालें. खबरापत्रां वाचपाची ओड ना, रेडियोचेर खंयची बातमी आयकूंक

मेळटली हाची आतुरताय ना. पोरणीं मध्ययुगीन उत्पादन साधनां मनशाक मध्ययुगांत कशी व्हरतात, ताचो विचार करपाचे पध्दतीचेर कसो परिणाम घडोवन हाडटात, सरभोंवतणचें जग जो वर्तमानकाळ जियेता आनी मुखार मुखार वचपाची जी वृत्ती आसा ताचेकडेन आश्रमांतलें जिवीत कशें प्रतारणां करता हाचो प्रत्यय म्हाका आयिल्लो. आश्रम हो शब्दूच सामको प्राचीन काळाकडेन संलग्न आसा आनी अर्विल्या विचारांचें संवर्धन तो करूंक शकना.

म्हाका मेकळे मेळिल्ले १५-२० दीस वयले सारके भूदान पदयात्रेंत घालयतकच वझरी गेलों आनी परतून आमच्या सदच्या उद्योगाक, गोंय मुक्तीच्या आंदोलनाच्या कार्याक लागलों. नोव्हेंबर ५४ची दुसरी पंद्रस चलताली. श्री. आत्माराम मयेकार, तांचो हांसत्या मुखामळाचो भाचो तुकाराम, तशेंच नगरहवेलीक गेल्ले आझाद गोमंतक दलाचे हेर कांय वावुरपी परत आयिल्ले. गोंयच्यो खबरो परतून परतून कळूंक लागिल्ल्यो. सावय दासूकडेन तशेंच डोंगरेर पुंडलीकाकडेन एकदोन खेप हांव वचूनय आयिल्लों. बाळू साठेय शिवोलेच्या येशी, लाडू, बाबली, भगवंत हांकां घेवन आयिल्लो. तांचे संगतींत तो व्हडा उत्साहान कोंकणी उलोवंक लागिल्लो. तो शिवोलेक सुरक्षितपणान रावंक शकतालो. ताचे वांगडा ४-५ तरनाटे वझरीच्या दलाच्या कार्यालयांत येवपाचें धाडसय करताले. १५ ऑगस्टाच्या स्वातंत्र्यप्रतिक्षेचे निराशेंतल्यान गोंय मुक्त जाल्ल्याचो तो पुरावोच आशिल्लो. वझरी कार्यालयांत सामकें उत्साहाचें वातावरण आशिल्लें. प्रत्यक्ष लढ्याक रोखडीच सुरवात जातली हेंय दिसूंक लागलें. १९५४ वर्स सोंपत आयलें आनी तो रणदुंदुभीचो दीस उजवाडलो.

निरामय कामजिवन

डॉ. विठ्ठल प्रभू

जुवानपणांत प्रवेश, लग्ना पयलींचें मार्गदर्शन, लग्न, काम-क्रिया, लग्नाची अपुर्तताय, लिंगीक आगळीक, गुरवार जावप, संततनियमन, एड्स, गुप्तरोग, जनननिवृत्ती

थोडेभितर- कुमारावस्थे पसून जाणटेपणा मेरेन कामजिवनाची सगली माहिती सोंपे, सरळ, सुबोध भाशेंत विवेचन करपी अशें 'निरामय कामजिवन' हें एकमेव संग्राह्य पुस्तक.

1/8 डेमी H/B
कागद 80 GSM
419 पानां

लेखक : डॉ. विठ्ठल प्रभू
अणकार : डॉ. नारायणराव प्रभू कोरगांवकार

स्वयंअनुदानीत मोल : ₹ 100/-

Publisher :

RAJHAUNS VITARAN

1-Meenakshi Bldg., Dr. Wolfango da Silva Marg, Panaji 403 001

Ph. : 2220320 / 2232177, Fax : +91832 245 5205

E-mail: rajhaunsvitaran@dataone.in www.rajhauns.com

- नं. ध. बोरकार
माम्कारेन्डस वाडो,
व्हडलें - गोंय
फोन : २२१८१४७

भाटकाशाली बांय

बांयकडे कोण तरी
येता हाची सुलूस
लागली. गंग्याचें
कालीज धडधडूंक
लागलें. कोणेंय
पळेले जाल्यार
गडबड जातली.
एकय पावल सकल
पडूंक फावना. ताणें
कलशी आनी राजू
हातांत घेतलो.
लिपतलिपत तें एका
रुखा पोंदा
कालखांत वचून
उबें रावलें. हे
लोकांक केन्ना
कोणाची काकूट
येवचेली आसा!

जोगून उदका तांबयो तोंडाक लायलो
मात, पळे जाल्यार सामको सोसूंक जायना
तसलो उदकाक वास मारता. ताणें गंग्याक
म्हणलें, “कोहलें उदोक दिलां गो तुवें माहां!
पिवपाचें गो हें, घाण मात्ता मुगो तेका. तावो
सुकलो म्होणोन उदका घोट मागलो. तूं
कुसलेलें उदोक दिता माहां?”

गंगें सदांच सांजवेळार उदक भरतालें. बांय
पयस आशिल्ली, ताका लागून परत-परत
वचूंक कुस्तार जातालें. कालय ताणें सदांभशेन
उदक हाडिल्लें. पूण उदकाक कसलोच वास
येनासलो. मागीर आयजच वास कसो
आयलो? ताणें तांबयो नाकाकडे व्हेलो. पळय
जाल्यार खऱ्यांनीच उदकाक घाण येता. शोर्त
कसलेंय तरी जनावर बांयत पडून मेलो जांवये!
पूण आतां उदक हाडटलें खंयच्यान?

भाटकाराले बांयकडे कोण वचूंक दितलो?
लोक पयसुल्ल्यान गाळी घालतले. साहूली बांय
ते तोकाक आसा. पूण कोण भरूंक दितलो
थंय उदक? आनीक बांय तर गांवांत ना.

कितले दीस जाले जोगू वायटकार जावन
हातरूणार पडून आसा. थोडो वेळ तान सोंसून
वगी पडून रावलो. पूण मागीर ताका तोंड उक्तें
करचेंच पडलें, “आतां जायना गो माज्यान
तान सोंसूंक. दी घोंटभर उदोक. पितां नाक
बंद कोरून.”

गंग्यान उदक दिलें ना. म्हेळें उदक पिल्यार
दुयेंस वाडटा, हें तें जाणा आसलें. पूण उदक
तापोवन पिल्यार बादना हें गिन्यान ताका
नासलें. ताणें म्हणलें, “हें उदोक कोहें पितलो
तूं? कोहलें जोनवोर पडोन कुसलां बांयंत देवाक
खबर! हांव दुसरें हाडून दितां.”

जोगून अजापान गंग्याकडे पळेत म्हणलें
“दुसरें हुंच्यान हाडटोलें गो तूं?”

“हुंच्यान म्होणजे, भाटकार आनी
साहूल्यो दोन बांयो ना कितें? एक तरी तांबयो
भरूंक दिवचीं नात?”

“हात-पांयें मात मोडून घेतलें आनी
कांयच जावपा ना. तूं वोगी बोंस. आमहां ह्या
संवसारांत कोणाचोच आदार ना. भट-बामण
दोळे धांपून बोंसल्यात. आमकां आशीर्वाद
दिवपाचें नाटोक चोल्लां तेंचें. हांगा भाटकार
आमची फाट फोट्टा. वेपारी धव्याचेर काळें
कोन्न गरिबांक नाडटात. गरिबां कोणाक
पडलां? आमी होपटेंत मेल्यार लेगीत कोणूच
येवन आमचेर नोदोर घालचे नात, हांदो
दिवपाचें चिंतूकूच नाहां. आनी ओसले लोक
आपले बांयचें उदोक काडूंक दितोले तुहां?”

ह्या उतरांनी कोडू सत भरिल्लें. गंगें कितें
जाप दितलें? पूण ताणें ताका घाणयारें-म्हेळें
उदक पिवूंक दिलें ना.

रातीचीं आतां णव वरां जाल्लीं. थकिल्ले-भागिल्ले मानाय सुस्त न्हिदून पडिल्ले. भाटकाराल्या दारांत धायेक तवनास जमिल्ले. कित्याक जमल्यात तें समजुपाक मार्ग नाशिल्लो. झुजां-बिझां खेळपाचो तो जमानो नासलो. तेन्ना तसल्या गजालींक संदच नाशिल्ली. गजाली चलताल्यो त्यो फकत कायद्याच्यो आनी हुशारकायेच्यो. भाटकारान एका पुलिस इन्स्पेक्टराची मूठ दामून, एके केशींतल्यान आपली सुटका कशी करून घेतली, तकली लडोवन एके म्हत्वाचे केशीची कॉपी कशी फारायली. शाणू, गुणू आनी सगळेच म्हणटाले कॉपी कशीच मेळची ना. कोण पन्नास मागता तर कोण शंबर! पूण एक पयसो खर्च करिनासतना कॉपी मेळयली. कामा करून घेवपाक अक्कल जाय पडटा.

असल्यो गजाली चलताल्यो भाटकाराल्या दारांत. इतल्यान थंय गंगें उदक व्हरूंक आयलें.

चिमणेचो मंद-सो उजवाड बांयचेर पडटालो. गंगें बांयचे धडे आड बसून संदीची वाट पळेतालें. हे बांयचें उदक आखखो गांव खाता. कोण कोणाक आडायना. फकत ह्या फुटक्या नशीबांच्या वाट्याक तें नाशिल्लें.

गंग्याचें विद्रोही मन समाजांतल्या चाली रितींचेर भितरले भितर आघात करूंक लागलें - ह्या समाजांत आमी नीच आनी हे लोक उच्च कित्याक? गळ्यांत सूत लांबोवन भोवतात म्हूण? हांगा दिसतात ते सगळे एक नंबरचे हलकट! चोरयो हाणी करपाच्यो, गरिबांक फटोवन तांकां तंट्यांत हाणी घालपाचें, मागीर तांचेर कोर्टांत फाल्स केशीय हाणींच घालपाच्यो! पयरच हे भाटकारान एका गरीब धनगरालो मेंढरो चोरून हाडलो. बापायक लेगीत मारून खावपी मनीस हो. हेच विद्वानाच्या घरांत बाराय म्हयने जुगाराचो अड्डो चलता. होच पसरकार तुपांत तेल मिसळोवन विकता. काम करून घेतात हे, पूण मानाय-कामेच्यांक दिसावडो दिवपा वेळार हात फुडें सरनात! कित्या पासत हे आमच्याहून

व्हडले? हां, आमच्याहून हांचीं तोंडां मात व्हडलीं. आमी केन्नाच कोणाक व्हडले-व्हडले म्हूण गांवार बोब मारून सांगिनात!

बांयकडे कोण तरी येता हाची सुलूस लागली. गंग्याचें काळीज धडधडूंक लागलें. कोणेंय पळेलें जाल्यार गडबड जातली. एकय पावल सकल पडूंक फावना. ताणें कळशी आनी राजू हातांत घेतलो. लिपतलिपत तें एका रूखा पोंदा काळखांत वचून उबें रावलें. हे लोकांक केन्ना कोणाची काकूट येवचेली आसा! एक दीस हाणीं ते मोगूक इतलो बडयलो की म्हयनो भर तोंडांतल्यान रगत थुकत रावलो. हें अशें कित्याक घडलें, तर ताणें बावड्यान वेठबिगारी करपाक न्हयकार दिलो म्हूण! हेच खातीर ह्या लोकांक व्हडले म्हणपाचे?

बांयचेर दोन बायलो उदक व्हरपाक आयिल्ल्यो. तांच्या मदें गजाली चलताल्यो.

“जेवणाक बसले आनी लागले ओर्दी दिवंक की ताजें उदक घेवन येयात. कळशे हाडपाक पयशे नात.”

“आमी इल्लो सुशेग घेतात तो पळोवन दादल्यांक कुण्णाटकाय जाता.”

“हय गे बाये. हेंच्यांनी जाय जाल्यार एक कळसो भरून हाडूं येता. हें आमकां ओर्दी सोडटात, ताजें उदक हाडूंक. आमी घरांतल्यो वावराड्यो जाल्ले भशेन.”

“वावराड्यो न्हय जाल्यार आनी कोण तर तुमी? खावंक-जेवंक मेळना तुमकां? पांच-धा रुपये मारून मुटकून घेतात काय ना गे तुमी. वावराड्यांक आनी कितें शिंगां आसतात गे?”

“व्हरूं नाका आका! खिणभर सुशेग घेतलीं म्हणल्यार मेळना. जीव आशेता सामको. इतलें काम आनी कोणागेरय केल्लें जाल्यार सुखान रावतलीं आसलीं. वयल्यान तीं उपकार मानतलीं आसलीं आमचे. हांगा मर-मर मरपाचें. कोणाचें बरें उतर म्हूण मेळना गे बाये!”

दोगांय उदक भरून घेवन गेलीं. गंगें रूखा पोंदचें भायर आयलें. बांयचे धडेकडे गेलें.

तवनास थंयच्यान केन्नाच गेल्ले. भाटकार बंद करून आंगणांत न्हिदूंक वत गंग्याक सूड जालें. ताका आतां कस हुसको नासलो. एका तेंपार एक राजू अमृत चोरपाक गेल्लो, तो घडये इ सांबाळून, चिंतून आनी सावधपणान व नासलो जावंये! गंगें आतां भियेत-बांयचे पेडयेर चडलें. यशाचो इतलो आ ताका हे आर्दी केन्नाच येवनासलो. ताणें राजवाची कोंयडी कळशाक घाली. हेव तेवटेन चवकस नदरेन पळेलें, अशे तरेन एकाद्रो शिपाय दुस्मानाच्या किल्ल्याक मारता. असल्या वेळार जर ती कोण हाताक लागिल्ली, तर तिका माफेची सुटकेची मातय आशा नाशिल्ली. शेकीं देवाचें नांव घेवन काळीज घट्ट केलें, कळशी बांयत सोडली.

कळशी उदकांत बुडली, तीय म आवाज करिनासतना. गंग्यान बेगीबेगीन द चार ओडी मारून कळशी बांयच्या तोंडा पावयली. एकाद्रो खडेगांठ दादलो लेगीत इतले नेटान ओडूंक शकचो नासलो.

गंगें बागवलें. तें कळशी बांयचे प दवरपाचो यत्न करतालें. इतल भाटकाराल्या घराचें दार उकतें जालें. वाग जबडो लेगीत हाचे परस भयांकृत नास गंग्याचे दिश्टीन.

गंग्याच्या हातांतलो राजू सुट राजवा सयत कळशीय धडाम करून ब पडली. बरोच वेळ उदकाच्या ल्हार आवाज कानार मारूंक लागलो. भाटकार “कोण थंय, कोण थंय” आड्डेत बां दिकेन वतालो आनी गंगें बांयचे पेडये वेल उडी मारून पळटालें.

घरा वचून पळय जाल्यार जोगू तां तोंडाक लावन तेंच म्हेळें आनी घाणयारें उ पितालो.

— रमेश भगवंत वेळुस्कार
पाळें, शिरदोन - गोंय.
मो.: ९४२०६८८४६१.

आनंद सुंदर शब्दयोगी

एक दीस व्हडे रातीक म्हाकां जाग आयली. वसऱ्यार सगळो लोक न्हिदेच्या चपक्यांत सूस्त आसलो. फकत जागी आसली ती देवाऱ्यांतली दिवली. वसऱ्या वयल्या काळखांत ती सामकी तेजवंत भांडरसुंदरीशी दिसताली. आनी आतां वसऱ्यार तिचे वांगडा दुसरो एक मनीस जागो आसलो तो म्हटल्यार हांव. हांव तिका कसो दिसतालें तें म्हाका तिणें सांगलें ना. तिका पळयत उरलों आनी इतले मजगतीं ती सोडल्यार हांव सगळेंच कितें विसरलेलों. आपल्या मुखामळाच्या आनी अस्तित्वाच्या बळग्यार म्हाका सगळे विसरावंक लावपाची तिची शक्त लक्षांत येवन हांव तिच्यांत घुस्पून वयतां हाची म्हाका जाणीव जावपाक लागली.

भाडर कुंवर
आनंद सुंदर
पसरी मनार
विसराय ॥

हेच विसरायेंत
कल्पनांचे मेळ
अद्भुतांचे खेळ
लिपलेले ॥

अशी शक्तवंत
ज्योत बुदवंत
म्हजी धनवंत
शब्दयोगी ॥

कांयच कळना, ती ज्योत पळयतां पळयतां उतरां जुळयत वचपाक लागली. लोकवेदांतल्या प्रार्थनांक जोत म्हणटात. हांव काय आतां तिची प्रार्थना करिनासलों. म्हणचे तिका पाराथिनासलों. पूण तिच्या अस्तित्वा सांगातान जी उतरावळ आकारत येताली ती मात सामकी प्रार्थनेसारखीच आसली. जाणिवांच्यो दीप्तवंत ज्योती जेन्ना आमच्या पुर्विल्ल्या जाणिवधरांच्या उतरांतल्यान व्यक्त जावंक लागल्यो तेन्ना आमच्या पुर्वजांनी तांकां जती (जोती) म्हटल्यो. जाणीव उजवाडण्यो ज्योती.

हांव उठलों आनी भायर वचून आयलों. भायर कितें पळयतलों! भायर कुचकुचीत नक्षत्रांनी भरलेलें मळब. सामकें तांच्या मोगांत पडूं येता अशें मळब. मदीं मदीं झुमझुमीत वारें मारतालें. मळब मात सामकें मोरपांखी दिसतालें. ते दीस अमास आसली काय ना तें म्हाका खबर ना. मळब मात सामकें पकदस्त अंदाजाचें दिसतालें. धर्तरेमाय ही केदी व्यापक आनी केदी समजीकायेची तें फकत मनशांकूच बरे तरेन कळटा. जी ताका जगपाखातीर जेवण खाण दिता तीच ताका ताच्या खाजगी विसर्जनाक जागो दिता. हे समजीकायेची व्यापकताय आनी कोणाक आसा अशें दिसना. हांव हें म्हजें नित्यकर्म आटापून मेकळो जाता थंयच आसां. जाल्यार वाऱ्यार सुंवार जावन आमच्या घरामुखार आसलेल्या स्वर्गीय

पारजताच्या फुलांचो मंद परमळ म्हजे जाणिवेक सर्वांगान पोशेंवन गेलो. सर्वगान पोशेंवपाची ही कुशळताय आनी कोणाक सादल्या जाल्यार खबर ना. पूण वाऱ्याक मात तें सहज सादलां. आपल्याक सुगंधीत करून घेवपाची ही एक गजाल वाऱ्याबगर आनी कोणाक जमल्या जाल्यार खबर ना.

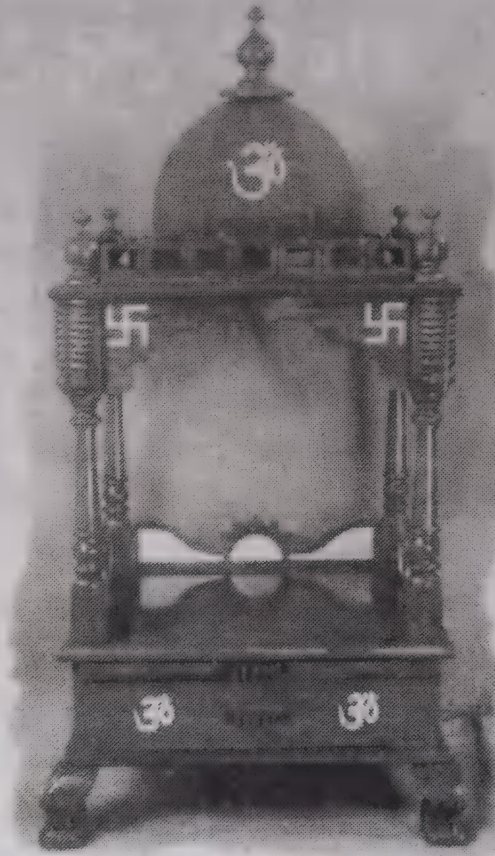
वारियाचो वरू
म्हज्या जाणिवांक
जगपाची तांक
दिता जिणेक ॥

म्हाकां समजना ज्या वाऱ्यान म्हाका जें एक वेगळेंच संवेदन दिलें तें आनी कोणाकूय खंयच्या उतरांनी समजावप, तें मात म्हाकां बिलकूल कळना. आमच्या जाणिवांक सर्वार्थान दुसऱ्यां मुखार व्यक्त करप कठीण. कारण जें कितें म्हाकां दुसऱ्याक सांगपाचें आसा तें ताका ताचें म्हण जें कितें 'जाणीव विश्व' आसा ताचेर अवलंबून.

एक पावट हांव आनी म्हजो एक केरळी इश्ट गजाली करताले. आमी 'शब्द' ह्या उतराचेर चर्चा करतां करतां घुस्पले. हांव शब्द ह्या उतराचेर उलयतना सार्थक उतर अशा अर्थाचो सदर्थ घेवन ताचेकडें चर्चा करतालों. देखीक खंयचोय शब्द. जसो फूल. म्हज्या समजाक एक सुनिश्चितताय (डेफिनीटेनेस)

आसली. आनी उतर तर जण एके भाशेंत आपापलो अर्थ आनी तरातरांचो संदर्भ तशेंच सांस्कृतीक संदर्भ घेवन येता. हांव अशाच अर्थान ही चर्चा करतना म्हाकां म्हज्या इश्टाचे चर्चेतल्या 'शब्द' ह्या उतरांत सुनिश्चितताय (डेफिनीटनेस) दिसनासली. करतां करतां आमचे चर्चेन वादाचें स्वरूप घेतलें. हांवें ताका विचारलें की ताच्या शब्दांत सुनिश्चितताय कित्याक ना? जाल्यार तो म्हणपाक लागलो की 'शब्द' म्हटल्यार फक्त आवाज. तें आयकून हांव घुस्पर्लो. संकृतांत शब्द म्हटल्यार आवाज हें म्हाकां खबर नासलें हें हांवें ताका सांगलें आनी तें कळटकूच चर्चेतलो वाद तर आपशींच ना जालो आनी चर्चेचीय सांगता जाली.

पूण एक गजाल म्हत्वाची, सवन चर्चेत वारो हो घटक सामको म्हत्वाचो. ताका कुशीन काडलो जाल्यार चर्चाच मुखार वचची नासली. हय काय न्हय? हो वारो जसो आसमंतांत भरून गेला तसोच तो आमच्याय आंगांत प्राणाच्या रुपांत आसता. ह्याच प्राणाचें रुपांतर आमच्या शरिरांतल्या कांय भागांक लागून आवाजांत जाता. ह्या आवाजांतल्यान शब्दांक रूप मेळटा. आसमंतांतल्या वाऱ्याच्या माध्यमाक लागून आसमंतांत जातले आवाज आमकां आयकूंक येतात. आनी ह्या आवाजांक आमी एक अर्थूय दितात. बायबलांतूय एकेकडे म्हटलां की 'इन द बिगिनींग देअर वॉज अ वर्ड' हो वर्ड म्हटल्यार शब्द. आवाज. आमचीं भुरगीं जन्माक येता तेन्ना आमीय त्या भुरग्यांतलो आवाज सोदतात. तें भुरगें 'रडलें' जाल्यार तें अस्तित्वांत आसा अशें धरपाचें. ना जाल्यार ना. आनी हांगासर आमकां एक गजाल लक्षांत धरपाक जाय ती ही की रडप म्हणचे आवाज. संस्कृतांत रट म्हटल्यार आवाज आनी रडप म्हटल्यार आवाज करप आनी जल्माक आयल्ल्या भुरग्यांत आवाज ना म्हटल्यार तो मनीसूच 'ना' सो. देखून जाल्लें भुरगें रडलें की आमकां केदी उमेद! अशा वेळार तें रडप आयकुपाक आमी कितले आशेल्ले आसतात

आनी तें आयकून कितले खोशी जातात तें सगळ्यांक खबर आसा.

आमचो कावळो रडटा, कोगूळ रडटा, कीर रडटा, मोर रडटा, किरकिरो रडटा. आमचे भाशेंतलीं सगळीं सवणीं रडटात. आनी हेर भासांतलीं सुकणीं काय बरीं गायतात. पूण कोंकणी भाशेंतलीं सवणीं रडटा कित्याक तें कळनासलें. पूण संस्कृतांत रट म्हटल्यार आवाज, आवाज करप म्हणचेच 'रडप' हें कळलें आनी आमचींय सवणीं आवाज करतात हें कळलें.

आमचे भारतीय जिणेंत 'ओम' वा 'ओंकार' होच पयलो आवाज अशें मानतात. कांय लोक हांगासर कांयच मानिनात तो भाग वेगळो. चिंतपाचो एक वेगळो असो प्रवास हाका लागून सतत जितो उरता, अशें एक प्रभावी मत तांतल्यान एकसारकें उक्तें जायत आसता. आसूं पूण ह्या ओमांतल्यान हें सगळें विश्व निर्माण जालें अशें ह्या सगळ्या ओमाक मानतल्यांची खात्री आसा. ओम म्हटल्यार प्रणव. ओम म्हटल्यार ईश्वर. ओम म्हटल्यार त्रिदेव. ओम म्हटल्यार ब्रह्म.

ओम हें एक संयुक्ताक्षर. हातूंत तीन उतरां आसात. अ. उ. = ओम. तैत्तरीयोपनिषद्,

छांदोग्योपनिषद् आनी मांडुक्योपनिषद तिनूय उपनिषदांनी ओम ह्या उतराविशीं बरयलां. ओंकार ही ध्यानसाधनेची ज्ञानसाधनेची धार्मीक गुरूचावी असो अर्थ उपनिषद्कारांनी ह्या उतराक दिला. साधनेंत मनाची एकाग्रता परमोच्च म्हणून व्हरपा खातीर ओंकार हें एकमात्र मर्मस्थंय म्हटलां. ते भायर अ = अकार, उकार, आनी म = मकार अशे तरेन उतराचें संयुक्तिकपणूय सांगलां. म्हटल्यार ह्या विश्वांतलें जें जें आसता आसा तें. देखीक धर्तरे, झाडां पेडां उकार म्हटल्यार जाका आकार आसा आकार स्थीर ना. देखीक उदक उजो आदी. उदकाक आकार आसा पूण हो स्थीर ना, तो एकसारको बदलूंक शकता उज्याचें आनी वाऱ्याचेंय तशेंच. आनी उतराक जाका आकार ना आनी जें निराकार तें तत्व. हांगासर निराकार म्हटल्यार उदकाक आकार. जाका खऱ्या अर्थान ना + उ = नाकार म्हणूं येता. अशे तरेन सवन विना आपल्या आवाक्यांत घेवपाची शक्ती आसलेलें, सगळे तरेची वट्ट शक्त आसलेलें हें उतर. हाचो विचार करतां करतां मनांत अद्भूत शक्त निर्माण जायत वयता, मात्तूय दुभाव ना. आतांच पळयात काळखाच्या माध्यमांतल्यान, नक्षत्रांच्या माध्यमांतल्यान, वाऱ्याच्या माध्यमांतल्यान पारजताच्या परमळाच्या माध्यमांतल्यान दिवलेंतले ज्योतीच्या माध्यमांतल्यान ओंकारामेरेन, ह्या प्रणवामेरेन पावले चिंतनात संवसारीक सुवार्थी उणाकत मात्तूय आदार ना. हांगासर सगळें कितलें आनी निर्मळ आनी उत्स्फूर्त आसा अशें सगळें जाका जाय ताणें जाय तेन्ना मेळटा घेवपाचें आसता. अशें करतना हें कोण्णाक सांगपाचीय गरज ना तशेंच सादल्या उपरांत सगळ्यांच्या सगळें कितलें कळोवपूय तितलेंच कठीण आसता. तें दुसऱ्यामेरेन पुरायपणान पावलें ना

व्हडलीशी चिंताय धरपाची नासता. खरें म्हटल्यार हो आनंद जण एकल्यान एकटुक्यानीच अणभवपाचो आसता. आपल्याक जाल्लो हो आनंद हेरांकूय जाता हें कळटा तेन्ना हो भौशीक स्वरूपांतूय उक्ते जावं येता.

ह्या ओंकारासंबंदान एक गजाल म्हाकां एका जाण्टेल्यान एकदां हांव दर्यांत न्हावंक गेल्लेकडेन सांगली. ते दीस सूर्य गिराण आसलें आनी सोमारूय आसलो. अशा अमाशे दिसाक सोमवती पर्व येता आनी ते दिसा दर्याक लेगीत पवित्र न्हंयांच्या पाण्यांचो पुण्योदयी प्रभाव प्राप्त जाता. सगळ्या न्हंयांत न्हावपाचें पूण एकाच दिसान प्राप्त करून घेवपाचो योग म्हणटकूच लोक जांकां पवित्र न्हंयो लागीं नात ते लागींच्या दर्यांत न्हावपाक वयतात. म्हाकां मात ते दिसा एका जाण्टेल्यान हें सगळें सांगून न्हावपाक कोमार काडलो. हांव पुण्याबिण्याचे गरजेंतल्यान बिलकूल वचूंक नासलों. म्हाकां दर्यांत न्हावपाक खूब उमेद. थंय पळयल्यार पांच पंचवीस लोक. हरशीं दर्याच्या लागसारच्या गांवांत धा पंदरा हजार हिंदू लोक रावतात. हिंदू धार्मीक मुल्यां हे लोक कितले पाळटात वा तांकां तीं कितलें कळटात

तें हे संख्येवयल्यान कळटालें. म्हाकां आपोवन व्हेल्ल्या ह्या मनशाचें नांव आसलें आंतोन. हो नवहिंदू. धर्माचेर ताचो गाड विस्वास. ताणें म्हाकां ताका आनी कोणे तरी सांगलेली गजाल सांगली. आपल्याकूय हाचो अणभव आसा हेंय ताणें म्हाकां सांगलें. ताणें सांगलें : हांव एक दीस गोंयां शिर्वाणाचें तीर्थ न्हावपाक गेल्लों. थंय एक साधू मेळ्ळो. ताणें हो संवसार ओंकाराच्या हुंकारा बराबर निर्माण जाला हें सांगलें. ताणें फुडें सांगलें की दर मनशाचो जल्म ह्याच हुंकारा वांगडाच जाता. म्हणचें ताचें सवन विश्व ओंकारा वांगडा जल्माक येता. ताणें आनीकूय सांगलें की जेन्ना दादल्या बायलेचो संयोग जाता तेन्ना उत्कट अशा खिणांक दादल्या बायलेच्या तोंडांतल्यान 'आह' असो चित्कार जाता. ह्या चित्काराकूच खंय ओंकार म्हणटात, अशें ताका त्या साधून सांगलें. उपरांत आपल्याकूय हो दृश्टांत आयलो अशेंय आंतोनीन म्हाका सांगलें. म्हाका ह्या जाण्टेल्याचें आनी त्या साधूचेंय कौतूक कारण त्या दोगांकूय ओंकार समजल्ल्याचें समाधान आसलें. म्हाकां मात मनीस आपापल्या विचारविश्वांत कसो गुल्ल आसता तें कळटालें.

दिवलेक पळयतां पळयतां एक अद्भूत साधर्म्य म्हजे तकलेंत येवपाक लागलें. दिवली म्हटल्यार अकार. ज्योत म्हटल्यार उकार. सयभोंवतणीं पातळलेलो काळोख म्हटल्यार मकार आनी उजवाड म्हटल्यारूय मकार. सयभोंवतणी पाळलेली शांततायूय मकार. आनी एक गजाल अचळय जाणवून गेली की ह्या ओंकार शब्दाबगरूय ह्या सगळ्याक सहज सवन व्यापकतायेसयत स्पर्श करून आपल्या मनांत केंद्रीत करून घेवं येता. अशें दिसतां दिसतां म्हाकां हें 'सांगपाची' लेगीत गरज उल्ली ना. हांव एके अद्भूत मोनेळेंत पावलें जंय उलोवप हीच आडखळ कशी दिसपाक लागली. हांवें दोळे धांपले. हांवें म्हजें कानूय बंद केले. म्हज्या ध्यानांत केन्नाच न आयकल्लें संगीत सुरू जाल्लें.

अकळ काळोख

घेवन येता

उजवाडाची

वळख ज्योत

शिरंत्रांनी खेळत येता

आनंदाचो धूंद स्रोत ॥

आनंदाचो धूंद स्रोत ॥

बिम्ब प्रकाशनाचीं नवीं पुस्तकां

तॉलस्तॉय	: रवीन्द्र केळेकार	मोल : १२० रुपया
बाकी विशेश	: दिलीप बोरकार	मोल : १०० रुपया
जाय काय जूय? (दुसरी आवृत्ती)	: दत्ता दामोदर नायक	मोल : १०० रुपया
आत्मभान (कादंबरी)	: सुजाता सिंगबाळ	मोल : २०० रुपया
स्वीकार (कथा संग्रह)	: सुजाता सिंगबाळ	मोल : १२० रुपया
काणी एका सुण्याची (बाल साहित्य)	: सुधा खरंगटे	मोल : १०० रुपया
बोरकारी	: दिलीप बोरकार	मोल : २०० रुपया
Shreyarthee	: Dilip Borkar	Rs. 200
मेथये पावलां (कविता)	: दिलीप बोरकार	मोल : १०० रुपया
कुळागरांतलो सर्गानंद (ललित)	: नं. ध. बोरकार	मोल : १२० रुपया
एक आंकवार डायरी (कादंबरी)	: दिलीप बोरकार	मोल : १०० रुपया
क्रिश्म (प्रवासवर्णन)	: दिलीप बोरकार	मोल : २०० रुपया
मेटींग (कथा संग्रह)	: दिलीप बोरकार	मोल : १५० रुपया

पुस्तकां खातीर संपर्क

फ़ारत : फ़ोन :

२४३८३५५

ऑर्डर नोंद

केल्यार आमी

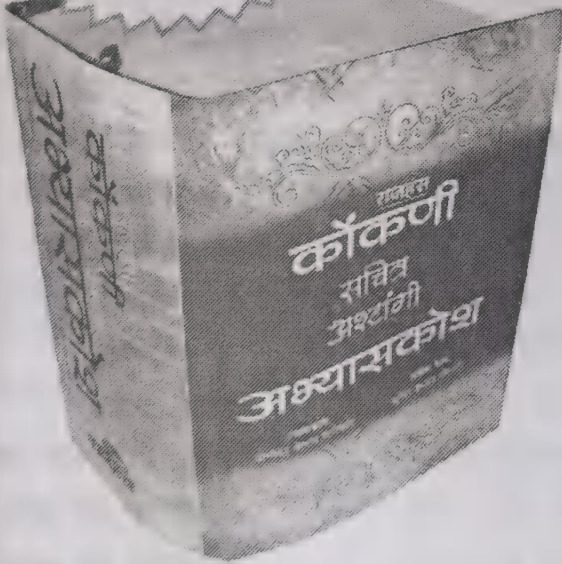
पुस्तकां घराबोव

पावयतात

१५% सबलती सयत.

भारतीय भाषांमधील कोषविश्वातील एक अपूर्व निर्मिती

एकरवंडी
गडगंज
ग्रंथराज

अस्तित्वाचा लढा देत
श्रीमंत शब्दसामर्थ्यातून
समृद्धीकडे वाटचाल करीत
आपल्या भाषाभगिनीची
उत्तुंग भरायी...

राजहंस कोंकणी सचित्र अष्टांगी अभ्यासकोश

वैशिष्ट्ये :

- आवश्यक तिथे उच्चार
- उलट अर्थाचे शब्द
- व्याख्या आणि वापर
- पोर्तुगीज आणि इंग्रजी शब्दांची मूळ रूपे
- क्रियापदांचे धातू
- नकारार्थी क्रियापदांची मूळ रूपे
- नामांची सामान्य रूपे
- बहुवचने
- पन्नास हजारांहून अधिक शब्द
- सातशे पन्नासांपेक्षा जास्त रेखाटने

रचनाकार - दामोदर केशव घाणेकर
तांत्रिक भार - सुरेश जयवंत बोरकर

आकार : A5

पृष्ठे : 2200

कागद : पांढरा 80 gsm

सुबक शिलाई बांधणी

ग्रंथालयांसाठी मूल्य रु. 3300/-

व्यक्तिगत ग्राहकांसाठी

स्वयंअनुदानित मूल्य रु. 1200/-

ट.ख.नि.

राजहंस वितरण

1 - मीनाक्षी बिल्डिंग, डॉ. व्होल्फांगु द सिल्ह मार्ग, पणजी, गोवा 403001

Ph.: 91 - 0832 2220320 / 2232177 email : rajhaunsvitaran@dataone.in

मुंबई

स्कूला परिक्षा सुरु जाल्यो. रिजल्ट आयलकी चेईवांक (भुरग्यांक) रज पडटा. रजेंतु कस्सन कोर्चे, तांका खंयीं व्होर्चे हो एक होड प्रश्नो म्हालगड्यांक सतायता. पयलें रजेंतु काका, मामा 'यो..SS' म्होणु आपैताले. कालमान परिस्थितीक अनसरसून कौटुंबिक संबंध बदलत गेलेली. यो म्होणु आपैतले अगदी अपरूप जाल्लेली. आनी चईव सुध्दां एक कडेन वोच्चें, एक कडेन राबचें पसंद कर्नाती. तांका बी नव-नवीन कांयतरी पोळोका, नव-नवीन जागेरी फिका म्हळील उमेदी उर्ता.

आत्ताचे चेईवांक शहराची आकर्शणा भयंकर. ते दिकून चार-आठ दिसाची फुरसती मेळ्ळ्यारी बायल-चईवांक घेवु मुंबई प्रवास कोरेत. कोंकण रेल्वे सुरु जायत लागायत (इ. स. १९९८) कारवार आनी गोंयचे लोकांक मुंबई लागीं जाल्या आनी प्रवास सुखकर जाल्ला. रस्ते सुधारल्या दिकून बस प्रवास ही पैलेवरी त्रासदायक ना. चेईवानि शहरी जीवनाच अभ्यास केल्यारी तांगेल भावी

जीवनाचें स्वप्न पूर्तीक अनेक वाट सापडताती. ह्या प्रवासान निश्चित तांगेल आत्मविश्वास वाढता.

सोळवे शतकांतु सात सान्न-सान्न द्वीप जाव्नासिले एकवटून मुंबई शहर जालें. त्या वेळारी हांगा पोर्तुगीज राज्य कर्तसिले. तान्नीं इंग्लंडचे राजकुमाराक वरदक्षिणा म्होणु हे शहर दिवु सोळ्ळें. सुयेंज केनल सुरु जायनापडेन (इ. स. १८८९) मुंबई बंदराची प्रगती जायत गेली. ह्या शहरांतूल व्यापार, उद्योग वाढत गेलो. म्हणता... म्हणता मुंबई जगांतुल पांचवे ब्रह्मनगर म्होणु प्रसिध्द जालें. ह्या शहराच लोक संख्या एक एक कोटी वैयीं गेल्ला.

मुंबई आयल्यारी गेट वे ऑफ इंडिया, मरीन ड्रायव, एक्वेरियम, चौपाटीबीच, मलबार हिल, हाजिअली दर्गा, नेहरू प्लेनिटोरियम, राणीबाग, नेशनल् पार्क, कन्हेरी केव्स पोळोच्याक विसोर्नाक्काती.

गेट वे ऑफ इंडिया २१ लाख रुपया खर्चून, इंग्लंडचे राजकुमाराले भारत दर्शनाच उडगासा

खात्तिर, इ. स. १९२४ तु बांधिलें. सोळावे शतकाचे गुजराती वास्तु रचना हें महाद्वार पळैतना दिसता.

गेट वे ऑफ इंडियासावु एलिफंटा केव्स एक दिसा प्रवास कोरेत. समुद्रांतु १० कि. मी. दूर आसिल ह्या द्वीपारी वोच्चून येवच्याक फेरी लाँची आस्साती. हो द्वीप १६वे शतकांतु पोर्तुगीजालें स्वाधीन आस्सिलो. प्रथम त्या द्वीपारी तान्नी प्रवेश कर्तना तांका शिलेचो हत्ती (Elephant) दिस्लो. तान्नीं त्या द्वीपाक आस्सिलें पैलें नांव 'घारपुरी' म्हळिलें काणु नवीन नांव 'एलिफंटा' म्होणु दवलें. हांगा मुख्य सांत गुहा (Caves) आस्सती. तांतु प्रामुख्यान शंकर भगवानाल जीवनाचेरी आधारीत कोरांतिलिलें शिल्प दिस्सून येता. त्या पैकी जगप्रसिध्द तीन तोंडाची महेश मुर्ती एक जावनास्सा. ह्या द्वीपार सहज फिरल्यारी आनंद मेळटा. समय सूर्यास्ताचो जाल्यारी त्या आनंदाक सीमा ना. परत येतना अपोलो बंदरावैल समुद्र किनारा, पयलेचें आनी आत्तांचें

दोनी प्रसिध्द फाय्-स्टार 'ताजमहल' होटेलं, विद्युत्तलंकारान सजैल्यावरी दिसताती.

मलबार हिल् मुंबई शहराचें शिरस्थान, श्रीमंताल निवासस्थान. हांगच्यान चौपाटी बीच, मरीन ड्रायव्हाचे बर्ड व्ह्यू अत्यंत सुंदर दिसता. मरीन ड्रायव्हाक क्वीन्स नेकलेस म्हणताती. मलबार हिल गार्डनांतुल बूट हौस चर्डूवाल (भुरग्यालो) आवढता वास्तु जावनास्सा. त्या वास्तूक म्हातारीच बूट म्हणताती. केमरा घेवु गेलिले, ह्या बुटा मुळांतु राबून फोटो काळ्ळे शिवाय भार्यी पडणांती.

भार्यी पळ्ळे की रस्ते पेल्लेदिकान हेंगिंग गार्डन् आस्सा. हाक्का कमला नेहरू पार्क भी म्हणताती. ह्या गार्डना मुळांतु शहराक पिन्वे उदका सप्लाई कोर्चे तीन रिसरवोयर्स आस्साती. रिसरवोयरा वयले कोंक्रीट स्लेबारी ३० इंच मात्तिथर घाल्नु फुललां झाड लायल्यांती. होड रूक एक भी ना. काहीं लोक हाक्का टेरेस गार्डन् भी म्हणताती.

चर्नी रोड रेल्वे स्टेशनारी देवु मरीनड्रायव्ह दिकान गेल्यारी तारापोरवाला एक्वेरियम पोळोच्याक मेळटा. इ. स. १९५१ तु, ८ लाख रु. खर्चून बांधिलिल ह्या एक्वेरियमांतु विविध प्रकारच्यो गोड आनी मिट्टा उत्कांतुल मासळ्यो (Fish) प्रदर्शनाक दवरल्याती.

मलबार हिलावयल्यान सकल येवु वरळी नेहरू प्लेनिटोरियम् दिकान वत्तना मुंबईचे पुरातन महालक्ष्मी मंदिर, महालक्ष्मी रेस कोर्स

आनी हाजी अली दर्गा मेळता. हाजी अली दर्गा समुद्रांतु आस्सा. वोच्याक बारीक वाट केल्या पण भर्तीतु (High Tide) वोच्याक जायना.

चेर्डूवांक मुद्दाम प्लेनिटोरियम् दाक्कोका. हांगा सूर्य मंडलाचे ग्रह, उपग्रहाचे चलन वलन, नक्षत्र पुंजांची माहिती, सूर्य-चंद्र ग्रहणाची माहिती दाकैताती. दाकैत समझावु भी सांगताती. ह्या वेगळे अनुभवाची अवश्य लाभ घेवका.

मुंबईचे प्रसिध्द प्राणीसंग्रहालय वीरमाता जिजाबाई उद्यान भायकळा रेल्वे स्टेष्नालागी आस्सा. ते पोळोच्याक अर्ध दीस लागता.

शिवाजीपार्क बिचारी गेल्यारी समुद्रांतु नवीन बांधिल सी लिंक ब्रिझ पोळोवेत. ताजेरी सतत वाहन धांवतना तें पोळोच्या मजा दिसता.

बांद्रा गेल्यारी मौंट मेरी चर्च पोळोनु ये ह्या ऊंच प्रदेशारी १६वे शतकांतु पोर्तुगि किल्लो बांधिलो. त्या सान किल्यांतु बांधून मौंट मेरील मूर्ती स्थापन केल्लि. दर सप्टेंबर नंतरचे रविवार जात्रा (Festival) जाता. एक आठवडा चलता.

असंख्य जन सांजेचें जुहू बिचारी फिरच येताती. हांगा होर्स राईडींग, केमल् राई कोरेत. भेलपुरी, सेवपुरी, पाणीपुरी खातल्य स्टॉलस् आस्सती. कोल्ड्रिंक्स, आयस्क्र मेळटा. नारियल् पानी, लिंबुपानी, उसारस, ज्यूस मेळटा. जाय तें खावु पीवुन साजेचें म कोरेत. बाजून 'हरे राम-हरे कृष्ण' म आस्सा. दर्शन घेवेत.

हें इल्लें पळैले नंतर अखेरिचें बोरिवल संजय गांधी नॅशनल पार्क, कान्हेरी के पोळोच्याक विसोरच्याक ना. अदमास १ चौ. मि. विस्तार भू प्रदेशांतु जंगल आनी गु (Hills) पसरल्याती. हांगा चर्डूवांक आव टोय ट्रेन, लायन् सफारी, बोटिंग...इत्य अनेक प्रकार आस्सली. ट्रेकिंगा आव आसल्यारी थंचान रान वाटेन ७-८ कि. म चलत कान्हेरी केव्स वोचेत. हजारों वर्ष पुरात बौध्द कालीन गुहा (Caves) हांगा आस्स एक दोन न्हयी, शंबरानी आस्साती. हीनया महायान आनी वज्रायान ह्या तिनी पंथा शिल्पकृती हांगा आस्साती. हें पुरा गा केल्यारी मात्र कळता. ना जाल्यारी सामा मनशांक फरक कळना.

हें सर्व पोळोनु जायना पडेन वे आसल्यारी, पोर्तुगीजांल राजवटींतु वसई बांधिल किल्ला पोळोन येवेत. एस्सेल् व (Essel world) वोचून येवेत. आनीक वे आसल्यारी भारतांतुल सान हिल् स्टेष् 'माथेरान' वोचून येवेत. विचार करा, ट्रे तिकिट रिसर्वकरा. तुमगेल प्रवा अविस्मरणीय जातलो.

— आशा शानभाग
सादोळशें-काणकोण- गोंय
मो. : ९४०४१४५३३७

“वयनी, तुका
मगे ह्या
कुवाड्यांतलें कांय
म्हळ्यार कांयच
समजना. आगे तो
मुळो मनशाचे
वापरिल्ले कपडे
मेळल्यार लेगीत
तांचेर जालीम
करण्यो करता गे.
वयनी तूं
भाऊवांगडा
फाल्यां
आयताराक
वसोन बेतालाफुडें
कोण्यांचो मान
दिवन यो.”

टेन्शनाचो प्रताप!

ह्याच वर्सा म्हजी धूव धावेक पावल्या. मार्चाचे सुरवेक सावन ताची बोर्डाची परिक्षा सुरू जातली म्हणून तें पुराय नेटान अभ्यासाक लागिल्लें. आमी दोगांय हांसत-खेळत दीस होगडावपी मनशां अशें सगल्यांचेंच म्हणणें. घडये हाका लागून आमी बारा-बत्तीस काळ टेन्शन फ्री. ‘टेन्शन कायकू लेनेका’ ह्या गुपांतलीं बडे आनी छोटे मिया तीं आमींच म्हळ्यार अतिताय जावची ना. पूण दुसरेवटेन म्हजो घरकार, आमचीं सोयरींदायरीं आनी शेजारचे लोक लेगीत आमच्या धुवेच्या धावेंतल्या चांटयेन टेन्शनाच्या वोज्यापोंदा चेपून गेल्यात. तातुंतच सगल्यांनीं म्हाका नाका आसतनांय उपदेशामृताचे डोसांचेर डोस पाजपाचे व्रत सुरू केलां. हांव तांचें मात लेगीत काना मनार घेना, ते खेरीत. पूण फाटीं जानेवारी म्हयनो सुरू जालो आनी मात्शें टेन्शन म्हजे जिणेंत चाटी मारपाक लागलें हेंवूय खरें.

कशें जातलें? कितें जातलें काय? बोर्डाची परिक्षा. बाय पास जातलें न्ही? पास जालें तरी क्लास खंयचो येतलो? हरशीं रिजर्वेशन नाकाच म्हणपी आमी ह्या वेळार आमची जात कांयच उपेगाची ना. ती खाशेली जातच

बरी ह्या विचारांच्या लागसार पावत आयिल्लीं. तातुंतच घरकाराच्यो दिसभर अभ्यास कर आनी अभ्यास करून घे ह्यो आमचेर मारिल्ल्यो आड्ड्यो आयकून मात्शें-मात्शें काळीज घस्स घस्स जावंक लागलें. बेश्टेंच दोतोरानेर एक पासय मारून आयलें. प्रेसांव, साखर कांय ना. पाव रे देवा म्हळें.

“दोतोर म्हज्यो यादी मात्श्यो उण्यो जायत वतात. व्हडलें मेंदवाचें दुयेंस बी कांय ना न्ही?” दोतोर मुमुरखो सो हांसलो.

“आगो तुजी धूव ओंदू धावेक मगो, ताचोच हो परिणाम. पोरूं वर्सा म्हजे बायलेकय अशेंच जाल्लें. कांयच भिये नाका. परिक्षेमेरेन अशेंच जातलें. उपरांत बंद.” जावं! सगल्यांचींच भुरगीं धावे-बारावे पावतात तेन्ना तांच्या जन्मदात्यांमदीं ही धाम सुरू जाता तर.

ह्या टेन्शनाचे भानगडीमदीं केन्नाकेन्नाय साखर-मीठ दोबराद पडप, वा मात्शेंय पडप ना अशें जातालें. परिक्षेमेरेन एफेद उरतलो म्हणून दोतोरान सांगलां तेन्ना ओके म्हणून कामां चलतालीं. दीस वताले. म्हयनेय वताले. मार्च म्हयनो सामको हुंबऱ्याक तेकलो तेन्ना

मात्शें हांव चडच सतरवितर जाल्लेवरी जालें. एक दीस सकाळींच कपडे वॉशींग मशीनांत घाले आनी व्हरून घराफाटल्यान दोरयेचेर सुकपाक उडयले. दनपार ते सांजमेरेन घरांतल्याच कामांत घुस्पून उरिल्ल्यान फाटलेवटेन पोरसांत पावलेंच ना. तिनसांजेर कपड्यांची याद जावन हाडपाक गेलें. आंवय-आंवय. नवे कपडे बरे झेतान दोरयांचेर सुकून धोलतात. जाल्यार आमचे दिसपट्टी उजार जावपी कपडे गायब. हें आनी कसलें अरीश्ट? हेवटेन-तेवटेन वाच्यान बी फाफसले काय म्हणून पोरसूंभर हेडलें. ना ते ना. चोरांनी चोरले जाल्यार नवेताल्ल कपडे वचपाचे आनी चोरय कितें सामकेच दळडिरे... पोरणे कपडे घेवन गेले ते! कपडे मागीर ते पोरणे आसूं. पिंजून बोंतरां करून हाताकडेन घेतल्यार तांचें सार्थक जालें. पूण नाच्च जावप म्हळ्यार? जीव चुटुपुटू जातालो.

दुसरे दिसा सकाळीं साडे-स वरांचेरच फुलू उदेलें. “आगो आयज फांतोडेर अशें?”

“वयनी, दुमंगा थिंगा चिरे व्हावोंक आफयलां. म्हणून बेगसार येयलें.”

ताचे मुखार च्याचें कप दवरतांच घोवान म्हळें, “आगो, आयज उमळिल्ले कपडे भायर सुकपाक घाली नाका आं. ड्रायरांतूच सुकय आनी वासरेवेले दांडयेर उडय.” हांचें उतर सोपचेंच आसा फुलू गुप्तहेर कशें धांवून आयलें. “वयनी, भाऊ तशें कित्याक सांगता गे? कितें जालां गे अशें?” कालचे पोरणे कपडे गायब जाले ताची काणी हांवें फुलुमुखार झरयली. तें थंयच कपलाक हात मारून फतकल मारून बसलें. ताची अवस्था पळोवन हांवय ना म्हळ्यार मात्शें कडकडलेंच. “फुलू

कितें जालें गो तुका? कलकलता बी? राव साकरी उदक दितां पियेवंक.”

“वयनी, म्हाका कांयच जावं ना. पूण तुजे कितें जातलें ही भिरांत म्हाका पडल्या.” ताची ही जाप आयकून हांवेंय थंयच ताचेसरी जमनीरच फतकल मारली.

“अशें कित्याक म्हणटा गो फुलू?”

“वयनी. म्हाका एक सांग, तुजो हिंगा दुस्मान कोण आसा?”

“आगो फुलू, गांव आसता थंय म्हारड आसताच न्ही गो. इश्टांवांगडा एक तरी दुस्मान हो आसताच. तो मोर्तु आनी ताची फामिल म्हजी सामकीं दुस्मानां. म्हज्या आज्याली इस्टेट तो खावपाक सोदतालो. हांव ताका सुरवेक सावन आडमेळी जाल्ल्यान तो आनी ताची बायल म्हजेर सामकींच जळटात. पूण तांचो हांगा कितें संबंद?”

“वयनी तूं जाणां, मोर्तुले बायलेक घाडीपण करपी मुळ्यागेर वचपाची भारी संवय. गोरूं शेणलें ही पावली मुळ्यागेर. हात-पांय सुजले धांवली मुळ्यागेर. वांयगण शेत करपलें गेली मुळ्यागेर.”

“आगो फुलू हो मुळो कोण?”

“आंवय, वयनी हो पोळेचो वस्ताद घ मगे. तूं वळखना ताका?”

“पाड पडूं ताचें. आगो मोर्तुली बा आनी मुळो हांचेमदलो संबंद आनी अ कपडे हांचें नातें कितें?”

“वयनी, तुका मगे ह्या कुवाड्यांतलें म्हळ्यार कांयच समजना. आगे तो मु मनशाचे वापरिल्ले कपडे मेळल्यार लेग तांचेर जालीम करण्या करता गे. वयनी

भाऊवांगडा फाल्यां आयताराक वस बेताळाफुडें कोण्यांचो मान दिवन यो.

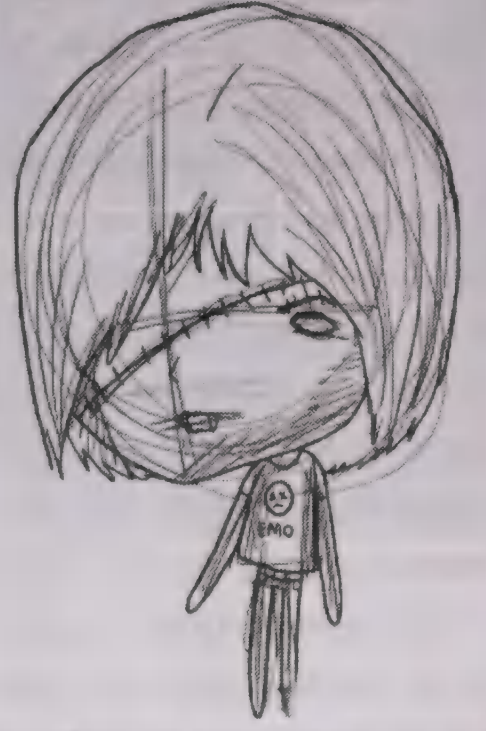
खरें पळेल्यार हांव विज्ञानवादी. फुलूचें सांगप, ताणें केल्लें तें मुळ्या खुदपाचें वर्णन आयकून म्हाका दिस खरेंच हांव ह्या करणेमदीं आतां घुस्पता तो आदेसभर हांव खूब घुसमटलें. क जातलें आनी कितें जातलें. हे चिंत म्हाका तान-भूक कांयच लागली न दनपार वयर येवंक लागली. पो शाळेंतल्यान घरा येतलीं हे चिंतनेन ह जेवणाची तयारी केली. चार तांबये आंग ओतयले. देवामुखार हात जोडून राख मागली आनी वॉशींग मशीनांत उमळपा

घाल्ले कपडे ड्रायरांत घालपाक ड्राय उगडलो. आनी आश्चर्य. काल म्हजे ना जाल कपडे ड्रायरांतल्यान म्हाका पळयताले. ना ना म्हळें तरी धुवेच्या धावेचे परिक्षेच टेशनाचो म्हजेर बऱ्यापयकीं परिणाम जाल तर! पाड पडूं त्या टेशनाचें. हाच्या प्रतापा म्हाका विसर पडलो आनी मुळ्याल्य घाडीपणाचें प्रवचन फुलुकडच्यान आयको पडलें. आतां बायेची परिक्षा सोंपली आ हांव सामकें देशन फ्री जालें. रिजल्टावेळ ही धाम सुरू जावपाची शक्यताय न्हयकारपा जायना....

- कुसूम अग्रवाल
शिवोले-गोंय
फोन : २२७२०२१

विद्यार्थी आनी आत्महत्या

भुरग्यांक ल्हान
आसतनाच पराभव
पचोवपाची
शिकवण दिवपाक
जाय. सदांच पयलो
नंबर घेवपी
भुरग्याक एक
फावटीं दुसरो नंबर
आयलो जाल्यार
'अशें जावप शक्य
आसा' हें पटोवन
दिवपाक जाय.
शिक्षकांनी पेपर
सारको तपासूंक ना
म्हूण शिक्षकांक
उणेंपण दिवपाक
जायना.

आमोरेचो वेळ आसलो. हांव रांदचेकुडींत रांदतालें. अकस्मात फोन वाजलो. नंबर वळखीचोच. 'हां उलय' म्हणटा थंय आसां 'तुमच्या शाळेंतल्या माजी विद्यार्थ्यांन रेटोल खावन आत्महत्या केली. चली हुशार आसलें. दिसतालेंय सोबीत.' काळजाक धक्को दिवपी ताणें बातमी दिली. मन अस्वस्थ जालें. म्हजे शाळेंतलें म्हणटकच हांवें ताका शिकयलां आसतलें. अमक्या गांवचें म्हणटकच हांवें ताडलें तें अमकेंच चली आसपाक जाय. तरी आसतना हांवें रातचो कोणाकूच फोन केलो ना. सकाळ केन्ना जाता हाची वाट पळोवपाक लागलें.

दुसऱ्या दिसा कार्यशाळेक वता आसतना एके शिक्षिकेन म्हाका सविस्तर म्हायती दिली. हांवें चितिल्लें तेंच चली. चोवीस-पंचवीस वर्सांचें, सुखवस्तू घराब्यांतलें. शाळेंत ही बातमी वाऱ्याभशेन पातळ्ळी. णववेच्या वर्गांत कोणें तरी एका भुरग्यान हो विशय काडलो. हांवें विचारलें 'अशें कित्याक करतात तुमी?

अशा वेळार तुमी तुमच्या आवय-बापायचो मातूय विचार करिनात? तुमी मरतात, वतात. पूण फाटल्यान आयुश्यभर तुमच्या घरचीं, आवय-बापूय रडत मरत जीव सारतात.'

एक मस्तो भुरगो पट्ट करून उलयलो. 'मीस मोगाखातीर'. हांवें तो विशय थंयच सोंपयलो. ताच्या आवय-बापायक हें दूख सोंसपाक बळगें दिवं अशें देवाकडे मागणें केलें. ते चलयेचे सुतकाचे दीस सुद्धां जावंक ना रोखडीच आनी दोन चलयानी आत्महत्या केली ही बातमी सुनापरान्तांत पेपराचेर वाचली.

आत्महत्येचीं कांय कारणां मनाक न पटपासारकीं. चल्यान खंय चलयेक तूं मोटें आसा, हांव तुजेकडे लग्न जायना म्हूण न्हयकारलें आनी ते चलयेन रोखडीच आत्महत्या केली. हांगा चलयेनूच चलो सोदून काडिल्लो.

दुसरें कारण पळयात. चलो दीसभर सायबर कॅफेंत वचून बसतालो. आवय बापूय कामाक. अपुरबायेचो एकटोच पूत. दीसभर कंप्युटराचेर गेमी खेळप, त्या खातीर

अभ्यासाचेर दर्लक्ष. आवय-बापायन खूब समजायलो, तापयलो पूण कांयच परिणाम ना. रागान बापायन एक थापट मारलें. तीं कामाक गेलीं. तोवूय शाळेंत गेलो. सदचेभशेन घरा यो जाल्यार पुताचें मडें फेंनाक हुमकळटा.

जेन्ना जेन्ना भुरगीं आत्महत्या करतात तेन्ना तांच्या आत्महत्येक जबाबदार धरतात एक तर आवय-बापायक ना जाल्यार शिक्षकांक. भुरग्यांनी शाळेंत वा घरांत कितलीय मस्ती केली जाल्यार, घरांतल्यो वस्तू फोडल्यो जाल्यार लेगीत आवय-बापायक तोंड धापून रावचें पडटा. ताणीं मानसीक तणावाखाला जीव दिलो जाल्यार?

ल्हान आसतनाच भुरग्यांचे चड लाड करतात. तांकां जाय-जाय तें दितात. ल्हान वस्तू पुरतें बरें आसा. पूण जेन्ना चड मोलाच्यो वस्तू तांच्या आवाक्याभायर आसतात तेन्ना तांचेर आकांत येता. आमकां भुरगीं आयकनांत हें पालुपद घेवन शाळेंत येतात. 'तुमकां जाय तें करात पूण तांचो अभ्यास करून घेयात' म्हूण काकुळटेन सांगतात. आमकां मारपाक जायना असो कायदो आसा अशें सांगचें पडटा. दीसभर घरांत विचारपी कोणूच नाशिल्ल्यान तांचें राज्य आसता. घरांत इश्ट येतात-वतात, जाय थंय भोंवतात.

आपले शिक्षक आवय-बापूय आमच्या बऱ्या पासत आमकां सांगतात. आमी करतात तें चुकीचें. आमी सुखी जावचीं म्हूण आमचे पासत तीं वावुरतात. आमच्यो गरजो भागोवपाक तांकां कामाक वचचें पडटा ही समज तांकां नासता. तांकां समजुपाची तांक येता तेन्नासावन घरच्या वास्तवीक परिस्थितीची तांका जाणीव करून दिवपाक जाय. 'तुमी शिकात. आमचेकडे शक्य जाता तें आमी तुमच्यापासत करतलीं. जिणेंत अडचण आयल्यार मन मेकळें करून सांगात.

आमी तुमच्या फाटल्यान आसाच.' असो विश्वास आवय-बापायन तांच्यामदीं निर्माण करपाक जाय. हे संस्कार ल्हान आसतनाच जावपाक जाय.

एकदां भुरगें वयांत आयलें की तें शक्य नासता.

आज विभक्त कुटूंब पद्धती चलता. राजा-राणी आनी एक राजकुमार वा राजकुमारी. आवय-बापूय काम धंद्या निमतान भायर. घरांत कोण ना. त्या एकांतात ताका अभ्यास करचो पडटा. कोणाकडे मन मेकळें करपाची, उलोवपाची सोय ना. बंद कुडींत तांच्या विचारांची घुस्मटमार जाता.

आत्महत्येचो विचार करतना भुरगेय खूब मानसीक तणावांतल्यान वता आसतले. अशा वेळार तांच्या सभावातूय खूब बदल जाणवतलो. तांचें मन वळखून घरच्यांनी, पालक आनी शिक्षकांनी तांकां समजून घेवप खूब गरजेचें.

आजचे चडशे पालक शिकिल्ले आसतात. आपले विचार शक्य तो ते तांचेर

लादनात. तांकां खूब मेकळीक विचार दिवपाक आसता. आजकाल भुरग्यांक खूब जायतसली नोकरी जाय. ती नोकरी मेळोवपाक बापूय लांच दिवपाक तयार आसता. अशे भुरगो पयशे दिवन नोकरी विकती घेता. पुण्याच्यो गजाली इतिहासजमा जाल्यार 'म्हाका पयशे दिवन घेतिल्ली नोकरी ना हांव म्हज्या हिकमतीचेर नोकरी मेळयतां अशें सांगपी भुरगे खूब उणे आसात. जो पयशे दिवन नोकरी विकत घेवपी बरोच आसात आनी ती स्विकारपी तरनाटे आसात तो पर्यंत गरिबांचो भितरल्या भितर घुस्मटमार जातलोच.

भुरग्यांक ल्हान आसतनाच परावृत्त पचोवपाची शिकवण दिवपाक जाय. सगळ्या पयलो नंबर घेवपी भुरग्याक एक फावटीं दुसरो नंबर आयलो जाल्यार 'अशें जावप शक्य ना आसा' हें पटोवन दिवपाक जाय. शिक्षकां पेपर सारको तपासूंक ना म्हूण शिक्षकां उणेंपण दिवपाक जायना.

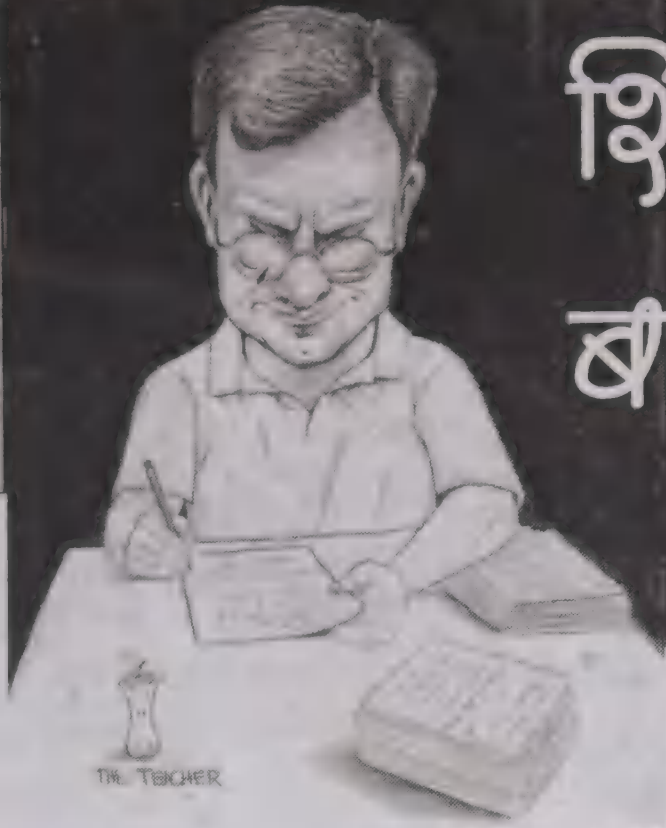
शिक्षणाच्या मळार नांवरुपाक येवपाखातीर आवय-बापायन भुरग्याक बरेतरेन आवाक करचोच. त्याचबरोबर जिणेंत येवपाक आवाहनाकूय तोंड दिवपाक तांचेमदीं तयार निर्माण करपाक जाय. सुखी जीण म्हण पयसो न्ही. जिणेंत यश-अपेश, चड-उणें आसतात. कश्ट केल्या शिवाय यश मेळना हे विचार तांच्या मनांत सतत बिंबोवपाक जाता. ताका जिणेकडे सकारात्मक दिश्टीकोणातल्यान पळोवपाक शिकोवपाक जाय.

आमच्या ह्या विचारांनी जर तांकां आत्महत्ये पासून परावृत्त केलें जाल्यार आमी बरेतरेन संगोपन केल्ल्याचें समाधान आमकां मेळटलें.

- काश्मिरी स. पावसकार
एवरशायन अपार्टमेंट,
शिवोली-गोंय.

एक दीस
पितळचें बरें
कोरायल्लें पेटूल
हाताक लागलें.
बॅगांत घालून दुसरे
दिसा शालेंत व्हेलें.
पेटूल पळोवन
सगल्यांनी एकदम
झपय घाली.
कोणाचो तरी हात
बरून पेटूल
जमनीर पडलें
आनी फट्ट करून
उगडलें. पळय
जाल्यार तातूंत
दोन पाटल्यो, चार
काकणां
चकचकूंक
लागलीं.

शिस्तीचें बीळकौडू

फिरग्यांचें राज्य सोंपून तेन्ना सुमार धा
वर्सा जाल्लीं. तशें पळयल्यार सालाजारशाय
सोंपिल्ली. तरीकूय आमच्या घराब्यांत ती
तितक्याच नेटान चलताली. म्हज्या वट्ट पांच
काकांमदलो सगल्यांत निमणो काका जाका
आमी 'भाई' ह्या नांवान पाचारतालीं. एका
'अंडरवर्ल्डांतलो भाई' कसो म्हाका
दिसतालो. पुराय भुरगेपणांत आमी भुताखेतांक
जितलीं भियेलीं ना तितलीं आमी भाईक
भियेलीं.

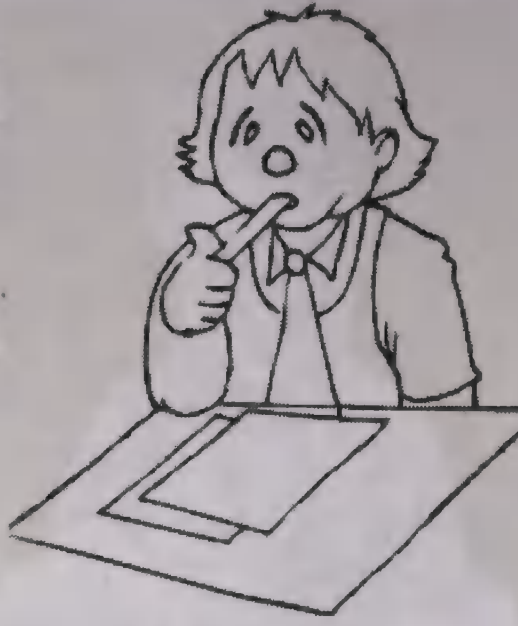
ह्या भाईक शिस्तीचें खूब पडिल्लें! ताका
लागून घरच्या जाणट्यांनी तशेंच भुरग्यांनी हे
शिस्तीचो तकलेर सामको भार घेतिल्लो. घरांत
सगल्या काकांचीं मेळून आमी पंदरा भुरगीं.
सगल्या भावंडांभितर हांव आनी म्हजो धाकलो
भाव हे शिस्तीची व्हडलिशी पर्वा करिनासलीं.
तातूंत अभ्यास म्हळो काय आमच्या
दोगांयच्या कपलाक आटयो पडटाल्यो. दोन
वेळ शाळेक वचून, उरिल्ल्या वेळार फकत
खेळप-नाचप इतलेंच कितें तें आमकां खबर
आसतालें. 'शाळा' नांवाची संकल्पना कोणें
कित्याक केली अशें आमकां जावचें. तेन्ना

आमी सगलीं एका फाटल्यान एक अशीं फाटीं
फुडें सरकारी शाळेंत शिकतालीं. हेरांनी वेळार
आनी नेमान अभ्यासाक बसचें, सोडून आमी
दोगां! अभ्यासाचो हो नेम आमी सोडून
दिल्लो. आमी बरीं शिकून घराब्याचें नांव वयर
काडचें ह्या हावेसान आज्यान आमकां खास
शिकोवणी सुरू केल्ली. सांजेर शाळा
सुटतकूच दोन वरांची खाजगी शिकवणी
दिवपाक पाटील गुरुजीक नेमिल्लो. पांच
साडेपांच म्हळ्यार आमी सालांत हाथरिल्ले
शेंदरे पाटी हातांत घेवन आसरमांडी घालून
मुकाट्यांनी गुरुजीची वाट पळोवंची.
खेळपाच्या वेळार गुरुजीचें येवप म्हळ्यार
आमचेर व्हड आकांत येतालो. खंयच्यान
आज्याक बुध्द आयली आनी ही शिकवणी
दवरली अशें आमकां जावचें. ही शिकवणी
नाका म्हूण सांगपाचें आमकां धाडस मात
केन्नाच जालें ना. ना न्हय, गुरुजीन मन लावन
अभ्यास घेवचो. पूण आमचें मन लागता
थोडेंच!

शिकवणी बंद करपाच्यो आमच्यो
तरेकवार तजविजो चलताल्यो. केन्ना खडू
लिपोवन दवरप, केन्ना डम्टर नाच्च करप, तर

केन्ना लायटीचो फ्युजुच बंद करून दवरप. अशीं किजिलां करचीं. संक्रांतीच्या दिसांनी 'आयज आमचेकडे हळदकुकूम आहे' अशें सांगून गुरूजीक वाटेक लावचें. पूण गुरूजीन वचपाचें नांव काडप ना. तांणी म्हणचें, 'चला मुलानो आज आम्ही वर माडीवर बसून अभ्यास करूया.' मागीर दीस आज्यान कित्याक येदें व्हड घर बांदलें काय म्हूण! बरें! शिकवणी कितलीय दिली म्हूण जायना. ती घेवपाची वान्सा काय आमचे लागीं नासली. परिक्षेचो निकाल लागूंक जाय तो काय केन्ना चूकनासलो. हेर विशयांत आमी कशीय तड मारची पूण गणितांत सदांच भोपळो. म्हूण गुरूजीन नेमान पाडे म्हणून घेवचे. सगळीं एका सुरांत पाडे म्हणटना हांवें आनी भावान सगळे पाडे मदीं मदीं चुकोवन सुराचो बेसूर करून उडोवंचो. एक दीस गणितां चुकयलीं म्हूण भावाचो रागान गुरूजीन कान पिळ्ळो. तो तकलेन फीन. ताणें हेंच नीब धरून आयकूंक येनाशिल्लेवरी नाटक केलें. ही खबर आज्यामेरेन पावली. ताणीं भावाकडेन वासपूस काडली. बरेंच मीठ, मिरसांग लावन सगळी खबर आज्याक आयकयली. दुसरे दिसाच्यान सोमतीच शिकवणी बंद. आमकांय सूड जालें.

आतां आमच्या अभ्यासाची जापसालदारकी घेतलो कोण? आज्या मुखार व्हड गहन प्रस्न उबो रावलो. तेन्ना आज्जेन सदाभाईचें नांव सुचयलें. घरांत इल्लो चड शिकिल्ल्यान मडगांवां एका वखदांचे कंपनींत बऱ्या हुद्दयार कामाक आशिल्लो. आमच्या अभ्यासाची जापसालदारकी आपल्या भुजार घेवपाची तकालस घेतली. दर शेनवार गांवघरा येनाफुडें सगल्यांची वासपूस काडची. आमोरेर परवड म्हणून जातकीच सगल्यांनी अभ्यासाक बसपाचो नेमूच घालून दिल्लो. आमी दोगांनीच सोडून दिल्यार, हेरांनी सामकें मनार घेतिल्लें. कोण, कसो आनी केन्ना केन्ना अभ्यास करता? हाची पुराय म्हायती आजी

ताचे नदरेक हाडून दिताली. एक दीस हांव भायले पडवेर इश्टिणींवांगडा दोरयो उडक्यो मारपांत गुल्ल जाल्लें. तो शेनवार म्हणपाचें हांव साप्प विसरून गेल्लें. हेवटेन स्कुटरीच्या आवाजान सगळीं शिटकावलीं. पुस्तकां घेवन बसलीं. भाईन स्कुटर लायतना म्हाका पळोवन काडिल्लें. हातपांय धुवन जातकच म्हाका आपोवणें धाडलें. म्हऱ्यांत उबें करून पयलो प्रस्न, 'खंय आसलें?'

'भायर' म्हजी जाप.

'कितें करतालें?'

म्हजी जाप काय ना. परतून आवाज वाडोवन तोच प्रस्न आनी सोमतीच कुरू करून म्हाका मेजार चडपाक लायलें. दोरी हाडली. पांयां फाटल्यान घालून दोनूय हातांनी ताक घुसळिल्लेवरी ओडीत रावलो. दोन मिनाटांनी कात सोलली आनी चुरचुरपाक लागलें. पूण तोंडांतल्यान जाप ना, आवाज ना.

तेन्ना पांच पयशांक एक आयस्कूट, म्हाका जगाचो इल्लो चड कळवळो. हांवें बापायक सांगी नासतना दोन रुपया काडले. वाड्यावयल्या सगल्यांक पुंजावन आयस्कूट वाटलें. ही खबर कशी लिपून उरत? भाईन दोनूय हातांचेर पट्टेचो मार घालो. वयल्यान शिटकावणी दिली ती वेगळी! खंयच्या हातान पयशे काडले? खंयच्या हातान आयस्कूट

वाटलें? अशे हजार प्रस्न विचारीत हात सोलून काडले. तितल्यार म्हज्यो करा सोंपल्यो ना. एक दीस पितळचें बरें कोराय पेद्रूल हाताक लागलें. बेंगांत घालून दुसरे शाळेंत व्हेलें. पेद्रूल पळोवन सगल्यांनी एव झपय घाली. कोणाचो तरी हात बसून पे जमनीर पडलें आनी फट्ट करून उगड पळय जाल्यार तातूंत दोन पाटल्यो, काकणां चकचकूंक लागलीं. हेडबा मारूतीक घरा धाडून बापायक आपोव धाडलो. हें आनी नवें बगलांत आंगार आय ते दिसाचो मार आनी तापोवण्यो तर विचार नाकात. पूण ना लज ना भीड! म्हजीं कर्त अशीं तशीं, भावालीं जगावेगळीं! दर दि शाळेंतल्यो, वाड्यावयल्यो आनी घरांतल अशो कितल्योशोच कागाळी ताच्या नां आसताल्यो. भाईक कळनाफुडें माळ्या उरफाटें बांदून. पोंदच्यान धुवरी घालप आय जाय किजिलां! कितेंय करात परत दुसरे दि फाटल्या पानावयलें मुखार सुरू.

शिस्तिचें अशें बाळकोडू आमक वेळावेळार पिवयल्ल्यान आयज आ कर्तृत्वान जावंक पावल्यांत हातूंत दुबाव न ह्या सगल्यांचें स्त्रेय फकत आमच्या ह्या भाई वता. बापायन लायली ना तितली बरी शिस् तेनपरस बरें शिक्षण आनी कितल्याश्या बऱ्या मुल्यांची रूजवण आमचे भितर करपा ताचो व्हड वांटो आसा. त्यावेळार Child right ची हेल्पलायनूय नाशिल्ली. त्या भाय कॉरपोरल पनिशमेंटाचो कडक कायदो नाशिल्लो. आतां घरांत वा शाळेंत शिस् लावपाक गेल्यार कायद्याचो भंय घालतात मागीर केन्ना केन्ना मनांत विचार येता शिस्तिचें बाळकोडू आतांच्या भुरग्यां दितलो तरी कोण?

सांत कातारिनाचें ओल्ड गोवाचें इतिहासीक कपेल

आ फोंस दे आल्बुकेर्कान १५१० वर्सा गोंय जिकलें. ताणें गोंय दोनदां जिकलें. १ मार्च १५१० हे तारखेर ताणें आदिलशाहकडल्यान गोंय घेतलें. पूण आदिलशाहान १७ मे १५१०त आल्बुकेर्काक गोंयच्यान धांवडायलो. पूण आल्बुकेर्क परत आयलो. दीस आसलो २५ नोव्हेंबर १५१० हो. सांत कातारिनाच्या फेस्ताचो. आल्बुकेर्क गोंयांत येवच्या पयलीं हांगा क्रिस्तांव धर्म नाशिल्लो. तो धर्म आमकां पोर्तुगेजांनी दिलो. तर गोंयचें सगळ्यांत पयलें ख्रिस्ती धर्माचें चर्च वा कपेल खंयचें म्हूण कोणेंय जर तुमकां विचारलें तर ताचें इतिहासीक उत्तर म्हणचे ओल्ड गोयचें सेंट कातारिनास चॅपल, सांत कातारिनाचें कपेल. हें कपेल ओल्ड गोवा आसा पूण चडशा जाणांक तें खंय आसा तें खबर ना. तें सामकेंच आडनदर जालां. पर्यटक वतात ते फक्त बासेलिका आनी से काथेड्रल चर्चींत. तांकां सांत कातारिनाच्या कपेलाविशीं वा ताच्या इतिहासाविशीं कांय खबर आसना. आल्बुकेर्क ज्या

जाग्यावेल्यान आपल्या सैन्यांक घेवन गोंयांत भितर सरलो त्याच जाग्यार तें ताणें बांदलें. कारण ताचो विस्वास आनी श्रध्दा जाली की सांत कातारिना हिच्या आशिर्वादान आपूण गोंय दुसरे फावट आदिलशाहकडल्यान तिच्या फेस्ता दिसा जिखपाक शकलों. कारण २५ नोव्हेंबर हो सांत कातारिनाचो दीस. सेंट कातारिना ही पोर्तुगेज संतीण. ती क्रिस्चनीटीची शहीद. पणजेच्यान ओल्ड गोवा पावतगीर पयल्याच उजवे वटेन सकयल गेल्यार एक किल्ल्याचो दरवंटो लागता. थंयच्यानूच आल्बुकेर्कान प्रवेश केल्लो. थंय एक मशीद आशिल्ली. ती आल्बुकेर्कान मोडली आनी हें कपेल बांदलें. हें कपेल सादीं चुडटां, माती, फातर मशिदीचेंच सामान घेवन बांदलें. आनी तें ताणें सांत कातारिनाक ओपलें. ह्या कपेलाच्यान गोंयांत क्रिस्तीनीटी सुरू केली. आल्बुकेर्कान आपल्या सैनिकांचीं लग्नां गोंयांत आशिल्ल्या मुसलमान बायलांकडेन लावन दिलीं आनी तांकां क्रिस्तांव केलीं. हीं बायलां आदिलशाहच्या टर्कीश अधिकारी जे आल्बुकेर्का बरोबर युध्दांत मेले तांच्यो धुवो वा बायलो आशिल्ल्यो. मागीर हें कपेल पोर्तुगीज गव्हर्नर जॉर्ज काब्राल हाणें १५५० वर्सा परत सास्के बांदलें. आनी १९५२ वर्सा पोर्तुगीज पुराणवस्तू खात्यान परत ताची बांदणी केली. कपेला भितर एक पोर्तुगीज शिलालेख आसा ताचेवेल्यान दिवचो गव्हर्नर दोम जुवांव दे कास्त्रो हाणें तें कशें जिकलें हें कळून येता. कपेला भायले वण्टीर एक पोर्तुगीज शिलालेख आसा तो आमकां सांगता

कीं आल्बुकेर्क थंयच्यान गोंयांत भितर सरलो, कपेल बांदलें. कपेलाचें आर्किटेक्चर सादें आसा. चिरो वापरून तें बांदलां. आत भितर आल्लाराचेर सांत कातारिनाची मुर्ती ना. भितरली सजावट सादी आसा. आल्लाराच्या वयर रिब्ड वॉल्ट आसा. वॉल्ट म्हळ्यार आर्चडू रूप वो सिलिंग. हें कपेल सदया आर्कीओलॉजीक सर्वेऑफ इन्डिया, गोवा सर्कलच्या अधिकारांत आसा. ह्या कपेलाक दोन बुरूज आसात. ताच्या सामकारा एक ल्हानशी बांदणी आसा. ह्या कपेलाक म्हानाचीं जनेलां आसात. कपेलाचो आकार चौकोनी आसा आनी ताचो मातये रंग आनी धवो रंग पळोवंक बरो दिसता जाका लागून कपेलाक प्राचीन सया मारता. मुजरत वचून पळोवपा सारकी सुवात आसा जी आयज संवसारीक पर्यटकां थळाचेर पावल्या.

पणजेच्या महालक्ष्मी देवळाचो इतिहास

मच्या पणजेचें मुखेल देवूळ म्हळ्यार महालक्ष्मीचें देवूळ. पणजेच्या दादा वैद्य मार्गार हें आसा. नूतनीकरणाच्या नांवान ह्या देवळाचें पयलींचें इतिहासीक रूप बदलून उडयलां. महालक्ष्मी ही पणजेची आनी पणजेकारांची सासाय. ह्या महालक्ष्मी देवळाचो बांदोडेच्या महालक्ष्मी आनी नेत्रावळीच्या महालक्ष्मी देवळाकडेन कसलोच संबंद ना. पणजे महालक्ष्मी कशी पावली ताका एक इतिहास आसा. तो असो :- पणजेचीं जीं इतिहासीक घराणीं आसात - घाणेकार, महामाय कामत बी हांगेर सगळ्यांत पयलीं महालक्ष्मीची मुर्ती पाविल्ली. सोळाव्या शेंकड्यांत कारवार कुमठा वाठारांत रावपी हावीग ब्राह्मण जे सामके गरीब आशिल्ले आनी ते भीक मागून आपलो चरितार्थ, जीण चलयताले ते महालक्ष्मीचे भक्त आशिल्ले. ते जंय जंय वताले थंय महालक्ष्मीची मूर्ती वांगडा घेवन फिरताले. सोळाव्या शेंकड्यांत ते गोंयांत पावले. तिसवाडी बेटावयल्या फामाद ताळगांव गांवांत पावले. हे हावीग ब्राह्मणांनी ताळगांवच्या वेताळाच्या देवळांत आपलो राबितो केल्लो. पूण सोळाव्या

शेंकड्यांत पोर्तुगीजांचें तिसवाडी बेटार धर्मांतर चलतालें. ते हिंदूंक बाटयताले. हे हावीग ब्राह्मण भिले आनी ताणी महालक्ष्मीची मूर्त एका घोड्यांच्या तबेल्यांत लिपयली. ही गजाल पणजेच्या राघवेंद्र कामत महामायक कळ्ळी. ही घडणूक अठराव्या शेंकड्यांतली. तांकां ती महालक्ष्मीची मूर्त थंय सुरक्षीत ना हें कळ्ळें. म्हणटगीर ताणें ती व्हरून आपल्या घरा म्हणजे महामाय कामतीचो पणजेचो फामाद वाडो (घर) आसा थंय एके कुडींत दवरली. तरी ताका ती सुरक्षीत ना शी दिसली. ताणें ती घाणेकारांच्या घरांत व्हेली अशें म्हणटात. कारण

घाणेकारांच्या पणजेच्या घरांत एक कूड आसा ती हांवें पळयल्या. ते कुडीक महालक्ष्मीची सोमराची कूड वा सासाय म्हणटात. मागीर राघवेंद्र कामत महामायन ती मूर्त दिवचल म्हालांतल्या मये गांवांत व्हेली. तेन्ना तो म्हाल वाडेकार भोसल्यांकडे आशिल्लो. थंय ही मूर्त १८१७ ह्या वर्सा मेरेन सुरक्षीत उरली. त्याच वर्सा नारायण कामत महामाय हांकां हे देवीन दृश्टांत दिलो. तांच्या ती सपनांत आयली. मागीर तो कांय जाणांक घेवन मये गांवांत गेलो. ताणें ती मूर्त हाडली आनी आतां जंय पिपल्स हायस्कूल आसा थंय एका कोपऱ्यांत दवरली. अजुनूय ती जागा पणजेकार पवित्र मानतात. थंयच्यान नारायण महामाय कामतीन ती आपल्या घरा हाडली. महामाय कामतीच्या घरा ती दुसऱ्या फावट पावली. मागीर ताका दिसलें की महालक्ष्मी देवी खातीर एक देवूळ पणजेंत बांदचें अशें. ताणें श्री. सिनारी हांकां सांगलें. तेन्ना तो पोर्तुगेज काळ. प्रत्येक

गजालीक पोर्तुगीजांची मान्यता लागताली. २ जुलय १८१८ ह्या दिसा तांकां मान्यताय मेळ्ळी. पूण आर्चीबीश त्रास करपाक लागलो. तांकां पणजेंत देवूळ नाका आशिल्लें. तरी नारायण कामत महामाय, सिनारी आनी कांय पणजेकारां १० जुलाय १८१८ ह्या दिसा देवळा पायाभरणी केली आनी १८१९ ह्या वर्सा देवूळ बांदून जालें. महालक्ष्मीचे मूर्तीन थंय स्थापना जाली. १८७० वर्सा थें घराण्यान देवळाचो सभामंडप बांदलें. महालक्ष्मीच्या प्राकारांत हनुमानाचें देवूळ आसा. हालींच्या तेंपार गणपतीचें राधाकृष्णचींय देवळां बांदल्यांत.

१८१८-१९च्या पोरणे देवळाचे कांय अवशेश पळोवं मेळटात.

मूळ मूर्त एके पेटयेंत फाटल्यान दवरल्या. पोर्तुगेज तेंप बांदिल्लें हें एकलें एकसुरें देवूळ. ह्याच मार्गार मात्शें फुडें गेल्या जामा मशिद आनी पणजेची फामाद इगर्ज लागता आनी आम पणजेकारांचे सर्वधर्म समभावाचे सामुदायीक सूर हे चर्ची घांटीर, महालक्ष्मी देवळाच्या घांटीत आनी जामा मशिदच्या 'अजानात' मिसळटात.

— प्रा. प्रजल साखरदांडे

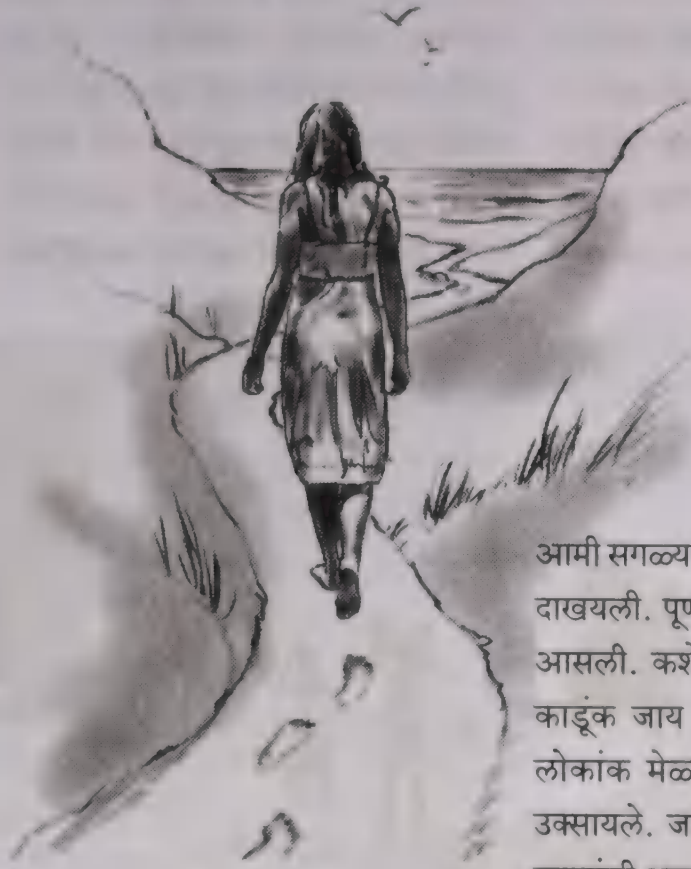
एस-३, बी-३, पुर्वा अपार्टमेंट्स
मरड, करंझाळें - गोंय.

फोन : ७८७५२४००६९

र
स्तो

- विन्सी काद्रूस
'स्नोज कृपा', आर्लेम राय,
सालसेत-गोंय
मो. 9822587498

आतां तुज्यान कितें
करुंक जाता?
तुमच्या हातांतल्यान
सगलें सुटलें आतां.
आमी जें कितें करतले,
तें आराखडो, प्लान
तयार करून करतले.
आनी तूं जाणां, तुमची
पंचायत लेगीत
आमकां आडावंक
शकची ना. कित्याक
आमच्या असल्या
पयशेकारांनी पंचायत
कायद्यांतच बदल
करून दवरला. हांगा
पंचायत आडायता
जाल्यार वयर थावन
सगलें पार करून
हाडूंक जाता.

“जावं देवा, सुटलें ह्या विघ्नांतल्यान.
आतां आमच्या लुगाराचेर काम तरी करूंक
मेळटलें.” नवोच तयार जाल्लो रस्तो पळोवन
हांवें सुस्कार सोडलो. हांवें गाडी सायडीन
लायली आनी त्या नव्या रस्त्यार पांय दवरले.
ताचेर एक लांब नदर मारली. कितलीं वर्सां
जालीं हो रस्तो जाता काय म्हण आमी वाट
पळयताले. हें एक व्हडलें भाट आमी जायत्या
जाणांनी सवाय मेळटा म्हण विकतें घेवन
दवरिल्लें. पूण थंय वचूंक एकच व्हड अडचण
आसली ती रस्त्याची. रस्तो अशीर आसलो
आनी रूंद करूंक थंयची एक बायल मदीं
येताली. तिचें म्हणणें आसलें “हो आमच्या
भाटांतलो रस्तो आमचे खातीर. आमच्या
भाटकारांकडेन आमी तो झगडून दवरला.
तुमच्या भाटांत वचूंक न्हय.”

“हे वाटेन रस्तो मेळ्ळ्यार मुखेल रस्तो
लागीं जाता न्हय? म्हण तुमचेकडेन फावोर
मागताले. तुका जाय जाल्यार कितेंय समजूया
मुगे.” हे तरेन सांगून पासून ती समजनासली.

आमी सगळ्यांनी मेळून तिका पयशांची आस्त
दाखयली. पूण ती आपल्या म्हणण्याचेर ठाम
आसली. कशेय तरेन आमकां हाचेर तोडगो
काडूंक जाय आसलो. त्या भाटांतल्या हेर
लोकांक मेळ्ळे आनी रस्तो करूंक तांकां
उक्सायले. जांचेकडेन गाडयो आसात तांकां
पयशांची आस्त दाखयली. एक दीस आमची
हिकमत काम करून गेली. त्या भाटांत रावपी
सोयऱ्यांमदीं वाद जावंक सुरवात जाली. आमी
हीच संदी घेतली आनी रस्तो करूंक पोशक
वातावरण तयार केलें.

आतां बरो रस्तो जाल्ल्यान काळजाक
धादोसकाय भोगली. हांव मात्सो मुखार गेलों
आनी कितलो पासून केला तें पळोवंक
लागलों. ह्या भाटांतल्यान आमच्या भाटामेरेन
रस्तो जाल्लो. तितल्यांत एक गाडी वयर
आयली. मुखार एक मारुती व्हॅन उबी आसा
ती पळोवन तो थांबलो. तो रांजेल आसलो.
आमच्या भाटाचो दुसरो एक वांगडी.

“ही गाडी हांगा कोणें दवरल्या? काडात
ती बेगीन आमचें सामान घेवन ट्रक येवपाचे
आसात. रेंव आनी चिरे लुगारार घालूंक
जाय.” रांजेलान गाडयेंतल्यान देंवून बोवाळ
मारलो. आपल्या घराचे पडवेर रावून भाटांतलो
टोनी ताका रागान पळयतालो.

“तूं कोण रे गाडी काड म्हण सांगपी?
रस्तो आमी केला, आमकां जाय म्हण. तुका

कसलो हक्क आसा आमच्या रस्त्याचेर?”
टोनीन आपले पडवेंतूच रावून विचारलें.

“आरे ओय, हो रस्तो तुमच्या बापायचो न्हय, ह्या रस्त्याक सरकारान डांबर घाला.”

“सरकारान डांबर घाल्यार कितें जालें?”

“एक फावट सरकारान डांबर घालो म्हणतच तो रस्तो तुमचो उरूंक ना. तो रस्तो पब्लीकाचो जालो.

तुमचो उरूंक जाय आसलो जाल्यार तुमी डांबर घालूंक जाय आसलो.”

“आमी डांबर घालूंक जाय आसलो म्हळ्यार कितें? आमीच घाला न्हय तो?”

“तुमी घाला? सरकाराच्या पयशां खुस्तार घाला आनी सरकाराचे पयशे कोणा एकल्या खातीर आसनांत. बेगीन

गाडी काड, ना जाल्यार पुलीस हाडून काडटलों.”

“पुलीस हाड ना जाल्यार आनीक कोणाक हाड, रस्तो आमचो, आमी जाय थंय गाडी दवरतले. आमकां जाय म्हण आमच्या आमदाराक सांगून आमी ताका डांबर घालून घेतला.”

“पयलें म्हळ्यार हो रस्तो तुमच्या भाटांत ना. दुसरें, मुखार आमचें भाट आसा म्हण खबर ना तुका?”

“जाल्यार इतलो तेंप पाड आशिल्लो रस्तो तुमी कित्याक सारको करूंक ना? ते बायलेक भियेवन आशिल्ले मरे? सगळें जालें तशें आयतें मेळटा तें खावंक आयल्यात?”

“तुज्या मागण्यान हो रस्तो जाला म्हण समजूं नाका तूं. त्या घरांतली बायल आमकां

आडयताली. आमी कितले फावटी तिका विनंती केली आनी सांगलें हो रस्तो आमी आमच्या पयशांनी करतात म्हण. पूण ती कशीच तयार जायनाशिल्ली. आतां तुमी तिचीं सोयरीं जावन तिचे विरूद्ध वचून रस्तो करूंक मुखार सरल्यांत म्हण आमीच आमदाराक सांगलें हीच संदी घेवन रस्तो कर म्हण. तुमकां

सांगतां हांव, हे मुखार रस्त्यार कोणाचीच गाडी दिश्टी पडची ना.” रांजेलान ताका कायदो सांगलो.

“बरें सांगलें तुवें ताका. बरे भशेन सांगल्यार आयकनाशिल्ले. तेन्ना रस्तो करूंक दिल्लो जाल्यार हातांर कितेंय पडटलें आशिल्लें.” हांवें ताच्या हयांत हय मेळयलें आनी वेवस्तीत सांगलें म्हण रांजेलाक परबीं दिलीं. म्हाका पळोवन टोनीक आनीक राग चडलो.

“आतां काड मरे ती गाडी.”

टोनीचे घरकान्नीन टोनीक गाडी काडूंक सांगलें. टोनीन आपले घरकान्नीक रागान पळयली. तीय ताका रागान पळोवंक लागली. टोनीचें आपले घरकान्नी फुड्यांत चलनाशिल्लें. आपल्या तोंडांतच बडबडत

मुकाट्यान गाडये कडेन गेलो. टोनी घरकान्नीक खबर आशिल्ली हो रस्तो ताणीं खंय तरी चूक केल्या म्हण. पूण कुटुंबाचो प्रस्न आसलो आनी एक आपलोय विकासाचो प्रस्न आसलो, वोगी आशिल्ले. ह्या रस्त्याची गरज न्हय तांका बगर तांच्या हेर सोयऱ्यांकय आशि

जे तांच्या फाट रावताले.

टोनीन काडटच र गाडी घेवन गेलो.

हांवें टोनी जाप केली.

“हो करून तुमी ए बरें केलें. फक रस्त्याक ल जायती अ जाताली.

मुखावेलो लुगार आमी घेतलो खरो रस्त्याक लागून कसल्याच वालोराचो ना तशें भाटकारान सांगिल्लें तुमचेकडे उ ही अडचण पयस करतां म्हण. पूण ते ताकाय वोगी केल्लो. आतां बरें जालें न तुमीय खुशाल आनी आमीय खुशाल.” सांगलें.

“तूं कितें करूंक सोदता त्या लुगार तो एन. ए. म्हळ्यार नॉन अँग्रीकल्चरल जावंक ना मरे?” टोनीन विचारलें.

“एन. ए. जायना जाल्यार कितें आमचेकडे सगळें आसा. फॉरेस्ट म्हण जाल्यार अडचण जावं येताली. तो गार्डन म्हण आसा. आज सगळें विकतें मरे. सरकारी कायदो, सरकारी नीत, सर खातीं सगळें.... सगळें तुजें कितें आसा

लेगीत म्हाका सांग.” हांवें टोनीक आनीक मात्सो चाळयलो.

“आमकां बादा येता अशें कांय एक करिनाकात थंय, आदींच सांगतां.” टोनीन आपले भशेन शिटकावणी दिली.

“आतां तुज्यान कितें करूंक जाता? तुमच्या हातांतल्यान सगळें सुटलें आतां. आमी जें कितें करतले, तें आराखडो, प्लान तयार करून करतले. आनी तूं जाणां, तुमची पंचायत लेगीत आमकां आडावंक शकची ना. कित्याक आमच्या असल्या पयशेकारांनी पंचायत कायद्यांतच बदल करून दवरला. हांगा पंचायत आडायता जाल्यार वयर थावन सगळें पास करून हाडूंक जाता.” हांवें आमची पदवी दाखयली.

“येद्या व्हडल्या लुगाराचेर बिल्डींगां बांदूंक सोदतात कितें रे?” टोनीचे घरकान्नीन विचारलें.

“सारकें वळखलें तुवें. आमकां रावपाच्या बंगल्या शिवाय एके सायडीन भाड्याक दिवपाची वीस ‘रो-हावजीस’ काडूंक प्लान तयार केला. आज जिवीत सुशेगाद जालां न्हय? घरां भाड्याक दिलीं म्हणतच आलायते पयशे. मागीर जाय तें कर, गांवांत राजकारण, वो हेडून दुसऱ्याचें राजकारण वो समाजकरणाच्या नांवान टायमपास.”

“रो हावजीस म्हळ्यार कितें रे?” टोनीचे घरकान्नीन अजाप उक्तायलें.

“रो हावजीस म्हळ्यार एके वळीन जायतीं घरां बांदप आनी तीं भाड्यान दिवप, ना जाल्यार विकून उडोवप.” हांवें तिका समजायली.

“तूं हांगा रो-हावजीस बांदतलो?” ती अदीकच अजापली.

“हांवूच कित्याक? हो आतां गेला तो भाटकार पासून तेंच करपाचो आसा. म्हाका दिसता ताणें कामाची सुरवात केल्या. आतांच कितें बडबडटालो. रेंव आनी चिन्यांचे ट्रक येवपाचे आसात म्हण. तो तर सगळेच कडेन

भाड्याक दिवपाची चाळूच काडूंक सोदता म्हण आयकलां. हांवूय बी रोकडेंच सुरू करतलों.”

“ती सांगताली एक दीस हें जावपाचेंच आसा म्हण, तुमकां रस्तो करूंक जाय आसलो, आतां कोणाक बऱ्याक पडलो?” घरकान्नीन थोमणो मारलो.

“तूं वोगी बस थंय.” आपली चूक दाखयली म्हण टोनीक तिडक मारली.

“पळय टोनी, तुमी केलें तें बरें केलें. गांवची उदरगत जावंक जाय जाल्यार हाचें ताचें घेवन बसूंक जायना. तुमकांय जाल्यार त्रास जाताले हो रस्तो अशीर आसून. तुमी एक बस घेतल्या. ती वयर हाडूंक रस्तो जायच आसलो न्हय? चल आतां बरें जालें. तुमचोय फायदो जालो आमचोय फायदो जालो.” खुशाल जावन हांव वचूंक गेलों.

“आतां जिवाक बरें दिसलें मरे? हाडात आतां जाय तितल्यो गाडयो, काडात घरां जाय तितलीं.” रस्तो आडायताली ती बायल मुखार येवन म्हणूंक लागली.

“तुका हांवें सांगिल्लें एक ना एक दीस हो रस्तो जातलो आनी तूं कांयच करूंक शकची ना म्हण. तुवें बेश्टेंच आमचेकडेन वायटपण घेतलें. आतां कितें जालें?”

“कांयच जावंक ना. आनी जालेंय जाल्यार म्हजें कांयच वायट जावंचें ना. हो लोक जो रस्तो जाय रस्तो जाय म्हण नाचून रस्तो करून घेतला न्हय, तांकाच कळटलें रस्तो कोणाक जाय आशिल्लो तो. एक गाडी व्हरूंक तांका येदो व्हडलो रस्तो जाय आशिल्लो न्हय? ताणीं मुखावयलें चितुंकूच ना. तांकां दिशिल्लें सरकारान डांबर घालून दिलो म्हणतच आपूण सुशेगाद रस्तो वापरतलीं म्हण. तुमीच काडूंक लायली मरे तांका गाडी? इतल्यान कांयच जावंक ना. भटमाम आतांच न्हावंक गेला. एक दीस तींच हया रस्त्यार बसतलीं आनी कपलार हात मारून रडून मागतलीं ह्या रस्त्यावयल्यान येतात त्यो गाडयो बंद करात म्हण. तेन्ना तांचें कोण आयकुचो ना, पाड पडिल्ल्या विचारांचीं हीं.” तिणें आपली तिडक उक्तायली पूण आपले नदरेन खरें तेंच उलयली.

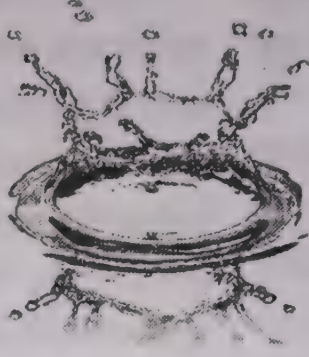
“बरें हांव वेतां. म्हज्या इंजनेराक मेळून आमचीय मांडावळ करून घेतां.” जैताचो हांसो तोंडार हाडीत हांव म्हजे गाडये दिकेन चलूंक लागलों.

CAFE CENTRAL

Bakers & Confectioners

Opp. Corporation of City of Panaji
PANAJI - GOA

नाख आमी पावणेर काडलां

नाख आमी पावणेर काडलां
घालात तुमी लांस

म्हणशात तुमी तीच आमी
म्हणूं आमची भास

किंदळि काळी कुड्डी मोनी
दुबळि आमची माय

फायदो कितें लेखुन तिका
पोसुंक मात जाय

आयति तुमी दितले तीच
दितलि आमकां ग्रास

नाख आमी पावणेर काडलां
घालात तुमी लांस

स्वतंत्रताय येवन जाल्या
आमगेली फजेत

जंयच्या थंयच पोल जाला
सगलो फिरंगी झेत

ब्लॅक गेलें, अडलें मीन
उल्ल्या फक्त ग्रास

नाख आमी पावणेर काडलां
घालात तुमी लांस

तुमी व्हेल्यार नाख, आमचो
वाट्टलो भुगोल

लावन घेवं त्या खातीर
आमिच आमकां गोळ

जायतो येतलो होटिंत आमच्या
तुमचो इतिहास
नाख आमी पावणेर काडलां
घालात तुमी लांस

भितोडीच आमकां बरी
घर कित्याक जाय?
पोशान उदक पियेतल्याक
बांय कित्याक जाय?

घर बांदचे, बांय मारचे
नसते कित्या त्रास?
नाख आमी पावणेर काडलां
घालात तुमी लांस

फांपरमुटके बंदे आमी
धरूं तुमची कास
कानयो आमकां घाला पोण्णं
दिया कुंड्या - रास

मेखळेपणा जोखमे - परस
बरे बंदपास

नाख आमी पावणेर काडलां
घालात तुमी लांस

- बाकीबाब बोरकार
(सासाय)

भूंय काप

आयज दिसाळ्यांत
सगळ्योच खबरो बऱ्यो
नाल्यार सदचेभशेन
खून, मारामाऱ्यो
दंगल, जाळपोळ
बलात्कार, भ्रष्टाचार
लुटमार, अफरातफर
धमकी, घातपात - अपघात
किडनॅपींग, मॅचफिक्सींग
असल्यो खबरो ना
खऱ्यानीच आयचो दीस बरो वतलो
घडये ही बऱ्या राज्याची नांदी जावन
म्हजें सेवाभावी मन खोशी जालें
आयज देवाक फुलांनी सजोवप
पांच वार्ती दिवो लावप
घरांत कितेंय गोडधोड करप
एका सणावरींच आयचो दीस हो..

- आनी दुसऱ्या दिसा दिसाळें
भूंयकापान नटलें
एका उध्वस्त राज्यान शिरंगारलें
वादळा पयलींची शांतताय
ही अशीच आसता!

- आर. राम
कुट्टी - फोंडें,

पुणवेचो चंद्रीम

पुणवेचो चंद्रीम आयलो मळबांत
नितळ चान्नें धर्तरे आंगार
आमी भुरगीं पळयतकच
काळख्या कुपांत लिपता
यो रे बेगीन आमच्या आंगणांत
अंत आमचो पळोवं नाका
झाडां झुडपांनी दडी मारून
चाळोवन आमकां दाखोवं नाका
सासाय तुजी कितली श्रेश्ठ
तळें सगळें लखलखता
सैम हांसत धोलत रावता
शीतळ तुजें चान्ने पसरय
हांगा थंय धावंक नाका
रागार - फुगार जातलीं तुजेर
तुज्या हांसत्या रुपाबगर
उबंत आमकां उडोवं नाका

धर्तरी तापल्या

सांग गे म्हाका धरणी माये
आंग कित्याक तापलां!
कितें सांगू पुता म्हज्या
रान सगळें कापलां १

कारखान्यांतल्या धुंवराचें
विखय म्हाका बादलां
हाकाच लागून पुता म्हजें
आंग कडक तापलां

आतां विचार करचो पडलो
आमकां सारासार
धर्तरेचे उश्णतेक कोण जबाबदार?
आमीच मनीस सुवार्थान जाल्यात आंधळे
बोडके केले दोंगर, घाले कारखाने
दिले येवजिनासतना विजे परवाने

अंटाटीका वितळून वता
उदकापातळी वयर येता
वेळार आडायलें ना जाल्यार
बुडटी येता संवसारार

उश्ण हवेक लागून
दोंगरा आसनां वतलीं भंगून
दोंगरा तोंडां उकतीं जावन
उजो येतलो भायर व्हांवन

खरें म्हळ्यार सगळ्यांत
श्रेश्ठ आमची भलायकी
राखूंक तिका घेवंक जाय
आमी भुंयेची काळजी

लागूं नाकात दुडू आनी
संपत्तीचे फाटीक
धर्तरेचेच सुखाचे
लागया सगळे वाडीक

- अशोक रं. शिलकार

शिला - सावयवेंरे.

वीज, कारखाने आनी सैमाचो इबाड
धर्तरेचे उश्णतायेंत जायत आसा वाड
विचार करून पळोवया हाचो वायट परिणाम
यत्न करून उणें करया आमी ताचें प्रमाण

- सुवर्णा सतिश कामत

डी-१०, नावेलकार दिलसिटी
बांयगिणी - ओल्ड गोवा.

उर्बा

पात्रां : १ - येसो - एक जाण्टेलो

२ - यशोदा - जाण्टेल्याली बायल

३ - निखील - भाव

४ - मीतू - भयण

५ - मालू - व्हडली भयण

प्रवेश श्लो

(महादय न्हंयची देग. लहानशें घर तिचे देगेर. एके वटेन जाण्टो येसो मल्लां विणटा. तागेलो नातू निखील क्रिकेट बॅट घेवन वावुडटा. मीतू ताका बॉलींग घालता. मालू एके कुशीक बसून अभ्यास करता. पूण तागेलें सगळें लक्ष खेळाचेर आसा. पड्डो उगडटना निखीलान मारिल्लो बॉल न्हंयत पडटा. निखील-मीतू तो व्हावून वतना पळयतात.)

निखील : आज्या-आज्या! आमगेलो बॉल पळय उदकांत पडलो. आज्या तो पळय व्हावून वता.

(न्हंयची देग आनी आंगण हांचे मजगती निखीलाल्यो जिवाच्या आकांतान पासयो. उतरा कणकणी येशालें व्हावून वचपी उदकाकडेन

पळोवप. पर्तून मल्ल विणप.) आज्या विणटा तरी कर मरे?

(निखील आनी मीतू व्हडा-व्हडा आड्डतात.)

मीतू : कसलो रे तूं आज्या? काय बरेलो आमगेलो व्हावून गेलो. आनीक तूं थंय मल्लां विणटा? मालू उदकांत देवून बॉल काडपाचो तरी न्ही.

निखील : म्हाकां पेवपाक कळिल्लें जाल्यार उडी मारून काडटलों आसलों. हो आमगेलो आजो येदो खेळ पेवपी! मात्सो बॉल काडून दिल्यार कितें जातलें? (दोगांय भाव-भयण येश्याक खावं काय विणटा अशे नदरेन पळयतात. मालू अभ्यास करता दाखयता. पूण सगळें लक्ष तांगेलो उलोवण्याकडेन.)

येसो : जालें बाबा एकदांचें मल्ल विणून. (मल्ल विणून सोंपता. तो वालो फाफुडटा आनी उबो रावता. निखीलालें रडप चालू आसा. मालू ताका थातारपाचो यत्न करता.)

येसो : बाबूऽऽ उदकांत बॉल पडलो मरे? तो व्हावून वतलोच. आदीं तो उदकांत पडचो ना, ही जतनाय घेवन तुवें तो मारचेलो न्हू?

निखील : आज्या हांवें मुद्दम मारला तर तो उदकांत?

येसो : देखून म्हणटां. तुवें मुद्दम मारला ना जायत. पूण एकतर ते देगेरथंय कोणाक तरी दवरपाचो. बॉल आडावपी राखणदार कसो. तेंऽऽ अभ्यासाचें सवंग करपी मालूक तरी थंय दवरपाचें. (मालू बेगबेगीन सादूर जाता. पुस्तकांत तोंड घालता) ना जाल्यार न्हंयेचे उल्टे दिकेन म्हळ्यार तेऽऽ वटेन बॉल वावुडपाचो.

मीतू : पूण आज्या! माल्लो ताणें बॉल उदकाचे दिकेन. पूण चूक समजून घेवन तुवें तो एक फावट काडून तरी दिवचेलो न्हू?

येसो : तुवें बॉल ताचे वाटेन शेवटूचे आदी...

मालू : म्हळ्यार बॉलींग करचे आदीं अशें म्हण रे आज्या... (परत अभ्यासाचें नाटक)

येसो : तुवें बॉलींग करचे आदीं आनी बाबून बॅटान तो वावूडचे आदीं तुमी म्हाका तशें सांगलें? सांगलेलें जाल्यार हांव सादूर रावतलों आसलों आनी घडये उदकाच्या व्हावत्या लोटांत उडी मारून तो पेल्ल काडटलोंय आसलों.

निखील : शेऽऽ आमी आदींच आज्याक सांगपाचें! मीतू तुवूय बी मगो सामकें येण्डें! असली सिली मिस्टेक आमी कशी केली काय म्हणटां हांव.

येसो : आतां तूं सगलो राग ते बाबडे भयणीचेर कित्याक काडटा? चुकता तूं आनीक दुशण म्हाका, ते तुजे भयणीक? बरो मरे तुगेलो न्याय.

मालू : आज्या म्हाकाय हो बाबू असोच तापयता. वगीचेवगी मास्तर कसो. (सगळीं ताका रागान पळयतात. मालू परत अभ्यासाचें नाटक करता.)

निखील : (न्हंये वाटेन हात करता) म्हाका ही न्हंय आयच्यान केन्नाच आवडची ना. पप्पान कालूच

नवो ताल्ल बॉल हाडिल्लो. तिच्या लोटांत व्हावून गेलो. आतां पप्पा घरा येतकीर म्हाका तापयतलो. नवो बॉल तर तो म्हयनोभर तरी हाडून दिवचो ना. (परतून रडपाक लागता. मीनू ताका परतून थातारता.)

येसो : (म्हऱ्यांत येवन केंसार मायेन हात भोंवडायता) हें पळय बाबू तुमकां हांव बॉल हाडून दितलों. दोगांकय नवीन एक-एक.

निखील : (खोशी जावन) खरेंच आज्या? ये आज्या दी मरे तर आतांच हाडून.

(दोगांय निखील, मीतू आज्याचे हात ओडटात. ताका दोनय वटेन वेंग मारतात. मालूय पुस्तक थंय आपटून येता. तेंवय आज्याक धरता.)

मालू : आज्या म्हाका बॉल.... नाका नाका म्हाका एक काणयांचें पुस्तक हाड. आनी एक कॅडबरी.

येसो : बरें-बरें... म्हाका सोडात मात्शीं. म्हजें धोतर सुटपाक पावलें. (सगळीं हांसतात) तुमकां जाय-जाय तें सगलें दितां. भुरग्यांनो ही आमगेली न्हंय. सगल्यांली आवय कशी. हांव तर म्हणन आवयपरस व्हड तांकीची. ती आमकां पिवपाक उदक दिता. आमगेलीं शेतां पिकयता. कुळागरां-भाटांक उदक दिता. आमचे भाजये मळेय फुलयता. निखील तुवें, 'म्हाका न्हंय केन्नाच आवडचीना अशें म्हणप? पयलीं चुकलों म्हण!'

निखील : काय बरो आमचो बॉल तिणें व्हेलो म्हूण हावेन तशें म्हळें.

येसो : (निखीलाक समजायत) आवय तुका केन्नाय तापयता, मारताय बी. तूं आडांगीपणा करता देखून मरे? पूण उपरांत तुकां ती बरें-बरें करून खावयता. सरबत करून दिता. आंगाक घालूंक नवे-नवे कपडे हाडटा. हें सगलें ती कित्याक करता? तर तुजो तिका मोग आसा देखून!

मीतू : म्हादय न्हंय आमगेलो बॉल हाडून दितली आज्या? (मीनूल्या नेणारपणान उलयिल्ल्या उतराचेर सगलीं हांसतात. तागेलीं फकाणां करतात.)

मालू : सामकें पिशें मगो तूं! न्हंय कितें चलून येवन हातीन बॉल घेवन तुकां दितली गो?

येसो : हय गो बाय! तिचे वतीन हांव तुमकां हाडून दितां न्ही. तिणेंच दिला अशें समजून घेयात तुमी. पूण ते पासत तुमी तिचेवेलो राग सोडटलीं मुगो? चलात तिचेवेलो राग गेलो अशें म्हणून सांगत तिका पांयां पडात.

(येसो आनी भुरगीं गायतात. येसो शिकयता आनीक भुरगीं म्हणटात :

आवय आमची आवय
म्हादय आमची आवय
तिचीं भुरगीं आमी सगलीं
दूद तुजें आमकां पावय ॥
चिरे-तळपा वाटेवेली
फोडीत तूं गे हांगा येता
पिलांचे हुसक्यान वाघीण घोघेता
ऊब तुज्या मोगाची आमकां पावय ॥
शिरंतरांनी रगत कशें
व्हांवता उदक हे भुंयेंत
सैम मोगाची रोपली वाडूंक
तुजी ओलसाण काळजांत तिगय ॥)

प्रवेश २ रो

(थळ तेंच. सकाळची वेळ. येशाली बायल घरांत भितर-भायर करता. येसो कोयतेन कितें तरी कापता. मालूय थंय बसून पळयता)

यशोदा : सकाळीं उठून कसल्या वावराक लागल्यांत? थंय शेताक उदक लावंक वचपाचें तें!

येसो : आगे निखीलाले खेळापासत, हे तीन दाणें बरे तासून-बिसून निवळ करतां. ते तासले उपरांत बाजारांत वचून तांकां बॉल हाडून दिवन तागेली पिरंगण थांबोवंक जाय. काल तेंगेलो बॉल व्हावून गेलो न्हं!

यशोदा : म्हणटकीर भुरग्यांच्या खेळा फाटल्यान तुम असल्यांनी पोटां भरतलीं आमचीं? शेतां-बितां सोडून, फकत लाकडां, फळयांनी आनी ह्या दांडे खेळत रावुया.

मालू : आज्जे लाकडां फळी न्ही गो! ताका बॅट म्हण आनी आजो हे तीन दांडे करता ताका कितें म्हणटात. कितें म्हणटात? (यशोदाक)

यशोदा : पुरो-पुरो. तूं आनीक म्हाकां शिकोवं नाक तुमी शिकल्यांत. आतां त्या आज्याकय शिकता ताकाच खेळूं दी तुमचे वांगडा.

येसो : मालू आज्जेक शिकयल्यार तिकाय खेळूंक पडटलें गो तुमकां. असल्यांनी आमगेलो बेग पंगड जातलो. हांगा थंय खेळत भोंवूया मागीर

यशोदा : हय तुमी आसात न्ही बेकार. हांव तशीं ना. दार वशाड उडोवन हांगा थंय भोंवपाक. चलात केल्या हांवें. बेगबेगीन जेवन घेयात. दनपा जेवणाचे तयारेक लागपाक जाय म्हाका. (ती निघता. निखील-मितू थंय येतात! येवन बसता. - आज्यान केल्यात त्यो विकेटी पळोव दोगांय अजाप जातात. येसो नातवा दोळ्यांतलें अजाप पारखिता.)

येसो : हांव जाणां काल तुगेलो बॉल शेणला तो. खेळाक ह्यो तीन बडयो जाय पडटात. त्यो पळयत हांवें टिवीर. देखून सकाळींफुडें घेवन बसले वावर. (निखील-मितू खोशी जातात. आज्या खंय दवरूं खंय नाका अशें तांकां जाता)

मितू : आनी आज्या बॉलाची याद आसा मरे?

मालू : हय गो हय. आजो आतां वचपाचो आसा बाजारांत बॉल हाडपाक. ताचे वेल्यानच तर आजो-आज्या झगडीं जाल्लीं आतांच. तुमी हांगासर येवचे आसात

येसो : (सगल्यांक आपयता). निखील, मितू, येयात हांगा बसात. (यशोदा भायर येवन तेंगें रागान पळोवन वता.) म्हजे हे हात पांय. तेंगें ह्यो शिरो. त्यो ह्या हाताक-पांयाक रगत पावय

म्हणून हांव हे हातपांय हालोवंक शकतां. वावडूंक शकतां. समजा अकस्मात ह्या हाती पांयांची रगताची पुरवण बंद जाली जाल्यार? कितें जातलें? (भुरगीं एकमेकाक पळयतात...)

निखील : आज्या आमकां ब्लड सर्कुलेशनचो एक लेसन आसा. तातूंत आमकां शिकयलां की काळजांतल्यान खंय आमचे पुराय कुडीक रगत पावता.

येसो : तशीच ही म्हादय न्हंय. काळीज ह्या भोंवतणच्या वाठाराचें. थंयच्यान शेतां-भाटांक खासा आमकांय उदक पावता. हो व्हावतो लोट आमी पळयतात. तसोच जमनी पोंदच्यानय लोट व्हांवतात ते खंय दिसतात?

मितू : जमनी पोंदच्यान उदक व्हांवता आज्या?

भालू : ह्या म्हज्या पोंदाय उदक आसतलें तर! (मालू परत-परत पांय आपटीता. सगळे हांसतात.)

येसो : हय त्या उदकाक लागून आमगेल्यो बांयो-तळयो भरतात. ताणें कुळागरांक ओलसाण पावता. हो भोंवतणचो सैम पोंदच्या उदकाक लागून पांचवोचार उरता. (भितरल्यान यशोदा येता)

यशोदा : भुरग्यांक अशीं हीं गिन्याना सांगतात. पूण थंय वयर कर्नाटक सरकार धरणां बांदून पुराय म्हादय आडावंक सोदता. तांकां कोण सांगतलो?

निखील : हांवें पयर दिसाळ्यार वाचलां की पणजेची मांडवी न्हंय बी पुराय सुकतली खंय, म्हादय वयर आडायली जाल्यार.

येसो : हय रें बाबूऽऽ (निर्शेता) तशेंय जावं येता. अशेंय जावं येता. हांगा बसून आमी फकत तोंडाची वाफ होगडावपाची! जांचे हाती लोकांक बऱ्याक पडटा ते करपाची शक्त आसा तेच लोकांच्या पोटार उठ्ठात!

यशोदा : चलात तर आतां! पेज जेवपाचो वगत जाला. तुमकां वाडल्या भितर. म्हादय न्हंय थंय आडावन सुकतली तेन्ना सुकता. पूण पेज-निवळ जेवन तुमचे कुडीक तरी सुकचे पासून आडायात. (तिगेलें उलोवप आयकून सगळे हांसतात. ती नेटान भितर वता.)

येसो : (भुरग्यांक) पळयलें तुमगेली आज्जी केन्ना-केन्नाय बरेंच हुशारकायेचें उलयता. उठात भुरग्यांनो. आमगेली कूड चलतली, जिवी उरतली जाल्यार पेजेची उर्बा जायच. तुमगेलो बॉल काल न्हंयत पडलो. देखून उदकाचो मनशाले जिवीतांतलो व्हालोय तुमकां समजलो. आतां पेज जेवया. कुडीक तिचें कितलें म्हत्व तो अणभव घेवया. कितेंय जावं 'जाता तें बऱ्यापासत जाता.'

निखील : म्हळ्यार कितें आज्या?

येसो : कांय ना रे! ती गजाल तुमकां आनीक केन्नाय सांगतलों. (हळू-हळू पड्डो पडटना 'म्हादय आमची आवय' गीताचे सूर आयकूंक येतात.) सोंपता.....

■ ■ ■

- महेश पारकार
शिरोडे - गोंय.

मोठी मां

मोठी मां... मोठी मां
सगळीं भुरगीं पाचारतात
मोठी मांन घातिल्लो
एक धाकटुलो माण
गिरायक मात चड ना
सगळें भुरग्यांचेंच खाण

भरणेन भरिल्ले भिकणां-लाडू,
बेसन लाडू आनी गवां लाडू
टायगर बिस्कीट घेवपाक
गिरायक सदांच घालता बाबू

मोठी मांल्या माणार वचपाक
चडसो लोक कांचवेता
कित्याक गा म्हणशी,
मोठी मां ही खूब हौशी

टि. व्ही. फुड्यान बसप
सिरियलीन घूसप
गिरायकाच्याक आवाजार
लक्षूच नासप

बाप्पान माण सोडलो
काकीन दुसरो माण धरलो
मोठी मां लो माण
खूब जाणांनी सोडलो

मोठी मांक गिरायक घालचें
म्हूण हांव गेलें आयतारचें
म्हटलें मां क फावतलें
म्हाकाय गोड मेळटलें

मोठी मां च्या मोठ्या तोंडार
मोठ्ठीशी स्माइल
म्हाकाय दिसलें मां आतां
सुदारल्या जावंक जाय

मनान म्हणटा थंय आसा
मां ची वाचा फुटली
मांन सुरू केली सांगपाक
म्हाका एक गजाल
गजालींतली जीण आयकून
दुःखान हांव गेलें भिजून

मां च्या तोंडार सगळे भाव
आरतून - परतून येताले
सलोनीची काकूट करीत
मां चे दोळे भिजताले

हांवें म्हटलें 'मां, कोण गे सलोनी?'
'तें गो टीव्हीर येता तें?'
'घर-घर की कहानीन!'
मोठी मां, मोठी मां
सिरियलांतली काणी?
'म्हाका दिसलें तुज्या
कोण ओळखीची चली'
कितें मां तुवें म्हजो
वेळ मगे पिड्यार केलय
'चल रांडला, धांव घरा
म्हजें शीत तुवें मोव केलय'

- पुनम शेटगांवकार

हेड लेंड सडा, गोंय ४०३ ८०४

मो. : ९३७००९६६४०

म्हजें गीत

सा रे ग म प ध नीस सा
दो रे मी फा सो ला सी दो
सात सुरांचें गीत म्हजें
तुकाच रे बाबू ओंपतां

तूंच रे म्हजो फुडाराचो कुंवर
तुवेंच करचो उमेदीचो शींवर
इले इले दोळे ल्हान ल्हान कान
तुवेंच गांवचें म्हजें गान

ह्या ल्हानशा संवसारांत
तुज्या म्हज्या सुखदुखांत
व्हड व्हड जावंचो तुवें
राखून सगळे मान सन्मान

आनीक किदें सांगूं तुका
इतलेंच पुरो रे म्हाका
आयच्या दिसा ह्या खीणा
देवालागीं हेंच मागतां

- डॉ. भिकाजी घाणेकर

पणजी - गोंय

रावंस पावलो दुबेय

सुळुकान म्हालदर्यांत वचपाची सगळी तयारी केली. रावंशीणबायन म्हळ्यार सुळुकाचे आवयन ताका म्हालदर्यांत कशें वचपाचें तें सांगलें. खंयचे सोयरे बरे आनी खंयचे दुश्मान तेंय सांगलें. “आपले परस व्हडले ते आपले दुस्मान ते आपल्या परस ल्हानांक पिडटात. दिसल्या बराबर मटक करतात.”

रावंशिणीन सुळुकाक शादूर करपा खातीर सांगलें.

“म्हणचे आमी आमचे परस धाकट्यांक मटक करतात तशें?”

सुळुकान मदींच आपले आवयक विचारलें. बुरांट्यांची, पेडव्यांची, ताल्ल्यांची रास मुखावेल्यान वतना दिसली रे दिसली ताची आवय, मावशी, मामी आनी हेर सगळे मामा, मावशे बी तांचेर झुडून वताले. सुळुकाची आवय तर सुळुकाक आड्डून सांगताली, “पिशा, तांकां गिळूंक शीक. लाग तांच्या फाटल्यान.”

पूण सुळुकाक तांका सगळ्यांक पळोवन खूब मजा दिसताली. ही सगळी जमात आपापलो पंगड करून उदकांत

मनसोक्त खेळटाली. मात्तूय आवाज करिनासतना सुर्र करून वताली. तांकां तशें खेळटना पळोवंक सुळुकाक खूब आवडटालें.

एक दीस पेडव्यांची जमात ते वटेन भोंवडेक आयिल्ली. एकाच वांगडा हांगा थंय धांवतात तें पळोवंक सुळूक सामको दंग जाल्लो. इतल्यांत तांचेर ताचे आवयची नदर पडली. आवयन आपलें तोंड येऽऽदें केलें आनी लागली तांचे फाटीक. पेडव्यांची जमात तिका चुकयत हांगा थंय धांवता आनी तांच्या फाटल्यान सुळुकाची आवय. पेडव्यां जमात जिवाच्या आकांतान आपलो जीव वाचोवंक धांवताली. केन्ना रावंशिणीच्या तोंडाकडेन पावताली आनी रावंशिणीन तोंड धापचे आदींच सुर्र करून दुसरे कडेन वताली. नाका शेवट केल्लो त्या पेडव्यांनी तिका.

एके सुवातेर ती पेडव्यांच्या एका चोंब्याक मटक करपाक सामकी लागीं पावल्या मात, सप्पक करून कितें तरी पडलें. सुळुकाचे आवयक तें कितें तें कळ्ळें. तिणें त्या पेडव्यांचो नाद सोडलो आनी एकाच नेटान खोल खोल सूर मारलो. त्या पेडव्यांक धरपा खातीर तांच्या दुस्मानानी तांचेर पागेर मारिल्लें. त्या चोंब्यांतले भोवतेक पेडवे त्या पागेरांत सांपडिल्ले. रावंशिणीन जर प्रसंग वळखून सकयले वटेन सूर मारूंक नाशिल्लो जाल्यार तीय त्या पागेराक सांपडपाची. ल्हान ल्हान पेडव्यां वांगडा एक रावंसूय त्या दुस्मानाच्या पोटांत वचपाचो.

पेडव्यांचें मरण आपले आवयच्या तोंडांत नाशिल्लें तर ट्रॉलर घेवन आयिल्ल्या दुस्मानाच्या तोंडांत आशिल्लें हें सुळुकाक पटलें. तशेंच आपलेंय जातलें. ताच्या तोंडांत पडपाचो आसां

तेन्ना पडटलेंच. ताचो हुसको आतांच करपाक अर्थ ना. आपली आवय गरजे भायर हुसको करता!

सुळूक आमची राखण करूंक, आमचें अस्तित्व तिगोवन दवरपा खातीर म्हालदर्यांत वता. थंय तो नुस्तें समाजांतल्या व्हडल्या व्हडल्या राकेस नुस्त्यांक मेळटलो. तांकां विनवणी करून, आमचें घर प्रदुशणा विरयत दवरूंक दुस्माना आड लडो उबारपाक मुखार काडपाचो यत्न माणकुलो सुळूक करपाचो आसा, म्हणपाची खबर आता मेरेन सगळे जुवारी न्हंयत पातळिल्ली. “कोण हो सुळूक, कोण हो सुळूक” म्हूण जो तो एकमेकाक विचारतालो. दरएकल्याक सुळूकाक मेळपाचो, ताका शुभेच्छा दिवपाची अश्रकणी लागिल्ली.

आपल्याक एकदां उदका वयर तकली कशी दवरप हें विचारूंक आयिल्लो तो रावंसा पोर म्हळ्यारूच सुळूक हें सांगट अंकलाक खबर आशिल्लें. आपणेंय ताका केन्ना तरी गिन्यान दिल्लें हाचो ताका भोव अभिमान दिसलो. ते वटेन खळ्यांतल्यो धाडयो लेगीत सामक्यो भुल्लुसल्यो. आमी आपल्या दोळ्यांनी ह्या सुळूकाक पळयला म्हणपाचें त्यो धाडयो येतल्या वतल्याक सांगत सुटल्यो. कांय धाडयो तर सुळूकाक निरोप दिवपा खातीर जुवारी न्हंयत वचपाचे तयारेकूय लागल्यो. पूण जाण्टेले धाडये मामीन तांकां पिशेपणां करूं नाका म्हूण सांगलें. कोणाकूय शुभेच्छा दिवपाच्यो आसल्यार ताका मेळुनच दिवपाक जाय अशें ना. मनांतल्या मनांत, शुध्द मनान खंयीय रावून दिल्यार त्यो पावतात अशें तिणें तांकां सांगलें. तिचें आयकून खळ्यांतल्या सगळ्या धाड्यांनी, कानकातऱ्यांनी, खरचांड्यांनी, पिट्टोळांनी, थिगरांनी एक मिटींग घेतली. मिटींगेक खडप्यो कुल्ल्यो आनी व्हडल्या व्हडल्या दांगांचे कुल्लेय आयले. कांय सुंगटां, पोटींग हाणींय थंय हाजेरी लायली आनी सुळुकान बरे भशेन म्हालदर्यांत वचचें, आपलें काम करचें आनी परतून येवचें म्हूण प्रार्थना केली.

तरी जुवारींतल्या बऱ्याच नुस्त्यांनी व्यक्तीगत मेळून सुळूकाक शुभेच्छा दिवपाचें थारायल्लेंच. सांगाळ्याच्या मुखेलपणा खाल सांगट जमातीन एक व्हड पुरसांव व्हरपाची तयारी केल्ली.

जुवारी न्हंयच्या मडकय आनी रासय म्हणटात वाठारांतल्या जायत्या शेवट्यांनी एक मिटींग घेतिल्ली आ ताणेंय मोठ्या संख्येन सुळूकाक मेळपाक वचपाचें थारायल्लें. ताचे पासून स्फूर्त घेवन पालू, काळुंदरां, चणाक, रेय, खांपी आनी हेर बऱ्याच वेगवेगळ्या जमातीनी आपआप लोकांक सांगून तांका तयार केल्लीं. व्हड अशी जमात घडो हाडून त्या सुळूक म्हणटात ताका गडगंज तेंको दिवपाचें त थारायल्लें.

आनी प्रसंगूच तसो आशिल्लो. आतां मेरेन सगळ्या न जमातीन खूब सोशिल्लें. तांचें काम त्या उदकांत रावून फ खेळपाचें आनी खावपाचें नाशिल्लें. तांचें मुखेल काम, न्हंयो, तो दर्या हांची नितळसाण राखपाचें आशिल्लें. सैमदेव तेच पासत तांकां निर्मिल्लें. पूण मनीस म्हणटात त्या सैमान दुस्मानान मात आपल्या सुखा पासत सगळ्यो न्हंयो, स दर्या इबाडून उडयिल्ले. घुसूघुसूचे सगळे प्रकार तांच्या घर भोंवताले. ‘ट्रॉलर, बाजी, फेरी बोटी, पातमाऱ्यो, व्हड व्हडल्यो बोटी!’ हे सगळे घुसूघुसू तांचें घर ढवळून, ल काडीत वताले तितले मेरेन बरें आशिल्लें. पूण मागीर क तेल सोडपाक लागले, कोण अँसिड ओतपाक लागले तर क आनीक कसलीं रसायनां. ते भायर आनीक बरेंच कितें हे दुस्म उडयताले. तांकां उपकारा पडना तें सगळें वापरून जातक उदकांत उडोवप चलतालें. ताका लागून सगळी न्हंय आनी द इबाडून गेल्लो. प्रदुशणान तेंगशी गांठली. हें अशेंच च जाल्यार एक दीस सगळेच नुस्तें जमातीचेर आनी हेर जिवां हांवळ येवपाची आशिल्ली.

सुळुकाचो म्हालदर्यांत वचपाचो दीस उजवाडलो. आव भोंवतणी दोनचार घुंवडाळ्यो काडून आपलो शेंपाडो हालोव ताणें तिचो आशिर्वाद घेतलो. रावंशिणीचे दोळे सामके भर येताले. कितलीय जाल्यार आवय ती! आपलो पूत म्हालदर्या वता खरो पूण तो थंय पावतलोच अशी शास्वती ना. आ पावलोय जाल्यार परतून येतलो म्हणपाची खात्री ना. तरी कर्त गाजोवंक सोदपी पुताक वतना आशिर्वाद दिवप हें दरेक आवय कर्तव्यूच!

सुळुकाची सगळी तयारी जाल्ली. आपूण कसल्या कामाक वतां हें सुळुकाक पुरायेन खबर आशिल्लें. आपले आवयक आपूण वतां हाचो विरह जातलोच, पूण ते खातीर आपणे पुराय जिवीत एके ल्हानशे न्हंयच्या उदकांत घालोवंक फावना, न्हंय सोडून म्हासमुद्राच्या उदकांत वचून पळोवंक जाय. इतलेंच कित्याक दर्यांतल्यान भायर सरून मळबांत लेगीत वचपाचो हावेस बाळगूंक जाय. तेन्नाच दर्याची खोलाय आनी मळबाची उंचाय कळटा अशें शें कितें सुळुकाक अंतस्कर्णांतल्यान भावतालें.

प्रवासाक वचपा खातीर सुळूक तयार जालो आनी तेन्नाच ताचे भोंवतणी घेऽ म्हूण गर्दी जाल्ली ताका दिसली. असली गर्दी सुळुकान हे आदीं केन्ना पळोवंक नाशिल्ली. न्हंयेंत वास्तव्य करून आशिल्लीं, न्हंयच्या लागसारल्या खळ्यांनी संवसार करपी आनी इतलेंच न्हय तर म्हालदर्याच्या लागसार हांगा थंय संचार करपीय सुळूकाक निरोप दिवपाक आयिल्लीं. सांगटां, काळुंदरां, लेपो, बांगडे, तारले, पिट्टोळ, खरचांड्यो, पापलेटी, पालू, दोडयारे इतलेंच न्हय तर ल्हान ल्हान धाडयो आनी व्हडल्यो व्हडल्यो मोरयो लेगीत येवन सुळुका भोंवतणी येवन भोंवडाळ्यो काडटाल्यो.

सुळुकाचें हड्डें सामकें भरून आयलें. आपल्या अस्तित्वाचो प्रस्न आयलो म्हणटकच जात, धर्म, मान-भोवमान, ल्हान-व्हडपण सगळें विसरून एक कशे जातात हाचो अणभव तो घेतालो. फकत

जाय आसता तांका सगळ्यांक एकठांय हाडपाची शक्त. ही शक्त वयले जातींत जल्मलो म्हूण येना. ही शक्त खाशेल्या धर्मांत जल्मला म्हूण येना तर सगळ्यांच्या बऱ्या पासत, तांच्या कल्याणा पासत ल्हानांतल्या ल्हानान लेगीत कितेंय करूंक मुखार सरत जाल्यार सगळो समाज ताच्या कर्तृत्वाक सलाम करता. ताका आपलो

फुडारी मानतात. सुळुकाक हाचो अणभव आयिल्लो. पूण ताका एक भिरांतूय दिसली. मोठ्या संख्येन हे सगळे हांगा जमल्यात खरे पूण तांका जाता तितले बेगीन फाफसूंक लावंक जाय. केन्ना दुस्मानाले घुसूघुसू येत आनी पागेर उडयत हें सांगूं नज. मारिल्ल्या पागेराक रास रास नुस्तीं पडटलीं. तांका तशें सांगतलो कोण? पासय मारून येतलों म्हळ्यार तितलो वेळ ना. एकाकडल्यान दुसऱ्याक निरोप दितलों जाल्यारूय वेळ पावचोना. हाका एकूच उपाय म्हळ्यार आपणेंच हांगच्यान दर्या वाटेक लागप. म्हणचे आपसूक मागीर सगळे फाफसतले.

सुळुकान आवयचो निरोप घेतलो. तेंको दिवंक आयिल्ल्या सगळ्या बऱ्या मागप्यांचो निरोप घेतलो. तो घेतना ताणें तांकां हांगच्यान बेगीन फाफसून पयस जायात म्हणपाचें सांगलें आनी सगळ्यांक बाय बाय करीत दर्या दिकेन सूर मारलो. इतल्यांत मुखावेल्यान येवपी वेगवेगळ्या आकाराच्या दोडयान्यांनी ताका गराडो घालो. सुळुकाक अजाप दिसलें, हे काय आपले दुस्मान न्हय, म्हजें बरें मागपीच. पूण अशे सामके आंगार आयिल्लेवरीं शें कित्याक येतात? सुळूक शादूर रावलो. शेवटाक ते दोडयारेच. तकलेंत फातर भरल्यात. कितें येवजून आयल्यात

तांकाच खबर. सुळूक थोडो वेळ रावलो. दोडयान्यांच्या हिंडातलो एक जाणटोसो दोडयारो मुखार आयलो. ताणें तोंडांत उदक घेतलें. तातूंत वारो भरलो. ताचे बोंबाडे कशीं फुलां केलीं आनी तीं सुळुकाचेर फुर्रि करून मारलीं. मागीर ताणें आपल्या थरथरत्या आवाजांत ताका म्हळें, “पुता, सुळूका तूं एकटोच येदो व्हडलो वावर करूंक वोयता. आमी सगळो दोडयारो समाज तुका नेटान तेंको दितात. आमच्या कट्टुलांत सदांच तीन फातर. ते कट्टुलांत घेवन भोंवल्यार फायद्याक पडना. तुकां जाय जाल्यार तुज्यान तेंचो वापर करूं येता. आमी

आमच्यो खड्ड्यो फोडून तुका ते दिवंक फाटीं नांत. तुजे राखणे खातीर तूं ते वापर. मार तुका जाय तेंचेर.”

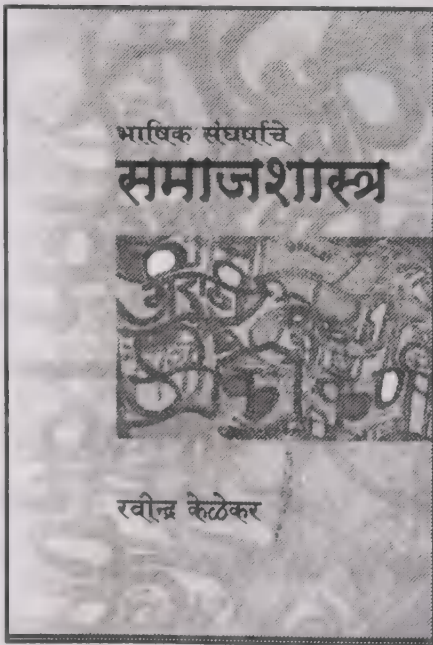
दोडयान्यांच्या मुखेल्यान अशें म्हणल्या बराबर सगळे दोडयारे हय हय म्हणत मुखार सरले.

सुळुकान सगळ्यांक शांत केले. कपलांत फातर आसले तरी काळजांत मोवसाण आसा ती पळोवन ताका सामकें फुगासांवान रडूंक आयलें. असले जिवाक जीव दिवपी सांगाती आसल्यार केदेंय व्हडलें जैत हाडूं येता अशें सुळूकाक दिसलें. हो मोग व्हड व्हड गिन्यान आशिल्ल्यां कडल्यान मेळना. तांचे

कडल्यान बुद्द मेळटा आसत पूण मेळटा तो तकलेंत फातर भरि कडच्यानूच.

सुळुकान दोडयान्यांचे उपकार मनांत तांका नमस्कार केलो आनी अशें रोकडोच येतां अशें सांगून म्हाला वाटेक लागलो. ताका निरोप आयिल्लीं वेगवेगळ्या जातींचीं सुनुस्तीं ताका निरोप दिवपा खातीर त फाटल्यान पेंवत रावलीं.

(चलता)

मूल्य : रु.135 /-
(ट.ख.नि.)

भाषिक संघर्षाचे समाजशास्त्र

बहुभाषाप्रेमी चिंतक, उत्तम मराठी व कोंकणी लेखक — भारतीय ज्ञानपीठ पुरस्काराने सन्मानित, पद्मभूषण श्री. रवीन्द्र केळेकर यांनी समाजभाषाविज्ञानाच्या आधारे गोव्यात मराठीच्या विरोधात लिहिलेल्या लेखांपैकी काही संपादित आणि भाषांतरित लेख, तसेच हिंदी-हिन्दुस्तानी संघर्ष, देशी भाषा व इंग्रजी संघर्ष यांच्या अंतःप्रवाहाचे विवेचन.

लेखक : पद्मभूषण श्री. रवीन्द्र केळेकर
अनुवाद व संपादन : डॉ. अरुणा दुभाषी

प्रकाशक : राजहंस वितरण

1, मीनाक्षी बिल्डिंग, डॉ. व्होल्फांगु द सिल्ह मार्ग, पणजी, गोवा - 403 001

फोन : (0832) 2220320 / 2232177 E-mail : rajhaunsvitaran@dataone.in

चानी

मस्का वयली चानी चुकून
घरांत आमच्या पावली
कुजनांतलीं माजरा पोरां
फाटल्यान तिच्या धांवलीं

बिलू-बिलू रागान अशीं
फाटल्यान कित्याक धांवता
सांगात म्हजो आवडना तर
मस्कार वचून रावतां

अशें म्हणत चानी परत
मस्का तेंगशेर चडली
फाटल्यान धांवपी माजरा-पोरां
निसरून खाला पडलीं

- रमेश घाडी
साळगांव - गोंय

म्हज्यो बाल कविता

बालकवितांचें पुस्तक म्हजें
किरान वाचलें, मोरान वाचलें
चानये पिलान पुस्तक वाचून
एके बसकेंत सोंपयलें

सवण्या शाळेंत साळोरी बाईन
सगळ्या गीतांक लायली चाल
कोगूळ बायन गायलीं गीतां
म्होवाळ मधूर आवाजान

बाईन मागीर पुस्तकां म्हजीं
सोपयलीं वांटून सगळ्या भुरग्यांत
अशे तरेन गीतां म्हजीं
पावलीं सगळीं सवण्यां आंगणांत

- नागेश नायक वडिये

आमचो अवनीशबाबू

आयलो जल्माक सोळा ऑक्टोबराक
उदर सोडून आवयचे कुशीक
माणकुले हात, माणकुले पांय
कुकुलें नाक, कुकुलें तोंड
इल्लीशी खाडकी आनी सोबीत रूप
अपुरबायेन रेखाटिल्लें देवाचें अप्रुप

दोनूय दोळे पिटपिटायत
घेत उस्वास नव्या आसमंतांत
उर्बेभरीत घेवन खुशालकाय
दोनय आज्ञा - आज्ञेच्या काळजांत
आवय बापायची जीण सार्थक, तर
मावशा-माशुक आनी एक फीत खानाक

णव वर्सांच्या अक्काच्या तर
काळजाचो सुटलो ठाव
पळोवन आवयचे कुशीक
जायजायसो ताचो सान भाव
अजापान भरिल्ल्या दोळ्यांनी
ताणें म्हळें

मम्मा, होच गे म्हजो भाव?
वेंगेंत घेवन आवयन म्हळें,
हय बाय, गणपती बाप्पान
दिला तुका, हो तुजो भाव

- शैला (तारूलता) श. धुमटकार
पणजी - गोंय.

- विनोद गावडे

बोकडबागल बांदोडा,

फोंडा-गोंय.

मो. : ९८२३५४७०४७

देव तारी ताका कोण मा

**जागरणान जाम
जाल्ल्या गजून
वाड्यावयल्या पांच
दारांनी वचून
लक्ष्मीपूजेच्यो
चिरमुल्यो मागल्यो
आनी सुरत ताणून
दिलें. दुसऱ्या दिसा
पाडवो. सकाळीं उठून
म्हशींची पूजा करुंक
जाय. गजू व्हिदलो.
ताचो भाव राजू
गोठ्यांत गेलो. पळयत
जाल्यार गोठ्यांत
कोणूच ना. भाव उठचे
पयलीं तो तांकां हाडूंक
शेतांत गेलो.**

सोबीत सुंदर पुलोडा गांव. शेत कापल्या उपरांत आपल्या म्हशींक गजू शेतांत चरयता. सकाळीं शेतांत सोडतगीर दनपरां तो तांकां घेवन व्हाळार धुवपाक व्हरता. काळ्यो म्हशी शेतांतल्या रेब्यांत लोळून हळदुव्यो जातात. उदकांत देवतगीर तांचो काळो रंग परत दिसतालो. गजू व्हावल्या उदकांत देवून तांचें आंग घासतालो. चिखल उडयतगीर गजू धडेर रावतालो. म्हसरां उदकांत तकली वयर काडून बसतालीं. योऽऽ यो असो उलो मारल्या बराबर सगळीं म्हसरां ताच्या फाटल्यान चलूंक लागतालीं. नीट्ट गोठ्यांत वचून आपआपल्या दांब्यार उबीं रावतालीं. दोन म्हशी, एक रेडूक आनी रेडो अशीं गोठ्यांत वळेरींत गजून दावीं बांदिल्लीं. गजू कुड्यांतलें तण बुड्डून हाडटालो. तण गोवणींत घालतगीर म्हशीलें खावप सुरू. रातीकडेन जळारां खावचीं न्हय म्हूण शेणी पेटोवन धुंगरो घालतालो. धुंगऱ्याक लागून मूस आनी जळारां कमी येतालीं. तितलोच म्हसरांक शेषडी हालोवपाचो सुशेग. सकाळ जातकच म्हशी हांबेवंक लागताल्यो. तेन्ना सदांभशेन गजू गोठ्यांत येतालो. गोठ्यांतलें शेण काडून गायरेंत उडयतालो. थोडें शेण शेणी थापपाक कडेक काडून दवरतालो. कडक वत पडटा थंय गजू शेणी

थापतालो. जमीन नीव्वळ करून जमनींत वायटी येवची न्हय म्हणून गोबोर मारत दोनीय हातांत जाता तशे शेणाचे गुळे जा दवरून नाचण्याची भाकरी भाजतात शेणाची शेणी थापतालो. ह्यो शेणी जळो वापरतात. गजूली आवय जाय तितलें दोंगरावयलीं सुकीं लाकडां घेवन येता शेणी वापरल्यान झाडां कापप उणें जा गोठ्यांतलें शेण काडतगीर गजू सारन मा गोठो निवळ करता. कायलीन भा म्हशीच्या दांब्यार उदक दवरता. गवणीत व घालता. तान लागल्या तरीय रेडो गवणी तण खायत रावता. न्हंयचेर व्हरता तेन् रेड्यान उदक पिवप. गजून सगळ्यांक फा तशीं नांवां दवरिल्लीं. म्हशीचें नांव अस्व तिका अस्वलासारके लांब काळेच केंस. ति जाल्लें एक रेडूक. दुसरी म्हस गौरी. ती एक गौरी. तिच्या आंगार काळे सोडून धवेच कें घरच्यांनी तिचें नांव पाकलीण दवर थारायल्लें. पूण गजूनूच तिचें नांव गौरी दवर एक आशिल्लो रेडो. ताका म्हणटालो पा रेडो आसून गजू ताका पाडो म्हणटाल गजूल्या ह्या रेड्यार लोक पैज मारताले. म्हणटा पाडो येता, जाल्यार थोडे रेडो ये म्हणटा. पैज कोण जिकला हें थारावपा

गजूक रेड्याक उलो मारचो पडटा. हो रेडो सामको मस्तो. आंगान मातलेलो. शेतांत वतना लोकाल्या पोरसांत तोंड घालून झाडां खातालो. गणपतीक तांबडी दसण आवडटा आनी पाड्याक दसणीच्यो कोंबऱ्यो. दसण दिसतांच कोंबरी खावपाक तो तोंड घालतालो. ताका धांवडावपाक मुखार सरल्यार फोंसां घालून शिंगां वावुडतालो. पाडो सोडल्यार बाकीचीं सगळीं गजूलें आयकतालीं. पाडो मन मारता तशें वागतालो. केन्ना आयकलें तर केन्ना केन्ना आयकून आयकुनाशिल्ल्या सारकें करतालो.

दूद काडल्या उपरांत गजू दूद बाटल्यांनी भरतालो. पाव, अर्द आनी एक लिटराच्यो बाटल्यो भरून दवरालो. अमूक बाटल्यो जाल्यो म्हणटगीर उरिल्लें दूद तो सोसायटींत दितालो. बाटल्यांचें दूद लावणीकारांक दितालो. दूद पावोवन गोठ्यांत येवन दावीं सोडटालो. अस्वला फाटल्यान एके वळींत सगळीं शेतांत देंवतालीं. चलतां-चलतां रेडूक मदींच पान्याक तोंड लायतालें. गौरी ताचेर खड्डो मारतगीर तें फुडें वतालें.

आतां शेतांत खावड मेळनाशिल्ली. बायपास रस्तो करपाक सरकारान पयलीं शेत पुरयलें. शेत बुडोन उरता म्हणून शेतकारांनी उरिल्लें शेत विकलें. बिल्डरान थंय बिल्डींगो बांदल्यो. म्हसरांक कोंडांत गोठेवपाची सुवात बंद जाली. तांकां आतां खावड मेळना जाली. भोंवून भोंवून उपाशीं पोटार परत गोठ्यांत येवचें पडटालें. पयलीं शेतांत चरतना भरपूर हरवें तण मेळटालें. आतां थंय इमारती जाल्ल्यो. फ्लॅटानी रावपी लोक उश्टें आनी कुसलेलें सामान पोतयांनी घालून रस्त्या कुशीक आशिल्ल्या डब्यांत उडयताले. ह्या डब्यांत तशेंच डब्या भोंवतणी सुणे घुस्पडताले. चरतां चरतां पाड्याचें लक्ष गेलें. पाडो तेवटेन धांवलो. पाड्यान उस्तून खावपाक सुरू केलें. रेडकान पाड्याक पळयलो. शेपडी वयर काडून उडक्यो मारीत तें पाड्याकडेन पावलें. पाडो खाता तें पळोवन फाटीं फुडें पळयनासतना रेडूक पोतयेंतलें खाण खावपाक लागलें. पाडो पोतयो

फोडून खातालो. रेडूक पोतयेसकट सगळें खायत रावतालें. आतां हें सदचेंच जाल्लें. गोठ्यांतलें दावें काडटगीर सगळीं सरळ डब्याकडेन येतालीं. डब्यांतलें कुसकें खाण आपल्यो म्हशी खातात तें गजून पळयलें. दुसऱ्या दिसा गजू तांकां घेवन वाड्यावयल्या दुसऱ्या शेतांत गेलो. हांगा हरवें तण आशिल्लें. सगळीं चरपाक लागलीं. पाड्याक आनी रेडकाक ह्या तणात गोडी नाशिल्ली. आपलो धनी घरा गेला तें पळोवन दोगांयनीय थंयच्यान कूस मारली. तीं सरळ डब्याकडेन पावलीं. अस्वल आनी गौरी शेतांत चरतालीं. सवयेप्रमाण आमोरी जावच्या पयलीं सगळीं गोठ्यांत येतालीं.

सद्दां अशेंच चलतालें. म्हशी शेतांत, पाडो आनी रेडूक डब्याकडेन चरतालीं. आतां तीं दोगांय मनाक मारता तेन्ना गोठ्यांत वचूंक लागलीं. दिवाळेची रात आयली. आठ दीस पयलींच गांवांत नरकासूर करपाची तयारी चलताली. गजून रातपाळी मारून नरकासूर करतालो. गांवांत सगळ्या वाड्या-वाड्यार व्हड व्हड नरकासूर दिसताले. रात दीस काम करून आपल्या वाड्यावयलो नरकासूर कसो बरो जातलो हाचे तयारेक सगळे लागिल्ले. सर्तीनीं वाटो घेवपाचो दीस आयलो. भुरगे तशेच जाण्टेय वाटेकार जातात. नरकासूर करतात पूण कृष्ण करिनात म्हणून नरकासूर सर्तीक विरोध करपाक कांय नावाजलेल्यो संस्थाय फुडें सरल्यो. समाजाचें बरें चिंतताले जाल्यार ताणी कृष्णाची सर्त घडोवन हाडूं येताली. पूण कृष्णकृत्य करतल्यांक परंपरेक विरोध करपाचें धाडस जालें ना. चवथीक मराण, दिवाळेक नरकासूर, पूजेक लाऊडस्पीकर, शिगम्याक ढोल वाजचो न्हय म्हणून राजकीय पाठबळार विरोधाचो स्फोट करीत रावले. संस्थेंतल्या बेशीस्त वागणूकेन वावुरप्यांक आपलें तोंड काळें करून शेण खावचें पडलें. गोमुत्र कुडीर फाफडून आपूण नितळ आशिल्ल्याचो देखावो लोकांमुखार करतात पूण परंपरेन गोमुत्र कितलें शुध्द आसता तें गजून गांवांतल्या भुरग्यांनी सर्तीन वांटो घेवन नांव जोडून दाखोवन दिलें.

इनामां जोडल्यां तीं पळोवन वाड्यावयले भुरगे खोशी जाल्ले. उमेदीन तांची न्हीद शेणिल्ली. उंच लायिल्ल्या अकाशदिव्यांक पळयतना लोक भुरग्यांच्या वावराक तोखेताले. माणकुलीं भुरगीं आवयच्या पालवाक धरीत हांगा थंय पळटालीं. पणट्यांच्या उजवाडान घरां लकलकतालीं. तुळशी मुखार दवरिल्लीं कोडू काट्टां खावयत भुरग्यांनी फुडाराक आरोग्याची जतनाय घेवपाची देख आजी दिताली.

जागरणान जाम जाल्ल्या गजून वाड्यावयल्या पांच दारांनी वचून लक्ष्मीपूजेच्यो चिरमुल्यो मागल्यो आनी सुस्त ताणून दिलें. दुसऱ्या दिसा पाडवो. सकाळीं उठून म्हशींची पूजा करूंक जाय. गजू न्हिदलो. ताचो भाव राजू गोठ्यांत गेलो. पळयत जाल्यार गोठ्यांत कोणूच ना. भाव उठचे पयलीं तो तांकां हाडूंक शेतांत गेलो. धडेर रावून नदर मारल्यार अस्वल, गौरी आनी मुखार पाडो चरतात. थंय रावून ताणें म्हशींक उलो मारलो. तीं तण खातालीं. तकली वयर काडपाचें नांव घेनात. चार पेणयो घेवन राजू शेतांत देंवलो. फुड्यांत वचून आमूडपाक लागलो तरीय तीं ताच्या वांगडा येवपाक तयार ना. गजून धडेर रावून यो म्हणल्यार म्हशी निट्ट वयर येताल्यो. राजू शेतांत देंवलो तरीय म्हशी येनांत. पाडो फुडें फुडें चरत आशिल्लो. रेडूक खंय दिसलें ना. ताची नदर ताका सोदपाक लागली. तें डब्याकडलें उश्टें खातालें. हरव्या तणापरस ताका उश्टेंच बरें लागतालें. शेतांतल्यान धांव मारून तें डब्याकडेन पाविल्लें. तें पोतयां सकट खातालें. खातां खातां रेडूक सकयल पडलें. पांय जमनीक आपटूंक लागलें. इतल्यान गजू थंय पावलो. पयसल्यान ताणें रेडकाक पळयलें. धांवत रेडका म्हऱ्यांत गेलो. ताचें पोट फुगलेलें. गजूक कितें करचें तेंच कळनाशिल्लें. रस्त्यान वतल्याक ताणें आडायलो. तो लागीं आयलो. ताणें रेडकाक पळयलें. मोटरसायकल स्टार्ट मारली आनी गजूक सांगून दोतोरक हाडपाक गेलो. दोतोरालें घर लागींच आशिल्ल्यान तो ताका घेवन आयलो. कळाव करिनासतना दोतोरान

इंजेसांव मारलें. हाताक ग्लोवज घालीत शेपडी वयर काडून दोतोरान हात भितर घातलो. पोतयांचो गुठलोच ताच्या हातांत आयलो. रेडूक एकदम फडफडलें. ताणें उठपाक नेट मारलो. त्या नेटान शेणावांगडा आनीक पोतयो आयल्यो. रेडूक उठलें. गजून सुस्कारो सोडलो. दोतोरान ताका वखदां सांगलीं. तुमी देवासारके पावले म्हणून गजून दोगांयचे उपकार मानले. 'देव तारी ताका कोण मारी' म्हणीत ताणी मोटरसायकलची कीक मारली. गजू रेडकाक घेवन गोठ्यांत आयलो.

शेतांत गेल्ल्या राजूचो पत्तो नाशिल्लो. पेणी दाखयत राजू म्हशींक आपल्याफुड्यांत आफयतालो. म्हशी चलूंक लागल्यो. पाडो तण खातालो. मदींच तकली वयर काडून फोसां घालतालो. राजू पाड्या फुड्यांत वचून ताका येवकार दितालो. राजूल्या उल्याक मान दिवपाक पाड्यान चार पावलां मारलीं. राजू

पेण दिना ती पळोवन परत चरपाक लागलो. पेण दाखयत राजू फाटल्या फाटीं एक एक पावल मारतालो. फोसां घालीत पाडो फुडें येतालो पूण राजू ताका पेण दिनाशिल्लो. रेड्याक आयली तिडक. धांवत वचून ताणें राजूचेर खड्डो मारलो. राजूक कांयच कळूंक ना. पोटाक शींग तोपून पाड्यान राजूक उबारलो. किळांच मारच्या पयलींच ताका सकयल उडयलो. व्हाळार बशिल्ल्या भुरग्यान हें पळयलें. तो धांवत आयलो. राजू रेब्यांत पडून बोंब मारतालो. भुरग्यान कळाव करिनासतना राजूक खांदार मारून धांवत रस्त्यार आयलो. रोकडीच रस्त्यार गर्दी जाली. १०८त घालून ताका हॉस्पिटलांत व्हेलो. गाडयेंत रगत व्हावतालें. दोतोरान पळयलें. कोणाली झगडीं? कोणें तोपलो? कितें तोपलें? अशा तरेकवार प्रस्नांची जाप दोतोर मागतालो. हॉस्पिटलांत पोलीस पावले. ताणी चौकशी

करतगीर ऑपरेशन करपाक सांगलें. थेटांत व्हेलो. रगत मेळना तो परयंत ऑपरेशन जायना. हांगा फावोरा शिवाय रगत मेळना गजून हाका ताका फोन केलो. रगत मेळना राजू वाचना. देवाचें नांव घेतलें. ताच्या वांगड्यान मंत्र्याक फोन केलो. मंत्र्यान चर्चा केली. गजू आपलो काय विरोधी म्हणायती काडली. आपलो मनीस म्हणून कळटगीर ताणी रोखडोच दोतोराक फोन केला. रगत मेळना म्हणून गजू रडटालो. मंत्र्याक एका फोनार हॉस्पिटलांतल्या रगतान ऑपरेशन जालें. दोतोर थेटांतल्यान भायर आयलो. बाकार बसून रडटालो. दोतोरान ताका पळोवन ऑपरेशन बरें जालें अशें ताणें सांगलें. गजू दोतोराचे पांय धरले. आपल्याक रगत मेळना म्हणून तो रडटालो. दोतोराचीं उतरां कळना पडटां गजू ताकाच पळयत उरलो. तुमी देवासारके पावले. 'देव तरी ताका कोण मारी' अशीं उतरां दोतोराच्या तोंडांतल्यान आयलीं.

RAJ GROUP

RAJ HOUSING DEVELOPMENT PVT. LTD.

Offers

FLATS • BUNGALOWS • SHOPS • OFFICES • PLOTS

@

**PONDA • RIBANDAR • MAPUSA
SILOIM • VASCO • BELGAUM**

S 1, Pal House, Sadar, Ponda Goa.

Contact : Sameer : +91 8308806941

Amruta : +91 832 2314647/ 2312072, 8308806933

Swapnil : +91 8308806934

email : sales@rajhousinggoa.com

www.rajhousinggoa.com

- रुपा कोसंबे
शिंदोळी, सांकवाळ,
कुठ्ठाळी-गोंय.
फोन-२४५२१५०

स मु प दे श न

पूण सयामी, हांव
तुका सांगतां, आमी
भुरग्यांनींय आमच्या
पालकांच्या अपेक्षांचें
वजें ल्हव करपाक
वावुरपाक जाय. पूण
ताच्याऱ्वातीर तुवें
घेतिल्लो निर्णय हो
उपाय नवकीच न्हय.
हुशार म्हण इतलो तेप
नामना मेळयतले
तुजेसारखे चलयेन
बारावेचे परिशेचो एकच
पेपर जातगीर
आत्महत्या सारको
तोकाचो निर्णय घेवप?
एकाच पेपरान तुका
कळलें, तुज्या पदराक
अपेस घेतलें म्हण?

ह्या दिसांनीं हड्डचार एक फातर
दवरिल्लेवरीं जालां. तकलीय सामकी भेरल्या.
विचारशक्त क्षीण जायत चल्ल्या. 'ना सयामी,
तुवें अशें करपाचेंच न्हय. परिक्षेचो पयलोच
पेपर जाता थंय आसा. तूं अकस्मात
आमच्यांतलें उठून गेलें. सगळ्यांक चुरचुरे
लावन. येदया व्हडल्या संवसारांत एकच उपाय
आशिल्लो जीव सोंपोवपाचो? तुजो जीव तुकां
ना जालो पूण तुजें घुस्मटिल्लें मन उक्तें जालें?

हय, हांव समजूंक शकतां तुजी मनस्थिती.
एकेकदां दिसता, मार्क कमी पडले जाल्यार
आवय-बापायक, शिक्षकांक, सोयऱ्या-
धायऱ्यांक कितें दिसतलें? तीं कितें म्हणटलीं?
आवय-बापायच्यो तर आमचे बदल
आशिल्ल्यो अपेक्षा ना नपयत जातल्यो. तीं
कोसळून पडटलीं. पूण आपलो जीव
सोंपयल्यार सगळें जाग्यार पडटलें? ना न्हय?

हातूंत आवय-बापायचीय म्हण चूक ना.
तांकां दिसता, लहान आसतना तांचे
परिस्थितीनुसार तीं जाय तें शिक्षण घेवंक
शकलीं नात. पुस्तकां घेवपाक लेगीत
घरांतल्यांक जड जातालें. झडत मरत म्हणटात
तशें मेळत तें शिक्षण घेतलें आनी चरितार्थ

चलयलो. तो प्रसंग आपल्या भुरग्यांचेर येवचो
न्हय म्हण तीं कश्टांनीं बुडून वतात. आपणें
भोगिल्ले ते उतळताप भुरग्यांक सोंसपाक
लागचे न्हय म्हण तीं हाडाचीं काडां करतात
आनी आपल्या भुरग्यांर डॉक्टर, इंजिनेर जावन
आपल्या कश्टांचें चीज करचें अशी ताणीं
अपेक्षा बाळगिली जाल्यार तातूंत तांची चूक
कांय ना अशें तांकां दिसलें जाल्यार तातूंत
वायट तें कितें?

पूण आमी तांच्या अपेक्षांच्या वज्यापोंदा
चिड्डून वतात हें तांकां कोण सांगतलो?
सदांच उठून घरांत एकच विशय. अमक्याल्या
भुरग्याक इतले मार्क पडले, तमक्याल्या
भुरग्याक तितले मार्क पडले. फ्रेंडाचीं भुरगीं
मॅडिकलाक गेल्यांत, सोयऱ्यांचीं इंजीनीयर
जाल्यांत. हांव म्हणटां ह्या घरांतल्यांक
समजावप कशें? दुसऱ्याले केंस लांब आसात
म्हण आपले ओडीत जाल्यार ते लांब
जायनात. तुटून वतात. आमी जाणांत,
आमकां कितें शक्य जातलें? ताच्या खातीर
आमी जाता तसो प्रयत्न करतातच न्हय?
आमकांय फुडें कितें तरी जावपाक जाय.
स्वतःक सिद्ध करूंक जाय. पूण फकत दोतोर

आनी इंजिनियर जाल्यारूच आमकां वालोर? नाजाल्यार ना? आनी हांव म्हणटां, हांकां सगळीं दिसतात तीं हुशार भुरगींच? सर्वसादारण भुरग्यांकडेन हांची नदर कित्याक वचना? तांचेकडेन आमची तुळा कित्याक जायना? सगळींच भुरगीं हुशार आनी out-standing जाल्लीं जाल्यार? पूण हें तांकां विचारतलो कोण?

कळूंक लागतसावन पळयतां, क्लासींत पयलें येता तेन्ना तांची कांय जाप नासता. पूण हेर भुरगीं जेन्ना फुडें आसतात तेन्ना टक्केवारी कितलीय चड आसूं. कोचून कोचून त्या फुडें आयिल्ल्या भुरग्याक कितले मार्क पडल्यात काय विचारप. तेन्ना तोंड फोडून विचारन दिसतालें, पयलें आयिल्ल्या परस हे खेपेक टक्केवारी चड पडल्या. पयलें येवप म्हत्वाचें काय बरे मार्क मेळोवप? काय विशय समजावन घेवप?

अभ्यास एके अभ्यास करत रावपाखातीर हाणी कसल्याय दुसऱ्या शिक्षणाच्या कोर्साक पसून घालेनात. कितली आवड आशिल्ली म्हाका नर्तिका जावपाची. 'व्हडलें जावन कितें नाचच करतलें, त्या परस अभ्यासाचेर लक्ष केंद्रीत कर. जिणेंत कितेंय करून दाखयतलें.' म्हण आड्डोवप. मार्क मात्शे कमी पडले जाल्यार मात म्हणप, 'तें अमूक अमूक पळय, आपलो खेळ सांबाळून पासून अभ्यासांत कशें मुखार आसा तें?' 'आगे तो खेळ ताचे आवडिचो, ताची आवड पुराय जाता देखून ताका अभ्यास करपाकय उमेद येता, म्हण तें दोनूय सांबाळपाक शकता. म्हाकांय चान्स दिवन पळयशात?' केन्नाय धीर करून विचारलें जाल्यार, 'तोंड पळय दोनीय सांबाळटल्याचें. तूं अभ्यासच करून दाखय, तुज्यान कांयच जावपाचें ना. आतांच अभ्यास सांबाळूंक जायना, फुडें कितें करतलें देव जाणा.' म्हणून हिणसावप.

हरशींय मनांतलें कितेंय उलयतलें म्हळ्यार हीं सकाळीं वतात तीं तिनसांजचीं उदेतात.

शाळेंतल्यान आयलें म्हणटगीर फकत अभ्यास नाजाल्यार टिक्की, कॉम्प्युटर. कितलो वेळ म्हण एकटुकें रावप वाट पळयत? कामावयल्यान येतगीर हांचीं बाविल्लीं तोंडां पळोवन कितेंच उलोवपाची उमेद उरप ना. फकत अभ्यासाची चवकशी, खाण, जेवण जालें इतलेंच? आमकां आनी कसल्योच भावना नात? विचारन दिसतालें, 'आमचे भाशेनच तुमचेय आवय बापूय घराभायर राविल्ले जाल्यार? करिअरा फाटल्यान धांविल्ले जाल्यार?' केन्नाच विचारलें ना, मागीर भरभर आयकुवचें पडपाचें. 'आमचे आवयबापायन अशे त्रास काडिल्ले जाल्यार अशीं खडेंघाशी करत बसचीं नाशिल्लीं. तुमकां फुडाराक त्रास काडचे पडचे न्हय, सगळ्यो सुख-सुविधा मेळच्यो म्हण रावतात न्हय आमी घरा भायर? काय फोल्गां मारूंक वतात?'

आयकून आयकून कान सामके किटतात. कितेंय डिफीकल्टी विचारपाची सोडच, प्रोब्लेम सांगपाक पसून मन फाटीं-फुडें येता. तशीं जायतीं पुस्तकां, गाईड्स, पेपर तोंडान म्हणची फुरसत, सगळें हजर. बऱ्यांतलो बरो ट्युशन दिवपी सोदून ट्युशनाक घाला. पूण आमच्या माथ्यावयलें वजें देवोवचे खातीर इल्लोसो वेळ दिल्लो जाल्यार? घरांतलो एक कोनसो, जंय बसून सगळ्यांनी विचार विनीमय करून, आमचे प्रोब्लेस समजून घेतिल्ले जाल्यार?

आतां आयकलां, शालेय-महाविद्यालयीन भुरग्यांच्यो वाडटचो आत्महत्या थांबोवचे खातीर समुपदेशन कंपलसरी करतले. भुरग्यांक हाचो फायदो जातलो हातूंत दुबाव ना. पूण भुरग्यांच्या आवयबापायकय समुपदेशन करप चड फायद्याचें थारतलें. हरशींच शिक्षणाच्या क्षेत्रांत चलिल्ली जीवघेणी स्पर्धा, वेवसायीक कोर्साक अँडमिशन घेवपाखातीर एकेक मार्काची चुरस, बदलिल्लो अभ्यासक्रम, अपुरो

शिक्षकवर्ग, तांची उदासीनता पालकांच्या अपेक्षांच्या वज्या सचिड्डतल्या तांच्या पाल्याची मानसिकता तांचो जावपी घुस्मटमार हाची काय येवचेखातीर पालकांक आनी शिक्षकां समुपदेशन गरजेचें, हें कोणीय वेवस्थापक पटोवन दीत काय?

पूण सयामी, हांव तुका सांगतां, भुरग्यांनींय आमच्या पालकांच्या अपेक्षांचे ल्हव करपाक वावुरपाक जाय. ताच्याखातीर तुवें घेतिल्लो निर्णय हो नक्कीच न्हय. हुशार म्हण इतलो तेप न मेळयतले तुजेसारखे चलयेन बारावेचे परीं एकच पेपर जातगीर आत्महत्या सांगता तोकाचो निर्णय घेवप? एकाच पेपरान कळलें, तुज्या पदराक अपेस येतलें मनांत आनी अपेस आयलेंय जाल्यार ताच्याखातीर उपाय ना? हे परिक्षेन कितें जाल्लें? तुजे आजिणेंत कितल्योशोच परीक्षा तुजी पळयताल्यो. आपले किमती जिणेची मर्यादा ह्या बाबत अपेसाकडेन करपाचीं पिशेपणां सारके हुशार चलयेक निखालस सोबली

आमीच आतां आमच्या आवय बापाय समजावन सांगपाक जाय, फकत शिक्षणांत प्रगती म्हळ्यार जिणेची इतिश्री न्हय. दोन इंजिनियर जावंकच जाय अशें ना. आपलो रुचीप्रमाण, ताकीप्रमाण हेर कसलोय अभ्यासक्रमांत प्रगती करून आपली जबाबदारी सावरपाक येता आनी भुरगेपणांतलो निराश आनंद भोगून, जीण समृद्ध करपाक येता. दर एकल्याकडेन खंयची ना जाल्यार खंयची कला आसताच. ते कलेक वेळार सारें उमेळप गरजेचें आनी हेंच समुपदेशन आमच्या पालकांक करप गरजेचें. अनिवडिल्ल्या क्षेत्रांत मात योग्य प्रयत्न करतात तातूंत जैतीवंत जावन दाखोवपाची जबाबदारी आमची.'

- ब्रॅण्डा मिनेझीस
कुस्मण - कॅपे, गोंय
फोन : २६६२४९१.

बंदखवणा

रोझीन
कितल्याच
यकिलांच्या दाशर
मारलें. पूण तांची
की आयकून ताचें
तोंड बंद जातालें.
हात मोटवे जाताले.
नेराश मनान तें
मरततालें. ताच्या
मरच्यांनींय ताका
मयस केल्लें.
कोणाचोच
गाडयेचो सुद्धां
आदार नाशिल्लो.
गांची वासपूस
सुद्धां कोणेंच
केली ना.

गुडी पाडव्याची सुटी आसली. बॅर्नाद घरा आसलो. टीना, रॉबर्ट आनी सुझी तांचीं ल्हान भुरगीं ताचे फाटीक लागिल्लीं, “पापा, आमी आयज वेळेर या. कितलोच तेंप जालो, तुवें आमकां खंयच व्हरूंक ना. बॉबी पळय, कितलेच फावटी वता. आमीय या पापा! पळय, काय बरी सुटी आसा ती.”

रोझी, ताचे घरकान्नीनूय ताका मनयलो आनी ताणी वेळेर वचूंक थारायलें.

सांजेचीं पांच वरां जाल्लीं. आपली मोटार घेवन, तीं दर्या वेळेर वचूंक भायर सरलीं. पुराय वाटेर फाटल्या सितार बशिल्ल्या पिटकुल्यांची किलबील चालूच आशिल्ली. गाडी केन्ना थांबली तें सुद्धां ताकां कळूंक ना. गाडयेंतल्यान देंवतनाच, भेल पुरीचो गाडो तांचे नदरेक पडलो आनी भेल पुरी ताणीं खाल्ली. ताचे उपरांत आयस्क्रीम खायत तीं वेळेर पावलीं. पांय मातशे उदकांत बुडोवन तीं येवन, एका व्हड्या कुशीक रेंवेर बसलीं. तिगांय भुरगीं धांवचेल्यानीं खेळूंक लागलीं. थोड्या वेळान थकलीं. येवन आवयबापाय

मुखार बसून, रेंवेचीं घरां बांदूंक गुल्ल जालीं. शितळ वारो व्हांवतालो. दर्याचीं ल्हारां बुडटल्या सुर्याक वेंगेत घेवंक गरजतालीं. बॅर्नाद आनी रोझी त्या देखाव्याचो आनंद घेतालीं. काळोख जायत गेलो. आनी एक एक करून तांचे सरभोंवतणी बसून आशिल्लीं उठलीं आनी आपआपले घरचे वाटेक लागलीं. सुर्यान केन्नाच दर्याच्या पोटांत उडकी घेतिल्ली. रेंवेचीं घरां पुर्णतायेक पावंक आयिल्लीं.

रोझी आनी बॅर्नाद उलयत बशिल्लीं. खूब तेंपान तीं अशीं सुशेगाद बशिल्लीं. अकस्मात फाटल्यान कोणें रोझीच्या हाताक धरून ताका ओडलें. एका हातान ताच्या तोंडार हात दवरून ताचो आवाज दाबून धरलो आनी दुसऱ्या हातान बॅर्नादाचेर ताणें दांडो मारलो. सुदैवान तो ताचे तकलेर पडपाचो चुकलो आनी बॅर्नाद वाटावलो. तो दादलो रोझीक ओडीत धांवतालो. बॅर्नादाचेर व्हड आकांत आयलो. ताच्या तोंडांतल्यान उतरांच भायर सरना जालीं. त्या व्हड्यांतलें तांडपाचे वलें हातांत घेवन तो तांचे फाटल्यान धांवलो. आपूण कितें करतां, तें कळचे पयलींच ताणें तें आसा

तितल्या फोर्सान त्या दादल्याचेर मारलें. तें ज्युस्तूच ताचे तकलेर पडलें आनी रोझीचो हात सोडून तो धबायंच करून सकयल पडलो. रोझी ताच्या चपक्यांतल्यान सुटलें. भिवून तें कडकडटालें. ताचे दांतार दात पडटाले. खेळटालीं तीं भुरगीं बापायचो आवाज आयकून वळून पळेता जाल्यार हो भिरांकूळ देखावो ताणीं पळयलो आनी तीं रडूंक लागलीं.

इतले म्हणसर वेळेर आशिल्लो लोक थंय जमलो आनी पुलीसेक कळयलें. त्या दादल्याचो प्राण गेल्लो. खुनाच्या आरोप खाल, बॅर्नादाक पुलीसांनी ताब्यांत घेतलो आनी पोलीस चौकेर व्हरूंक हाताक बेडयो घालून जिपींत बसयलो. रोझीन पुलीसांच्या पांयांर घालून घेतलें, “म्हज्या घरकाराक सोडात. म्हाका वाचोवंक ताणें ताचेर दांडो मारलो. जिवेशीं मारूंक न्हय. आमच्या भुरग्यांची दया करात. तो निर्दोश.... देवा तो निर्दोश...!”

पूण पोलिसांक आपलो कायदो पाळूंक जाय आसलो. ते जिपींत बसले आनी पुलीस चौके वटेच्यान जीप धांवडायली.

आपल्या तिगांय माणकुल्यांक सांबाळीत, रातचें खूब उसरां रोझी घरा पावलें. दार उगडूंक सुद्दां ताच्या आंगांत शक्त उरूंक ना. ताच्या पायां पोंदची जमीन कुशीन सरता असो भास ताका जालो. तांची दया करपी कोणूच नासलो. एका खिणां भितर तांचो सुखी संवसार कोडू जालो. तांचेर मळब कोसळ्ळें. गांवांत आनी वाड्यांत बोवाळ जालो “बॅर्नादान खून केला! बॅर्नादान खून केला!” तांचो शेजारी, कुशीच्या घरांत रावपी. टॉम आंकल आपले गॅलरींत वॉल्टेरेर बसून तंबाखू घातिल्लें पायप ओडटालो. ताच्या नाकांतल्यान येवपी धुंवर पळोवन, टीनान ताका उलो केलो “टॉम आंकल, आमचें दार उगडून दी प्लीज!” पूण

ही विनवणी ताच्या भेऱ्या कानार पडली आनी तो उठून भितर गेलो आनी दार धांपलें. रोझीचें काळीज दुखवलें. शेजाऱ्यांचींय दारां ताका बंद जाल्लीं.

‘आतां आमकां सगलीं अशींच वागयतलीं.’ ताणें आपल्या मनाक शिटकायलें. जाता नजो करून ताणें चावी घुंवडावन दार उगडलें आनी तीं घरांत भितर सरलीं. ताणें ‘ऑरातोरी’ मुखार देवाच्या काळजाक हात घालूंक ताणें दिमी मोडली. आपल्या भुरग्यांक लागीं ओडून तांका वेंगेंत घेतलीं आनी दुकांचे शिंपणे केलें.

“ह्या म्हज्या भुरग्यांक आतां हांवेंच सांबाळपाचीं. म्हज्या बॅर्नादाक हांव बंदखणींतल्यान सोडयतलेंच. देवा तुजी कुर्पा आनी मजत म्हाका फावो कर. आमचेर आशिल्ली तुजी मायेची, मोगाची सावळी एक इंच सुद्दां पयस करूं नाका. म्हाका बळगें दी.” आनी आपल्या मनाक ताणें धीर दिलो.

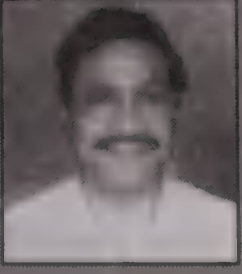
दुसऱ्या दिसा नेमाळ्यांचेर मुखावेल्या पानाचेर बॅर्नादाचो फोटू आनी खुनाची खबर छापून आयली. वाड्यांत ‘खुन्याचें घर’ शेजारी भायरावंक लागलीं. शाळेंतूय भुरग्यांक वेगळायलीं.

रोझीन कितल्याच वकिलांच्या दारार मारलें. पूण तांची फी आयकून ताचें तोंड बंद जातालें. हात मोटवे जाताले. निराश मनान तें परततालें. ताच्या घरच्यांनींय ताका पयस केल्लें. कोणाचोच काडयेचो सुद्दां आदार नाशिल्लो. तांची वासपूस सुद्दां कोणेंच केली ना.

बॅर्नादाच्या ऑफीसांतल्या इश्टाचो चलो नवनाथ ‘लॉ’ शिकतालो. निमण्या वर्सांत तो पाविल्लो. आपल्या बापायकडल्यान ताका बॅर्नादाची खबर मेळिल्ली. बायल-भुरगीं सोडल्यार ताका कोणूच पळोवंक वचना आनी त्या कुटुंबाक सगल्यांनी पयस केलां हें ताका

कळ्ळें. हाचें ताका खूब वायट दिस शिस्ती, गुणी मनीस आपले घरवासांत सात्वार करूंक खुनी जालो आनी बंदखणींत भोगता हाचें ताका खूब दूःख जाल्यार पळोवया अशें मनांत हाडून रोझीची भेट घेवपाचें ताणें थारायलें. उघड्यां घराच्याचो विरोध आसूनय ताणें रोझी दिली आनी तांचे बरोबर बॅर्नादाक बंदखणींत गेलो. ताका आपल्या वांगडा पळोवन बॅर्नादाक अजापाचो धांव बसलो. तरनाट्या नवनाथाची ताका उघड्यांत दिसली. उलयतां उलयतां, नवनाथान बरो वकील मेळोवन दिवपाचें आश्वासन दिलें आनी ताचो निरोप घेतलो. ताचे उपरांत वेळ मेळटा तसो बॅर्नादाक मेळूंक एका वतालो. ताचे भेटेंतल्यान बॅर्नादाक धीर आनी आशेचें किरण ताच्या दमट मुखार उदेलें.

नवनाथान आपल्या शिक्षकाचे वांगडा एक बरो वकील सोदून काडलो. पयशांची बिल्कूल पर्वा ना म्हणून नासली. केस बरी आसल्यारूच तो घेतालो. बॅर्नादाची केस बरी आनी आशिल्ल्यान, आपूण कसो ताची कायदा करून दितलों हें तो पूर्णपणान जाणा आनी म्हणूनच कसलीच अट नासतना ती केस लढयली आनी आपले हिकमत जिखली. बॅर्नाद सुमार दोन वर्सां बंदखणींतलो भायर सरून मेकळो घेतालो. ताका घरा व्हरूंक ताची घातण आनी अपुर्बायेचीं भुरगीं तशेंच ताचो अर्बा भरवंसो जाल्लो नवनाथ आयिल्लो. बॅर्नाद भुजां बागवल्लीं.

— महाबळेश्वर सैल
मडगांव - गोंय

दिलीप बोरकाराल्या 'क्रिशम' तली

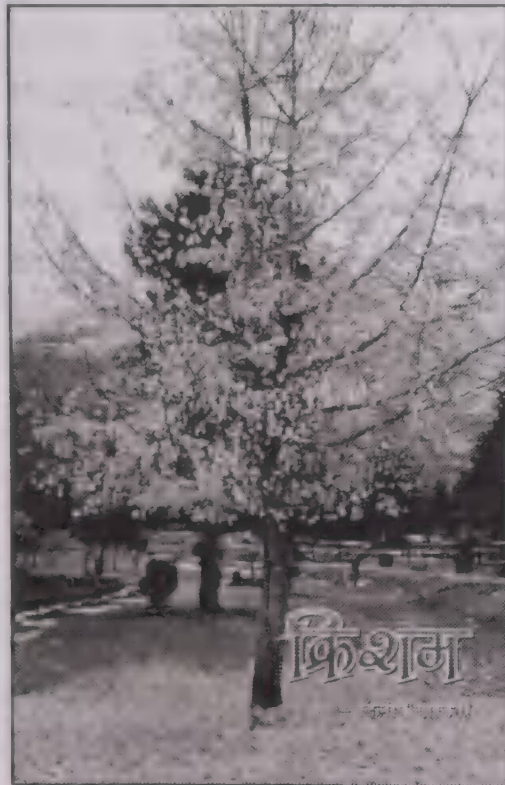
जळट्या कश्मीराची सोबीतकाय

दिलीप बोरकारालें 'क्रिशम' हें पुस्तक वेल्यावेल्यान प्रवासवर्णन अशें दिसलें तरीय तें खरें तर कश्मीर आनी कश्मीरच्या लोकांचो, लौकीक, सामाजीक, मानसीक आलेख जावन आसा. मुळांत कश्मीर सारख्या प्रदेशाचें अशें हें आलेखन अवघड आसता. त्या खातीर बरोवप्यान आदीं मनान आनी कुडीन मुक्त, सर्वसाक्षी जावचें आसता. दिलीप बोरकाराल्या हेर साहित्यांतली ही विमुक्तवृत्ती हांगांय दिश्टीक पडटा. तो दिसाळ्यांतलें लिखाण धरून कथा कादंबरीमेरेन बहुमुखी, बहुप्रसवी लेखक. तरीय तो सोताभोंवतणी खंयचोच कोश आवळून घे ना, गंभीरतायेचो तर नाच ना. आपूण अक्षरसाहित्य निर्माण करूंक भायर सरलां हो अभिनिवेशच ना. तरीय तो जाय ते फावट कांय अचाट सत्यां सांगून वता.

कश्मीर आज चार रस्त्यांर उबें आसा आनी चारूय रस्ते सैन्यान, अर्दसैनीक दलान आतंकवाद्यान आडावन दवरल्यात. जनतेचो घुसमट वाडत आसा. लोक भंयग्रस्त जाल्यात. थंयची खरीखरी अवतिकाय कोणाकच कळना. तातूंत आनी प्रसारमाध्यमां चित्र चडच भिरांकूळ करून दाखयतात. म्हण कश्मीरान वचपी भोंवडेकार मनात भंयाचो कांच घेवनच वता. थंय वतकरय तो मुक्तपणान फिरूं-भोवूं शकना. एका अस्वस्थ पर्वात, अस्वस्थ प्रदेशाची भोंवडी भितरल्या

वाठारांत वचून करप बरेंच धाडसाचें आसलें. तें एक आन्धानच आसलें. तरीय दिलीप बोरकार ह्या वाठारांत आपल्या मनशांसयत भंयभिरांत विरयत मुक्त संचार करता. अत्यंत सकारात्मक नदरेंतल्यान केल्ल्या हे भोंवडेची मोटी फलश्रुती म्हटल्यार तो कश्मीरच्या सैम सोबीतकायेपेल्यान लोकीक पातळे पावता आनी दाखोवन दिता कश्मीरच्या लोकांलें मनीसपण अजून जिवें आसा, मुसलमानय हेरांवरींच मायेमोगाचे संवेदनशील मनीस, कश्मीरी लोकांक भारताविशीं आपलेंपण आसा! एके तणावाचे मनस्थितींत वाचक 'क्रिशम' हें पुस्तक वाचूंक घेता आनी शेवटाक तणावग्रस्त जावनच हें पुस्तक सोंपयता. ह्या भोंवडे पुस्तकाची ही खाशेली बाजू. तें खरें खरें वातावरण तो उबें करता.

लेखकालो गोंयाचेर मोग आसा, भारताचेर मोग आसा आनी तितलोच कश्मीराचेरय

आसा. निमाणें कश्मीरचे सद्याचे अवतिकायेचेर खंत उक्तायता, भावनाशील जाला, म्हणटा फुलासारकें कश्मीरचें आतां बावून गेलां. ताका दिसता तें परतून फुलचें. केन्नाच बावचें न्ही. कश्मीरच्या काळजाक काळीज दिवपी कश्मीर्यां खातीर तरी तें फुलचें. हे तळमळे खरे खरे आसात. कश्मीराक आपल्या भारताचो अविभाज्य भाग मानपी मनाक हे तळमळे लागिल्लेच आसतले. दिलीप बोरकार जल्मलो आनी वाडलो तो काळ देशाविशीचो मोग, देशाची ऐक्यता हे संकल्पनेन भाराविल्लो काळ. ते पुराय संस्कार घेवन तो जियेता. आपले मातयेर, आपल्या देशाचेर मोग करपी मनीस प्रामाणीकच आसता, अश्या मनशांक हिंशेचो, फुटीरवादाचो तिटकारो आसता. म्हणच ते कश्मीरच्या व्यथेवांगडा एकरूप जाल्यात. तांचें वर्णन सहज प्रामाणीक जालां. खंयच ताका अतिरंजीत, अतिशयोक्तिपणाचे सूर लागिल्ले नात. दरएक प्रकरण बऱ्या प्रवास वर्णनाबरोबरच बरी साहित्य निर्मणीय जाल्या. सोपी भाशा, अर्थपूर्ण उतरां, धांवती शैली ही ह्या साहित्याचें वैशिष्ट्य. शैली खंयच आडखळना, खंयच सांचना. सहज सैमीक गतीन मुखार वता. वांगडा वाचप्यांकय आपणावांगडा बांदून दवरता. वाचकय बांदून उरता कारण तो वाचकांचे तकलेक ताण, शीण अजिबात दिना. कितलें 'अवघड' कश्मीर, हांगा कितलें सोंपें जालां. मागीर कश्मीरच मायेमोगाचें दिसूंक लागता. कश्मीराची सहज भोंवडी जाता. प्रवासवर्णनाचें मोठें यश कितें? वाचकान शेवटामेरेन लेखकाचें बोट ना सोडप. हांगा

वाचक कश्मीरातय आसता आनी लेखकावांगडाय आसता. दिलीप बोरकाराक केन्ना ना पळयल्लो वाचकलेगीत ताचें चित्र दोळ्यांमुखार उबें करचे प्रयत्न करीत आसता जावये. अशें हें तादात्म्य साहित्यांत खूबच उणे फावट घडटा. लक्ष्मीबाई टिळकांचें 'स्मृतिचित्रे' हें आत्मचरित्र वाचतना वाचक तिका दोळ्यांमुखार उबो करून घेवचो खटाटोप कितलो करता हें हांवें अणभवलां आनी ती तशी प्रत्यक्ष हाडांमासाची उबी रावताय.

लेखक कश्मीरा वतना अख्खें गोंय काळजांत घेवन गेला. गोंय हें ताचो धर्म आनी कर्म! ताचो श्वास आनी ध्यास! गोंयकार म्हण तेंच ताका आपलें मोटेपण दिसता. ताका तो कसो विसरतलो? शिवाय गोंयाकय कश्मीरचे संदर्भ आसातच. हालींमेरेन मूळ भूंय पसून वेगळें पडिल्लें गोंय कश्मीराची व्यथा भोगतालें. पोर्तुगेज हे आतंकवादी आनी हत्यारबंद सैनीकय आसले. गोंयाक मूळभूंयची वथरणी लागिल्ली. बोरकारान तें पळोवंक ना तरी तें ताका खरपणान होलमलां आसुये. उपरांत कोंकणी भाशेक प्रस्थापीत करच्या चळवळींत ताचो सहभाग आशिल्लोच. म्हण तो मनान जायते फावट गोंय आनी कश्मीरच्या समांतर पातळेर येता. प्रत्यक्ष कश्मीरांत वचचे पयलीं गोंयांत गोंयकार आनी कश्मीराचे अर्थीक रुणानबंध सांगतात. पन्नास हजार तरी कश्मीरचे लोक गोंयच्या पर्यटन वेवसायांत आसात, जे पर्यटन मोसम सोपतकीर दरवर्सा कश्मीरांत परत वतात. हे रुणानुबंद ताका कश्मीरांत गेल्लेकडेन बरे उपकाराक पडटात. वयल्यान कश्मीरी बरी कोंकणी उलयतात म्हण केदी व्हडवीकाय!

भारत देशांत प्रवासाचें पुराय स्वातंत्र्य आसलें तरीय प्रवास करतना चांटेपावलाक अनिश्चितता, अविश्वास, लांचखोरी, गुंडागिरी हांका मुखार वचचें पडटा. बरोवपीय ह्या दिव्यांतल्यान वताच. दिल्ली रेल्वे

स्थानकार जम्मू वचचे खातीर तिकिटांचो मोटो गोंधळ. तेन्ना गडगंज व्यक्तिमत्व, धवेंफुल्ल खाड आसूनय दिलीप बोरकार हारता आनी कुशीक सरता तेन्ना इश्टीण कामिनी मोट्या धिरिस्टपणान झगडून सगळें जाग्यार घालता. तेन्ना वाचतल्यांकय बरें दिसता. बायल मनशेची हुशारी पळोवन.

रशीक बरोवप्याक जम्मूतलो उजाड भणंग वाठार आवडना. तो उबगता. तेन्ना ताची लेखणीय वाजेता. सगळें सोबीत, जिवें तटतटीत आसची ही अपेक्षा बरोवप्याक लागिल्लो नवनिर्मणेचोच ध्यास आसता. तो कश्मीराच्या सोबीत वाठारांत पावतकीर फुलता. ताचे लिखणेक उर्बा फाव जाता. वाचप्याकच तल्लीन करीत आपल्या सौंदर्यतनरेंत आस्पावन घेता.

केन्ना तो आत्ममग्न जाता, सोताच्या फोबियाविशीं, विकनेसाविशीं उक्तेपणान सांगता, एका आत्मविश्वासू मनशाक भंयाचो अनामीक फोबिया आसा, जम्मू श्रीनगर वाटेर नेहरू बोगद्यांतल्यान वतना ताका दिसता आत्तां वोगदो कोसळटलो वा बोगद्याचीं दोनय तोंडां कोसळून बंद जातलीं. बरेचकडेन लेखकालें सोताविशींचें उक्तें आत्मनिरीक्षण पळयल्यार वांगडाच तो एक बरे आत्मचरित्र बरोवंक शकतलो अशें दिसता. ती धिटाय, तो प्रांजळपणा ताचेकडेन आसाच. ताचें जिवीतय तशें गतिमान, संघर्शाचें आनी रोमॅन्टीक आसा. कोंकणीतलें पयलें बरें आत्मचरित्र तो दिवंक शकतलो.

प्रवासवर्णन करतल्यान पळयल्लें ताचें फाटलें आध्यात्म, तत्वगिन्यान सांगत वचचें काय ताची फकत शब्दचित्रां काडत वचचें हो वादाचो विशय जावं येता. पूण दिलीप बोरकार तें पळयता, ताचो आनंद घेता, आनंद दिता आनी कसलोच अभिनिवेश नासतना ताका विचार अर्थय दिता, हें खूब सहज सैमीक जालां. तो कांयच अर्थकठीण, अवघड

करूंक वचना. एकार्थान तें ताचें यशय आसा. वांगडाच आपलें लिखाण स्वयंभू जावचें होय प्रयत्न आसता. म कश्मीरची आर्थीक, राजकीय, साम स्थिती, ताचो इतिहास, भुगोल, लोक आनी त्रास सांगत वता. आपलें वाचतना वाचकांनी ल्हानसान संदर्भ वाचचो वोग सोडून हेरकडेन सोद वि घेवंचो? हो विचार आसाच. लेखका पुर्णत्वाची आस मोलाची. आतंकवाद, हत्यारां आनी तें आडावंक उबें राविल्लें सैन्य हें कश्मीराचें आयजचें खरें स्वरूप. सैमीक सोबीतकाय पळयताना ताचें घडटाच. ताका बरोवपी आडनदर करतलो?

उधमपूरच्यान श्रीनगरमेरेनचो प्रवास मनभुलायणो. बरोवपी जसो मैल फातरांमदलो आवाठ, ताची सोबीत तोखेता, काळजांत आनी लेखणेंत आस घेत वता. वाचपीय तीं भिरांकूळ मोण्णा सकयल्या दरींसरीं पळोवन काचाबूल ज दोंगरांच्यो माळो पळोवन उल्हाशीत ज दोशीवटेन वाटभर उबे आशिल्ले देव सफेदा, पायन, फर, चीड हातूंत तो घुस् वाटेर लागपी उधमपूर, कुंद, पतनीटॉप, ब रामबन, बनहाल ह्या गांवांची सोबीत उतरांनी रंगयता आनी ताचीं वैशिष्ट सांगता. पूण कांय गांवाच्या नांवा उत्पत्तिविशीं केल्लीं तर्कटां गरजेभा दिसतात.

कांयकडेन वाठारांचें, थंय सोबितकायेचें वर्णन बरोवप्यान आनीक आत्मीतायेन, खोलायेन करचें अशें दि तेन्ना तो आपल्या भोंवडेच्या सांगात्यां वा - काकी आनी कुकीतच घुस्पून रावि दिसता. चड करून गुलमर्गाक गेल्लेकडेन ज जालां. गुलमर्गांत गोल्फकोर्स आसा, रो आसा, घळी आसात, दोंगर आसात, ब

दिलीप बोरकार हांच्या कश्मीरच्या प्रवासवर्णनाचें, क्रिश्मचें विमोचन करतना पर्यटन सचीव डॉ. मुदास्सर, पुडंट मीडियाचे मुखेल संपादक संदेश प्रभुदेसाय, साहित्यिक दिलीप बोरकार, प्रा.कृपाली नायक आनी प्रकाशिका कामिनी किणी.

रिल्ले वाठार आसात. पूण थंयचो फॅडसूकेप, ताचें स्थिरचित्र नीट उबें जायना. गोंगाच ताका घाई कित्याक लागल्या तेंवय फळना.

हॉटेलांची, जलमहालांची हॉस्पिटलिटी ही देशांचेर आधारिल्ली आसता. पूण बरोवपी आनी ताचे सांगाती भाग्यवान. कश्मीरांत गेल्लेकडेन तांकां मोगाची, घरची हास्पिटलिटी मेळटा. काळ मारेकार जाला, कश्मीरांत तर तो चडच मारेकार जाला. तेन्ना कश्मीरांतच आपलेपणाचो कोण आसा ही कल्पनाच मुखदेणी. आज्ञाद, मन्सूर, जॉनसाब तांच्या घरचीं, तांचें आपलेंपण, आदरातीथ्य कश्मीराच्या रेंगणांत मेळप हो विचित्र दैवयोग. विशेष व्यक्ती म्हण तांची इमेज आसा, इमेज थार जाता ताचो हो परिणाम आसतलो.

बरोवपी आत्ममग्न, अंतर्मुखपणान जीवताचो सोद घेता, मनशांचो सोद घेता.

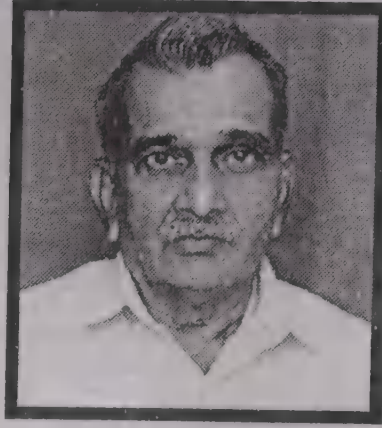
हांगाचीं मनशां एक दुसऱ्यापसून पयस वचनांत. लागीं येतात. तीं नकारार्थी उबीं जायनांत. कश्मीराच्या जळट्या उज्यांतय लागीं येतात, पर्यटन वाठारांत जायतीं आमीशां आसतात. तरीय कश्मीर हो पर्यटन वाठार भोगकेंद्र जावंक ना हें पळोवन मनाक संतोस भोगता.

हरशीं रांगट्या स्वच्छंदवृत्तिचो दिलीप बोरकार कश्मीरांत अंतर्मुख जाला. ताका सोबीतकायेची भूल पडल्या. कश्मीरच्या चल्यांची सोबीतकाय ताका उचांबळीत करिना. तीव्य सैमीक निरागस सोबीतकाय अशेंच तो घेता. हांगा एक चितनशील, तत्वगिन्यानी कसो तो आमचे मुखार उबो रावता. अवजळी बोरकार वचून एक शांत विचारवंत, तत्वचिंतक म्हण ताचो कायापालट जाला. हें ह्या प्रवासवर्णनान ताका दिल्ली मोंवाळ भेट.

कश्मीराचीं खूबशीं रुपां दोळ्यांमुखार उबीं जातात, सरोवरांचें कश्मीर, दोंगरांचें-धोंगणांचें कश्मीर, बर्फाचें कश्मीर आनी मनीसपणाचें कश्मीर. तरीय पुराय कश्मीरांत भोंवतना, तें पळयतना आतंकवादाचो, अस्वशस्त्रांचो भार कसोच उणो जायना. हे सोबीतकायेक रगताचो शाप बादला. हो विरोधाभास तो बेस बरो उबो करता.

खूब वर्सांफाटीं, आतंकवाद हें उतरच घडचे पयलीं हांव एक फावट कश्मीराक गेल्लों. आज परतून दिलीप बोरकारा वांगडा एक नव्याच पेट्ट्या कश्मीरांत वचून आयलों. मात, तें पळोवन मनाक धादोसकाय, शांतताय भोगूंक ना. कोणतरी 'फातर मारपी' सामको फाटीक लागिल्लो आसा अशें दिसता.

कोंकणींतली मोलियॅर रामभाऊ गेली

रामभाऊ नेन्ना मॉलियॅराचें Le Bourgeois Gentilhomme हें मूळ फ्रेंच नाटक

एप्रिलचो अंक तयार जावन प्रेसाक वचपाक वतनाच रामभाऊ जुवारकार गेल्ल्याची खबर आयली. खबर कानार पडल्या बराबर अंक रावयलो. छापून येवंक दोन दीस कळाव लागलो तरी अंक हो येतलोच. पूण अनंताच्या प्रवासाक गेल्लो रामभाऊ काय परतो येवपाचो ना. निदान बिम्ब परिवार आसा मेरेन तरी आयिल्लो पळोवंक मेळचोना. बिम्ब परिवार रामभाऊ खातीर बिम्ब थारावंक शकतालो. काळ न्हय.

रामकृष्ण जुवारकार म्हळ्यार सगळ्या कोंकणी चळवळींतल्या वावुरप्यांचो रामभाऊ. लहाना व्हडांनी केन्ना ताका रामकृष्ण म्हूण उलो मारिल्लो हांवें आयकूंक ना. बाकीबाब बोरकार, मनोहरराय सरदेसाय, र. वि. पंडित, रवीन्द्र केळेकार सगळेच ताका रामभाऊच म्हणटाले. रामभाऊचें नांव रामकृष्ण म्हणपाचें आमी सगळेच विसरून गेल्ले. तें नांव झळकतालें तें रामभाऊ बरयताल्या त्या लेखांत आनी कवितांनी.

रामभाऊचीं उजवाडाक आयिल्लीं ५१ पुस्तकां आसात. तातूंत फ्रांसेज नाटककार मोलियॅराच्या चडश्या नाटकांचो कोंकणी अणकार आसा. ताणें बरयिल्लीं स्वतंत्र नाटकां आसात, निबंद, ललित, कविता, बोधकथा, बालगितां, देवांचीं स्तोत्रां, पुजा खूब कितें कितें आसा.

गोंयच्या स्वातंत्र्या उपरांत गोंयांत कोंकणी चळवळीन नेट धरिल्लो. पूण कोंकणी कार्यकर्ते हे मूठभर. तातुंतल्या चडश्या वावुरप्यांचो वावर क्रिस्तांव समाजामदींच. कित्याक ते सगळे कोंकणी वटेन. तिसवाडी आनी मागीर सगळो उत्तर जिल्हो मराठी म्हणप्यांचो. कोंकणी कार्यावळी म्हणा वो आनी कसलोय चळवळीचो वावर घेवन वचत जाल्यार कोंकणीवादी म्हूण फातर पडटाले. ते खातीर चडशे कोण उत्तरेंतल्या खंयच्याच म्हालांत वचूंक तयार नासताले.

नावशी गांवांत नेहरू युवक केंद्राच्या श्रमदान कार्यावळी खाल बांय उसपुपाचें उक्तावण करतना दिलीप बोरकार, वांगडा रामभाऊ जुवारकार, व्हितोरिया फेर्नांडीस, सुभाष खांडोळकार, सुनिल पालकार आनी हेर.

‘भुतेबाब’ ह्या नांवान कोंकणीत हाडलें. तें पुरायेन ह्या वातावरणांत हाडून सादर केलें. गांवांगांवांनी ताचे प्रयोग जाले. लोक खोसयेन आनी उमेदीन तें नाटक पळोवंक लागले. मागीर शेक्सपियरचें

King Richard हें नाटक राजा चंद्र नांवान कोंकणीत हाडलें. ह्या नाटकांतले रिचर्डचो संवादूच न्हय तर शेक्सपियरच्या नाटकांतले संवाद रामभाऊ एकाच म्हणटालो. ताच्या आंगांत ती भू संचारताली. पुराय मोलियॅर कोंकणी समाज हाडपाचो मोठो वावर रामभाऊन केला.

रामभाऊ नेहरू युवक केंद्राचे संचालक ह्या केंद्राचो वापर कोंकणी खातीरूच राम केलेो. कोंकणीवटेन तरनाटे भौच थोडे एक न्यूनगंड आशिल्लो हिन्दू तरनाट्यां

नेहरू युवक केंद्र तर पंडित नेहरून गांव वाठारांतल्या युवक युवतींच्या स विकास खातीर तयार केल्ली आशिल्ली. रामभाऊन ह्या माध्यमाच वापर करून घेतलो. कोंकणी चळवळ नांव घेना आसतना गांवगिऱ्या वाठारां युवक युवतींक कोंकणींतल्यान काय करूंक लायल्यो. बायलांक कोंकणीत फुगड्यो-धालो खेळूंक लायल्यो. साक्षरतायेच्या निमतान जाण्ट्या कोंकणीची ओड निर्माण केली. त कोंकणीविशी विचार करपाक लायल्यो.

रामभाऊन कोंकणीची कोंकणी कोंकणी कार्यकर्तो म्हूण निश्ठेन सेवा वे साहित्यिक, सामाजिक, भाशीक करतना तो पुरस्कार आनी प्रसिध्दी फाटल्यान केन्ना लागलोना. आपलें तो उतार पिरायेर लेगीत मोन्यानी रावलो. ताचे कोंकणी सेवेची द कोंकणी अकादेमी सारख्या संस्थांक वे घेवंक आयली ना. कोंकणी सेवा पुरस् खूब जाणांक मेळ्ळ्या आसत. रामभाऊक दिवपाचें कोणाक येवजलें हातूंत रामभाऊचें लुकसाण जालें ना. संस्थांचीच संद गेली.

रामभाऊचेर कितलें बरोव रामभाऊचो वावर त्याय मुखार पावला. तो पानांचे मर्यादित उरप शक्य ना. ताका आमी दि शकतात तीं फक्त आर्गां.

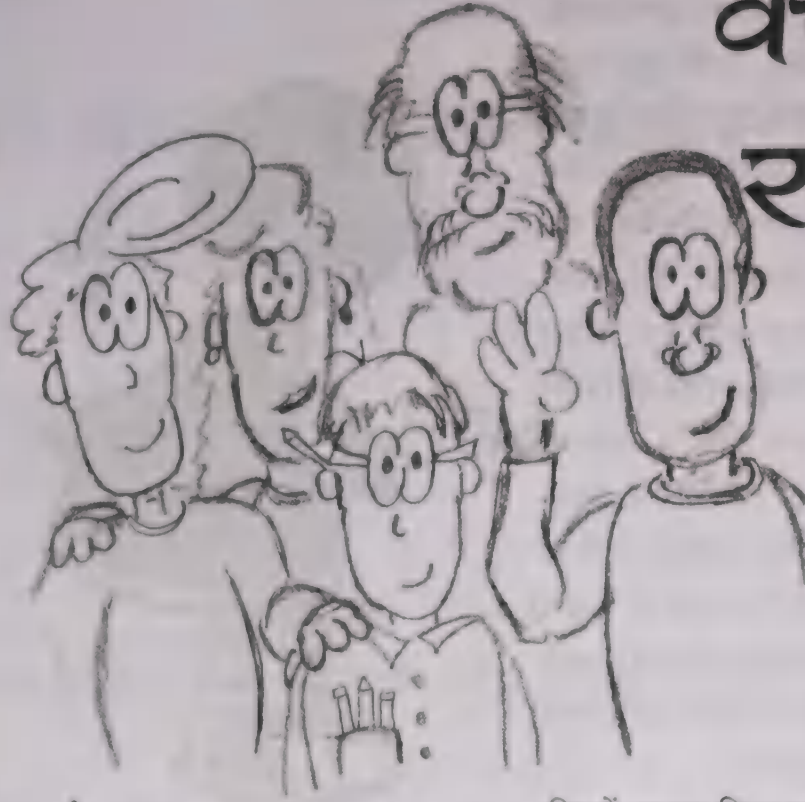

— अपर्णा गारुडी

शिगोली, गोंय

फोन : ९८२३०९८२५४

वेंचीक संवाद

कितेंय केलें तरी
बायलां तीं बायलां,
वायलां तीं वायलां,
कापडां तीं कापडां,
फातयो त्यो फातयो
आनी कुकमाचो
पिठो तो कुकमाचो
पिठो. ह्या
कुकमाच्या पिठ्यान
काय केलां न्हाय?
बायलांचां कपल
सोबयलां. दर एके
बायलेक घोव दिला.
ह्याच कुकमाच्या
पिठ्यान सावित्रीन
सत्यवानाचे प्राण
परत हाडले.

संवाद, संभाषण, भाषण ह्यो भाशीक कला. भौसांमदलो आमचो प्रभाव आनी स्थान आमच्या भाशीक कुशळटायेवेल्यान थारता. भाशेच्या माध्यमांतल्यान आमी स्वताक समाजामेरेन पावयतात. भास सारकी उलोवपाक आयली ना जाल्यार आयकतल्यांचो गोंदळ जाता. केन्ना केन्ना अर्थाचो अनर्थ जाता. देखीक हांवें अणभविल्ले प्रसंग आनी संवाद सांगतां. पयलो संवाद आवय आनी धुवेभितर जाल्लो. घडणूक अशी की तिसऱ्या चांचणी परिक्षेचो निकाल आशिल्लो. सवेच्या वर्गांतलें प्रतिक्षा सामकें हुशार. ९४-९५ टक्के गूण मेळयतालें. ते दिसा ताची आवय रिजल्ट व्हरपाक आयिल्ली. दर खेपे पयलें येवपी प्रतिक्षा एक टक्क्यान फाटीं पडिल्लें आनी दुसरें आयिल्लें. शॉनन नांवाचे चलयेक ९७ टक्के तर प्रतिक्षाक ९६ टक्के गूण मेळिल्ले. हांव वर्ग शिक्षिका आशिल्ल्यान ताची आवय म्हजेकडेन रिजल्ट व्हरपाक आयली. तिणें म्हळें, “पळयलें न्हय टीचर, ताका हांव सांगतालें आनीक मात्शें शीक. काय बरो पयलो नंबर होगडायलो. लज न्ही आतां आमकां.” म्हाका तिचें अजाप

दिसलें. म्हाका तिका कशें समजावप तें कळना जालें. पूण म्हजो संवाद प्रतिक्षान सोपो केलो. मालवणी आवय आनी पेडणेकार प्रतिक्षा. आपले खाशेले शैलींत हांसत ताणें आवयक म्हळें, “काय तां सारकां सारकां एक टक्क्याक रडतंय? सांगलय मुगे मी फुडले फावट घेतय म्हणान. पयलो नंबर तुज्याच चेडवाक मेळूंक जाय असा काय रूल आसा? त्या शॉननाक बग, पयलो नंबर मेळ्ळा म्हणून कसा गो हांसता बग. केन्ना तरी दुसऱ्याच्या चेऱ्यावरची खुशी बगून हसांक शीक गे. तेच्या चेऱ्यावरचो आनंद बगून म्हाका तर बाबा बरांSS दिसलां. खूब ट्राय करी तें पयलें येवपाक. जालें ताच्या मनासारकें. एक टक्क्यान माजे कांय कुडके गेल्यात. खरांच घेतय मी फुडले फावट पयलो नंबर. तू मात्सां वोगी राव पळोवया.”

ताचे आवयन म्हळें, “बगलय टिचर कसां परत्याक परता सांगता तां? तूच काय ता बग तेका.” ती गेली. हो संवाद हांगा सोंपलो. पूण म्हाकां खूब कितें शिकोवन गेलो. गिरेस्त आवय-बापायलें एकलेंच अपुरबायेचें प्रतिक्षा. लाडान वाडिल्लें इकरा वर्साचें सोबीत चली. पूण कसलोच गर्व ना. सगल्यांक मजत

करपी स्पश्ट विचार-उच्चार. टक्क्या परस गिन्यानाक, स्वताच्या विचारांक म्हत्व दिवपी. म्हाका तें खूब आवडटा. ताचीं उतरां घडये सुबेजपणाचीं दिसत. पूण दुसऱ्याच्या चेहऱ्यावयलो आनंद पळोवन हांसपाक शीक म्हणपी प्रतिक्रिया ताचे आवयक जिणेंतलो एक मोलादीक विचार शिकोवन गेलें आनी आयकतल्या हेर पालकांकय. पूण कितले जाणां भितर हो विचार समजून घेवपाची पात्रताय आशिल्ली! एका टक्क्यान आयिल्लें अपेस ताणें कितले सहजतायेन आनी सकारात्मक विचार करून पचयलें. ते दिसा ज्या विद्यार्थ्यांनी जावं पालकांनी हो संवाद आयकलो ताणी ह्या संवादाचेर विचार केलाच आसतलो. अशे संवाद समाजाक सकारात्मक विचार करपाक शिकयतात.

दुसरी घडणूक म्हळ्यार हालींच दिसाळ्याचेर एक बातमी आयिल्ली. 'लग्नाक न्हयकार दिलो म्हूण बापायन धुवेक मारून उडयलें.' बापूय 'सेक्युरिटी गार्ड' आशिल्लो. ताचे कडेन बंदूक आशिल्ली. तो खूब सोरो पियेतालो. कोणाकडल्यान तरी ताणें रीण काडिल्लें तें फारीक करपाक जालें ना देखून कॉलेजींत दुसऱ्या वर्साक शिकपी आपले चलयेकडेन ताणें रीण घेतिल्ल्या मनशाचें लग्न करपाचें थारायलें. भरपूर पियेवन बापूय घरा आयलो आनी धुवेक सांगलें. तुका अमक्या मनशाकडेन लग्न जावचें पडटलें. चलयेक शिकपाचें आशिल्लें. तिणें न्हयकार दिल्लो. बापायकडेन झगडीं केलीं. पियेवन तायट जाल्ल्या बापायन आपलेच धुवेचो बंदुकीन खून केलो.

घडणूक कांय खिणांचीच पूण योग्य संवाद सादप जालें ना देखून बापायकडल्यान धुवेचो खून जालो. प्रसंगावधान राखून जर चलयेन थोडो वेळ बेबद्या बापायक लग्न जावपाक हयकार दिल्लो वा मागीर सांगतां म्हणिल्लें आनी तो बरो निवळटकच ताचे कडेन उलोवप करून आपली शिक्षण घेवपाची इत्सा सांगून

लग्नाक न्हयकार दिल्लो जाल्यार एक जीव वाटावतलो आशिल्लो. चल्यांक वा बायलांक जगतना स्वताचे राखणे खातीर, स्वसंरक्षणा खातीर प्रसंगावधान आनी धैर्य खूब गरजेचें हेंच ही घडणूक शिकयता.

तिसरी घडणूक म्हळ्यार भाषण आनी ताचो प्रभाव दाखोवपी महिला दिसाची याद. जानेवारी म्हयनो. भर हळद-कुंकमाच्या कार्यावळींनीं भाशणां दिवन, 'जाग भगिनी मातृशक्ति जाग तू सखे' म्हणीत मंत्री, आमदारां पसून सामान्य अस्तुरे मेरेन सगल्यांनीच गोंयभर सार्वजनीक हळद कुंकमाच्यो कार्यावळी आयोजित केल्ल्यो. रोखडोच मार्च म्हयनो आयलो आनी आठ मार्चाक गोंयभर बायलां दिसाचें वारें व्हांवलें. एकूच दीस बायलांक आनी बाकी सगले दीस दादल्यांक? हो विचार मनांत आयलो तेन्नाच, बायलां दिसाचे एके कार्यवळीची मुखेल सोयरी म्हूण आपोवणें आयलें. कार्यावळ पेडणे म्हालांत आशिल्ली. माचयेर सात-आठ मानादीक. तातुंतले चार उलोवपी. पयलीं येवकाराचें उलोवप, मागीर म्हजें भाशण. ते

उपरांत आनीक एका पुरूष 'बायलांप्रेमी' नामनेच्या वक्त्याचें आनी मागीर अध्यक्षाचें भाशण. कार्यावळ आशिल्ली. हांवें 'आयची आनी समाज' हे विशयाचेर उलोवन म्हजे फाटल्यान 'तो' नामनेचो उलोवपाक उबो रावलो. ताचे 'हळदकुंकमाचो' भार अजून निवळूंक ना ताणें म्हळें, 'कितेंय केलें तरी बायलां, वायलां तीं वायलां, कापडां, फातयो त्यो फातयो आनी कुंकमाचो पिठो तो कुंकमाचो पिठो. ह्या कुंकमाचो पिठ्यान काय केलां न्हाय? बायलांचां सोबयलां. दर एके बायलेक घोव दिला. कुंकमाच्या पिठ्यान सावित्रीन सत्यप्राण परत हाडले. ह्या कुंकमाच्या पिठ्यान अस्तुरेक समाजान मान दिला. तिच्या संरक्षण दिलां. कुंकमाचा पिठा मार बायलेचा सौभाग्य. ह्याच कुंकमाच्या पिठ्यान बालगंधर्वाक जागतीक किर्ती मेळयिल्ल्यान. ह्यो कुंकमाचो पिठो ना तर बायलांचो देवाचो आशिर्वाद हा.' बायलां दीस मेळपावूं. पूण त्या वक्त्याच्या 'कुंकमाचो पिठ्यान' प्रेक्षकांक खूब हांसयले. बायलां वाजेलीं. निमाणे कडेन चीट धाडून तें सकयल बसयलो. ह्या कुंकमाचो पिठ्यान पेडणेकारांक कोण सोडय देवाकच खबर. त्या उलोवप्याक 'कुंकमाचो पिठो' म्हूण नांव पडलें तें पडलेंच. हें भाशण आयकतकच आमकां कळटा की वक्त्या बायलां दिसाचें म्हत्व, उलोवपाचो विशय दीस मनोवपा फाटल्यो घडणुको, प्रेरणा हांकांयच म्हायती नाशिल्ली. ताणें आपलें म्हण करून घेतलें.

ह्या तिनूय प्रसंगांतल्यान एक गरज आमकां कळटा ती म्हळ्यार संवाद हो सुसंवाद जालो जाल्यारूच तातुंतल्यान समाजाक कितें तरी मेळटली.

पशुसंवर्धन आनी पशुरोग चिकित्सा संचालनालय

आर्थिक पालव दिता

जशे

१. संकरीत जातीच्या मादी पाडकांच्या फळपा पिराये मेरेन खावड खरेदी करूंक आनी डेरी उबारणी तशेंच कोंबयो, धुकरां पोसूंक.
२. संकरीत गायो आनी सुदारीत म्हशी खरेदीपासत.
३. खावड लागवडीपासत.
४. ह्यो येवजण्यो राबोवपी सगल्या लाभधारकांक प्रशिक्षण सुविधाय.
५. आमी सगळ्या पशुसंवर्धन वेवसायिकांक फायदेशीर आपरोजगारापासत विंगड विंगड पशुसंवर्धन कार्यावळींचो लाव घेवंक आवाहन करतात.

अदीक म्हायती आनी मार्गदर्शनापासत लागशिल्ल्या पशुरोग दवाखानो/
इन्स्पेक्ताकडेन संपर्क सादात.

पशुसंवर्धन आनी पशुरोग चिकित्सा
संचालनालय

गोंय सरकारचे वतीन वितरावणी

बिम्ब एप्रिल ११

आडवे

- संतोष शिवराम ह
बांदिवडे
फोंडा-गोवा ४०

१. राजाचो पूत, राजपूत
४. सदस्य, मेंबर
७. आपले मावशेचो पूत
८. वायट कर्तूब
१०. जगमां दिवपी झाड
१२. एक हजार किलोचें वजन
१३. गणपती
१५. आधार नाशिल्लें, पोरकें
१६. राजमार्ग
१९. दाम करी हद्द, वावर, कश्ट
२०. नाटकांत पार्ट करपी, सवंगी
२१. कामदेवाची बायल, 'एक दुजे के लिए'
सिनेमातली अभिनेत्री.
२२. कावळो
२३. नांव (हिंदी)
२४. सबाव, लक्षण, धर्म
२५. एक पांडव
२६. मनातलो हेत लिपोवपी
२९. दोन
३०. घट्ट कॅनवासाचें उदक शिरनाशिल्लें लुगट
३१. ड्रामा

१			२	३		४	५		
			७						
८	९						१०	११	
१२			१३			१४			
		१५				१६			
	१८				१९				
	२०				२१			२२	
२३				२४			२५		
२६		२७	२८			२९			
		३०					३१		

१. राजधानी, राज्याचें मुखेल शार
२. आवयचो भाव
३. गोंयचो एक खाशेलो देव
४. एकठांय जमिल्ले लोक, मिटींग
५. भावाची बायल
६. हिंदू म्हयन्याचो धावो दीस
९. शरीर, आंग
११. मेजप, हिशोब करप
१३. म्हयन्याचे पयले पंद्रशींतल्या चोवथी दिसा
केल्ली गणपतीची पूजा.
१४. हिकमती, खटपटी
१७. थीर घेतिल्ली बसकण
१८. विस्वासान दिल्ली ठेव वा कसलीय वस्त
१९. हेत, निमित्त
२२. दया, चुर्चुरे
२३. किर्त, फांक
२७. भारताची गानकोकीळा - ह्रदय मंगेशकर
२८. एक काळसार धातू

उ
बे

अ	ति	ता	य		वा	मा	र	प	ण
त्या		य		आ	व	य		ल	
वा	म	खी	ळ		ये		स	त	रा
र		लो		का	का		मा	ड	
	अ			ट	र		ज	का	त
अ	धि	का	धी	क		का		र	व
जा	प		र	स	र	शी	त		ना
प	ती		वा	र			व	ती	स
प		ती	व		अ	वू	क		प
	घ	स		पे	ट		डी		ण

आर्थिक सक्षमताय महिलांक आत्मनिर्भर करता!

- आशा कामत

‘महिलांचें सशक्तीकरण जर जातलें जाल्यार दरेक बायलमनशेन आत्मनिर्भर जावपाची गरज आसा आनी हें तेन्नाच साध्य जातलें जेन्ना महिला आर्थिक नदरेन सक्षम आसतल्यो.’ अशें मत कलाश्री महिला मंडळाच्यो अध्यक्षा सौ. आशा कामत हाणीं उक्तायलें. ‘धर्मलक्ष्मी’ आगशी हांगा आयोजित केल्ल्या दिसभराच्या महिला साहित्य मेळाच्या उक्तावणावेळार त्यो उलताल्यो. बिम्ब परिवार आनी गोंय सरकारच्या कला आनी संस्कृती खात्याच्या जोडपालवान आयोजित केल्ल्या ह्या मेळाव्यांत ‘सर्वसामान्य गृहिणी आनी साहित्यिक गृहिणी’ हांचो एक आगळो वेगळो समन्वय जाल्लो पळोवंक मेळ्ळो.

‘आयचो हो मेळावो म्हळ्यार समाजांतल्या सर्व-सामान्य महिलांक साहित्यिक महिलांमुखार व्यक्त जावपाचो आनी

साहित्यिक महिलांक दीसभर कश्ट उसपपी बायलांक समजून घेवपाची एक भांगरा संद अशें आपल्याक भावलें अशें मत उक्तावन स्वयंसहाय्य चळवळींतल्यान गोंयच्यो महिला कश्यो सक्षम जावंक पावल्यो’, हाची विस्कटावणी सौ. आशा कामत हाणीं केली. स्वयंसहाय्य गट कसो स्थापन करप, ताका कित्याकित्याची गरज आसा हें सांगून जांका हे चळवळींत येवपाचें आसा तांका आपलें पुराय सहकार्य आसतलें म्हणपाचें ताणीं सांगलें.

आंतरराष्ट्रीय महिला दिनाच्या शताब्दी महोत्सवाच्या निमतान, सर्वसामान्य महिलांचे प्रस्न साहित्यिक महिलांनी समजून घेवंचे आनी साहित्यिक महिला कथा, कविता, कादंबरी बी साहित्य प्रकारांत ह्या महिलांचें चित्रण कशे तरेन करतात हें समजून घेवंचें ही

माहिला साहित्य मेळ

आपले अणभव सांगतना अॅड. रूबी बोरकार.

जेवणाचो आस्वाद घेतना प्रतिनिधी.

लेखिका
आशा
शानभाग
हांकां
येवकार
दितना
कामिनी
किणी.

कार्यावलीचो आस्वाद घेतना साहित्य रसीक.

सत्कार सुभाळ्याक वळख करतना सोनाळी कवठणकार, सत्काशुर्ती अल्का अखोटेकार, मीना काकोडकार, अंजनी ल्खंडेज शिरोडकार, यशा भावे आनी ज्योती कुंकळकार हांचो सत्कार वयरतना महिला आयोगाच्यो आठल्यो अध्यक्षा आनी विजयपट निर्माच्यो डॉ. पमोड साळगांवकर.

ह्या मेळाव्या फाटली संकल्पना आशिल्ली. नामनेचे साहित्यिक आनी बिम्ब मासिकाचे संपादक श्री. दिलीप बोरकार हाणीं येवकाराचें उलोवप करतना ही संकल्पना मांडली.

मेळाव्याच्या सकाळच्या सत्रांत साहित्यकार डॉ. जयंती नायक हाणीं 'लोकवेदांतल्यान जाल्लें महिलांचें चित्रण' ह्या विशयाचेर अभ्यासपूर्ण उलोवप केलें. अनादी काळा सावन महिलांक कशें दुय्यम स्थान मेळत गेलां आनी बायलमनशेन तातुंतच समाधान कशें मानून घेतलां हाची म्हायती ताणीं दिली.

दिसभराच्या ह्या कार्यावळींत मडगांवच्या, ॐ गणेश सेल्फ हॅल्प ग्रुप, ओमकार सेल्फ हेल्प ग्रुप, साईदत्त सेल्फ हेल्प ग्रुप, दामोदर सेल्फ हेल्प ग्रुप, वास्कोच्या ब्रह्मेश्वर सेल्फ हेल्प ग्रुप,

दिलीप बोरकार हांच्या मेटिंग ह्या कथा संग्रहाचें विमोचन सुवाळ्या वेळार प्रशांती तळपणकार, मीना काकोडकार, डॉ. प्रमोद साळगांवकार आनी प्रकाशिका कामिनी किणी.

ताळगांवच्या तुळशीमाता पांडुरंग महिला मंडळच्या सदस्यांनी तशेंच कोंकणी आनी मराठींतल्यान बरोवपी लेखिकांनी व्हडा संख्येन वांटो घेतलो. ह्या वेळार साहित्य अकादेमीचो अणकार पुरस्कारा खातीर अलका असोल्डेकार, कला अकादमी पुरस्कारा खातीर राधा भावे, चित्रपट आनी साहित्याच्या योगदाना खातीर ज्योती कुंकळकार, अखिल भारतीय कोंकणी साहित्य संमेलनाच्यो अध्यक्षा मीना काकोडकार आनी उत्कृष्ट गृहीणी म्हूण काणका हांगच्यो अंजनी व्यंकटेश शिरोडकार हांचो महिला आयोगाच्यो आदल्यो अध्यक्षा आनी चित्रपट निर्मात्यो डॉ. प्रमोद साळगांवकार हांचे हस्तुकी भोवमान जालो.

दिसभराचे हे कार्यावळींत मीना काकोडकार, रूपा कोसंबे, वर्षा प्रकाश नायक, चंद्रिका पाडगांवकार, राधा भावे, शोभा फुलकार, नुतन साखरदांडे, सुगंधा बोरकार, अलका असोल्डेकार, अॅड. रूबी गिरिश बोरकार, विजया शेल्डेकार, चित्रा क्षिरसागर, डॉ.

जयंती नायक, शितल आरोलकार, ज्योती कुंकळकार, प्रशांती तळपणकार, सोनाली कवठणकार हाणी आपल्यो कविता अणभव सादर करून कार्यावळीक रंगत हाडली. नामनेचे व. रमेश वेळुस्कार हाणींय आपल्यो कविता सादर केल्यो. वि. परिवारावतीन कामिनी किणी हाणीं सगळ्यांचे उपकार आठयले.

दिलीपाच्यो 'मेटिंग' कथा

हांसतां हांसतां रडयता : प्रशांती

'दिलीप बोरकार हांच्यो कथा म्हळ्यार दिलीपाच्या संवदेनशा काळजाचें प्रतिबिम्ब. ह्यो कथा वाचतना लेखक कितें संवेदनशील आसा आनी सैमाविशींची ताची आशिल्ली अ

कळून येता. 'मेटिंग' कथासंग्रहांतल्यो कथा वयलेतराक जरी विनोदी दिसतात आनी वाचतना हासूंक जरी येता तरी केन्ना दोळ्यांत दुकां हाडीत हें सांगू नज.' अश्या उतरांनी लेखिका प्रशांती तळपणकार हाणें दिलीप बोरकार हांच्या कथांचेर भाव व्यक्त केलें.

बिम्ब प्रकाशनान 'धर्मलक्ष्मी' ह्या आपल्या आस्थापनांत दिलीप बोरकार हांच्या 'मेटिंग' ह्या कथा संग्रहाचो विमोचन सुवाळो आयोजित केल्लो. ते वेळार मुखेल अतिथी म्हूण प्रशांती तळपणकार उलयतालीं. प्रकाशन सुवाळ्याच्या अध्यक्षपदार सदाशीवगड हांगा म्हयन्याच्या आरंबाक जावपी अखिल

भारतीय कोंकणी लेखक संमेलनाच्यो अध्यक्षा, नामनेच्यो कोंकणी कथाकार मीना काकोडकार आशिल्ल्यो जाल्यार खास अतिथी म्हूण गोंय राज्य महिला आयोगाच्यो आदल्यो अध्यक्षा आनी चित्रपट निर्मात्यो डॉ. प्रमोद साळगांवकार हाजीर आशिल्ल्यो.

दिलीप बोरकार हांचो हो पयलोच कथा संग्रह आनी फाटल्या पंचवीस वर्सांत बरयल्ल्या चवदा कथांचो तातूंत आसपाव आसा. गोंय मुक्तीच्या भांगरा उत्सवी वर्सा निमतान दिलीप बोरकार हाणें म्हयन्या एक पुस्तक दिवपाचें उतर दिल्लें तातुंतलें मेटिंग हें चवदा पुस्तक जावन आसा. डिसेंबर म्हयन्यांत तांचो मेथये पावलां हाच्या काव्य संग्रह, जानेवारींत आंकवार डायरी ही नवलिका आनी फेब्रुवारींत क्रिशम हें काश्मिरचें भोंवडे वर्णन उजवाडाक आयलां. बिम्ब प्रकाशनान उजवाडाक हाडिल्लें हें ८१वें पुस्तक आसा.

प्रकाशन सुवाळ्याक प्रकाशिका कामिनी किणी हाणीं येवकार दिलो आनी ताणींच उपकाराचें उलोवप केलें. ■

जानेवारी २००६

संपादकीय - बिम्ब
गोंयकारांचे उमाळे अनिवासी भारतीय संमेलना
लें आन्धान/सुशांत कुंकळयेकार
ता - जुवांव / सुजाता सिंगबाळ
च - भिको / रामकृष्ण जुवारकार
लत - कोम्मीक कोंकणी / नं. ध. बोरकार
ता - हांव मनीस म्हण आसां / विन्सी क्वाद्रूस
ता - कल्पना / दिपाली पावसकार
वणाय - आशिर्वाद / मोरेन डिसौजा
कणी पाँप
व्यास-कथा कथेची आनी कादंबरीची/डॉ. आशिकी
प्राध्यक्ष
मनसंवेदना / मनोज नरेंद्र कामत, राजश्री महाबळेश्वर सैल,
वाराणसी गोविंद शेणवी बोरकार, हर्षा शेटये, प्रीतेश मंगेश
साई, प्रदीप गावडे
चिवडो - टोनीडो...! / जयमाला दणायत
परिसर - धालांनी खेळुंया / शितल स. आरोलकार
गोंयचें आंगण / सदानंद तेंडुलकार, दर्शना देविदास रेडकर,
निश अर्जुन चव्हाण, धनश्री शिवदास नाईक, अनंत शिवदास
नाईक, युगा आडारकार, पवनकुमार रेड्डी, गिरीश नागेंद्र
गवेंकार, लिण मारीया सांफ्रांसीस्को, भिकाजी घाणेकार
णीव / सुरेश कामत सातोस्कार
सीपी / हर्षा शेटये
काळचक्र / ज्योतिषाचार्य राजाबापू बर्वे
उतरकुवाडें / मुकेश थळी
भलायकी - पुश्टीक आहार / डॉ. वंदना धुमे
हरयाळी / महेश दिवेकार
अंतर्मनांतले अंतरंग / दिलीप बोरकार
फेब्रुवारी २००६
संपादकीय - परिशद तरनाट्यांच्या भुजार येवंची!
प्रतिबिम्ब
शिशूकथा
कोंकणी जनान एकवटापासत वावरूंक जाय/पावलू मोरस
कथा - झेर.../अरूण सिंगबाळ
ललित - गोंदू / नं. ध. बोरकार
कथा - यादींचें मोरपाख / सुजाता सिंगबाळ
गोंयचें आंगण/सदानंद तेंडुलकार, रूपश्री अशोक, भिकाजी
घाणेकार, सिध्दांग सदानंद तेंडुलकार, नाजारेत पेर्रा, हिरण्येश
आडारकार, लक्ष्मिकांत गोविंद कामत, संज्यो संजय
रमलकार, जैनबी खान, आफ्रीन आर. शेख
विवादाद - गोंयांत कलात्मक फ्रंटीयर्स रूप घेता
देका - जुगार आनी तरनाटो/ विन्सी क्वाद्रूस
चिवडो - नाग्याचो धर्म / रामकृष्ण जुवारकार
पडवेर-श्रध्देन दिल्ल्या कुस्कुटान पसून देव तृप्त जाता/
वामन वि. कामत
मनसंवेदना/जागृती सावंत, प्रीतेश मं. परसाई, राजश्री
महाबळेश्वर सैल, चंद्रिका पाडगांवकार, मांडवी संजगिरी,
शितल स. आरोलकार, मयुर कंटक, मनोज नरेंद्र कामत
कैच - संजीव / सुरेश कामत सातोस्कार
अभ्यास-कोंकणी गिरेस्त दायजाची भास / एन्. सुहास
परिसर-म्हाका हांगा इज्जत आसा...! / नीरजा वैद्य यादव
रुचिक / हर्षा शेटये

भलायकी - दातांचें दुखणें आनी घरगुती उपाय / डॉ. राजेंद्र भस्मे
काळचक्र / ज्योतिषाचार्य राजाबापू बर्वे
उतरकुवाडें / मुकेश थळी
हरयाळी / महेश दिवेकार
अंतर्मनांतले अंतरंग-फूल्स आनी फूलचोर/दिलीप बोरकार
व्यक्तित्व - पावलू मोरस

मार्च २००६

संपादकीय - शिगम्याचो गुलाल काय चिखलकालो?
प्रतिबिम्ब
शिशूकथा-प्लास्टीक पोतयांचो म्हारू मातोवंक कोण
जबाबदार/दिलीप बोरकार
संवाद / पं. प्रसाद सावकार
कथा-काणी ताची? काय तुमचीय?/सुजाता सिंगबाळ
ललित - गोंदू / नं. ध. बोरकार
भुरग्यांचें आंगण/सदानंद तेंडुलकार, भिकाजी घाणेकार, युगा
आडारकार, हर्षा शेटये, रूपश्री अशोक, लक्ष्मिकांत गोविंद
कामत, गिरीश नागेंद्र नागवेकार, हिना खान, दर्शना देविदास
रेडकर, धनश्री शिवदास नाईक, महेश गणपत बांदिवडेकार,
पवनकुमार रेड्डी, अनंत शिवदास नायक, रोहन राजेंद्र
बांदेकार, कु. आर्या श्रीहरी रामाणी, लियान सांफ्रांसीस्को
दिका-घोव-बायल आनी समजोता / विन्सी क्वाद्रूस
चिवडो-भाशण एक फॅशन/ रामकृष्ण जुवारकार
मनसंवेदना/मनोज नरेंद्र कामत, शितल स. आरोलकार, चंद्रिका
पाडगांवकार, संतोष एम. हरमलकार, राजश्री सैल, नुतन उस्वैकार,
दिपाली पावसकार, मंगला नागराजन, सुनिता सुभाष शाह
रुचिक / हर्षा शेटये
लोकांखेळ - करूंक गेलों एक / अभयकुमार
भलायकी - बर्ड-फ्लू / डॉ. सुरेश शेट
परिसर - श्वास पळयतासतना! / सुधा आमोणकार
काळचक्र / ज्योतिषाचार्य राजाबापू बर्वे
उतरकुवाडें / मुकेश थळी
हरयाळी / महेश दिवेकार
अंतर्मनांतले अंतरंग-म्हाका हें तरी खंय सोबता? / दिलीप बोरकार
व्यक्तित्व / पं. प्रसाद सावकार

एप्रिल २००६

संपादकीय - गोंयचें नांव ल्हान करून कोण जाले म्हान?
प्रतिबिम्ब
शिशूकथा-सात लाख गोंयकार आमी युग नवें फुलयतले
सातांचे सतरा करून गोंयांत धुस्पट घालतले / दिलीप बोरकार
भोंवडी - धांवती भेट थायलंडाची / हर्षा शेटये
ललित - गोंदू / नं. ध. बोरकार
भुरग्यांचें आंगण/सदानंद तेंडुलकार, भिकाजी घाणेकार,
कृष्णाकांत नाईक, मीरा म. गांवकार, शची लोलयेंकार,
कामाक्षी पै फोंडेकार, युगा आडारकार, श्रावणी प्रभुदेसाय,
सोनिया मशाल, उषा बांदिवड्डर, हिरण्येश आडारकार,
रैना नाईक
पडवेर-भुरग्यांक लागून आवय केदीय जोखीम पत्करूंक
शकता/वामन वि. कामत
परिसर-अस्तुरी केन्नाच निर्बळ नाशिल्ली/नीरजा वैद्य यादव
आयज लागीं धल्लां तुवें म्हाका! पूण फाल्यां किंते? / सुधा
सुरेश आमोणकार
दिका - भाव-भाव काल आनी आज / विन्सी क्वाद्रूस

मनसंवेदना/हर्षा शेटये, सुधीर कोडकणी, सुनिता सुभाष
शाह, चंद्रिका पाडगांवकार, भालचंद्र गांवकार, प्रीतेश मंगेश
परसाई, रमेश लाड, शितल स. आरोलकार, राजश्री सैल,
मनोज नरेंद्र कामत, लिना कुंकळयेंकार, इंदू गेरसपे
चिवडो - श्रीगणेशा/ रामकृष्ण जुवारकार
विज्ञान कथा - चंद्रलोकाचेर संकट / त्रिविक्रम लक्ष्मीकांत कामत
रुचिक / हर्षा शेटये
कथा - तिचें पत्र / सुजाता सिंगबाळ
भलायकी - बर्ड फ्लू / डॉ. वंदना धुमे
काळचक्र / ज्योतिषाचार्य राजाबापू बर्वे
उतरकुवाडें / मुकेश थळी
हरयाळी / महेश दिवेकार
अंतर्मनांतले अंतरंग / दिलीप बोरकार

मे २००६

संपादकीय - पेडणेकारांचे शिराप बादतले?
प्रतिबिम्ब
शिशूकथा- दाबोळी काय मोपा? कोण खेळटा आपालिपा? /
दिलीप बोरकार
संवाद / भिकाजी घाणेकार
नवलिका - गोंदू / नं. ध. बोरकार
कथा - पर्याय / अतुल र. पंडित
अस्तुरी - मार्था / मंगला नागराजन
भुरग्यांचें आंगण / सदानंद तेंडुलकार, भिकाजी घाणेकार,
कृष्णाकांत नाईक, मीरा म. गांवकार, प्रीतेश मंगेश परसाई,
महेश गणपत बांदिवडेकार, पवन कुमार रेड्डी, तेजल र.
चिपकर, सेलिना जे मास्कारेन्स, सिता संतोश कामत,
नयना आडारकार, नागेश नाईक वाडिये, श्वेता नायक,
वामन विष्णू कामत
रुचिक

मनसंवेदना / राजश्री सैल, भालचंद्र गांवकार, मिनीन
आल्मेदा, मंगला नागराजन, दिपाली पावसकार, चित्र कांत,
फिलोमीना सॉफ्रांसीस्को, रमेश लाड
भोंवडी - वेंकटाचल पर्वताचेर / हर्षा शेटये
भलायकी - मुतखडो/ डॉ. वंदना धुमे
चिवडो - हॅल्मेट/शितल स. आरोलकार
पडवेर - पुनर्जन्म / रामकृष्ण जुवारकार
दिका - सत मानूंक कुस्तार अशें... / विन्सी क्वाद्रूस
कोंकणी पाँप/मॅक आनी सिल्वा भयणी
काळचक्र / ज्योतिषाचार्य राजाबापू बर्वे
परिसर - खरो गोंयकार कोण? / नीरजा वैद्य यादव
हरयाळी / महेश दिवेकार
अंतर्मनांतले अंतरंग / दिलीप बोरकार
व्यक्तित्व / डॉ. भिकाजी घाणेकार

जून २००६

संपादकीय - भुरग्यांच्या माथ्यावयलें टेन्शन कोण देवयतलो?
प्रतिबिम्ब
शिशूकथा- एन सी ई आर टी अभ्यासक्रम आमकां खंय
मेरेन व्हरतलो? / अतुल र. पंडित
नवलिका - गोंदू / नं. ध. बोरकार
कथा - भार/ रामनाथ गजानन गावडे
अस्तुरी - अश्यो ह्यो बायलो कोणाच्यो म्हशी कोणाक
उठावशी/ फिलोमिना सांफ्रांसिसको
भुरग्यांचें आंगण / आयुषी शेटये, सिहानी र. कुंडयकार,
महेश गणपत बांदिवडेकार, युगा आडारकार, धनश्री नायक,

सदानंद तेंडुलकार, लक्ष्मिकांत कामत, धनश्री शिवदास नाईक, सरस्वती नाईक, नागेश नायक वाडिये
पडवेर - सच्चजीतान लाख रुपया वगडावंक नाशिल्ले../
वामन विष्णू कामत
चिवडो - सोशण अस्तुरेचें/विन्सी क्वादूस
रुचिक / हर्षा शेटये
मनसवेदना / दीपा अरूण सिंगबाळ, आर. जी. गावडे,
निता नायक शिरोडकार, भालचंद्र गांवकार, हर्षा शेटये, सुरेश
कामत सातोस्कार, सरस्वती नाईक
भलायकी - मनोभंग/ डॉ. वंदना धुमे
परिसर - भ्रम विभ्रम / नीरजा वैद्य यादव
कथा - घाटी / एन् सुहास
कथा - तळमळे / दिपाली पावसकार
घडामोडी
पुस्तकजात्रा
काळचक्र / ज्योतिषाचार्य राजाबापू बर्वे
हरयाळी / महेश दिवेकार
उतरकुवाडें / मुकेश थळी
अंतर्मनांतले अंतरंग / दिलीप बोरकार

जुलै २००६

संपादकीय - भावा, सासणाचो याद उरतलो म्हयनो जून...!
प्रतिबिम्ब
शिर्शकथा- शेती वर्स मनोवपाची तयारी चल्ल्या पूण
सभाग्यानो शेतां खंय गा उरल्यां? / दिलीप बोरकार
संवाद - मनोहरराय सरदेसाय
नवलिका - गोंदू / नं. ध. बोरकार
कथा - भिरकी/ रामनाथ गजानन गावडे
कथिका - पयलें वेतन / सुर्या अशोक
अस्तुरी-क्रांतीकारी वृत्तीची मामी/सुनीता शाह
पडवेर - सच्चजीतान लाख रुपया वगडावंक नाशिल्ले.../
वामन विष्णू कामत
भुरग्यांचें आंगण/लियान मासिया सां. फ्रांसिस्को, नीता
नायक शिरोडकार, हेतल सुभाष शाह, मनोहरराय सरदेसाय,
भिकाजी घाणेकार, सदानंद तेंडुलकार, रवींद्रनाथ टागोर,
दोतोर (मेजर) प्रकाश शेटये
दिका - आदर भावना / विन्सी क्वादूस
कोंकणी पॉप - आयलीं आयलीं
रुचिक / हर्षा शेटये
मनसवेदना / सदानंद तेंडुलकार, प्रितेश मंगेश परसाई, शितल
आरोलकार, राजश्री सैल
भलायकी - केंस गळटी/ डॉ. वंदना धुमे
परिसर - लग्ना पयलीं एच.आय.व्ही चाचणी सक्ती कितली
गरजेची? / नीरजा वैद्य यादव
घडामोडी
उतरकुवाडें / मुकेश थळी
काळचक्र / ज्योतिषाचार्य राजाबापू बर्वे
हरयाळी / महेश दिवेकार
अंतर्मनांतले अंतरंग-लग्न पळोवंचें करून आनी घर पळोवंचें
बांदून/दिलीप बोरकार
व्यक्तित्व / डॉ. मनोहरराय सरदेसाय

ऑगस्ट २००६

संपादकीय - गणराया! हांकां बरी बुध्द दी!
प्रतिबिम्ब
शिर्शकथा- रोमीचें राजकारण! काय फुटिचें धर्मकारण/
दिलीप बोरकार

नवलिका - गोंदू / नं. ध. बोरकार
कथिका - धाडस / सुरेश कामत
अस्तुरी-नशिबाच्यो भगत्यो मारून कर्तुत्वाक आपणावपी
शांती तेंडुलकार/हेमा नायक
कथा - गांठ/ रामनाथ गजानन गावडे
भुरग्यांचें आंगण / अतूल आर. पंडित, पवनकुमार रेड्डी,
सुनील पालकार, लक्ष्मिकांत कामत, सदानंद तेंडुलकार,
दर्शना देविदास रेडकार
दिका - जिवितांत धडपडूंक जाय/ विन्सी क्वादूस
रुचिक / हर्षा शेटये
मनसवेदना / सुनिता सुभाष शाह, सुरेश कामत सातोस्कार,
सुनील पालकार, संतोश म. हरमलकार, प्रितेश मंगेश परसाई,
भिकाजी घाणेकार, मिनीन आल्मेदा
भलायकी - अस्वस्थताय/ डॉ. वंदना धुमे
परिसर - सरकारान चॅनल नियंत्रित करचे वा बंद करून
उडोवंचे/नीरजा वैद्य यादव
कोंकणी पॉप - काजार म्हाकां जाय
कथा - गणपतीची कृपा/निता नाईक शिरोडकार
काळचक्र / ज्योतिषाचार्य राजाबापू बर्वे
हरयाळी / महेश दिवेकार
उतरकुवाडें / मुकेश थळी
अंतर्मनांतले अंतरंग / दिलीप बोरकार

दिवाळी २००६

संपादकीय
भगलभंजी रामभाऊ / अना म्हांबरे
यादी:कांय कोडू, कांय गोड/चंद्रकांत केणी
कविता/ काशीनाथ शां. लोलयेकार, रामकृष्ण जुवारकार,
सखाराम गोविंद शेणवी बोरकार, दीपा अरूण सिंगबाळ,
अन्वेषा अरूण सिंगबाळ, पोरेश नरेंद्र कामत, हर्षा शेटये,
सुधीर कोडकणी, भालचंद्र गांवकार, सुनिता सुभाष शाह,
संतोष हरमलकार, संतोष केरकार, मंगला नागराजन,
अशोक भोंसलो, शितल आरोलकार, सरस्वती दामोदर
नायक, आर. जी. गावडे, फ्रांसिस्का मोहन, नुतन उस्केकार
नदरेचो खेळ / नयना आडारकार
दाय / मंगला नागराजन
ती कोण? / अतुल र. पंडीत
अगरमेळी कळी / माया अनिल खरंगटे
अंजली / सम्राट बोरकार
इगो / सखाराम गोविंद बोरकार
कूड / रामनाथ गजानन गावडे
प्रारंभी / प्रितेश मंगेश परसाई
हनिमून / विन्सी क्वादूस
सामकार गोरू, फाटल्यान मेरूं/ एन्. सुहास
सुरेशाली / भरत नायक
रिकामें मन सैतानाचें घर / रजनी भेंब्रे
गंगू / इंदू अशोक गेरसप्पे
वर्षा तुका अपुरबायेन/ रमेश लाड
म्हज्या मनांतलो पावस / शितल स. आरोलकार
चानी / निता नायक शिरोडकार
भुरग्यांचें आंगण / माया अनिल खरंगटे, अमोघ प. बुडकुले,
सरस्वती नाईक, भिकाजी घाणेकार, डॉ. मेजर प्रकाश शेटये,
अनीश अर्जुन चव्हाण, धनश्री शिवदास नायक, पुजा विश्वंभर
नायक, सरस्वती नाईक, सदानंद तेंडुलकार, युगा
आडारकार, लियेन मारिया सां फ्रांसिस्को, आयुषी प्रकाश

शेटये, मोहीत अनील खरंगटे, दत्तराज शेटये
आडारकार, दर्शना रेडकार, निशा शेख
दिवाळी / रजनी भेंब्रे
कविता / मारीयो लोबरेन्स, विनायक कोरगांव
चं. गावस, विभव साळकार, प्रवीण परवार, सुनील
नातें मनामनाचें/ सुजाता सिंगबाळ
अल तमीर : एक साक्षात्कार / योगिनी बोरकार
सभावाक ओखोत कोण दितलो/ फिलोमीना स
हुरहुन्नरी कलाकार-यू वामन पै / जयमाला दणा
सिंहपूरम-सिंगापूर/ हर्षा शेटये
अस्तुरेन सादलो रसिकांकडेन संवाद/ प्रकाश प
उतरकुवाडें / मुकेश थळी
गोंदू / नं.ध. बोरकार
बहुरूपी मुंबय/ सत्यप्रसाद च. धायमोडकार
गांधी आसात / रवीन्द्र केळेकार
माय सेकन्ड पापा/ महाबळेश्वर सैल
गुलजार - एक मनभुलावणें व्यक्तिमत्व / दामोदर
दीन दीन दिवाळी नरकामूर ओवाळी / निरजा वै
महाबळेश्वर सैलाल्या साहित्यांतलो गांव आनी ग
राजश्री महाबळेश्वर सैल
नातें / संदेश श्रीकांत बादेकार
उमेश म्हांबरो:एक अतृप्त आत्मो / दिलीप बोरकार
सुंदर, सोबीत दीस न्हय आयचो!/सुधा सुरेश अ

ऑगस्ट २००६

संपादकीय - मनोहरबाब दुकां गळोवपाचो
प्रतिबिम्ब
शिर्शकथा- ईफकीचो शिगमो : जोडी परस मोड
दिलीप बोरकार
ललित-हांव चोर न्हय / दिपाली पावसकार
नवलिका - गोंदू / नं. ध. बोरकार
तेफळां - पंडिताचो देवारो / रामकृष्ण जुवारकार
पडवेर - अती लोभाच्या हावेसांत जीव होग
लाखांचो/वामन विष्णू कामत
गजाली - घोटाळो / सुधीर कोडकणी
भोंवडी - हिल स्टेशनांची राणी-उटी/हर्षा शेटये
कथा - गांठ/ रामनाथ गजानन गावडे
भुरग्यांचें आंगण / भिकाजी घाणेकार, सुनील प
सरस्वती नाईक, सदानंद तेंडुलकार, दिशा महाले
दिका - नातालांच्यो शुभेच्छा/ विन्सी क्वादूस
कोंकणी पॉप - नमन नमन तुकां गोवा
परिसर/नीरजा वैद्य यादव
मनसवेदना / शिल्पा केपकार, मंगला नागराजन, क
आनंद तुयेकार, काशिनाथ शांबा लोलयेकार, इंदू
गेरसप्पे, सत्यप्रसाद धायमोडकार, शरतचंद्र शेणै,
पालकार
अस्तुरी - बायल मनीस...! / जयमाला दणायत
कथा - प्रिया/ सुरेश कामत सातोस्कार
चिवडो-वाचात तर खरें.../ सम्राट बोरकार
उतरकुवाडें / मुकेश थळी
काळचक्र / ज्योतिषाचार्य राजाबापू बर्वे
हरयाळी / महेश दिवेकार
म्हजी गांधीगिरी

नुसी वॉकहार्ट हॉस्पिटलावतीन आधारकार्डाचो शुभारंभ

ज्येश्ठ नागरीक हे आमच्या समाजाची संपत्ती. पुराय जिवीतभर ताणीं कठीण परिश्रम केल्ले आसतात आनी जिविताच्या सगळ्या आंगांनी ताणीं घेतिल्ल्या अणभवाचो समाजांतल्या सगळ्या लोकांच्या भल्यापासत सदांच वापर जावंचो अशें तांकां दिसता. संवसारांतल्या खंयच्याय घराब्या पासत ते मोलादीक आस्पत जावन आसतात. ल्हानां पासत ह्या जाण्टेल्यांकडेन पुंजायल्लो मोग आसता. ज्येश्ठ नागरीक हे तांचे स्वताचो एक पुराय इतिहास आसता आनी यशस्वी जीवन जियेवपा पासत आमकां तांचेकडच्यान योग्य तत्वां मेळूं येतात. तांचे हे उतार पिरायरे, तांकां गरज आसता ती कोणेतरी तांची काळजी घेवंची आनी तांची आपल्याक गरज आसा ही भावना तांचे भितर बळावची.

तांच्या भलायकेच्यो गरजो लक्षात घेवन नुसी वॉकहार्ट हॉस्पिटलान 'आधारकार्ड' येवजण चालीक लायल्या. 'आधार कार्ड' हें ज्येश्ठ नागरिकांक भलायकी भेटोवपा पासत उबारिल्लें एक पावल जें तांकां विशेश सवलतीच्या दरांत सुविधाय दिता.

ठळक खाशेलेंपणा :

भलायकी चेक-अप पॅकेजांत १५% लाव. ओपीडी सल्लो १५% लाव, ओपीडी नॉन-इन्व्हेन्सीव तपासणी १५% लाव, गोंय राज्या अंतर्गत मोफत अॅम्ब्युलन्स सेवा, तांकां बरे भलायकेचे नदरेन दुयेंसां टाळप/बरीं करप हाचे विशीं जाणविकाय येवचे पासत आमच्या विशेश सुपर स्पेशॅलीटी डॉक्टरांवरवीं चर्चात्मक भलायकी लेक्चर. सर्जीकल पॅकेजांचेर हॉस्पिटलांत भरती जातकच १०% विशेश सवलत. रूमाच्या भाड्याचेर १०% विशेश सवलत, हातूंत आयसीयू निवास आस्पावता. आयपीडी डायग्नोस्टिक्सचेर खास १०% सवलत.

गोंय विधानसभेचे सभापती श्री. प्रतापसिंग राणे हांचे हस्तुती ह्या प्रिविलेज्ड कार्डाचें उक्तावण जालें. हे वेळार मुखेल सोयरे म्हूण नामनेचे संगीतकार अॅन्थोनी गोंसाल्वीस हाजीर आशिल्ले. लेखिका आनी समाजवावुरपी श्रीमती माधवीताई देसाय, सिनियर मेडिकल फ्रॅटर्निटी डॉ. फिलीप नेरी दा पियेदाद कुर्रैया, नुसी वॉकहार्ट हॉस्पिटलाचे केंद्र मुखेली श्री. अरविंद भगानिया, मार्केटींगचे राष्ट्रीय मुखेली श्री. नवीन शर्मा तशेंच गोंय आनी महाराष्ट्र राज्य मुखेली मुरली राव हांचीय हे वेळार उपस्थिती आशिल्ली.

पत्रकार परिशदेंत श्री. अरविंद भगानिया हांणी सांगलें की ज्येश्ठ नागरिकांच्या कल्याणा पासत हॉस्पिटलाची सामाजिक लागणूक म्हूण ह्या आधारकार्ड येवजणेचो शुभारंभ जाला. ताणीं मुखार अशेंय म्हणलें की हे येवजणेच्या वांगड्यांक वेवसायीक फी, नर्सींग, रूमभाडे, तपासणी, डायग्नोस्टीक प्रोसिजर हाचेर सवलत मेळटली. तशेंच तांकां सगळ्या सेवे खातीर प्राधान्य मेळटलें, खास हेलप डेस्का कडल्यान मजत तशेंच नेमीत जागृताय कार्यावळीचोय लाव मेळटलो.

हे येवजणेचें खाशेलेंपण सांगतना श्री. अरविंद भगानिया हांणी सांगलें की राज्यांत सगळ्यांत पयलीं आधार कार्ड येवजण चालीक लागल्या ती ज्येश्ठ नागरिकांच्या भलायकेच्यो गरजो वेवस्तीत सुटायो जावंच्यो देखून.

ह्या सुवाळ्यांत नुसी वॉकहार्ट हॉस्पिटलाचे गोंय आनी महाराष्ट्र राज्य मुखेली श्री. मुरली राव हाणीं म्हळें की जाणट्यांभितर दुयेंसाक लागून विकृताय वो मृत्यू येवंचो न्हय म्हण सर्वोत्तम भलायकी लाबची तशेंच विकृताय विरयत भलायकी लाबची हाचेर भर दिल्लो आसता.

आधारकार्ड येवजणेच्या शुभारंभ प्रसंगी उलयतना श्री. प्रतापसिंग राणे हांणी म्हणलें की, ह्या उपक्रमाची ज्येश्ठ नागरीक मागणी करत आयल्यात पूण नुसी वॉकहार्ट हॉस्पिटलान ताका मूर्तरूप दिलां. ताणीं नुसी वॉकहार्ट हॉस्पिटलाची समाजाच्या फायद्या पासत आधारकार्ड येवजण उपक्रमाची तोखणाय केली.

हे वेळार श्रीमती माधवीताई देसाय हाणीं म्हळें की नुसी वॉकहार्ट हॉस्पिटल हें राज्यांत नवेंच सुरू जालां आनी तें सामान्य मनशाच्या लागीं पावपाक खूब तकालस घेतात. हाचें एक उदारण म्हळ्यार 'आधार कार्ड' जें ह्या लांबच्या भलायकी प्रवासांतलें पयलें पावल थारलां. ताणीं अशेंय म्हळें की, विंगड विंगड ज्येश्ठ नागरिकांच्या फोरमांत हे विशीं म्हायती वितरावपाक जाय जाका लागून ह्या आधारकार्ड येवजणेचो लाव सगळ्या ज्येश्ठ नागरिकांक मेळटलो.

डॉ. फिलीप नेरी दा पियेदाद कुर्रैया, ज्येश्ठ वैजकी फ्रॅटर्निटी हाणीं म्हळें की आमी सदांच म्हणटात 'उपायां परस टाळप बरें' पूण आधारकार्ड येवजणेक लागून हांव म्हजें पदरचें थोडें घालून म्हणटां 'टाळप हें सद्या बरें, सवाय आनी उपायां परस चड सोंपें.' ताणीं मुखार म्हळें, ह्या असल्या वैजकी सेवेची गरज चड काळासावन भासत आयल्या जी आतां म्हाका दिसता सुरक्षीत आनी अणभवी हातांत आसा.

हे वेळार राष्ट्रीय मार्केटींग मुखेली श्री नवीन शर्मा हाणीं म्हळें की जाणट्यां मदीं इबाडपी भलायकी ही मुखेल चिंतेची बाब जायत चल्ल्या जी अनारोग्य वाडयता. ज्येश्ठ नागरिकांचें पुराय आरोग्य सुदारप हो पवित्र असो वावर तांचें जिवीत सुरक्षीत आनी अळंग करपाक आदार करतलो.

जाण्टेपणार येवपी जायतीं दुयेंसां जशीं काळजाचें, सांधेदुखी, मूत्रपींड इन्फेक्शन, प्रोस्टेट सर्जरीज, मेंदवाचीं दुयेंसां आनी हेर दुयेंसां पासत आमी एक पाख्याखाल भलायकी काळजी उपाय आनी सेवा दितात.

WOCKHARDT
HOSPITALS

NUSI WOCKHARDT HOSPITAL

Panzorconi, Cuncolim, Salcete, Goa - 403 703

Tel: (0832) 6684444, Fax: (0832) 6684242

contact@wockhardthospitals.com www.wockhardthospitals.com

**DOES YOUR
BUSINESS
DESERVE ISO
CERTIFICATION?**

Then we'll make sure you get it!

- Providing upto Rs. 2 lakhs to all units for certification / patents and / or processes

**Goa State Financial Incentives to the Industries
for Certification and Patenting Scheme**

For application forms and more information: www.goaditc.gov.in

OR Contact: Mrs. Bertha Gracias, Mr. Satish Gaonkar OR

Mr. Tushar Sawant AT 0832 2222241

The Facilitation Counter, Ground Floor, Udyog Bhavan, Panaji, Goa.

**Directorate of Industries,
Trade & Commerce**

PARTNERING INDUSTRIAL GROWTH

Incredible India

Goa

**Remember,
You are on holiday.
Safety isn't !**

Welcome to Goa, where beautiful beaches, delicious cuisine and a friendly ambience promise the perfect mix of rest and recreation. Goa is an extremely safe place to travel around. However, we advise due precautions to be taken while you travel as you would do in any tourist spot in the world. Remember, safety is never on vacation.

TIPS FOR VISITORS

Drugs: Use, possession and trade of drugs is totally illegal in Goa. Drug offence is non-bailable and penalties for smuggling, possession and use are severe.

Drinking & Driving: A foreign national must possess an international driver's license. Traffic circulation is on the left. Don't drink and drive or use mobile phones while driving. Wear a helmet while riding a two-wheeler. Follow police traffic rules and keep valid documents in your possession while driving.

Weather: Use sunscreen whenever out in the sun to avoid sunburn; drink liquids to avoid dehydration.

Cleanliness & Hygiene: Use the nearest dustbin to dispose waste. Don't litter. Use mosquito repellents to protect yourself from mosquitoes. Public pay toilets are available at most places of tourist interest.

Beach Safety: Read the signboards and follow the instructions before entering the water. Be careful when wading at the beach, undertow rip tide currents can be strong. Consult the lifeguards for safe areas to swim. Nudity on beaches and public places is strictly prohibited.

General Safety: Contact nearest Govt. of India/State Govt. Tourist Office/Counter Tourist Police/ Tourist Assistance Booth for any tourist assistance. In Emergency contact 108 for medical/fire/police. Police 100. Fire 101.

DEPARTMENT OF TOURISM

Patto, Panaji, Goa - 403001, India. Tel. No. 91-832-2438750/52. Fax: 91- 832-2438756. E-mail: goatourism@dataone.in

<http://www.goatourism.gov.in>

संस्मरणीय मैलाफातराच्या हुंबऱ्या.... मुक्ततायेची ५० वर्सा

श्री. दिगंबर कामत
माननीय मुखेलमंत्री
गोंय

शिक्षण

उद्येग

शेतकी

भलायकी

पर्यटन

वसाहतवादाच्या बंद पासांतल्यान मेळिल्ले मुक्ततायेचो येत्या वर्सा भांगरा उत्सव मनोवपाच्या मैलाफातरा दिकेन पावल घालतना आमी गोंयच्या निर्भय सुटके झुंजाच्यांक आनी ४९ वर्सा आदीं ज्या संस्मरणीय दिसा पयले खेप स्वतंत्र गोंयचेर भारतीय तिरंगो फडकायलो त्या शूर भारतीय सेनेक आमी वंदन करतात.

तेन्ना सावन आमच्या राज्यान सामाजिक आनी आर्थिक मळार मोठी उडी मारल्या. पर्यटकांचे नदरेन गोंयासारकी सुवात देशांत दुसरी ना आनी निर्णायक वेळार सामाजिक आनी आर्थिक घडीय केन्ना हालूंक ना. दरमाणशी येणावळ आनी महिला साक्षरताय, समाज कल्याण आनी भलायकी ह्या सारकिल्ल्या मळारूय म्हत्वाची सुवात सुगूर केल्या. देशांतल्या पुराय साक्षरताय वळेरेत गोंय वयल्या पांवड्यार आसा.

गोंय भारतांतलें सगळ्यांत ल्हान राज्य जावं पूण थंयच आतिथ्य, उद्येग आनी स्फूर्त हे दोनूय नदरेन कोणाकडेच तुळा करूंक जावंची ना. थोडेभितर सांगपाचें जाल्यार १९ डिसेंबर १९६१ त तें मुक्त जायत सावन सगळ्या मळाचेर गतीमान उदरगत ताणें केल्ली आसा. आनी हें शक्य जावंक पावलें तें गोंयचे ताठकण्याचे जनते पासत.

अश्या ह्या पवित्र आनी उत्सवी समयार आमी स्वतंत्रतायेची ज्योत आमच्या काळजांत आनी आमचे भुंयेचेर सतत पेटत दवरतले असो सोपूत घेतात.

जय हिंद! जय गोवा!

Issued by:

Department of Information and Publicity, Government of Goa

